

Vi gör studier möjligt.

Studiestödet 2017

CSN, Rapport 2018:2

Studiestödet 2017

Centrala studiestödsnämnden (CSN) 2018

Producenter CSN, Kunskap om studiestödet
851 82 Sundsvall
060-18 60 00

Förfrågningar Carl-Johan Stolt 0480-44 72 87
carl-johan.stolt@csn.se

Innehåll

Sammanfattning	5
1. Inledning	13
1.1 Uppdraget	13
1.2 Faktaunderlag	13
1.3 Avgränsningar m.m.	13
2. Studiestödet i korthet	14
3. Övergripande utveckling	16
3.1 Antal studiestödstagare och låntagare	16
3.2 Utbetalningar och inbetalningar	17
4. Studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag	22
4.1 Studiestöd till unga studerande på gymnasienivå	22
4.2 Studiehjälp för studier i Sverige	23
4.3 Studiehjälp för studier utomlands	32
4.4 Lärlingsersättning	34
4.5 Rg-bidrag	36
5. Studiemedel	38
5.1 Studiestöd till vuxna studerande	38
5.2 Antal studiemedelstagare och utbetalda belopp	38
5.3 Studiebidrag	51
5.4 Lån under studietiden	58
5.5 Inkomster under studietiden	67
5.6 Studieekonomi och studiemedlens betydelse för rekryteringen till studier	70
5.7 Nyttjande av studiemedel	73
5.8 Veckobegränsning	78
5.9 Åldersgränser	79
5.10 Studieresultat	80
5.11 Studiemedel vid sjukdom, vård av barn eller närstående	82
6. Studiestartsstöd	86
6.1 Ett nytt studiestartsstöd	86
6.2 Kommuner och medelstildelning	86
6.3 Många studerande med kort tidigare utbildning	88
6.4 Flest studerar på gymnasienivå	90
6.5 Hög andel får avslag på ansökan	90
7. Studiestöd för utländska medborgare	91
7.1 Utländska medborgares rätt till studiestöd	91
7.2 Utländska medborgare med svenskt studiestöd	91
7.3 Prövning av rätten till svenskt studiestöd	96
8. Återkrav	103
8.1 Studiestöd som betalas ut felaktigt	103
8.2 Antal återkrav och utestående fordran	103
8.3 Orsaker till återkrav	106
8.4 Betalning av återkrav	108
9. Återbetalning	110
9.1 Tre lånetyper	110
9.2 Trygghetsregler för nedsättning och avskrivning av lån	110
9.3 Låntagare och fordran	111
9.4 Debitering och inbetalning	115
9.5 Återbetalningsskyldiga låntagares inkomster	122
9.6 Nedsatta årsbelopp	124
9.7 Avskrivning av lån	127
9.8 Reserveringar för låneförluster	129
9.9 Låntagare med betalningssvårigheter	132

9.10	Låntagare bosatta utomlands	134
9.11	Saknade adresser	138
9.12	Ränteutveckling	139
Referenser	141

Sammanfattning

Fler studerande med studiestöd under 2017

Under 2017 ökade det totala antalet studerande som hade studiestöd. Antalet studerande med studiehjälp ökade med 10 400 till 407 700 studerande. Det var första gången på flera år som antalet studerande med studiehjälp ökade. Antalet studerande med studiemedel minskade marginellt och studiemedel lämnades till 469 400 studerande.

Utbetalningarna av studiehjälp och studiemedel uppgick till sammanlagt 31,8 miljarder kronor, varav knappt 13,8 miljarder var bidrag och lite mindre än 18,1 miljarder var lån. Både utbetalningarna av bidrag och lån ökade.

Den 31 december 2017 hade 1 542 800 låntagare en studieskuld. Antalet låntagare har ökat med 20 800 personer sedan 2016. Låntagarna hade en sammanlagd studieskuld som uppgick till 218,5 miljarder kronor. Under 2017 var 1 322 400 av låntagarna även återbetalningskyldiga för sina lån. Låntagarna betalade in 13,3 miljarder kronor, vilket var oförändrat jämfört med 2016.

Studiehjälp

Fler studerande har studiehjälp

Totalt fick 407 700 ungdomar studiestöd för gymnasiestudier i Sverige eller utomlands under 2017. Av dem hade 406 700 studiebidrag, 7 000 inackorderingstillägg och 29 800 extra tillägg. Lärlingsersättning betalades ut till 12 300 personer. Antalet studerande som fick Rg-bidrag uppgick till drygt 350 personer. CSN betalade totalt ut 3,4 miljarder kronor i studiehjälp. Utbetalningarna av lärlingsersättning uppgick till 70 miljoner kronor och Rg-bidrag till 37 miljoner.

Antalet studerande i Sverige med studiebidrag ökade med 10 200 jämfört med 2016. Att antalet studerande med studiebidrag nu ökar, efter flera års minskning, beror på att de ungdomskullar som studerar i gymnasieskolan har blivit större. Mot bakgrund av tillgänglig befolkningsstatistik kommer antalet studerande med studiehjälp att fortsätta öka under de kommande åren.

Under 2017 hade 1 300 studerande studiehjälp för studier utomlands. Nästan samtliga av dessa hade studiebidrag och 310 fick inackorderingstillägg. Under året betalade CSN totalt ut 12 miljoner kronor i studiehjälp för utlandsstudier.

Fortsatt minskning av antalet studerande med inackorderingstillägg

Under 2017 hade 6 700 studerande inackorderingstillägg för studier i Sverige. Det var 200 färre än året innan. Under året minskade utbetalningarna av inackorderingstillägg för studier i Sverige med 2 procent till 62 miljoner kronor. Därutöver hade 310 utlandsstuderande inackorderingstillägg.

Stor ökning av antalet studerande med extra tillägg

Antalet studerande som fick extra tillägg ökade kraftigt under 2017. Under året fick 29 800 studerande extra tillägg, vilket är en ökning med 20 procent jämfört med 2016. Utbetalningarna av extra tillägg ökade med 21 procent till 177 miljoner kronor. De senaste årens ökning fortsatte därmed under 2017. Ökningstakten har varit hög under flera år och under de senaste sju åren har andelen som får extra tillägg i förhållande till det totala antalet som får studiehjälp fördubblats. En viktig orsak till ökningen är att många ensamkommande flyktingbarn har kommit till Sverige under de senaste åren och att många av dem har rätt till extra tillägg.

Lärlingsersättningen ökar

Antalet studerande som får lärlingsersättning har ökat alltsedan ersättningen infördes 2014. Under 2017 fick 12 300 studerande lärlingsersättning, vilket var en ökning med 1 000 personer jämfört med 2016. Männan är i majoritet bland dem som får lärlingsersättning. Som en följd av att fler får lärlingsersättning har även utbetalningarna ökat. Under 2017 betalade CSN ut 70 miljoner kronor i lärlingsersättning.

Studiemedel

Något färre studerar med studiemedel

Under 2017 minskade antalet studerande med studiemedel med 1 500 personer och uppgick till 469 400. Antalet studerande med studiemedel för eftergymnasiala studier i Sverige ökade något, medan antalet studerande på övriga utbildningsnivåer och utomlands minskade. Mest minskade antalet studerande på grundskolenivå och antalet studerande utomlands, med 5 respektive 4 procent. Trots minskningen ligger det totala antalet studerande med studiemedel på en historiskt sett hög nivå.

Utbetalningarna av både bidrag och lån ökar

Trots att antalet studerande minskade något under 2017, så ökade det utbetalda beloppet för studiemedel med 694 miljoner kronor jämfört med 2016. Utbetalningarna av bidrag ökade med 102 miljoner kronor medan utbetalningarna av lån ökade med 593 miljoner kronor. De högre bidragsutbetalningarna beror på att fler studerande fick tilläggsbidrag och på den ordinarie beloppsuppräknningen. Ökningen av utbetalt lån beror på en ökad lånebenägenhet bland studiemedelstagarna, på att fler får tilläggs lån och på ordinarie beloppsuppräkning.

Antalet studerande utomlands minskar

Under 2017 fick 30 400 personer studiemedel för utlandsstudier. Det är en minskning med 1 200 personer eller 4 procent jämfört med 2016. En bidragande orsak till att färre studerar utomlands är att det de senaste åren har varit relativt små årskullar som har lämnat den svenska gymnasieskolan. Detta påverkar antalet utlandsstuderande eftersom de som studerar utomlands är jämförelsevis unga.

Av de utlandsstuderande studerade 3 100 personer på gymnasienivå och 27 600 på eftergymnasial nivå. Antalet ökade med 100 personer på gymnasienivån och minskade med 1 300 personer på den eftergymnasiala nivån.

De som studerar på eftergymnasial nivå studerar oftast i Storbritannien eller USA. Under 2017 passerade Storbritannien USA som det vanligaste studielandet, men antalet studerande minskade i båda länderna.

Oförändrad andel som får högre bidrag

Under 2017 fick 434 000 studerande studiemedel med generellt bidrag och 40 700 studerande fick studiemedel med högre bidrag. Antalet studerande med det högre bidraget minskade med 1 000 personer, medan antalet med det generella bidraget minskade med 700 personer

Andelen studerande med högre bidrag var oförändrat 9 procent av samtliga studerande med studiemedel. Av dem som studerar på grundskolenivå får 55 procent studiemedel med den högre bidragsnivån. Motsvarande andel bland studerande på gymnasienivå är 30 procent.

Under året fick 32 700 personer det högre bidraget med anledning av att de saknade slutbetyg från grundskola eller treårig gymnasieskola eller motsvarande och alla som hade rätt till det högre bidraget beviljades detta. Det var dessutom 5 100 personer som fick det högre bidraget för att repetera på grundskolenivå. Precis som tidigare år var efterfrågan på det högre bidraget för repetitionsstudier på grundskolenivå större än de anslagna medlen och 1 000 studerande fick det generella bidraget trots att de uppfyllde de formella villkoren för att få det högre bidraget.

Antalet unga i åldern 20–24 år som fick det högre bidraget minskade med 130 personer och uppgick till 4 000. Dessutom fick 430 personer det högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning, vilket var en liten ökning jämfört med 2016.

Betydligt fler får tilläggsbidrag för barn

Under 2017 fick 84 000 studerande med studiemedel även tilläggsbidrag för barn. Det var en ökning med 2 300 personer jämfört med 2016, vilket motsvarade nästan 3 procent. Av dem som studerade på eftergymnasial nivå under 2017 hade 14 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på gymnasie- och grundskolenivå var 28 respektive 50 procent. Under 2016 var 80 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor. Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidrag är alltså mycket ojämn, vilket den har varit under hela den tid som tilläggsbidraget har funnits.

Lånebenägenheten ökar

Av alla som studerade med studiemedel under 2017 valde 334 200 personer att ta studiemedlens lånedel, vilket innebär att 71,2 procent av studiemedelstagarna tog lån, en ökning med drygt en procentenhet sedan 2016. Lånebenägenheten har därmed ökat med 4,3 procentenheter sedan 2011.

Under samma period har det skett förändringar i åldersstrukturen bland studiemedelstagarna. Andelen studerande yngre än 25 år, vilka mer sällan tar lån, har minskat samtidigt som andelen i åldern 25–34 år, som oftare tar lån, har ökat. Förändringar i åldersstrukturen kan därför vara en viktig förklaring till att lånebenägenheten ökar. Under 2017 ökade dock lånebenägenheten i samtliga åldersgrupper, varför beteendeförändringar inte kan uteslutas.

Allt fler tar tilläggs lån

Under 2017 fick 33 100 studerande tilläggs lån. Antalet ökade med 5 100 personer vilket motsvarar en ökning med 18 procent. De senaste årens ökning beror bland annat på att antalet studerande äldre än 24 år har blivit fler, men även på att det sedan en tid är möjligt att få tilläggs lån även vid deltidstudier och vid studier utomlands.

Fler studerande tar merkostnads lån

Under 2017 tog 32 500 studerande merkostnads lån. Antalet studerande som tog merkostnads lån ökade med 1 400 personer, vilket är en ökning med 4 procent. Av de 1,4 miljarder kronor CSN betalade ut i merkostnads lån avsåg 911 miljoner kronor merkostnads lån för undervisningsavgifter. Det är en minskning med 54 miljoner kronor jämfört med 2016. Dessutom betalade CSN ut 239 miljoner kronor för utlandsstudier, en ökning med 16 miljoner kronor. Merkostnads lån för resor och försäkring betalades ut med 140 respektive 31 miljoner kronor.

Högre studieskulder för nya återbetalare

Den 1 januari 2018 blev 79 000 låntagare återbetalningsskyldiga för sina studielån. Skuldsättningen bland dem som blir återbetalningsskyldiga har ökat under flera år. För dem som blev nya återbetalare 2018 var den genomsnittliga skuldsättningen högre på alla utbildningsnivåer jämfört med dem som började betala tillbaka 2017. Den genomsnittliga skulden för de nya återbetalningsskyldiga låntagarna uppgår nu till 159 800 kronor, vilket är en ökning med 7 500 kronor. Högst genomsnittliga studieskulder har de som har studerat utomlands.

Att skuldbeloppen ökar beror främst på höjningarna av studiemedlens lånedel 2010, 2011 och 2015 samt på höjningen av de möjliga lånebeloppen vid utlandsstudier. Utvecklingen väntas fortsätta när allt fler av dem som har fått högre utbetalningar av lån ska börja betala tillbaka.

Lägre andel av de studerande använder studiemedel

Alla som studerar på en utbildning som ger rätt till studiemedel har inte studiemedel. Det kan bero på att de inte behöver studiemedel för sin försörjning eller på att de inte har rätt till studiemedel. Den andel av de studerande som har studiemedel varierade andra halvåret 2016, vilket är den senast tillgängliga statistiken, mellan 36 procent av samtliga studerande vid komvux och 77 procent av samtliga som studerar på konst- och kulturutbildning. Av dem som studerar vid universitet och högskolor har 71 procent studiemedel och vid yrkeshögskolan är motsvarande andel 73 procent.

Andelen som använder studiemedel minskade under 2016 inom samtliga utbildningsformer, jämfört med 2015. Andelen som använder studiemedel minskade mest bland studerande vid folkhögskola där minskningen var 6 procentenheter. Hur stor andel av de studerande som använder studiemedel beror bland annat på hur stor andel som studerar på deltid och sannolikt även på hur stor andel som studerar på distans.

Studiestartsstöd

Ett nytt studiestöd som ska rekrytera personer med kort utbildning

Studiestartsstöd är ett nytt studiestöd som infördes den 1 juli 2017. Studiestartsstödet syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med kort utbildning och ett stort utbildningsbehov. Stödet ska vara ett redskap som kommunerna kan använda inom ramen för kommunernas befintliga uppdrag att verka för att vuxna deltar i utbildning.

Under andra kalenderhalvåret 2017 var 271 av Sveriges 290 kommuner anslutna till studiestartsstödet. Totalt fördelades 470 miljoner kronor till de deltagande kommunerna. Av dessa användes 23 miljoner kronor, vilket motsvarar 5 procent av de medel som fördelats.

Drygt 800 studerande med det nya stödet

Totalt var det 1 300 personer som ansökte om studiestartsstöd för studier under andra kalenderhalvåret 2017. Av dessa var 57 procent kvinnor och 43 procent män.

Av dem som skickade in en ansökan om studiestartsstöd för studier under höstterminen 2017 var det drygt 800 personer som fick studiestartsstöd utbetalt. Majoriteten av de studerande hade kort tidigare utbildning. Av samtliga hade 70 procent högst grundskoleutbildning och 27 procent av de studerande hade gymnasieutbildning.

Studiestöd till utländska medborgare

Fler utländska medborgare får rätt till svenskt studiestöd...

Under 2017 prövade CSN 35 600 utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd. Det är en ökning med 18 procent jämfört med 2016. Totalt uppfyllde 90 procent, 32 000 personer, villkoren för rätt till svenskt studiestöd som utländsk medborgare. Av dessa var det 4 300 personer som uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd enligt EU-rätten.

...och 10 procent av studiestödstagarna är utländska medborgare

Under 2017 fick 86 700 utländska medborgare studiestöd från CSN, vilket motsvarade 10 procent av samtliga som fick studiehjälp eller studiemedel under året. Antalet utländska medborgare ökade med 10 procent mellan 2016 och 2017. De senaste årens migration till Sverige är den viktigaste förklaringen till ökningen. Av de utländska medborgare som fick studiestöd hade 44 900 studiehjälp och 44 700 studiemedel. Antalet som hade studiehjälp ökade med 5 900 personer eller 13 procent jämfört med 2016 och antalet som hade studiemedel ökade med 2 600 personer eller 6 procent.

Återkrav

Fler studerande får återkrav

Studiemedel och studiehjälp som betalas ut felaktigt kan krävas tillbaka. Under 2017 fattade CSN 59 600 återkravsbeslut vilket var 4 700 fler än under 2016. Ökningen beror delvis på att

fler studerande med studiemedel fick återkrav orsakade av inkomster över fribeloppsgränsen. Antalet återkravsbeslut för studiehjälp har ökat som en följd av att fler studerar med studie-hjälp och beror även på att andelen studerande med ogiltig frånvaro har ökat.

Fler fick återkrav av studiemedel på grund av hög inkomst

Den vanligaste orsaken till återkrav är att inkomster över fribeloppsgränsen upptäcks i samband med CSN:s efterkontroll av inkomster. Under 2017 efterkontrollerades studiemedeltagarnas inkomster för studie- och inkomståret 2015. Antalet personer som fick återkrav i efterkontrollen av inkomst för 2015 ökade med 15 procent till 10 500 personer, jämfört med inkomståret 2014.

Fordran på återkrav minskar marginellt

CSN:s fordran på återkrav uppgick 2017 till 1,2 miljarder kronor, vilket innebär en liten minskning jämfört med 2016. Under året betalade personer med återkrav in 461 miljoner kronor på sina återkrav, vilket är 43 miljoner kronor mer än under 2016. De ökade inbetalningarna beror på att CSN fattade fler beslut om återkrav under 2017 jämfört med året innan.

Återbetalning av lån

Både antalet låntagare och den totala skulden ökar

Den 31 december 2017 fanns det 1 542 800 låntagare med en studieskuld, vilket är en rekordhög siffra. Antalet låntagare med en studieskuld ökade med 20 800 personer under 2017.

Den 31 december 2017 var låntagarnas skulder sammanlagt 218,5 miljarder kronor. Skulderna ökade med 5,3 miljarder kronor under 2017 vilket beror på att utbetalningarna av lån är högre än inbetalningarna.

Ökad skuldsättning för låntagare med annuitetslån

Den 1 januari 2018 var den totala genomsnittliga skulden för samtliga låntagare 141 600 kronor, vilket är 1 500 kronor högre än året innan. Skuldutvecklingen för de tre lånetyperna är olika. Genomsnittsskulden för låntagare med de båda äldre lånetyperna studielån och studiemedel har minskat under flera år och fortsatte att minska under 2017. Den genomsnittliga skulden för låntagare med det nuvarande annuitetslånet ökade med 2 700 kronor och uppgick till 140 300 kronor. Utvecklingen av skuldsättningen för låntagare med annuitetslån beror bland annat på hur stora lån som betalas ut. Lånedelen har höjts flera gånger de senaste åren vilket leder till en ökad skuldsättning för låntagare med annuitetslån.

Något förbättrad återbetalningsgrad

Den 1 januari 2017 var det 1 322 400 låntagare som var återbetalningsskyldiga. Det motsvarar 87 procent av samtliga låntagare. Antalet ökade med 15 600 personer jämfört med 2016.

CSN debiterade låntagarna totalt 12,2 miljarder kronor i årsbelopp för 2017, med hänsyn taget till nedsättningar och andra ändringar under året. Av de debiterade årsbeloppen för 2017 betalade låntagarna under året in totalt 11,2 miljarder kronor. Det innebär att låntagarna betalade in totalt 91,7 procent av vad som debiterats för året, vilket är 0,1 procentenhet högre än 2016.

Utöver inbetalningar på årsbeloppen för 2017 betalar låntagarna på tidigare års årsbelopp och gör även förtida inbetalningar. Under året gjordes inbetalningar på totalt 13,3 miljarder kronor för lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån. De förtida inbetalningarna var 971 miljoner kronor under 2017, vilket var en minskning med 57 miljoner kronor jämfört med 2016.

Färre med nedsättning

Nedsättning kan bland annat beviljas om låntagaren har låg inkomst eller åter börjar studera med studiestöd. Vid utgången av 2017 hade 162 200 låntagare hel eller delvis nedsättning av sina årsbelopp för 2017. Det är en minskning med knappt 1 procent jämfört med 2016. Årsbeloppen sattes sammanlagt ned med nästan 1,3 miljarder kronor vilket var något mer än under 2016. Det nedsatta beloppet ökade med 33 miljoner kronor eller 3 procent.

Färre låntagare får avskrivning

Under 2017 skrev CSN av skulder helt eller delvis för 41 400 låntagare, vilket var en minskning med 4 100 personer jämfört med 2016. CSN skrev av 688 miljoner kronor vilket är 25 miljoner kronor mindre än året innan.

Lägre förväntade låneförluster

Vid varje årsskifte beräknar CSN storleken på reserveringar för låneförluster för samtliga lånetyper och återkrav. Sådana låneförluster kan bero på att låntagare får nedsättning på sina lån och inte hinner slutbetala dem, att låntagare avlider, samt på att låntagare missköter sina betalningar. Enligt 2017 års beräkningar är 26,7 miljarder kronor av den utestående fordran osäker, vilket är en minskning med 900 miljoner kronor jämfört med 2016.

Hur stor andel av fordringarna som reserverats för förväntade förluster varierar mellan de tre lånetyperna. Det nuvarande annuitetslånet har den lägsta kreditrisken, vilken utgör 7 procent av fordran.

Färre låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten

Under 2017 överlämnades obetalda belopp för 90 300 låntagare till Kronofogdemyndigheten, vilket är en minskning med 5 100 personer eller 5 procent jämfört med 2016. De överlämnade kravbeloppen minskade med 20 miljoner kronor till 940 miljoner.

Den 31 december 2017 hade 85 200 låntagare ett krav hos Kronofogdemyndigheten vilket motsvarar 6,4 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna. Både antalet och andelen låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten har minskat jämfört med 2016.

Något fler låntagare är bosatta utomlands

Under 2017 var 65 400 låntagare bosatta utomlands. Det är en liten ökning jämfört med 2016. Flest låntagare bor i Storbritannien, följt av Norge och USA

Låntagare bosatta utomlands debiterades 660 miljoner kronor i årsbelopp för 2017. Det inbetalda beloppet från låntagare som bor utomlands ökade med drygt 2 miljoner kronor till 470 miljoner kronor. Andelen inbetalt av debiterat belopp minskade marginellt till 71,2 procent. Däremot ökade den andel som betalas in om man ser till både låntagare bosatta utomlands och låntagare med okänd adress.

1. Inledning

1.1 Uppdraget

CSN ska följa och analysera studiestödets utveckling och effekter och senast den 20 april varje år till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) redogöra för detta. Uppföljningen och analysen ska öka kunskapen om hur studiestödet har utvecklats i förhållande till målen för studiestödet. I redogörelsen ska långsiktiga och kortsiktiga förändringar som enligt myndigheten är väsentliga redovisas särskilt. I uppföljnings- och analysarbetet ska kvinnors och mäns villkor särskilt beaktas.¹

1.2 Faktaunderlag

Innehållet i rapporten baseras huvudsakligen på registerdata. Det statistiska underlaget är ursprungligen hämtat från CSN:s system för handläggning av studiestöd och myndighetens ekonomisystem. Det material som använts för rapporten finns till stora delar tillgängligt i CSN:s datalager för uppföljning och statistik.

För att tolka utvecklingen av studiestöden och återbetalningen av lån refererar CSN även till andra utredningar myndigheten som har genomfört och till statistik och rapporter som har tagits fram av andra.

1.3 Avgränsningar m.m.

Denna rapport avser studiestödstagarna och studiestödet, samt låntagarna och återbetalningen av studielån under 2017.² Studerande med så kallad TUFF-ersättning³ omfattas inte. Samtliga beloppsuppgifter och regler som redogörs för avser 2017. Det studiestartsstöd som infördes den 1 juli 2017 är en nyhet i årets rapport. Av naturliga skäl avser uppgifterna om studiestartsstöd enbart andra halvåret 2017.

Administrationen av studiestöden behandlas inte i rapporten. För information om administrationen hänvisas till CSN:s årsredovisning.

De data som används avser i flertalet fall perioden 2013–2017. I vissa fall används längre tidsserier för att ge en bättre översikt över utvecklingen. I några fall används även kortare tidsserier, för att det saknas tillförlitliga äldre data eller för att enbart ge en översiktlig bild jämfört med föregående år.

De data som redovisas i rapporten kan i vissa fall skilja sig något från vad som presenterats i andra sammanhang, exempelvis i CSN:s årsredovisning. Det beror på att bland annat beslut om studiestöd kan ändras löpande, även efter årets slut. Uppgifter kan därför förändras beroende på när statistiken framställs.

I de siffror som redovisas i löptext i denna rapport förekommer det avrundningar.

¹ 7 § förordningen (2017:1114) med instruktion för Centrala studiestödsnämnden.

² I vissa fall blir redovisning av uppgifter fördelade per kalenderår missvisande. I en del fall förekommer det därför att statistik presenteras efter en annan tidsperiod, t.ex. läsår.

³ Ersättning vid teckenspråksutbildning för föräldrar med barn som är beroende av teckenspråk för att kommunicera.

2. Studiestödet i korthet

Studiestöd ges som bidrag eller lån och är avsett att finansiera studerandes levnadsomkostnader under studietiden. Studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Målen ska uppnås genom ett effektivt, sammanhållet, flexibelt och rättssäkert studiestödsystem som ska vara enhetligt och överblickbart för den enskilde. De utbetalningar som görs från systemet ska vara korrekta, och den del av studiestödet som utgörs av lån ska återbetalas fullt ut.⁴

De studiestöd som CSN administrerar och som omfattas av denna rapport är studiehjälp, kostnadsersättning till lärlingar, Rg-bidrag, studiemedel och studiestartsstöd.⁵

Studiehjälp består av studiebidrag som lämnas till heltidsstuderande framför allt i gymnasieskolan, extra tillägg som kan lämnas till studerande från inkomstsvaga hushåll och inackorderingstillägg som kan lämnas till vissa studerande som måste bo inackorderade på skolorten.⁶ Studiehjälp lämnas även till studerande utomlands. I anslutning till uppgifter om studiehjälp redovisar vi även uppgifter om kostnadsersättning till lärlingar. Denna ersättning ges till studerande inom gymnasial lärlingsutbildning om den studerande genomför minst hälften av utbildningen på en arbetsplats och om det finns ett så kallat utbildningskontrakt.⁷ Rg-bidrag lämnas för kostnader vid viss gymnasieutbildning för döva och hörselskadade studerande vid riksgymnasierna samt till svårt rörelsehindrade studerande i särskilt anpassad utbildning.⁸

Studiemedel ges till vuxna studerande på grundskole- och gymnasienivå samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. Studiemedel lämnas även till studerande utomlands. Studiemedlen består av en bidragsdel och en frivillig lånedel. I vissa fall kan en studerande med studiemedel även få tilläggsbidrag, tilläggslån och merkostnadslån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn, medan tilläggslån kan lämnas till studerande som har haft en arbetsinkomst över en viss nivå kalenderåret närmast före studierna. Merkostnadslån kan lämnas för merkostnader som den studerande har i samband med sina studier, exempelvis för resor och undervisningsavgifter.

Studiestartsstöd är ett bidrag utan inslag av lån som utgör ett komplement till studiemedelsystemet. Stödet riktar sig till den som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande och gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet får lämnas till vissa personer som är arbetssökande från och med det kalenderår den studerande fyller 25 år.

Studerande som har fått studiestöd felaktigt utbetalt kan genom ett återkrav bli skyldig att betala tillbaka det som betalats ut för mycket.

De lån som ges vid studier ska återbetalas när studierna med studiemedel är avslutade. CSN administrerar återbetalningen av tre olika lånetyper:

⁴ Prop. 2017/18:1.

⁵ Denna rapport omfattar inte TUFF-ersättning vid teckenspråksutbildning för föräldrar. Bestämmelser om studiehjälp och studiemedel återfinns i studiestödslagen (1999:1395), studiestödsförordningen (2000:655) och i CSN:s föreskrifter och allmänna råd. Bestämmelser om studiestartsstöd återfinns i lagen (2017:527) om studiestartsstöd, förordningen (2017:532) om studiestartsstöd, samt i CSN:s föreskrifter och allmänna råd.

⁶ I studiehjälpen ingår även bidrag för dagliga resor till studerande som läser på en utbildning utomlands.

⁷ Lämnas enligt förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning.

⁸ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

- studiemedel (lån tagna före 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001).

Det nuvarande annuitetslånet betalas normalt tillbaka på 25 år. Räntan på lånet beräknas med utgångspunkt i statens upplåningskostnad under de senaste tre åren. Det finns trygghetsregler för de olika lånetyperna som gör att en låntagare har möjlighet att få nedsättning av det årsbelopp som ska betalas eller i vissa fall skuldavskrivning.

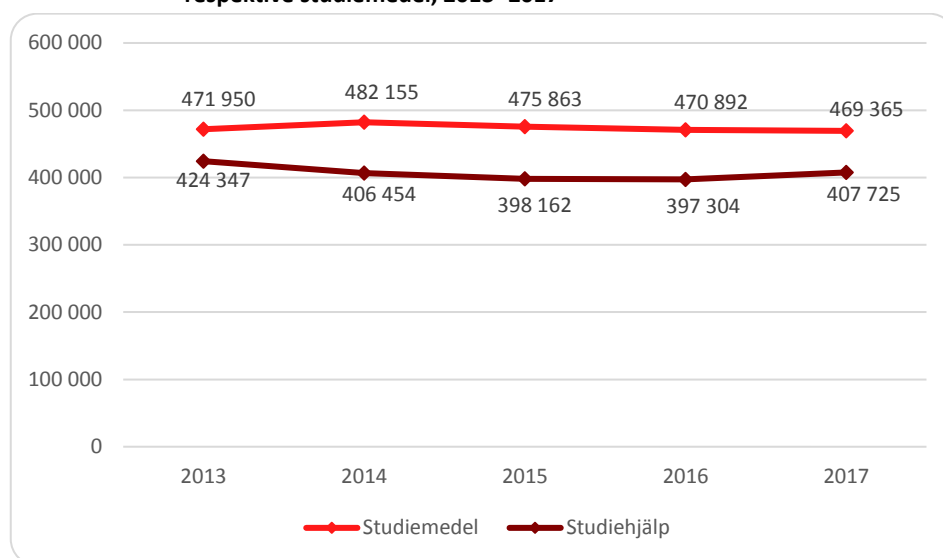
3. Övergripande utveckling

I detta kapitel presenteras utvecklingen av antalet studerande med studiestöd samt uppgifter om storleken på studiestödsutbetalningarna. Presentationen sker på en övergripande nivå. Uppgifterna beskrivs och förklaras mer ingående senare i rapporten.

3.1 Antal studiestödstagare och låntagare

Under 2017 ökade antalet studerande som fick studiehjälp för gymnasiestudier för första gången på flera år. Antalet studerande med studiemedel minskade något.

Diagram 3.1 Antal studiestödstagare, fördelat på personer med studiehjälp¹ respektive studiemedel, 2013–2017

¹ Inklusive studerande med lärlingsersättning och Rg-bidrag.

Antalet studerande med studiehjälp⁹ ökade för första gången på flera år. Antalet ökade med hela 10 400 studerande. Denna ökning beror på befolkningsutvecklingen i åldrarna 16–20 år, med större årskullar och ökad invandring.

Antalet studerande med studiemedel har nu minskat tre år i följd, men befinner sig fortfarande på en historisk sett hög nivå.¹⁰ Antalet studerande med studiemedel var 1 500 färre under 2017 jämfört med 2016, vilket motsvarar en minskning med mindre än 1 procent. Antalet studiemedelstagare på eftergymnasial nivå i Sverige ökade något, men antalet studerande på övriga utbildningsnivåer och utomlands minskade. Andelsmässigt var minskningen tydligast bland studiemedelstagare som studerade på grundskolenivå samt bland studerande utomlands.

Den 31 december 2017 hade 1 542 800 låntagare en studieskuld. Antalet låntagare har ökat med 20 800 personer sedan 2016. Antalet återbetalningsskyldiga låntagare under 2017 var 1 322 400 personer, vilket innebär att 87 procent av samtliga låntagare var återbetalningsskyldiga under året.

⁹ Här inklusive lärlingsersättning och Rg-bidrag.

¹⁰ För tio år sedan, 2007, var exempelvis antalet studerande med studiemedel 412 000.

3.2 Utbetalningar och inbetalningar

3.2.1 Samtliga ut- och inbetalningar

Utbetalningar av studiestöd och inbetalningar av studielån utgör årligen mycket stora belopp. I tabell 3.1 redogörs för utbetalt studiestöd och inbetalda studielån och återkrav under 2016 och 2017.

Tabell 3.1 Utbetalt studiestöd och inbetalda studielån och återkrav, miljoner kronor, 2016 och 2017

		2016	2017
Utbetalningar av studiestöd	Studiehjälp ¹	3 323	3 430
	Studiemedel – bidrag ²	10 199	10 301
	Studiemedel – lån	17 470	18 062
	Studiestartsstöd	-	23
	Summa utbetalt	30 992	31 816
Inbetalningar av studielån och återkrav ³	Studiemedel	411	336
	Studielån	5 155	4 811
	Annuitetslån	7 703	8 119
	Återkrav	419	461
	Summa inbetalt	13 687	13 727

¹ Uppgiften inkluderar lärlingsersättning, men inte utbetalningar för Rg-bidrag. Under 2017 betalades 37 miljoner kronor ut i Rg-bidrag.

² Exklusive pensionsavgifter.

³ Inklusiv ränta och avgifter. Beloppen inkluderar även förtida inbetalningar och inbetalningar på lån som sagts upp till omedelbar betalning. Inbetalningar som avser så kallade äldre lån och lån under skuldsanering ingår inte i sammanställningen.

Utbetalningarna av studiehjälp och studiemedel uppgick under 2017 till sammanlagt 31,8 miljarder kronor, varav 13,8 miljarder utgjordes av bidrag och 18,1 miljarder av lån. Utbetalningarna ökade med 3 procent eller 824 miljoner kronor.

Under 2017 ökade det utbetalda studiehjälsbeloppet med 107 miljoner kronor jämfört med 2016. Ökningen beror på fler studerande med studiehjälp. Inom studiemedelssystemet ökade såväl utbetalningarna av bidrag som utbetalningarna av lån. Utbetalningarna av bidrag ökade med 1 procent och utbetalningarna av lån ökade med drygt 3 procent. Ökningen av utbetalningar i form av bidrag beror dels på prisbasbeloppsuppräknings 2017, dels på fler studerande med tilläggsbidrag. Därutöver tillkom det nya studiestartsstödet med utbetalningar på 23 miljoner kronor. Ökningen av utbetalda lån beror främst på att lånebenägenheten har ökat det senaste året och på en ökning av antalet studerande med tilläggs lån.

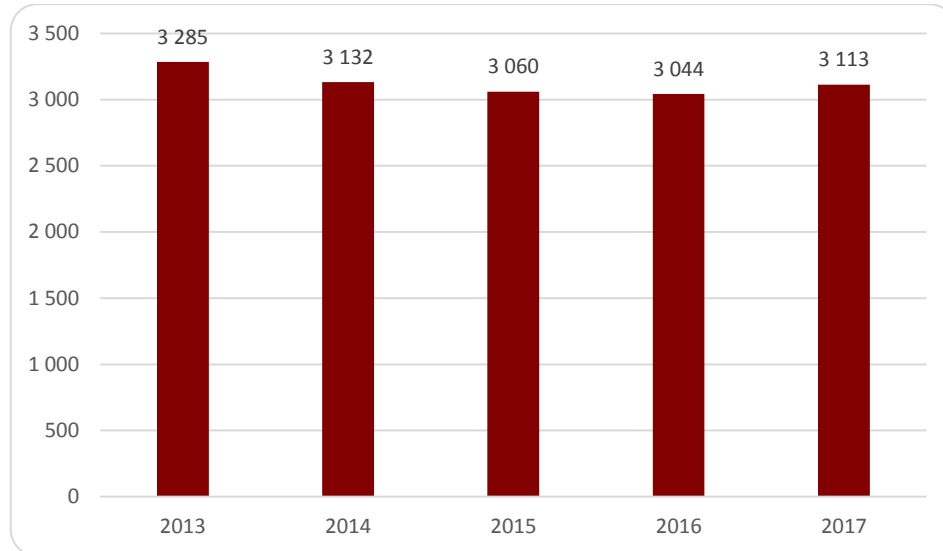
Inbetalningarna av lån och återkrav ökade med 40 miljoner kronor. Hela ökningen kan hänföras till inbetalningar av återkrav och beror i huvudsak på att CSN fattade fler beslut om återkrav 2017 jämfört med året dessförinnan. Inbetalningarna av annuitetslån¹¹ ökade med 416 miljoner kronor samtidigt som inbetalningarna minskade för de båda äldre lånetyperna. De minskade inbetalningarna för de båda äldre lånetyperna beror på att antalet låntagare är färre. Även de senaste årens nedåtgående ränteutveckling påverkar inbetalningarnas storlek.

¹¹ Inklusiv uppsagda annuitetslån.

3.2.2 Studiehjälp

Studiebidrag är den största stödformen inom studiehjälp. Utbetalningarna av studiebidrag är beroende av antalet elever som studerar på gymnasiet.

Diagram 3.2 Utbetalda studiebidrag, miljoner kronor, 2013–2017

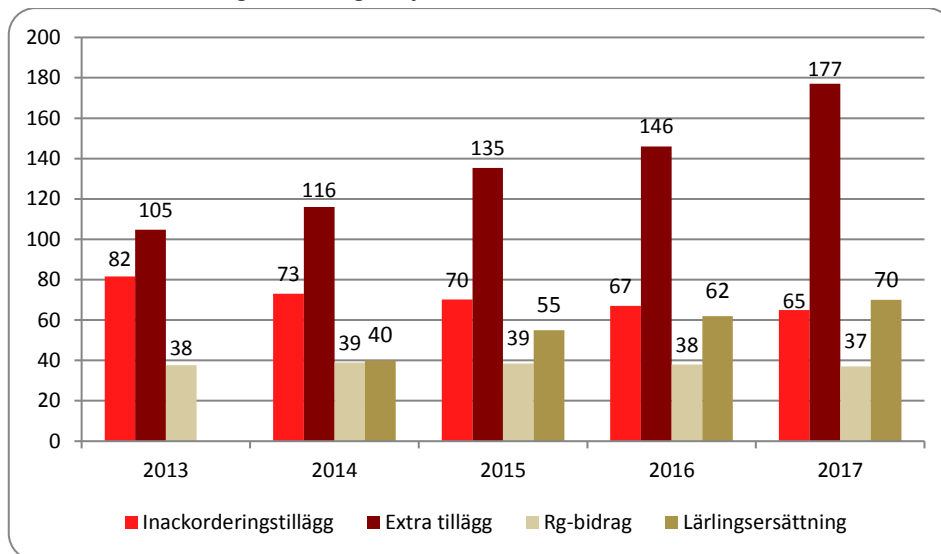

Under 2017 ökade antalet studerande med studiebidrag. Därmed ökade även utbetalningarna av studiebidrag. Utbetalningarna ökade med 69 miljoner kronor vilket motsvarar drygt 2 procent.

Antalet studerande som fick extra tillägg för studier i Sverige ökade kraftigt under 2017. Utbetalningarna av extra tillägg ökade med 31 miljoner kronor (21 procent) till 177 miljoner kronor. Ökningen beror på att fler studerande levde i familjer med mycket låga inkomster eller ensamma. Det stora antalet ensamkommande flyktingbarn som de senaste åren har kommit till Sverige är en viktig förklaring till den stora ökningen.

Utbetalningarna av inackorderingstillägg minskade med 1 miljon kronor (2 procent) till 62 miljoner kronor.

Diagram 3.3 Utbetalningar av inackorderingstillägg, extra tillägg, Rg-bidrag och lärlingsersättning¹ miljoner kronor, 2013–2017

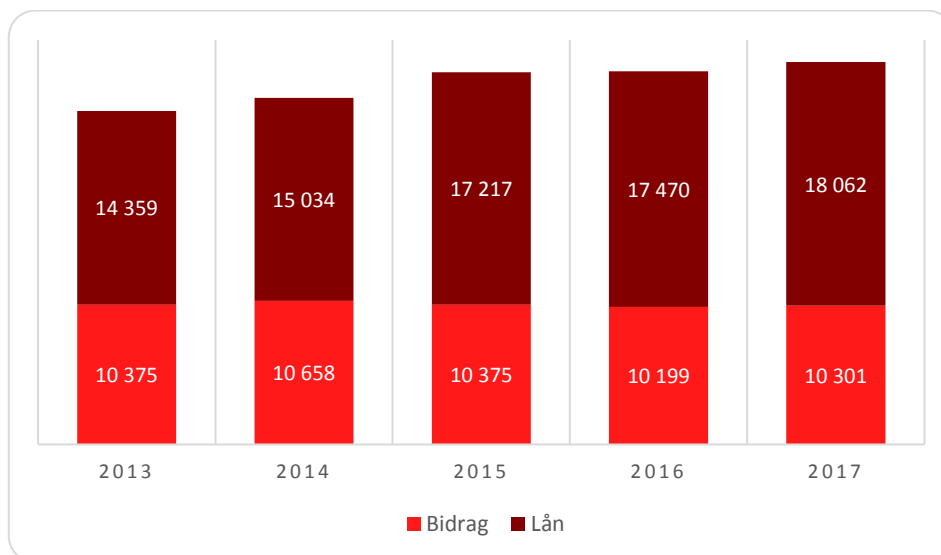
¹ Lärlingsersättning infördes 1 januari 2014, vilket är anledningen till att uppgifter saknas för tidigare år.

Utbetalningarna av lärlingsersättning ökade under 2017 jämfört med föregående år. Det beror på att fler studerande får lärlingsersättning.

3.2.3 Studiemedel

Under 2017 betalades det ut studiemedel, bidrag och lån, till ett sammanlagt värde mer än 28 miljarder kronor.

Diagram 3.4 Utbetalda studiemedel, fördelat på bidrag och lån, miljoner kronor, 2013–2017

Utbetalningarna av lån uppgick under 2017 till 18,1 miljarder kronor vilket innebär en ökning med 6 procent jämfört med 2016. Bidragsutbetalningarna motsvarade 10,3 miljarder kronor

och ökade med 1 procent. Utbetalningarna av lån ökade alltså betydligt mer än utbetalningarna av bidrag. Den stora ökningen av utbetalningarna av lån berodde framför allt på att en högre andel av studiemedelstagarna valde att ta lån och på att fler studerande fick tilläggs lån.

3.2.4 Studiestartsstöd

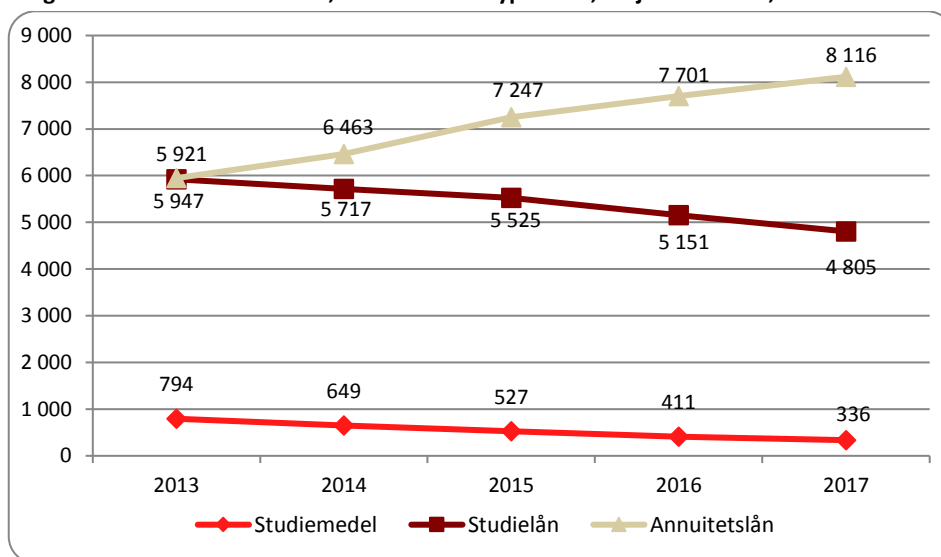
Studiestartsstöd är ett nytt studiestöd som infördes den 1 juli 2017. Utbetalningarna under det första halvåret med det nya stödet uppgick till 23 miljoner kronor, avseende studier under 2017.

3.2.5 Återbetalning av lån

Den utestående fordran på lån uppgick 2017 till 218,5 miljarder kronor.¹² CSN debiterade låntagarna totalt 12,2 miljarder kronor i årsbelopp för 2017. Av detta betalade låntagarna in 11,2 miljarder kronor, exklusive avgifter och förtida inbetalningar.¹³ De förtida inbetalningarna uppgick till 971 miljoner kronor under 2017, vilket innebar en minskning med 57 miljoner kronor jämfört med 2016.

De samlade inbetalningarna på de ordinarie lånetyperna, inklusive förtida inbetalningar och inbetalningar av avgifter för tidigare år, uppgick till 13,3 miljarder kronor.

Diagram 3.5 Inbetalda lån¹, fördelat efter typ av lån, miljoner kronor, 2013–2017

¹ Inklusive ränta och avgifter. Beloppen inkluderar även förtida inbetalningar. Inbetalningar som avser lån som sagts upp till omedelbar betalning, så kallade äldre lån och lån under skuldsanering ingår inte i sammanställningen.

¹² Per den 31 december för lånetyperna annuitetslån, studielån och studiemedel. Inklusive kapitaliserad ränta. Den totala utestående lånefordran var 219,0 miljarder kronor. I beloppet ingår lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån, uppsagda lån, studielån före studiemedelsystemets införande (1965) samt belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

¹³ Debiterat belopp avser debitering efter fattade beslut om nedsättning. Det ursprungligt debiterade beloppet per den 1 januari 2017 var 13,6 miljarder kronor. Inbetalt belopp inkluderar inte inbetalningar som avser obetalda årsbelopp och avgifter från tidigare avgiftsår.

I takt med att fler låntagare slutbetalar de båda äldre låntyperna minskar de sammanlagda inbetalningarna av dessa lån. Inbetalningarna av låntypen annuitetslån ökar däremot eftersom allt fler blir återbetalningsskyldiga.

4. Studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag

4.1 Studiestöd till unga studerande på gymnasienivå

Studiestöd till ungdomar som studerar på gymnasienivå ges i form av studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag.

Syftet med studiehjälpen är att ge ekonomiska förutsättningar för gymnasiestudier och erbjuda alla lika möjligheter att studera, oberoende av bostadsort eller social och ekonomisk bakgrund. I linje med de politiska målen för studiestödet¹⁴ i sin helhet ska studiehjälpen därmed verka rekryterande och utjämnande. I huvudsak består studiehjälpen av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg. Samtliga dessa stöd kan ges till ungdomar som studerar i Sverige och utomlands. De som studerar utanför Sverige kan även få bidrag för dagliga resor. Utöver dem som får studiehjälp i enlighet med det svenska regelverket finns även studerande som får studiestöd inom ramen för EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner, vilka berör studiebidrag och det extra tillägget inom studiehjälpen.

I juni 2013 presenterades resultatet av en statlig utredning.¹⁵ Utredningen föreslog relativt omfattande förändringar av studiehjälpen. Under 2015 skickades utredningens betänkande ut på remiss. Ärendet bereds för närvarande i regeringskansliet.

Lärlingsersättning är inte en del av studiehjälpen men betalas ut till studerande som har rätt till studiehjälp och som deltar i gymnasial lärlingsutbildning. Lärlingsersättningen ska täcka den studerandes kostnader för resor och måltider under den tid som utbildningen är förlagd till en arbetsplats.¹⁶

Rg-bidrag, eller bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, lämnas till studerande vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro och vid riksgymnasierna för svårt rörelsehindrade i Angered, Kristianstad, Skärholmen och Umeå. Bidraget syftar till att täcka kostnader för mat, boende samt hemresor och det ges endast till studerande som inte kan bo kvar på hemorten.¹⁷

Totalt fick 407 700 ungdomar studiestöd för gymnasiestudier i Sverige eller utomlands under 2017.¹⁸ Av dem hade 406 700 studiebidrag, 7 000 inackorderingstillägg och 29 800 extra tillägg. Ett femtiotal studerande utomlands fick dessutom bidrag för dagliga resor. Lärlingsersättning betalades under 2017 ut till 12 300 personer. Antalet studerande som fick Rg-bidrag uppgick till drygt 350 personer. Utöver detta tillkommer 480 personer som fått studiehjälp utbetalt via rekvisition från Försäkringskassan med hänvisning till EU:s samordningsförordningar, varav en majoritet studerade utomlands.¹⁹

¹⁴ Se Prop. 2017/18:1.

¹⁵ SOU 2013:52.

¹⁶ Lärlingsersättning lämnas enligt förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning.

¹⁷ Rg-bidrag lämnas enligt förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

¹⁸ Uppgiften visar antalet studerande som fått studiehjälp, lärlingsersättning eller Rg-bidrag under året.

¹⁹ Uppgifterna avser enbart personer för vilka Sverige är primärt utbetalningsland. För de personer där Sverige är sekundärt utbetalningsland finns inga uppgifter tillgängliga.

Under 2017 betalades studiehjälp ut till ett belopp av 3,4 miljarder kronor. Merparten betalades ut i form av studiebidrag. Utbetalningar av inackorderingstillägg och extra tillägg uppgick till 65 respektive 177 miljoner kronor vardera. Motsvarande belopp för lärlingsersättning och Rg-bidrag var 70 miljoner kronor respektive 37 miljoner kronor. De utbetalningar av studiehjälp som gjordes via Försäkringskassan uppgick till knappt 5 miljoner kronor.²⁰

4.2 Studiehjälp för studier i Sverige

4.2.1 Studiebidrag

Ett generellt stöd för gymnasiestuderande mellan 16 och 20 år

Studiehjälp ges normalt för heltidsstudier på gymnasieskolor, folkhögskolor och komvux. De allra flesta studerande får studiehjälp endast i form av studiebidrag. Studiebidragets syfte är att minska betydelsen av ekonomiska hinder för gymnasiestudier. Dessutom ingår bidraget i den ekonomiska familjepolitiken och reglerna har sedan studiebidragets tillkomst 1957 varit nära knutna till det allmänna barnbidraget. Under 2017 var studiebidraget 1 050 kronor per månad. För studier från och med mars 2018 kommer dock studiebidraget att höjas med 200 kronor per månad.²¹ Ett skäl för höjningen är att barnbidraget höjs med motsvarande belopp.

Studiebidrag lämnas från och med kvartalet efter att en studerande fyller 16 år och längst till och med vårterminen det år hen fyller 20 år. Vanligtvis ges studiebidraget endast för heltidsstudier och det betalas ut till den studerandes vårdnadshavare så länge den studerande är omyndig. Därefter betalas studiebidraget ut till den studerande. Under ett normalt läsår på nio månader lämnas studiebidrag i tio månader.

Antalet studerande med studiebidrag ökar

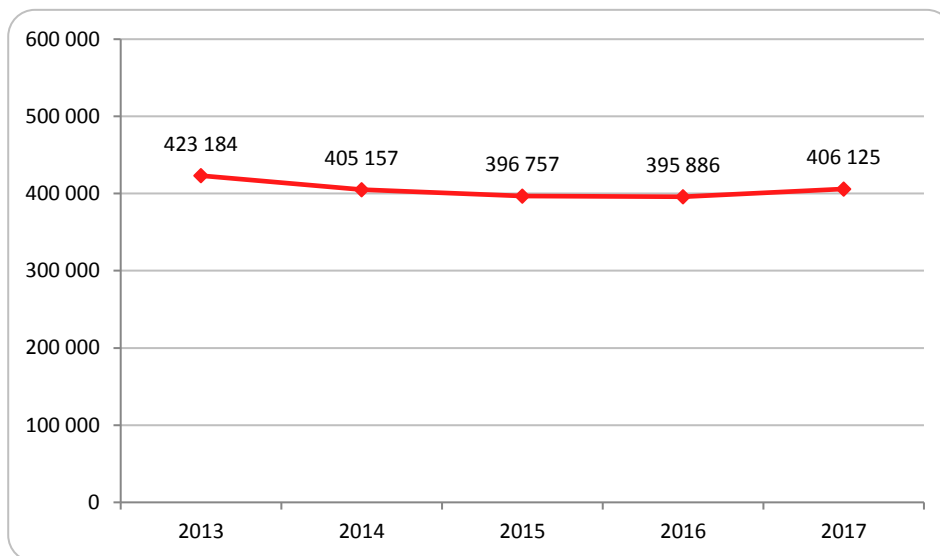
Det stora flertalet av dem som får studiebidrag studerar i Sverige. Av de sammantaget 406 700 personer som hade studiebidrag under 2017 fick 406 100 studiebidrag för studier i Sverige. Ytterligare 630 personer hade studiehjälp för studier i Sverige under året utan att få studiebidrag. Att det totala antalet som får studiehjälp är högre än antalet som får studiebidrag beror på att det finns studerande som är för unga för att få studiebidrag men som ändå kan få inackorderingstillägg och extra tillägg.

Den minskning av antalet gymnasiestuderande med studiebidrag som pågått en lång rad år övergick till en ökning under 2017.

²⁰ Avser enbart utbetalningar där Sverige är primärt utbetalningsland.

²¹ Prop. 2017/18:1.

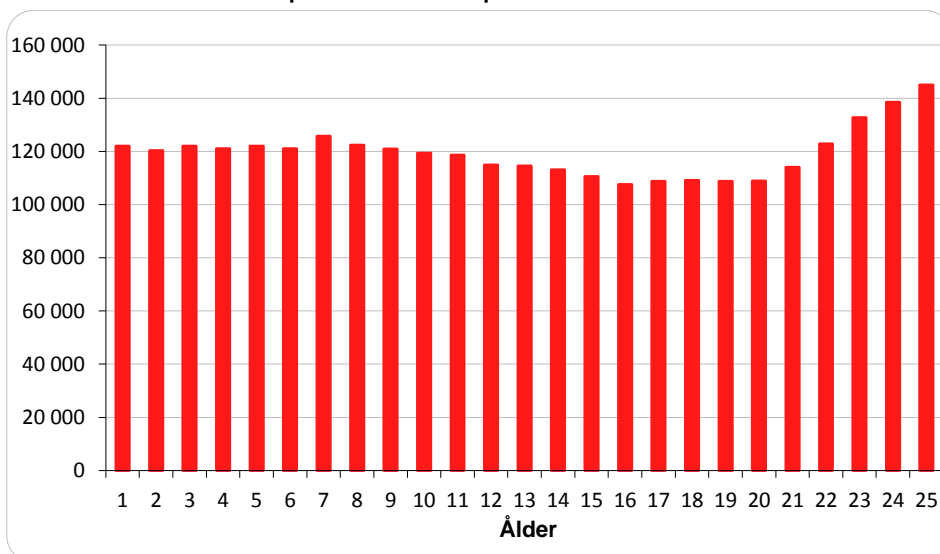
Diagram 4.1 Antal studerande med studiebidrag för studier i Sverige, 2013–2017

Antalet studerande i den svenska gymnasieskolan som fick studiebidrag ökade med 10 400 personer under 2017, vilket är en ökning med 3 procent jämfört med 2016. Samtidigt övergick de senaste årens ökning av antalet studerande som fick studiebidrag för studier på komvux till en marginell minskning under 2017.

Att antalet studerande med studiebidrag har börjat öka efter flera års minskning beror på att de ungdomsskolor som studerar i gymnasieskolan har blivit större (se diagram 4.2). Mot bakgrund av tillgänglig befolkningsstatistik väntas antalet studerande med studiehjälp att fortsätta öka under de kommande åren.

Diagram 4.2 Sveriges befolkning i åldern 1–25 år¹ den 31 december 2017, fördelat på ålder och antal personer

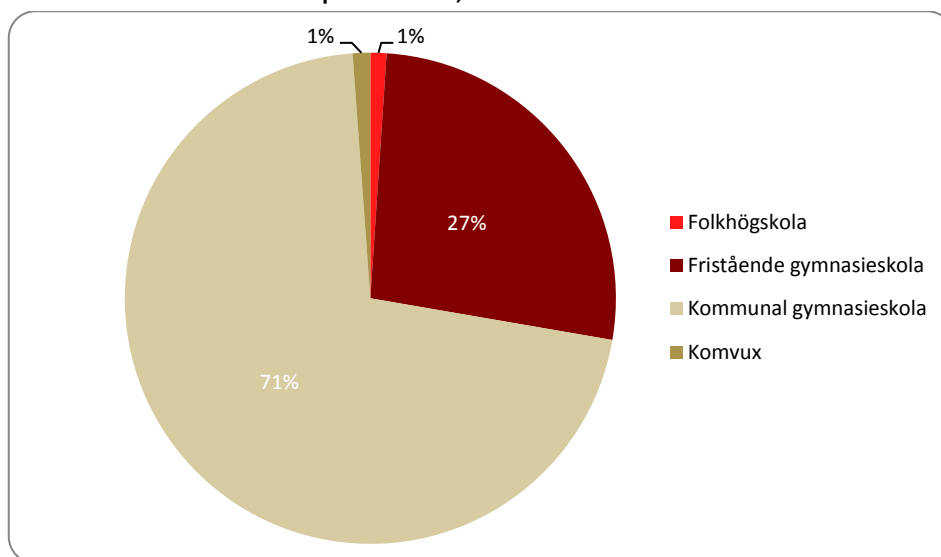

¹ Statistiska centralbyrån, Tabell: *Befolkning efter ålder, år och kön*. [Tabell](#)

Även utbetalningarna av studiebidrag ökade under 2017 som en följd av att antalet studerande blev fler. Under året betalade CSN ut studiebidrag till ett belopp motsvarande 3,1 miljarder kronor till studerande i Sverige. Utbetalningarna förväntas öka även under kommande år som en följd av att fler får studiehjälp.

De flesta som har studiebidrag för studier i Sverige studerar på kommunala gymnasieskolor. Under 2017 ökade antalet studerande med studiebidrag både på kommunala och fristående gymnasieskolor. På kommunala skolor ökade antalet studerande med studiebidrag med 2 procent, motsvarande ökning för de fristående skolorna var 4 procent. Därmed ökade även andelen studerande med studiebidrag som går på fristående gymnasieskolor något 2017 jämfört med 2016. Denna andel uppgick till 27 procent under 2017.

Diagram 4.3 Studerande med studiebidrag för studier i Sverige, fördelat efter andel per skolform, 2017

Av dem som får studiebidrag för studier i Sverige är 199 200 kvinnor och 220 900 män. Männerna utgör därmed 53 procent, vilket beror på att det är ett manligt befolkningsöverskott i de aktuella åldrarna. Att det är fler män än kvinnor i de aktuella åldersgrupperna är dels ett resultat av att det föds fler pojkar än flickor, dels en följd av ett manligt överskott bland dem som invandrat. Det är även fler män än kvinnor som får studiebidrag på kommunala gymnasieskolor. Situationen är dock den omvända bland studerande på de fristående skolorna, där det är en liten övervikt för kvinnliga elever. Dessutom är det fler kvinnor än män som får studiebidrag för studier på folkhögskolor och komvux. De som får studiehjälp för studier inom dessa skolformer påbörjar oftast studierna direkt efter gymnasieskolan. Det kan finnas olika anledningar till att fler kvinnor än män väljer att läsa vidare på gymnasienivå inom folkhögskola och komvux efter gymnasieskolan. Generellt är det också fler kvinnor än män som väljer att studera vidare efter gymnasiet.²²

²² Enligt Statistiska centralbyrån är det överlag fler kvinnor än män som studerar på komvux och folkhögskola i åldrarna 20-23 år, samtidigt som det är fler män än kvinnor i de aktuella åldrarna generellt (se Statistiska Centralbyrån Tabell: *Befolkningens studiedeltagande efter ålder, typ av studiedeltagande, år och kön*. [Tabell](#)).

Ogiltig frånvaro kan påverka rätten till studiebidrag

Studiebidrag ges, precis som inackorderingstillägg och extra tillägg, i normalfallet endast för heltidsstudier och de olika typerna av stöd kan dras in om den studerande är frånvarande utan giltigt skäl. Om en studerande är frånvarande utan giltigt skäl mer än några enstaka timmar per månad och om frånvaron är återkommande ska skolan rapportera detta till CSN, som sedan kan besluta att dra in studiehjälpen under frånvaron.²³

Statistik över antalet studerande som får ett beslut om ogiltig frånvaro redovisas bäst per läsår med anledning av att det under ett läsår är sammanhållna årskullar i skolorna. Även CSN:s ändringsbeslut till följd av ogiltig frånvaro fattas på läsårsbasis. Under ett pågående läsår är det dessutom stor risk för att skolorna ligger efter med rapporteringen till CSN, vilket försämrar kvaliteten på statistik som avser kalenderår. CSN redovisar årligen statistik som avser läsår. De uppgifter som redovisas nedan är hämtade från den statistik som tas fram och presenteras efter att läsåret är avslutat.

Under de senaste läsåren har ett ökande antal gymnasieelever fått beslut om stoppade utbetalningar av studiehjälp till följd av ogiltig frånvaro. Även andelen som fått ett sådant beslut har ökat under flera läsår. Ökningen av andelen var dock mindre under läsåret 2016/17 jämfört med tidigare läsår.

Tabell 4.1 **Antal och andel studerande med beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro¹, fördelat efter läsår, 2012/13–2016/17, andelar i procent**

	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Antal med beslut om ogiltig frånvaro	21 422	21 164	22 189	24 358	25 458
Andel med beslut om ogiltig frånvaro	6,2	6,5	7,0	7,8	7,9

¹ Tabellen visar antalet personer som fick ett beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro för de aktuella läsåren. Innehållet är hämtat från CSN:s årliga presentation av statistik om ogiltig frånvaro och är framtagna efter läsårets slut i början av juli respektive år. Det innebär att uppgifterna skiljer sig något från den statistik som presenterats i tidigare års rapporter.

Knappt 25 500 studerande fick ett beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro för läsåret 2016/17. Andelen elever inom gymnasieskolan med ett sådant beslut uppgick därmed till 7,9 procent, en marginell ökning jämfört med föregående läsår. Även antalet elever som fick ett sådant beslut ökade något.

CSN gör läsårsvisa uppföljningar av fattade beslut till följd av ogiltig frånvaro. Förutom att andelen som fått ett sådant beslut har ökat över tid framgår av statistiken att det finns tydliga skillnader mellan olika studerandegrupper. En av de tydligaste skillnaderna är den mellan manliga och kvinnliga studerande. Av dem som fick ett beslut om ogiltig frånvaro för läsåret 2016/17 var 63 procent män, vilket är 10 procentenheter högre än andelen män bland dem som fick studiebidrag.

En studerande som av sin skola rapporteras ha ogiltig frånvaro drabbas i vissa fall av ett återkrav av den studiehjälp som redan har hunnit betalas ut.²⁴ Av dem som får ett återkrav har många problem med att betala det. Ogiltig frånvaro medför därmed stora risker för de

²³ Utifrån avgöranden i Överklagandenämnden för studiestöd har CSN preciserat riktlinjerna för skolornas rapportering. Riktlinjen säger att skolorna bör rapportera till CSN om den ogiltiga frånvaron uppgår till 4 timmar eller mer under en månad.

²⁴ Se kap 8 för mer information om återkrav av studiehjälp.

studerande, både i form av att studierna inte fullföljs och genom att skuldsättning och betalningsanmärkningar kan följa av den ogiltiga frånvaron.²⁵

4.2.2 Inackorderingstillägg

Ekonomiskt stöd till gymnasiestuderande som läser på annan ort

Inackorderingstillägget syftar till att undanröja geografiska hinder för gymnasieutbildning. En studerande anses behöva inackordering om den utbildning som hen ska gå inte finns på hemorten och om skolornten ligger på ett sådant avstånd att det inte är möjligt att resa varje dag. Inackorderingstillägget kan därmed anses vara både rekryterande, genom att ge ekonomiskt stöd för att studerande ska kunna gå en viss utbildning, och utjämnande, genom att bidra till att förutsättningarna för gymnasiestudier ska vara likvärdiga oavsett var man bor. Antal studerande med inackorderingstillägg används även som en indikator i regeringens uppföljning av studiestödet.²⁶

Inackorderingstillägget är en efterföljare till de landsbygdsstipendier som infördes på 1940-talet. Då var det fyra gånger så vanligt bland tätortsungdom att fortsätta studera efter den obligatoriska skolan jämfört med barn från landsbygden. I slutet av 1960-talet fick 50 000 studerande inackorderingstillägg. Antalet hade minskat till 30 000 vid mitten av 1970-talet. Anledningen till att antalet studerande med inackorderingstillägg minskade var främst den kraftiga utbyggnaden av gymnasieskolan, som medförde att en högre andel av de studerande kunde bo kvar i föräldrahemmet under skoltiden.

I samband med kommunaliseringen av gymnasieskolan 1992 delades ansvaret för inackorderingstillägget upp mellan staten och kommunerna. CSN administrerade tidigare allt inackorderingstillägg. I dag ligger ansvaret främst på de studerandes hemkommuner, som är skyldiga att bekosta dagliga resor till skolan för studerande som bor minst sex kilometer från skolan. Hemkommunerna bekostar inackordering för studerande inom det offentliga skolväsendet. CSN administrerar inackorderingstillägg för studerande på fristående gymnasieskolor²⁷, folkhögskolor och tidigare så kallade riksinternatskolor²⁸.

Det belopp som lämnas varierar med avståndet mellan hemmet och skolan. Det finns nio olika avstånds- och beloppklasser. Om avståndet från hemmet till skolan är 0–44 kilometer, får en inackorderad elev 1 190 kronor per månad i inackorderingstillägg, vilket är det lägsta beloppet. Det högsta beloppet är 2 350 kronor per månad och betalas ut där avståndet till skolan är mer än 1 300 kilometer. Beloppen höjdes vid flera tillfällen fram till mitten av 1990-talet, men har inte ändrats efter 1995. Till skillnad från studiebidrag betalas inackorderingstillägget ut under nio månader per år, det vill säga under den faktiska studietiden. Dessutom kan inackorderingstillägg ges till studerande som ännu inte fyllt 16 år, vilket är ytterligare en skillnad jämfört med studiebidraget.

²⁵ Sedan 2012 har CSN bedrivit ett förebyggande arbete genom att ringa studerande i åldern 18–20 år som fått en påminnelse på sin återkravsskuld. Syftet med arbetet har varit att fler unga ska få bättre kunskaper om sina rättigheter och skyldigheter, samt att erbjuda dem en betalningsplan för att kunna dela upp betalningen och undvika att få ett kronofogdekrav.

²⁶ Se Proposition 2017:18:1.

²⁷ Sedan 1 juli 2013 ges inackorderingstillägg även till studerande på fristående gymnasiesärskolor. Inackorderingstillägg kan under vissa förutsättningar även lämnas för andra skolformer än fristående gymnasieskolor, t.ex. om den studerandes föräldrar bor utomlands.

²⁸ Den 1 januari 2016 upphörde riksinternatskolorna som skolform. CSN ska enligt övergångsbestämmelser betala ut inackorderingstillägg för de elever som påbörjat grundskoleutbildning på en sådan skola senast vid utgången av 2015. Dock längst till och med utgången av 2019. Se SFS 2015:737.

Inackorderingstillägg ges endast efter en särskild ansökan. Under 2017 avslag CSN ansökningar om inackorderingstillägg för studier i Sverige för 2 300 personer.²⁹ En vanlig orsak till avslag var att den sökande går på en skola eller utbildning som inte ger rätt till inackorderingstillägg från CSN.

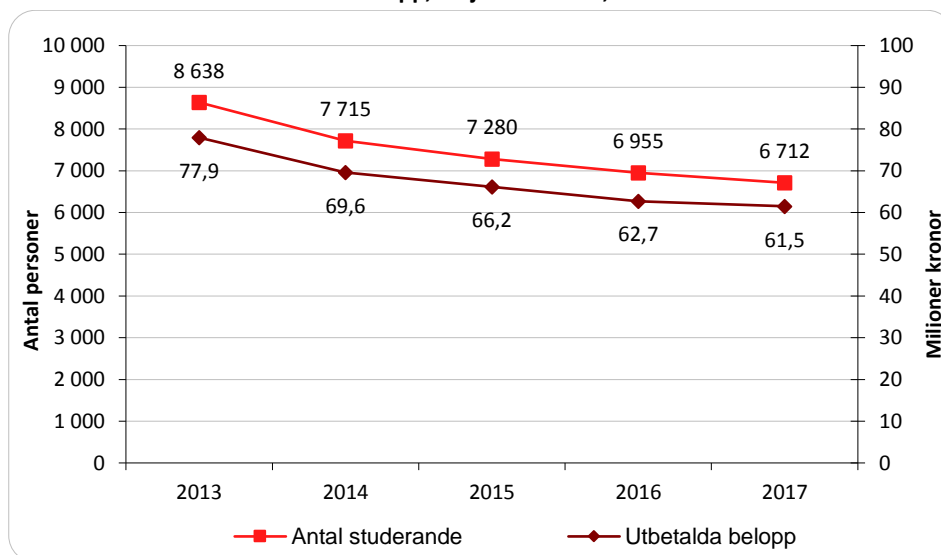
Fortsatt minskning av antalet studerande med inackorderingstillägg

Under 2017 hade 6 700 studerande inackorderingstillägg för studier i Sverige, vilket innebär en minskning med 240 studerande jämfört med 2016.

Andelen kvinnor av dem som får inackorderingstillägg är 58 procent, vilket innebär att kvinnor är överrepresenterade när det gäller att studera på en annan ort än hemorten. Kvinnors större benägenhet att flytta för utbildning³⁰ är tydlig redan under gymnasietiden och blir än tydligare i samband med övergången till högskola och annan eftergymnasial utbildning.

Under 2017 minskade utbetalningarna av inackorderingstillägg för studier i Sverige med 2 procent till 62 miljoner kronor.

Diagram 4.4 Antal studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige och utbetalda belopp, miljoner kronor, 2013–2017

De belopp som betalades ut minskade inte lika mycket som antalet studerande med inackorderingstillägg, vilket innebär att det genomsnittligt utbetalda beloppet för studier i Sverige ökade något. För 2017 var det genomsnittliga utbetalningsbeloppet per studerande 9 163 kronor. De genomsnittliga utbetalningsbeloppen har inte följt någon tydlig trend de senaste åren. Hur mycket en studerande får i inackorderingstillägg beror dels på avståndet från hemmet till skolan, dels på hur många månader under året den studerande får inackorderingstillägg.

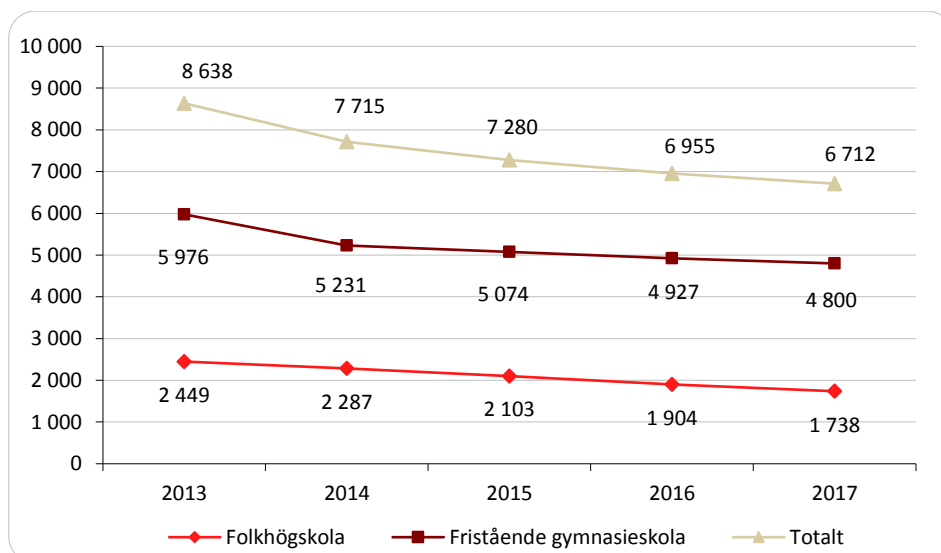
Antalet studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige har fortsatt att minska under 2017. Minskningen av antalet studerande med inackorderingstillägg under de senaste

²⁹ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

³⁰ Se exempelvis Ungdomsstyrelsen (2013).

åren har varit tydlig både på fristående gymnasieskolor och på folkhögskolor. Under 2017 minskade antalet studerande med inackorderingstillägg med 9 procent för folkhögskolorna och 3 procent för fristående gymnasieskolor.

Diagram 4.5 Antal studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige, fördelat efter skolform¹, 2013–2017

¹ I det totala antalet studerande ingår även 508 studerande inom andra skolformer och med okänd skolform. Totalsumman är en nettouppgift där en studerande bara förekommer en gång.

Införandet av den nya gymnasieskolan höstterminen 2011 har lett till att färre utbildningar än tidigare ger rätt till inackorderingstillägg från CSN. Detta är en viktig förklaring till att både antalet och andelen studerande med inackorderingstillägg har minskat över tid inom fristående gymnasieskolor. Under 2017 fick drygt 4 procent av eleverna på fristående gymnasieskolor inackorderingstillägg, vilket är en marginell minskning jämfört med motsvarande andel för 2016. Även på folkhögskolorna har andelen studerande som får inackorderingstillägg minskat. Andelen studerande som fick inackorderingstillägg på folkhögskolor var 39 procent under 2017, vilket är en minskning med 3 procentenheter jämfört med under 2016.

Minskningen av antalet studerande med inackorderingstillägg innebär att färre studerande än tidigare använder tillägget för att kunna läsa en utbildning på en annan ort än hemorten. Förändringen av gymnasieskolorna har inneburit att det har blivit svårare för studerande på fristående gymnasieskolor att få inackorderingstillägg om det aktuella programmet finns på hemorten. Studiestödets utjämnande effekt kan därmed ha minskat något.

4.2.3 Extra tillägg

Särskilt studiestöd till studerande från hushåll med svag ekonomi

Det extra tillägget ska öka möjligheterna för ungdomar i inkomstsvaga hushåll att studera och därmed undanröja sociala hinder för utbildning. Det extra tillägget ska alltså bidra till att utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen. Antal studerande med extra

tillägg används även som en indikator i regeringens uppföljning för att mäta studiestödets utjämnande effekt.³¹

Ett behovsprövat studiestöd till ungdomar i gymnasieskolan har funnits ända sedan 1940-talet. Det extra tillägget infördes 1984 och ersatte då tidigare stödformer av samma typ.

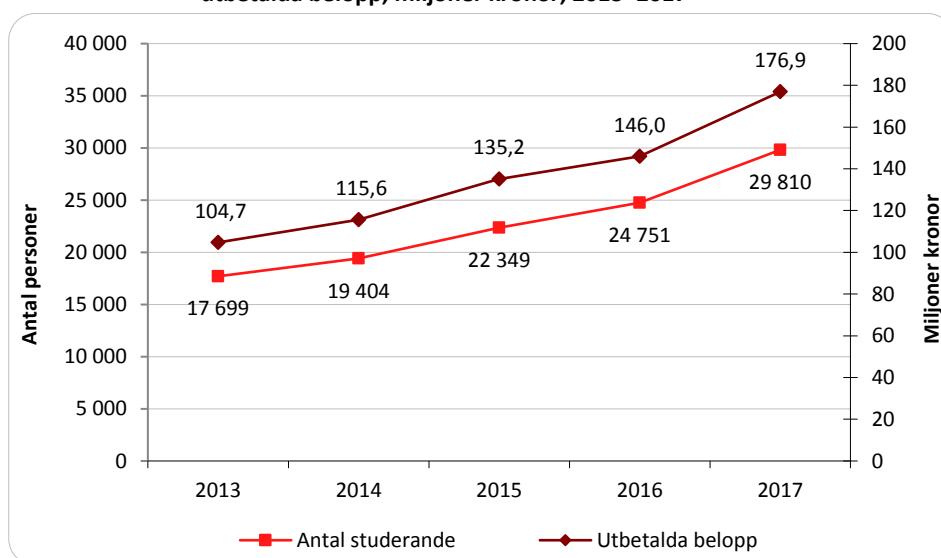
Det extra tillägget varierar mellan 285 och 855 kronor i månaden beroende på familjens ekonomi. Föräldrarnas och den studerandes inkomst samt del av en eventuell förmögenhet ligger till grund för beräkningen av ett ekonomiskt underlag. Extra tillägg beviljas endast om det ekonomiska underlaget är mindre än 125 000 kronor under det aktuella läsåret. Till skillnad från studiebidraget kan extra tillägg även ges till studerande som inte fyllt 16 år. Beloppen och inkomstgränserna höjdes vid olika tillfällen fram till i början av 1990-talet, men de har inte ändrats efter 1994. Sedan 2003 betalas tillägget ut under 10 månader per läsår.

Extra tillägg ges endast efter en särskild ansökan. Under 2017 avslag CSN ansökningar om extra tillägg för studier i Sverige för 10 700 personer³². Vanliga orsaker till avslag var att de sökande inte skickade in begärda kompletterande uppgifter samt att familjernas redovisade inkomster var för höga.

Mycket kraftig ökning av antalet studerande som får extra tillägg

Antalet studerande som får extra tillägg för studier i Sverige ökade mycket kraftigt under 2017. Under året gavs extra tillägg till 29 800 studerande i Sverige, vilket är en ökning med 20 procent jämfört med 2016. De senare årens ökning har därmed fortsatt och tilltagit under 2017. Ökningstakten har varit hög under flera år och under de senaste sju åren har andelen som får extra tillägg i förhållande till det totala antalet som får studiehjälp fördubblats. Under 2017 var andelen drygt 7 procent, vilket innebär en ökning med drygt 1 procentenhet i förhållande till 2016.

Diagram 4.6 Antal studerande med extra tillägg för studier i Sverige och utbetalda belopp, miljoner kronor, 2013–2017

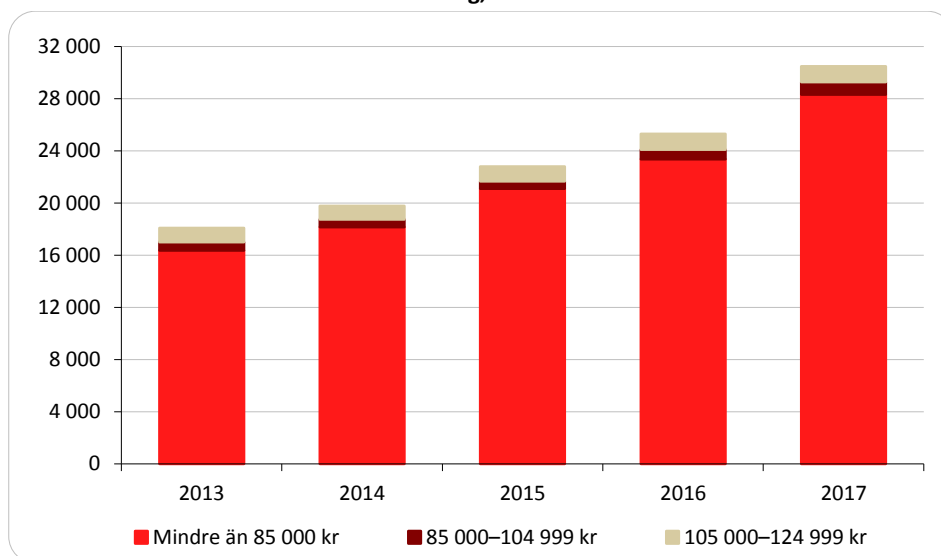
³¹ Prop. 2017:18:1.

³² En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

Utbetalningarna av extra tillägg ökade med 21 procent till 177 miljoner kronor under 2017. Även det genomsnittligt utbetalda beloppet per studerande ökade jämfört med året innan till 5 934 kronor, en ökning med 1 procent. Genomsnittsbeloppet beror dels på inkomstnivån i de studerandes familjer, dels på hur många månader under året som de studerande får extra tillägg.

Ökningen för det extra tillägget har de senaste åren varit tydligast för familjer med mycket låga inkomster. I stort sett hela ökningen av antalet studerande med extra tillägg utgörs av mottagare av extra tillägg som redovisade ett ekonomiskt underlag för familjen som var lägre än 85 000 kronor. Drygt 9 av 10 mottagare av extra tillägg tillhörde denna grupp under 2017. Även andelsmässigt ökade denna grupp något jämfört med 2016.

Diagram 4.7 Antal studerande¹ med extra tillägg för studier i Sverige, fördelat efter ekonomiskt underlag, 2013–2017

¹ En studerande kan få extra tillägg utifrån flera olika ekonomiska underlag under samma år. Summan av antalet studerande per år blir därför högre än det totala antalet studerande som fått extra tillägg.

Mottagarna av extra tillägg har genomgått andra förändringar över tid. I allt högre utsträckning har studerande med extra tillägg kommit att utgöras av barn i nyanlända familjer, andra generationens invandrare eller ensamkommande flyktingbarn. En viktig förklaring till gruppens förändring är att inkomstgränserna för att få extra tillägg inte har förändrats sedan mitten på 1990-talet, vilket har gjort att en del grupper som tidigare hade rätt till stödet inte längre är berättigade till det.³³

Utländska medborgare i allmänhet och flyktingar i synnerhet är överrepresenterade bland dem som får extra tillägg. Av de flyktingar som studerar med studiehjälp får en majoritet även extra tillägg.³⁴ Att antalet ensamkommande flyktingbarn som årligen beviljas uppehållstillstånd har ökat betydligt de senaste åren³⁵ måste därmed ses som en viktig förklaring till ökningen av det totala antalet studerande med extra tillägg. Antalet ensamkommande flyktingbarn som ansökte om asyl i Sverige var mycket högt under 2015.³⁶

³³ Se CSN (2012).

³⁴ CSN (2017c)

³⁵ Migrationsverket, Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, (2014-2017)*.

³⁶ Migrationsverket Tabell: *Inkomna ansökningar om asyl rörande ensamkommande barn (2014-2017)*.

När det gäller antalet ensamkommande flyktingbarn som har beviljas uppehållstillstånd har den stora ökningen istället skett under 2016 och 2017.³⁷ Det är rimligt att anta att den stora ökningen av antalet studerande med extra tillägg under 2017 till stor del kan förklaras av denna utveckling. Mot denna bakgrund är det även rimligt att anta att antalet studerande med extra tillägg kommer att öka även under kommande år.³⁸

Av dem som fick extra tillägg 2017 var 9 600 kvinnor och 20 300 män. Manliga studerande och deras familjer är därmed klart överrepresenterade som mottagare av stödet. Av mottagarna av extra tillägg var 68 procent män under 2017, vilket är ökning med 4 procentenheter jämfört med 2016. Att skillnaderna mellan könen är så tydliga har ett samband med att många ensamkommande flyktingbarn är pojkar. Under 2015, då antalet ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige var särskilt stort, var över 90 procent i gruppen ensamkommande pojkar.³⁹

Det extra tillägget har alltså en utjämnande effekt, genom att det ger bättre ekonomiska möjligheter till gymnasiestudier för studerande som kommer från hushåll med låga inkomster. Att antalet studerande med extra tillägg har blivit fler är en utveckling som framförallt kan härledas till faktorer utanför studiestödssystemet, men innebär samtidigt att det extra tilläggets betydelse kan sägas öka.

4.3 Studiehjälp för studier utomlands

4.3.1 Förutsättningar för att få studiehjälp för studier utomlands

De allra flesta som får studiehjälp studerar i Sverige, men under vissa förutsättningar går det att få studiehjälp för gymnasiestudier utomlands. Till skillnad från vad som gäller i Sverige måste den studerande ansöka om studiebidrag vid utlandsstudier. Förutom studiebidrag går det även att få inackorderingstillägg, extra tillägg och bidrag för dagliga resor vid studier utomlands. Såväl svenska som utländska medborgare har möjlighet att få studiehjälp för gymnasiestudier utomlands, dock under olika förutsättningar. Förutsättningarna att få studiehjälp för utlandsstudier skiljer sig även åt beroende på om studierna bedrivs inom eller utanför EU/EES och Schweiz. Utöver dem som får studiehjälp för utlandsstudier i enlighet med det svenska regelverket finns studerande som får studiestöd inom ramen för EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner.

4.3.2 Ökning av antalet studerande med studiebidrag för utlandsstudier

Antalet studerande som får studiehjälp för utlandsstudier är mycket litet i förhållande till det totala antalet studiehjälpstagare. Studiebidrag och inackorderingstillägg är de vanligaste typerna av studiehjälp som ges för studier utomlands.

Under 2017 var det drygt 1 300 studerande som fick studiehjälp för utlandsstudier. Nästan samtliga fick studiebidrag och 310 fick inackorderingstillägg. Endast ett tjugotal studerande hade stöd i form av extra tillägg och ett femtiotal fick bidrag för dagliga resor. Sammantaget ökade antalet studerande med studiehjälp för studier utomlands med 9 procent under 2017 jämfört med året innan. Antalet kvinnor som fick studiehjälp för studier utomlands var högre

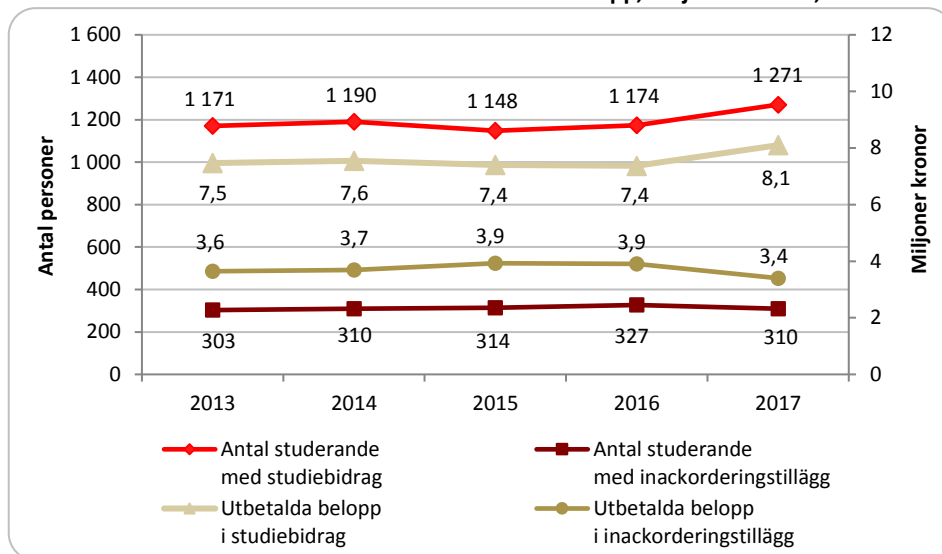
³⁷ Migrationsverket, Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, (2014-2017)*.

³⁸ Se kapitel 7 för mer information om utländska medborgare med studiehjälp.

³⁹ Migrationsverket Tabell: *Inkomna ansökningar om asyl rörande ensamkommande barn (2014-2017)*.

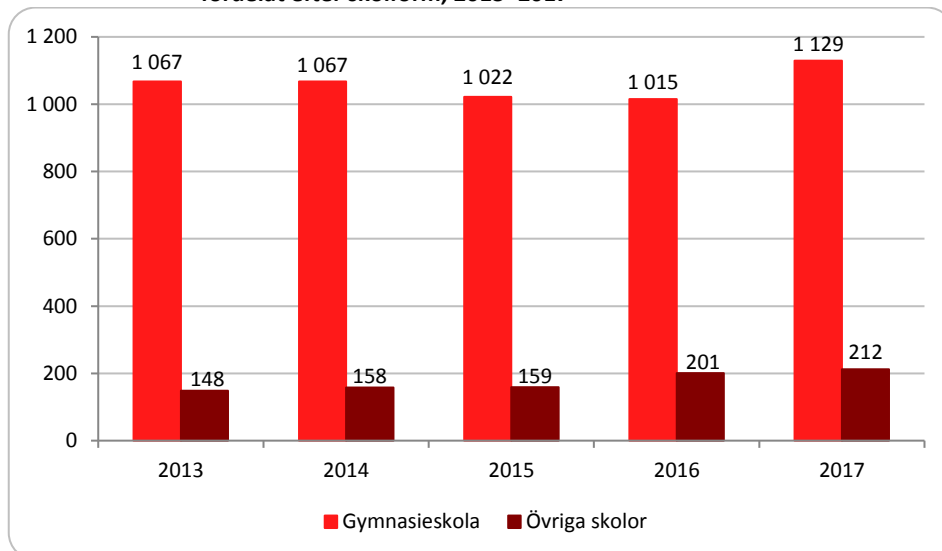
än antalet män, både i form av studiebidrag (810 kvinnor jämfört med 460 män) och inackorderingstillägg (200 kvinnor och 110 män). Den totala andelen kvinnor av de studerande som fick studiehjälp för studier utomlands var 64 procent.

Diagram 4.8 Antal studerande med studiebidrag och inackorderingstillägg för studier utomlands samt utbetalda belopp, miljoner kronor, 2013–2017

Under 2017 betalade CSN totalt ut 12 miljoner kronor i studiehjälp för utlandsstudier. Studiebidraget stod för 8 miljoner kronor och inackorderingstillägget för drygt 3 miljoner kronor.⁴⁰

Diagram 4.9 Antal¹ studerande med studiehjälp för studier utomlands, fördelat efter skolform, 2013–2017²

¹ En studerande kan vara registrerad på flera olika skolformer under samma år.

² Uppgifter för 2014 och 2015 har korrigerats jämfört med föregående års redovisning.

⁴⁰ Utbetalningarna för dagliga resor uppgick till 182 000 kronor och för extra tillägg till 70 000 kronor.

Utöver de studerande som får studiehjälp för utlandsstudier utbetalt direkt från CSN får ett antal studerande studiehjälp via Försäkringskassan utifrån bestämmelserna i EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner. Det är stödformerna studiebidrag och extra tillägg som faller inom ramen för detta regelverk. Uppgifter finns dock endast tillgängliga för de studerande där Sverige är så kallat primärt utbetalningsland⁴¹. I denna grupp är studerande som får studiehjälp för utlandsstudier i tydlig majoritet. Under 2017 fick 470 personer studiehjälp för studier utomlands utbetalt via Försäkringskassan. De utbetalda beloppen uppgick till 4,5 miljoner kronor.

De studerande som får studiehjälp för studier utomlands kan antingen studera på en gymnasieskola utomlands eller på andra skolor som har utbildningar på gymnasienivå i någon form. Av dem som får studiehjälp för utlandsstudier går de allra flesta en utbildning på en gymnasieskola. Under 2017 läste över 80 procent av de studerande som fick studiehjälp för studier utomlands på en gymnasieskola, vilket andelsmässigt är något högre än under 2016.

Trots att relativt få av dem som får studiehjälp för utlandsstudier återfinns inom kategorin ”övriga skolformer” så har antalet studerande inom denna grupp ökat de sista två åren. Detta kan till viss del förklaras av att förutsättningarna för att få studiemedel för språkstudier utomlands har förändrats. Från och med den 1 juli 2015 bedöms så kallade icke-akademiska språkkurser utifrån sitt innehåll, vilket har medfört att majoriteten av dessa utbildningar har klassificerats om från eftergymnasial nivå till gymnasienivå. Nivåförändringen har lett till att studerande yngre än 20 år inte längre kan få studiemedel för dessa språkkurser. I dag kan dessa studerande endast få studiehjälp.⁴²

4.4 Lärlingsersättning

4.4.1 Studiestöd för studerande i gymnasial lärlingsutbildning

Den 1 januari 2014 infördes en kostnadsersättning till lärlingar i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Lärlingsersättningen syftar till att öka attraktionskraften för berörda utbildningar genom att ge ett ekonomiskt bidrag för att täcka extra kostnader i form av mat och resor som en lärlingsutbildning kan medföra. Avsikten är att ingen ska behöva välja bort lärlingsutbildning av ekonomiska skäl.

Lärlingsersättningen är 1 000 kronor per studiemånad och kan lämnas till elever på gymnasial lärlingsutbildning⁴³ där delar av utbildningen bedrivs på en arbetsplats. Beloppet är en schablonersättning och eleven behöver inte visa att hen har extra kostnader för mat eller resor.

För att få lärlingsersättning krävs att det finns ett avtal mellan eleven, skolan och arbetsgivaren, ett så kallat utbildningskontrakt. Dessutom måste studierna bedrivs på heltid. Även om lärlingsersättningen inte är en del av studiehjälp krävs att den studerande har rätt till studiehjälp för att kunna få lärlingsersättning. Lärlingsersättning kan, liksom inackorderings-

⁴¹ För de studerande där Sverige är s.k. sekundärt utbetalningsland finns inga tillförlitliga uppgifter tillgängliga.

⁴² Antal med studiehjälp för studier vid språkskolor utomlands var 8 personer under 2015, 39 personer under 2016 och 43 personer under 2017. Se avsnitt 5.2.4 för mer information om det förändrade regelverket och utvecklingen för studiemedel.

⁴³ I budgetpropositionen för 2018 (Prop. 2017/18:1) föreslår regeringen att målgruppen för lärlingsersättningen ska utvidgas till att även inkludera elever som deltar i lärlingsliknande utbildning inom vissa introduktionsprogram.

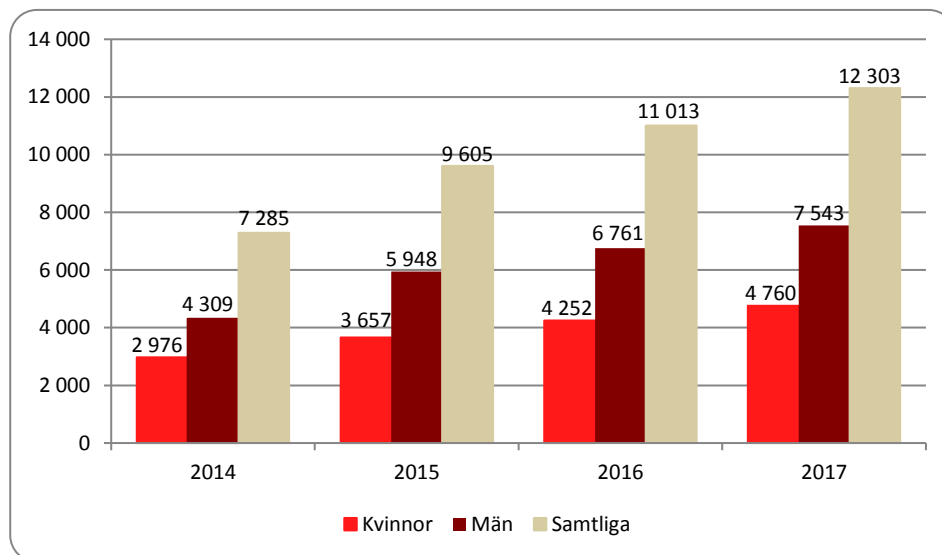
tillägg och extra tillägg, lämnas även till studerande som är yngre än 16 år så länge utbildningen berättigar till detta. Som längst kan dock lärlingsersättning lämnas till och med det första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år.

För att få lärlingsersättning krävs en särskild ansökan. Under 2017 avslog CSN 1 000 ansökningar om lärlingsersättning.⁴⁴ Vanliga orsaker till avslag var att den sökande inte skickat in kompletterande uppgifter eller att hen inte studerade på en lärlingsutbildning.

4.4.2 Fler får lärlingsersättning

Under 2017 fick 12 300 personer lärlingsersättning. Antalet studerande med lärlingsersättning ökade därmed med drygt 1 300 personer under 2017. Eftersom lärlingsersättningen infördes den 1 januari 2014, och således är en relativt ny stödform, är ökningen väntad. Som en följd av att fler får lärlingsersättning har även utbetalningarna ökat. Under 2017 betalade CSN ut 70 miljoner kronor i lärlingsersättning.

Diagram 4.10 Antal studerande med lärlingsersättning, fördelat efter kön, 2014–2017

Under 2017 fick 4 800 kvinnor och 7 500 män lärlingsersättning. Andelen män uppgick därmed till 61 procent. Andelen män har varit betydligt högre än andelen kvinnor under de år lärlingsersättningen har funnits.

4.4.3 Stora variationer i användningen av lärlingsersättning

Under 2016 hade CSN ett särskilt uppdrag att ta fram kommenterad statistik⁴⁵ för lärlingsersättningen. Statistiken tyder på att lärlingsersättningen har haft betydelse för att öka attraktionskraften för gymnasiala lärlingsutbildningar eftersom antalet elever som väljer att gå en lärlingsutbildning ökade tydligt i samband med införandet av ersättningen.

⁴⁴ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

⁴⁵ CSN (2016a).

Statistiken visar även på tydliga skillnader i användningen av lärlingsersättning i olika studerandegrupper. Utöver skillnaden mellan kvinnor och män är även antalet elever med lärlingsersättning ojämnt fördelat sett till olika årskurser, gymnasieprogram och mellan fristående och kommunala skolor. Det är exempelvis betydligt vanligare att elever vid fristående gymnasieskolor får lärlingsersättning än vad det är bland elever som går på kommunala gymnasieskolor.⁴⁶

4.5 Rg-bidrag

4.5.1 Ett bidrag till elever med funktionshinder

Rg-bidrag, eller bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, kan lämnas till studerande vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro och vid riksgymnasierna för svårt rörelsehindrade ungdomar i Angered, Kristianstad, Skärholmen och Umeå.⁴⁷

Syftet med Rg-bidraget är att minska ekonomiska och geografiska hinder för gymnasiestudier. En studerande som måste bo tillfälligt på skolorten på grund av att den ligger för långt från hemorten för att hen ska kunna pendla, kan få ersättning för bland annat mat, boende och hemresor. Om en studerande som är 19 år eller äldre har aktivitetsersättning, kan hen få bidrag för kostnader som inte täcks av aktivitetsersättningen. Hur mycket en studerande får i Rg-bidrag beror bland annat på kostnader för boende och vilka inkomster den studerande har.

För ett normalt läsår betalas Rg-bidraget ut under nio månader. Till skillnad från studiehjälpen kan bidraget även lämnas efter 20 års ålder⁴⁸ för att en studerande ska kunna avsluta sin utbildning. Den som har rätt till Rg-bidrag men som på grund av sin ålder inte längre har rätt till studie hjälp kan i stället få ett extra tilläggsbidrag för sina levnadsomkostnader under studierna. Tilläggsbidraget uppgick under 2017 till 1 050 kronor i månaden, vilket motsvarar månadsbeloppet för studiebidraget inom studie hjälpen. Beloppet kommer att höjas under 2018 som en följd av att studiebidraget inom studie hjälpen höjs.⁴⁹

4.5.2 Utveckling för Rg-bidraget

Under 2017 studerade drygt 350 personer med Rg-bidrag, vilket innebär en tydlig minskning jämfört med året innan. Antalet studerande har minskat under en relativt lång tidsperiod. Under de senaste sex åren har antalet minskat med 22 procent.

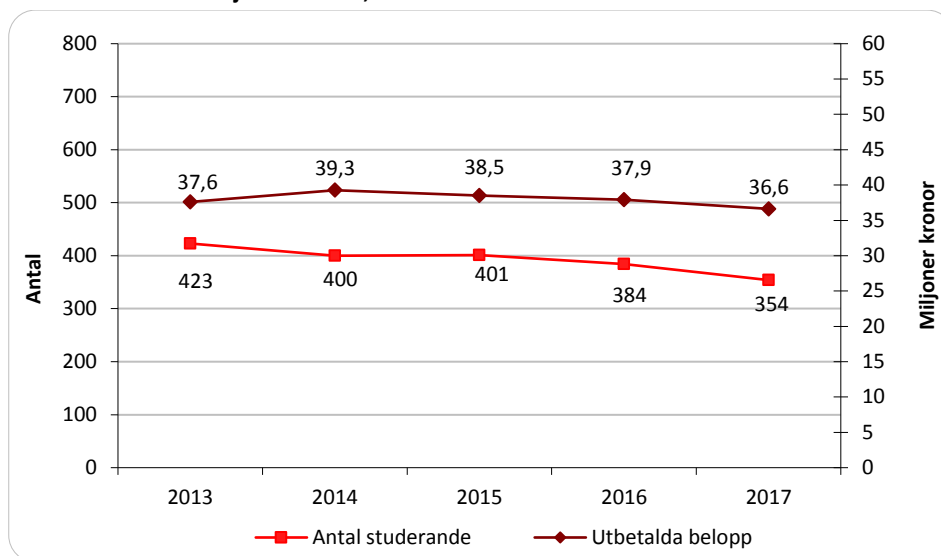
⁴⁶ CSN (2016a).

⁴⁷ Rg-bidrag betalas ut i enlighet med förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

⁴⁸ Studerande som får Rg-bidrag är relativt sett äldre än övriga studie hjälpestagare.

⁴⁹ Månadsbeloppet för tilläggsbidraget är knutet till månadsbeloppet för studiebidrag inom studie hjälpen, se 16 § i Förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Diagram 4.11 Antal studerande med Rg-bidrag och utbetalda belopp¹, miljoner kronor, 2013–2017

¹ Uppgifter om utbetalda belopp har hämtats från CSN:s ekonomisystem.

I likhet med antalet studerande minskade även utbetalningarna av Rg-bidrag. Under 2017 betalade CSN ut Rg-bidrag till ett belopp motsvarande 37 miljoner kronor, vilket är en minskning med 3 procent jämfört med 2015. Då antalet studerande minskade mer än de utbetalda beloppen, ökade dock det genomsnittligt utbetalda beloppet. Under 2017 var genomsnittsbeloppet 103 500 kronor. Huvuddelen av Rg-bidraget utgörs av bidrag till boendekostnader för studerande som är inackorderade i Örebro. Det utbetalda beloppet beror därför till stor del på de kostnader som Örebro kommun har när det gäller att ordna boende för de studerande.

5. Studiemedel

5.1 Studiestöd till vuxna studerande

Studiemedel ges till vuxenstuderande på grundskole- och gymnasienivå från och med andra kalenderhalvåret det år de fyller 20 år⁵⁰, samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. För studier på eftergymnasial nivå finns ingen nedre åldersgräns. Den övre åldersgränsen för rätt till studiemedel är 56 år⁵¹.

Studiemedlen består av en bidragsdel och en lånedel. I vissa fall kan den studerande även få tilläggsbidrag, tilläggslån och merkostnadslån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn, medan tilläggslån kan lämnas till studerande som har haft en inkomst över en viss nivå under kalenderåret närmast före studiestarten. Merkostnadslån kan lämnas för merkostnader som den studerande har i samband med sina studier, resor och undervisningsavgifter.

Studiestödet ska vara en del av utbildningspolitiken och verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska även utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa.⁵² Möjligheten att få studiemedel för olika typer av studier är en viktig del i denna strävan.

5.2 Antal studiemedelstagare och utbetalda belopp

Antalet studerande med studiemedel minskade med 1 500 personer under 2017. Andelen kvinnor ökade från 59 procent till 60 procent.

Tabell 5.1 **Antal studerande med studiemedel, fördelat efter kön, 2013–2017**

	Kvinnor	Män	Totalt
2013	279 732	192 218	471 950
2014	285 723	196 432	482 155
2015	282 897	192 966	475 863
2016	279 949	190 943	470 892
2017	279 725	189 640	469 365

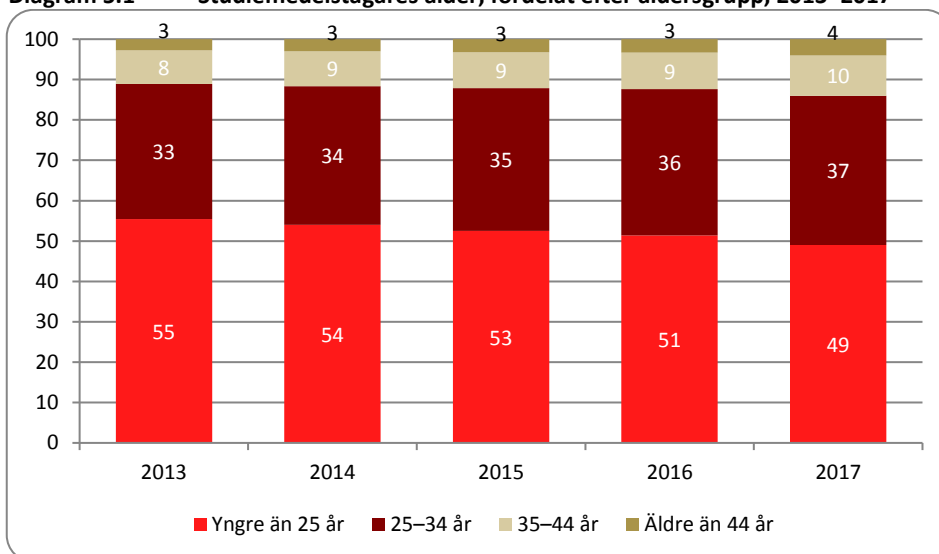
Antalet studerande blev färre på samtliga utbildningsnivåer, utom på eftergymnasial nivå i Sverige där antalet studerande ökade marginellt. Antalet studerande utomlands minskade med 4 procent liksom antalet på grundskolenivå. Antalet studerande på gymnasienivå i Sverige minskade med 1 procent. Trots minskningen ligger det totala antalet studerande med studiemedel på en fortsatt hög nivå.

⁵⁰ Undantag finns för vissa konst- och kulturutbildningar samt behörighetsgivande förutbildningar vid statliga universitet och högskolor.

⁵¹ Rätten till lån begränsas successivt från och med det kalenderår den studerande fyller 47 år. För mer information se avsnitt 5.8.

⁵² Se prop. 2017/18:1.

Diagram 5.1 Studiemedelstagares ålder, fördelat efter åldersgrupp, 2013–2017

Andelen av studiemedelstagarna som är yngre än 25 år har minskat med 6 procentenheter mellan 2013 och 2017 medan andelen för åldersgruppen 25–34 år har ökat med 4 procentenheter under samma period. De båda äldsta åldersgrupperna har ökat med 2 respektive 1 procentenhet.

Tabell 5.2 Antal studerande med studiemedel, fördelat efter utbildningsnivå och utlandsstudier¹, 2013–2017

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå	Utlandsstudier ²
2013	22 807	112 571	337 290	33 603
2014	22 577	119 144	340 388	33 922
2015	22 177	112 766	341 418	33 151
2016	22 061	108 777	339 951	31 553
2017	21 039	107 571	340 781	30 408

¹ En person kan förekomma på flera studienivåer och utlandsstudier.

² Inklusivt studerande på gymnasienivå utomlands. Uppgiften om antal studerande utomlands kan skilja sig något från annan framtagen statistik på området. I denna rapport utgår uppgiften från det år studiemedlen betalats ut.

Hela minskningen av antalet studerande utomlands skedde på eftergymnasial nivå, där antalet studerande minskade med 5 procent. Antalet gymnasiestuderande utomlands ökade. Både minskningen på eftergymnasial nivå och ökningen på gymnasial nivå beror till en del på omklassificeringen av så kallade förberedande språkkurser. Förändringen, som innebar att språkkurserna klassificeras som gymnasiala istället för eftergymnasiala, genomfördes under 2015 och har fått full effekt under 2017.

På grundskolenivå var det främst vid komvux som antalet studiemedelstagare minskade och på gymnasienivå i Sverige skedde minskningen främst vid folkhögskolor.

Andelen deltidsstuderande är högst på grundskolenivå

Under 2017 fick 67 800 personer studiemedel för deltidsstudier. Det är en ökning med 400 personer jämfört med 2016. Kvinnor är överrepresenterade bland dem som läser på deltid. Andelen kvinnor av dem som läste på deltid låg oförändrat på 66 procent.

Högst andel deltidsstuderande finns på grundskolenivå där 32 procent av de studerande läste på deltid. På gymnasienivå studerade 28 procent på deltid. På eftergymnasial nivå studerade 9 procent på deltid.

Det utbetalda beloppet ökade

Trots att antalet studerande minskade under 2017 ökade de utbetalda studiemedelsbeloppen med 695 miljoner kronor jämfört med 2016.

Tabell 5.3 Utbetalda studiemedelsbelopp, fördelat på bidrag och lån, miljoner kronor, 2015–2017

	2015	2016	2017
Studiebidrag	9 953,7	9 776,5	9 857,9
Tilläggsbidrag	421,4	422,6	443,3
<i>Bidrag totalt</i>	<i>10 375,1</i>	<i>10 199,1</i>	<i>10 301,2</i>
Grundlån	15 686,9	15 494,7	15 988,3
Merkostnadslån	994,7	1 369,0	1 334,9
Tilläggs lån	535,4	605,9	738,4
<i>Lån totalt</i>	<i>17 217,0</i>	<i>17 469,6</i>	<i>18 061,6</i>
<i>Studiemedel totalt</i>	<i>27 592,1</i>	<i>27 668,7</i>	<i>28 362,8</i>

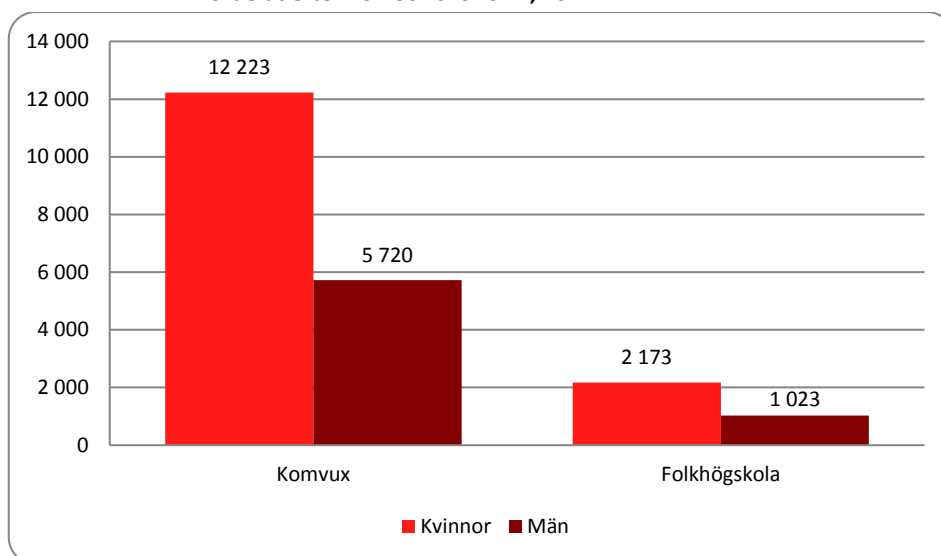
Utbetalningarna av bidrag ökade med 102 miljoner kronor och utbetalningarna av lån ökade med 593 miljoner kronor. Ökningen av utbetalningar i form av bidrag beror dels på att bidragsbeloppen anpassats till den årliga förändringen av prisbasbeloppet, dels på att 1 900 fler studerande fick tilläggsbidrag. Ökningen av utbetalda lån beror dels på justeringen av prisbasbeloppet, dels på att lånebenägenheten har ökat och på att antalet studerande med tilläggs lån har ökat.⁵³

5.2.1 Studerande på grundskolenivå

Under 2017 studerade 21 000 personer med studiemedel på grundskolenivå. Antalet studiemedelstagare på grundskolenivå har minskat i flera år (se tabell 5.2).

⁵³ Se avsnitt 5.4.1 för information om de regeländringar som påverkat lånebeloppet och avsnitt 5.4.3 för information om lånebenägenhet.

Diagram 5.2 Antal studerande på grundskolenivå i Sverige med studiemedel, fördelat efter kön och skolform, 2017

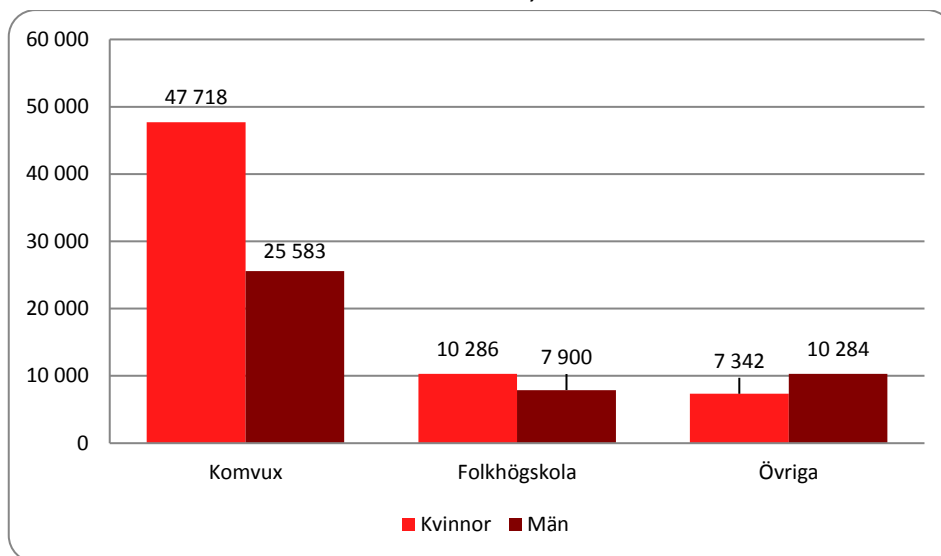
Under 2017 minskade antalet kvinnor som studerade på grundskolenivå med 6 procent och antalet män minskade med 2 procent. Majoriteten av studiemedelstagarna på grundskolenivå, 85 procent, studerade vid komvux och 15 procent studerade vid folkhögskola. Antalet studerande på grundskolenivå har minskat med 6 procent vid komvux medan antalet ökat med 2 procent vid folkhögskolorna. Inom båda skolformerna var andelen kvinnor 68 procent.

De som får studiemedel för studier på grundskolenivå är äldre än dem som studerar på andra utbildningsnivåer. Under 2017 var 55 procent av de studerande på grundskolenivå 30 år eller äldre, vilket är en marginellt lägre andel jämfört med 2016.

5.2.2 Studerande på gymnasienivå

Under 2017 studerade 107 600 personer med studiemedel på gymnasienivå. Antalet studiemedelstagare på gymnasienivå har minskat sedan 2014. Se tabell 5.2.

Diagram 5.3 Antal studerande på gymnasienivå i Sverige med studiemedel, fördelat efter kön och skolform, 2017

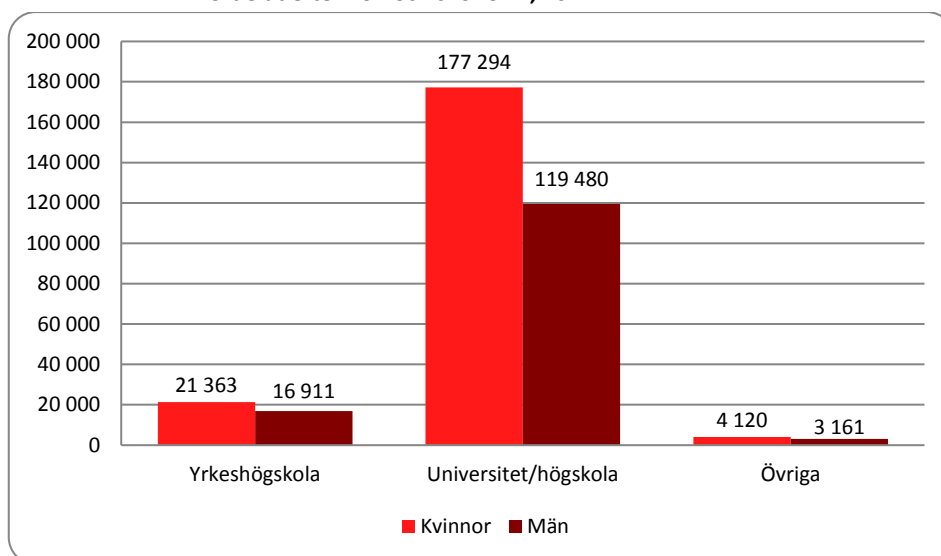
Under 2017 minskade antalet kvinnor som studerade på gymnasienivå med 2 procent medan antalet män i princip var oförändrat. Majoriteten av studiemedelstagarna på gymnasienivå, 68 procent, studerade vid komvux medan 17 procent studerade vid folkhögskola och 16 procent vid övriga skolformer. Antalet studerande på gymnasienivå har minskat med 2 procent vid folkhögskola och med 1 procent vardera vid komvux och övriga gymnasiala skolformer. Andelen män var 58 procent inom övriga skolformer, att jämföra med 43 procent inom folkhögskola och 35 procent inom komvux.

Under 2017 var 68 procent av de studerande på gymnasienivå yngre än 30 år, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2016. Det är främst antalet studerande i åldersgruppen 20–24 år som har minskat.

5.2.3 Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige

Under 2017 studerade 340 800 personer med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige. Efter att under flera år successivt ha ökat till och med 2015 minskade antalet studiemedelstagare på eftergymnasial nivå i Sverige under 2016. Under 2017 ökade antalet marginellt. Se tabell 5.2.

Diagram 5.4 Antal studerande på eftergymnasial nivå i Sverige med studiemedel, fördelat efter kön och skolform, 2017

Under 2017 ökade antalet kvinnor som studerade på eftergymnasial nivå i Sverige med 1 procent medan antalet män minskade lika mycket. Majoriteten, 87 procent, studerade vid universitet och högskolor medan 11 procent studerade vid yrkehögskolan och 2 procent vid övriga eftergymnasiala skolformer⁵⁴. Andelen kvinnor är högst, 60 procent, inom universitet och högskolor medan andelen män är högst, 43 procent, inom yrkehögskolan.

Under 2017 var 80 procent av de studerande på eftergymnasial nivå i Sverige yngre än 30 år, vilket är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2016. Det är främst åldersgruppen 20–24 år som har minskat.

Antalet studerande på eftergymnasial nivå i Sverige ökade med 4 procent vid yrkehögskolan medan antalet minskade med 3 procent vid övriga eftergymnasiala skolformer. Antalet studerande med studiemedel vid universitet och högskolor är i princip oförändrat jämfört med 2016.

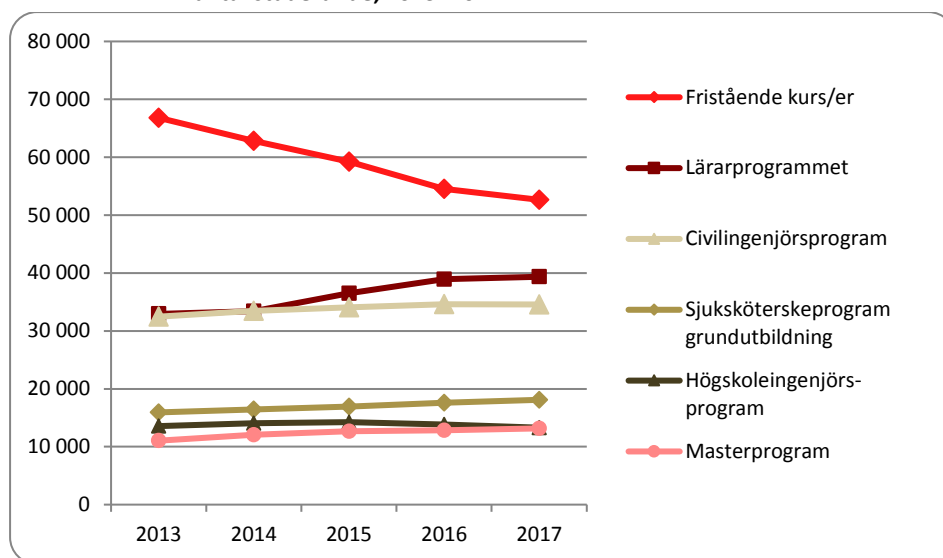
Antalet programstuderande vid universitet och högskola fortsätter att öka

Bland dem som studerar med studiemedel på eftergymnasial nivå vid högskola eller universitet i Sverige är det vanligare att studera på ett program än på fristående kurser. Antalet studerande på fristående kurser är dock högre än antalet studerande på något enskilt program. Under 2013 läste 23 procent av samtliga studerande vid universitet och högskola fristående kurser. Sedan dess har antalet minskat med 14 200 personer, vilket är en minskning med 21 procent. Under 2017 läste 18 procent av samtliga högskolestuderande med studiemedel fristående kurser. Resterande studerade på olika former av program. Minskningen av antalet studerande med studiemedel på fristående kurser beror på att högskolan har blivit allt mer programinriktad och att utbudet av fristående kurser minskar.⁵⁵

⁵⁴ I ”övriga eftergymnasiala skolformer” ingår utbildningar vid folkhögskola och eftergymnasiala utbildningar under avdelning B1 i bilagan till studiestödsförordningen, SFS (2000:665). Även konst- och kulturutbildningar samt kompletterande utbildningar ingår.

⁵⁵ Universitetskanslersämbetet (2017).

Diagram 5.5 De sex vanligaste högskoleutbildningarna bland studerande med studiemedel, antal studerande, 2013–2017

Antalet som studerar med studiemedel på lärarprogrammet⁵⁶ har ökat de senaste tre åren. Under 2017 läste 39 400 personer med studiemedel på ett lärarprogram. Det är en ökning med 300 personer jämfört med 2016. Av samtliga studerande med studiemedel var det 13 procent som läste på en lärarutbildning under 2017.

5.2.4 Studier med studiemedel utomlands

Antalet studerande utomlands minskar

Under 2017 fick 30 400 personer studiemedel för utlandsstudier. Det är en minskning med 1 200 personer eller 4 procent jämfört med 2016. Antalet kvinnor minskade mest, med 700 personer eller 4 procent. Antalet män minskade med 460 personer vilket motsvarar 3 procent. Att antalet utlandsstuderande minskar skulle eventuellt kunna tyda på att studiemedlens rekryterande effekt avtar. Det finns dock även andra möjliga förklaringar till minskningen. En sådan är att de årskullar som har lämnat den svenska gymnasieskolan de senaste åren är mindre än tidigare. Detta påverkar antalet utlandsstuderande eftersom de som studerar utomlands är jämförelsevis unga.

Könsfördelningen bland de utlandsstuderande var oförändrad jämfört med 2016 vilket innebär att 58 procent var kvinnor och 42 procent män. Andelen män är 1 procentenhet högre bland dem som studerar utomlands än bland dem som studerar med studiemedel i Sverige. Att könsfördelningen är jämnare bland utlandsstuderande än bland studerande i Sverige beror delvis på åldersfördelningen bland de studerande. De som studerar utomlands är i genomsnitt yngre än dem som studerar i Sverige och könsfördelningen är jämnare bland yngre studerande än bland äldre.

⁵⁶ Med lärarprogram avses här samtliga lärarutbildningar utom speciallärare och specialpedagog som är påbyggnadsutbildningar.

Tabell 5.4 Antal studerande utomlands med studiemedel, fördelat efter kön, 2013–2017¹

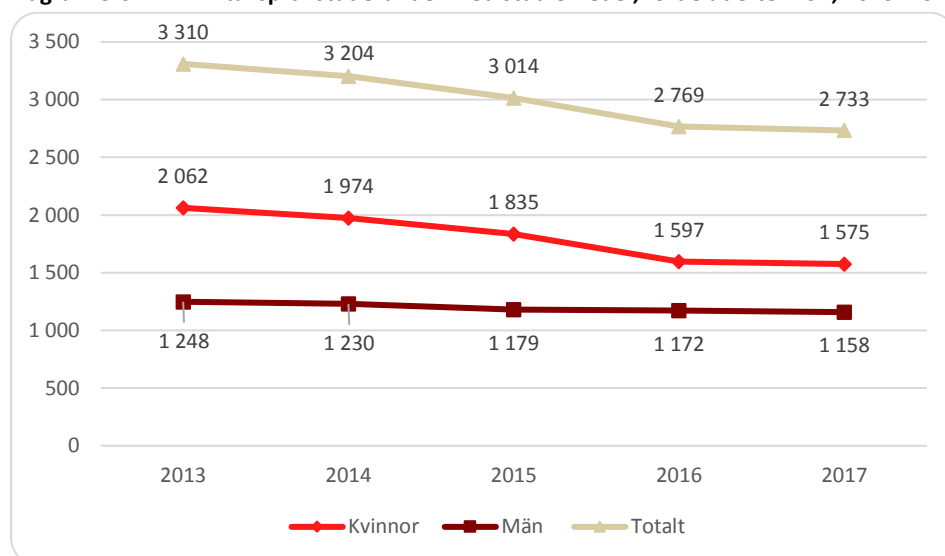
	Kvinnor	Män	Totalt
2013	19 589	14 014	33 603
2014	19 803	14 119	33 922
2015	19 383	13 768	33 151
2016	18 269	13 284	31 553
2017	17 574	12 834	30 408

¹Uppgifterna i tabellen kan skilja sig från statistik som presenteras i andra sammanhang. Det beror på att statistik om studiestöd kan ändras beroende på när uppgifterna tas fram.

Av dem som hade studiemedel för utlandsstudier studerade 3 100 personer på gymnasienivå och 27 600 på eftergymnasial nivå. Antalet ökade med 100 personer på gymnasienivå medan det minskade med 1 300 personer på eftergymnasial nivå. Förändringarna beror till en del på omklassificeringen av förberedande språkkurser. Förändringen, som innebar att språkkurser som tidigare räknades som eftergymnasiala numera räknas som gymnasiala, har fått full effekt under 2017.⁵⁷

Antalet studerande med studiemedel på språkkurser utomlands har minskat kontinuerligt de senaste åren. Sedan 2013 har antalet språkstudierande minskat med 17 procent.

Diagram 5.6 Antal språkstudierande¹ med studiemedel, fördelat efter kön, 2013–2017²

¹I redovisningen för 2015, 2016 och 2017 ingår språkstudierande på både eftergymnasial och gymnasial nivå.

²Uppgifterna i diagrammet kan skilja sig från statistik som presenteras på andra ställen. Det beror på att statistik om studiestöd kan ändras beroende på när uppgifterna tas fram.

Det är främst antalet kvinnor som studerar språkkurser som blir färre. Antalet kvinnor har minskat med 490 personer eller 24 procent under de senaste fem åren medan antalet män har minskat med 90 personer eller 7 procent. Av dem som studerade på en språkkurs under 2017 läste 98 procent på gymnasial nivå.

⁵⁷ Se avsnitt ”Studerande på gymnasienivå utomlands”.

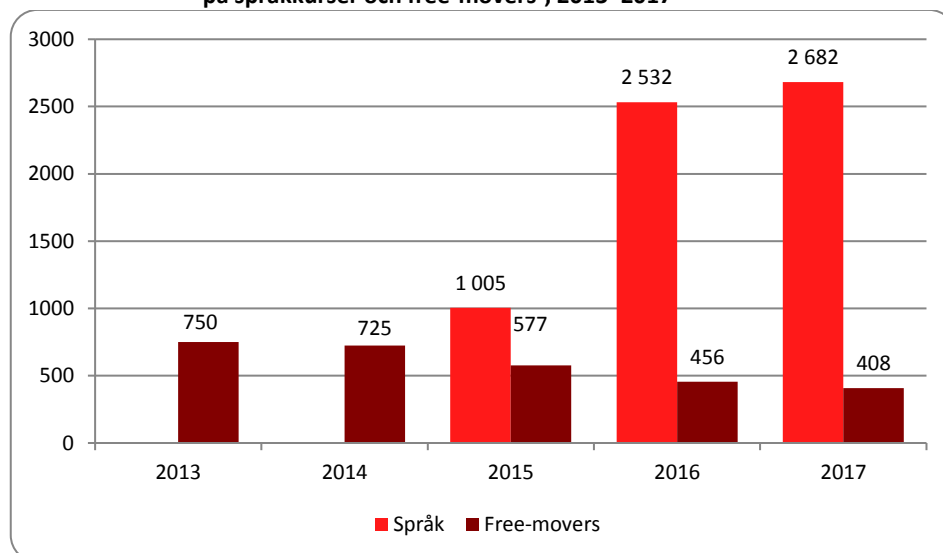
I samband med reformeringen av utlandsstudiemedlen 2015 förändrades möjligheterna att läsa språkstudier utomlands även på andra sätt. Tidigare skulle språket ha officiell status i landet för att ge rätt till studiemedel. Det kravet är nu borttaget inom EU/EES och Schweiz. Det är dessutom möjligt att läsa europeiska språk utanför EU/EES och Schweiz, förutsatt att språket har officiell status i det aktuella landet. Det innebär att det från den 1 juli 2015 är möjligt att läsa exempelvis engelska i Australien eller portugisiska i Brasilien.

Det nya regelverket har börjat slå igenom bland språkstudier. Mellan 2014 och 2016 ökade antalet språkstudier i Nordamerika med 370 personer. Under 2017 fortsatte antalet att öka något. Av samtliga språkstudier läste 15 procent i Nordamerika. Till antalet var dock ökningen störst i Oceanien. Antalet språkstudier i EU och Asien fortsatte att minska.

Studier på gymnasienivå utomlands

Majoriteten av de studier på gymnasienivå, 87 procent, läste språkkurser. Detta är en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2016. Av alla som studier på gymnasienivå utomlands var 57 procent kvinnor och 43 procent män.

Diagram 5.7 Antal utlandsstudier¹ med studiemedel på gymnasienivå fördelat på språkkurser och free-movers², 2013–2017

¹ Uppgifterna i diagrammet kan skilja sig från statistik som presenteras på andra ställen. Det beror på att statistik om studiestöd kan ändras beroende på när uppgifterna tas fram.

² Free-movers, även kallade fritt utresande, är studier som själva ordnar en utbildningsplats på en skola i utlandet.

Från den 1 juli 2015 kan det högre bidraget lämnas vid studier på gymnasienivå inom EU/EES eller i Schweiz. Under 2017 fick 150 studier utomlands det högre bidraget, vilket motsvarar 5 procent av samtliga som studier på gymnasienivå utomlands. Andelen är oförändrad gentemot 2016.

Det är vanligast att gymnasiestudier utomlands läser i ett annat EU-land. Majoriteten, 54 procent, studier under 2017 i ett EU-land utanför Norden och 6 procent studier i Norden. Även Asien och Nordamerika står för förhållandevis höga andelar av de gymnasiestudier, 20 respektive 13 procent av dem som studier på gymnasienivå utomlands

studerar i dessa världsdelar. Kvinnorna är i majoritet överallt utom i Asien där andelen män är högre än andelen kvinnor.

Av dem som studerade på gymnasienivå utomlands läste 64 procent i något av de fem länder som tar emot flest svenska gymnasiestuderande. Rangordningen av dessa länder är oförändrad jämfört med 2016.

Tabell 5.5 Antal utlandsstuderande på gymnasienivå med studiemedel, fördelat på de fem största länderna samt kön, andelar i procent, 2017

	Kvinnor		Män		Totalt Antal
	Antal	Andel	Antal	Andel	
Spanien	350	56	273	44	623
Japan	136	34	260	66	396
Storbritannien	212	59	150	41	362
USA	219	71	90	29	309
Frankrike	187	68	88	32	275

Var femte kvinna som läste på gymnasienivå utomlands studerade i Spanien.

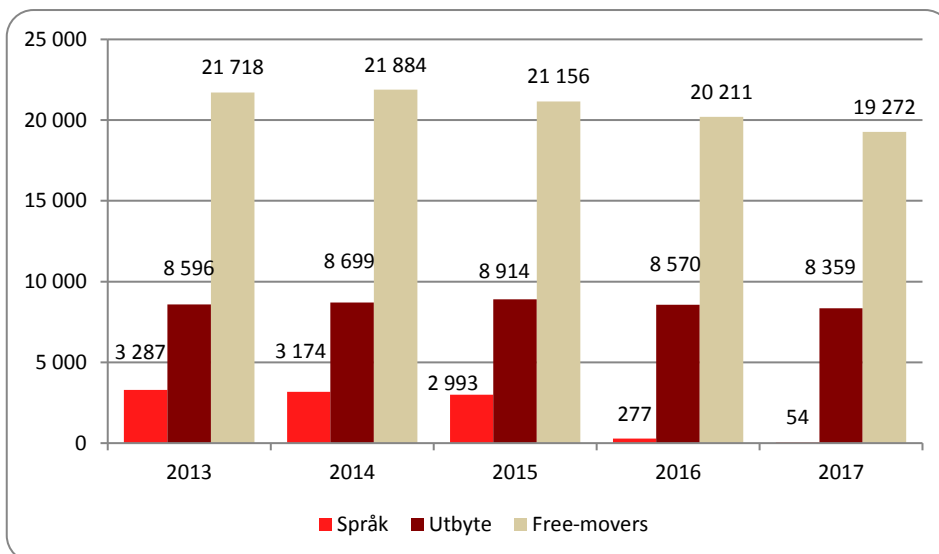
Studerande på eftergymnasial nivå utomlands

De utlandsstuderande på eftergymnasial nivå delas här in i tre grupper:

- utbytesstuderande
- free-movers
- språkstuderande

Utbytesstuderande är studerande som läser en del av sin svenska utbildning i utlandet. Språkstuderande är dem som läser språkstudier på eftergymnasial nivå. Antalet språkstuderande på eftergymnasial nivå minskade markant mellan 2015 och 2016, vilket är en naturlig följd av att majoriteten av de språkkurser som tidigare räknades som eftergymnasiala nu klassificeras som gymnasiala. Minskningen fortsatte under 2017.

Diagram 5.8 Antal utlandsstuderande¹ med studiemedel på eftergymnasial nivå fördelat på språkkurser, utbytesstudier och free-movers 2013–2017²

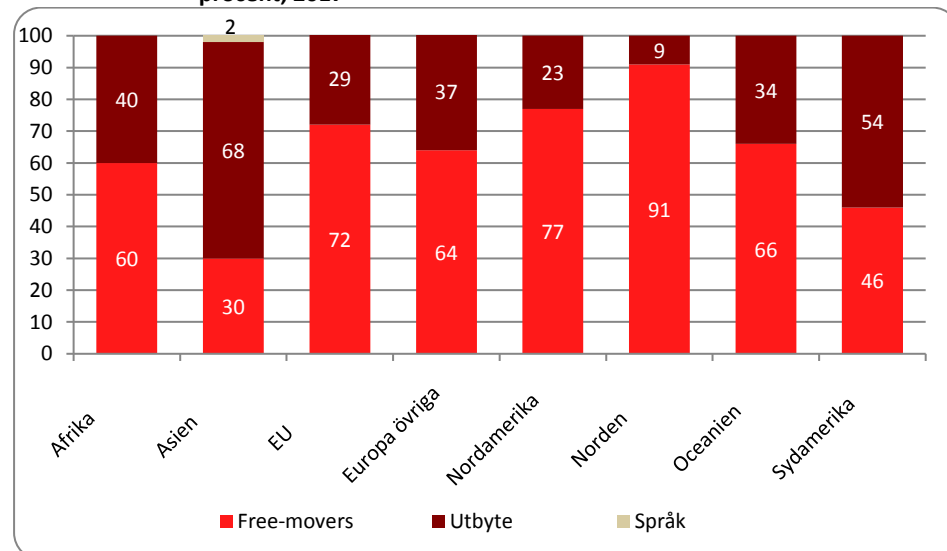

¹ Uppgifterna i diagrammet kan skilja sig från statistik som presenteras på andra ställen. Det beror på att statistik om studiestöd kan ändras beroende på när uppgifterna tas fram.

² Från och med 2016 ingår enbart språkkurser som klassificeras som eftergymnasiala i kategorin 'språkkurser'.

Under 2016 var 70 procent av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå free-movers, 30 procent var utbytesstuderande medan mindre än 1 procent studerade på språkkurs. Andelen free-movers och andelen utbytesstuderande är oförändrade jämfört med 2016.

Diagram 5.9 Andel utlandsstuderande med studiemedel på eftergymnasial nivå, fördelat efter typ av utlandsstudier och del av världen, andelar i procent, 2017

Av samtliga som studerade på eftergymnasial nivå i Asien läste 2 procent språk. Asien har även den högsta andelen utbytesstuderande med 68 procent av de studerande. Högst andel

free-movers finns i Norden där 9 av 10 studerande ordnar sina studier på egen hand. Även i Nordamerika och i EU-länder är andelen free-movers hög.

Av samtliga utlandsstuderande på eftergymnasial nivå studerar 71 procent i de tio länder som tar emot flest svenska studerande. Det är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2016.

Tabell 5.6 Antal utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel, fördelat på de tio största länderna samt kön, andelar i procent, 2017

	Kvinnor		Män		Totalt
	Antal	Andel	Antal	Andel	
Storbritannien	3 437	66	1 781	34	5 218
USA	2 784	55	2 248	45	5 032
Polen	791	51	764	49	1 555
Danmark	935	60	616	40	1 551
Australien	1 049	69	482	31	1 531
Nederländerna	580	56	456	44	1 036
Norge	607	62	366	38	973
Spanien	602	63	355	37	957
Tyskland	518	55	424	45	942
Frankrike	564	68	265	32	829

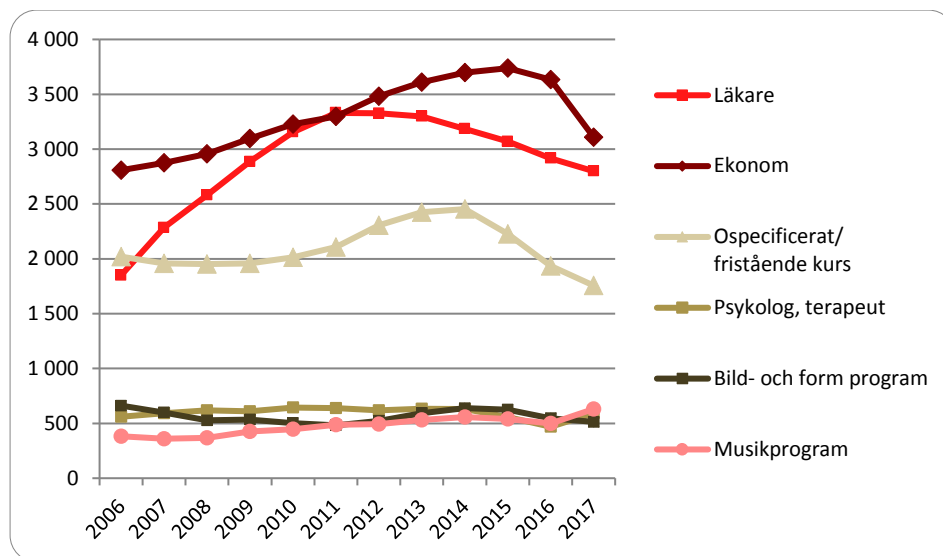
Antalet studerande på eftergymnasial nivå har minskat i samtliga länder utom Nederländerna och Spanien. Storbritannien har passerat USA i rangordningen medan Polen passerat Danmark och Spanien passerat Tyskland. Nederländerna har passerat Norge, Tyskland och Spanien.

För de kvinnor som studerade utomlands var Storbritannien det största studielandet med 22 procent av de utlandsstuderande kvinnorna. Bland män var det vanligast att studera i USA, där 19 procent av männen studerade.

Studier i ekonomi populärast bland free-movers

För studerande som är free-movers har CSN information om vilka utbildningar de studerande läser. Den informationen finns tyvärr inte tillgänglig för dem som studerar på ett utbytesprogram.

Diagram 5.10 Antal free-movers med studiemedel på sex av de vanligaste utbildningarna 2006–2017

Under 2017 fortsatte antalet studerande som läser ekonomi att minska. Det var 3 100 personer som fick studiemedel för att studera ekonomi och av dem läste 45 procent i USA och 23 procent i Storbritannien.

Även antalet läkarstuderande har minskat från 2 900 personer under 2016 till 2 800 personer 2017. Antalet läkarstuderande utomlands har minskat varje år sedan 2011, när antalet var som högst. Under samma period har antalet studerande med studiemedel på läkarprogram i Sverige ökat från 6 700 personer 2011 till 8 000 personer 2017.

De fem länder som tar emot flest läkarstuderande från Sverige har tidigare varit desamma i flera år och Polen tagit emot flest. Under 2017 läste 42 procent av alla läkarstuderande med studiemedel för studier utomlands i Polen. Andelen är oförändrad jämfört med 2016.

Tabell 5.7 Antalet läkarstuderande med studiemedel utomlands fördelat på de fem största länderna och kön, andelar i procent, 2017

	Kvinnor		Män		Totalt
	Antal	Andel	Antal	Andel	
Polen	579	49	606	51	1 185
Lettland	215	60	144	40	359
Rumänien	97	38	156	62	253
Danmark	85	61	55	39	140
Bulgarien	47	34	90	66	137

Antalet läkarstuderande med studiemedel i Bulgarien ökade med 44 personer under 2016. Landet passerade därmed Ungern i rangordningen. Antalet läkarstuderande i Lettland ökade med 29 personer.

5.3 Studiebidrag

5.3.1 Regler och syfte

Sedan studiemedelssystemets tillkomst har en grundtanke varit att kostnaderna ska delas mellan samhället och den studerande. Detta återspeglas i att studiemedlen består av både bidrag och lån. Under 2017 var studiemedlens totalbelopp 2 504 kronor per vecka. Bidragsdelen var 712 kronor, vilket motsvarar 28,4 procent av totalbeloppet. Studiemedlen följer kostnadsutvecklingen i samhället genom att de är kopplade till prisbasbeloppet.

Att ge studiestöd som bidrag syftar dels till att öka rekryteringen till studier, dels till att minska skuldbördan för de studerande. Detta har ansetts särskilt viktigt inom vuxenutbildningen. I studiemedelssystemet finns det därför även ett högre bidragsbelopp som under 2017 utgjorde 66,2 procent av totalbeloppet. Det finns även ett tilläggsbidrag till studerande som har vårdnaden om barn. Både det högre bidraget och tilläggsbidraget är exempel på stöd som syftar till att underlätta studier för specifika grupper, vilket hänger samman med målet att studiestödet ska utjämna skillnader mellan olika grupper i befolkningen.

Tabell 5.8 Studiemedelsbelopp, totalbelopp (kronor) och bidragsandel (procent), 2000–2017

	Totalbelopp 20 veckors studier	Andel bidrag (generellt bidrag)	Andel bidrag (högre bidrag)
2000	32 116	27,8	-
2001 ¹	32 380	34,4	82,0
2002	33 260	34,4	82,0
2003	33 880	34,4	82,0
2004	34 500	34,4	82,0
2005	34 580	34,4	82,0
2006 ²	36 280	34,4	80,1
2007	36 820	34,4	80,1
2008	37 460	34,4	80,1
2009	39 100	34,4	80,1
2010	40 700	33,1	77,1
2011 ³	43 380	31,4	73,0
2012	44 600	31,4	73,0
2013	45 120	31,4	73,0
2014	45 020	31,4	73,0
2015 ⁴	49 740	28,4	66,2
2016	49 580	28,4	66,2
2017	50 080	28,4	66,2

¹ Avser andra kalenderhalvåret 2001.

² Avser andra kalenderhalvåret 2006.

³ Avser andra kalenderhalvåret 2011.

⁴ Den 1 januari 2015 höjdes totalbeloppet med 5,07 procent till 5,59 procent av prisbasbeloppet. Höjningen utgjordes av lån vilket medförde en justering av låneandelen.

Det högre bidraget lämnas till studerande som är 25 år eller äldre. Sedan 2011 kan det högre bidraget även ges till arbetslösa ungdomar som är yngre än 25 år. Förutsättningen är att de inte har bedrivit andra studier med studiestöd under de senaste sex månaderna, att de saknar fullständig grundskole- eller gymnasieutbildning och att de är inskrivna i jobbgarantin för ungdomar eller i jobb- och utvecklingsgarantin. Från och med den 1 juli 2015 kan det högre bidraget även beviljas till arbetslösa ungdomar som omfattas av ett utbildningskontrakt mellan Arbetsförmedlingen och hemkommunen. Även studerande som bedriver gymnasie-studier utomlands inom EU/EES och Schweiz kan få högre bidrag. Studerande som läser en kompletterande pedagogisk utbildning som leder till en ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterade ämnen eller teknik, kan även de få det högre bidraget från och med den 3 augusti 2015.

Det högre bidraget är begränsat till den summa som varje år avsätts för ändamålet och det lämnas i den turordning ansökningarna kommer in till CSN. Det högre bidraget fördelades under 2017 i fyra så kallade kvotgrupper:

- studerande på grundskole- eller gymnasienivå som saknar sådan utbildning,
- studerande som repeterar studier på grundskolenivå,
- studerande i åldern 20–24 år som kompletterar sin utbildning på grundskole- eller gymnasienivå och ingår i jobbgarantin eller har utbildningskontrakt, och
- studerande på kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterade ämnen eller teknik.

Tilläggsbidrag ges till studerande som har vårdnaden om barn. När båda vårdnadshavarna studerar utgår tilläggsbidraget till den ena av dem. Tilläggsbidragets storlek bestäms av antalet barn. Under 2017 lämnades tilläggsbidrag med 147 kronor i veckan för ett barn, 241 kronor i veckan för två barn och 290 kronor i veckan för tre barn. För den som har fler än tre barn beviljades ytterligare 49 kronor per vecka och barn.

5.3.2 Generellt och högre bidrag

Under 2017 fick 434 000 studerande studiemedel med generellt bidrag och 40 700 studerande fick studiemedel med högre bidrag.

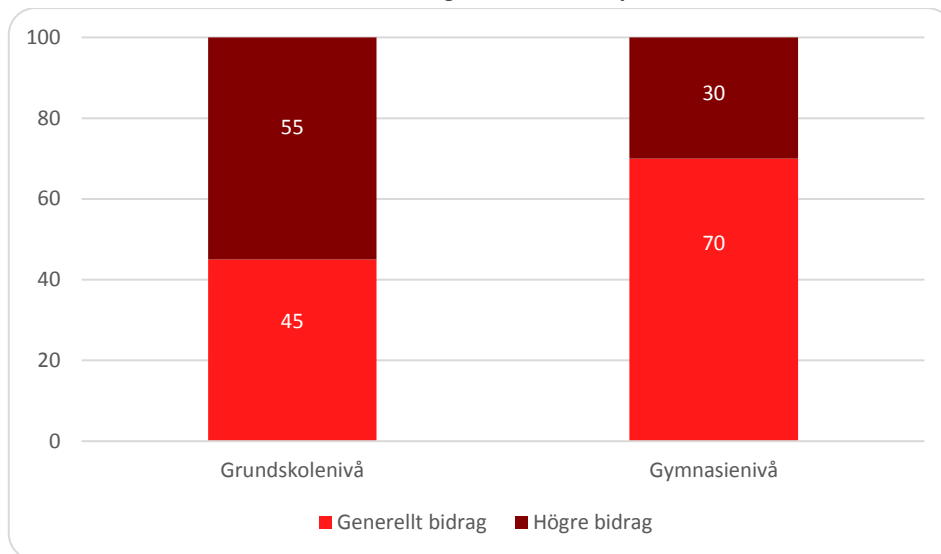
Tabell 5.9 Antal studerande med studiemedel, fördelat efter bidragsnivå, 2013–2017

	Generellt bidrag	Högre bidrag	Totalt ¹
2013	437 880	40 234	471 950
2014	443 382	44 644	482 155
2015	438 073	43 312	475 863
2016	434 706	41 619	470 892
2017	433 957	40 660	469 365

¹ Nettoräknat antal. Studerande som fått olika bidragsnivåer under kalenderåret har räknats endast en gång.

Antalet personer som fick det högre bidraget minskade med 2 procent mellan 2016 och 2017 medan antalet personer som fick det generella bidraget bara minskade marginellt.

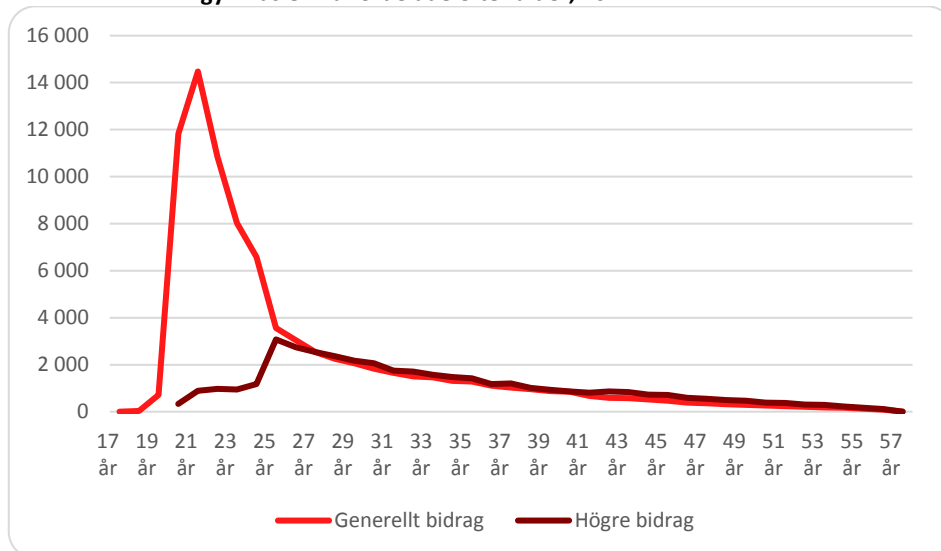
Diagram 5.11 Fördelning mellan generellt och högre bidrag, studiemedel för studier i Sverige, fördelat efter utbildningsnivå, andelar i procent, 2017

Under 2017 var det 10 500 studerande på grundskolenivå och 32 700 studerande på gymnasienivå i Sverige som fick det högre bidraget. Andelen med högre bidrag var högst på grundskolenivån. Där hade 55 procent av studiemedelstagarna högre bidrag vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2016. Bland studerande på gymnasienivå är andelen med det högre bidraget oförändrad.

Att antalet studerande med högre bidrag minskar skulle kunna innebära att studiemedlens utjämnande effekt avtar. Antalet studerande med högre bidrag bör dock ställas i relation till det totala antalet studerande med studiemedel och då är andelen nästan oförändrad.

Diagram 5.12 Antal studerande med generellt och högre bidrag på grundskole- och gymnasienivå fördelade efter ålder, 2017

De som studerar med generellt bidrag är, som förväntat, i genomsnitt betydligt yngre än dem som får det högre bidraget.

Studera med generellt bidrag

Under 2017 fick 256 300 kvinnor och 177 600 män studiemedel med generellt bidrag. De flesta av dem läser på eftergymnasial nivå.

Tabell 5.10 **Antal studerande med generellt bidrag, fördelat efter kön, 2013–2017**

	Kvinnor	Män	Totalt
2013	256 701	181 179	437 880
2014	260 058	183 324	443 382
2015	257 782	180 291	438 073
2016	255 824	178 882	434 706
2017	256 319	177 638	433 957

Under 2017 ökade antalet kvinnor som fick generellt bidrag med 500 personer. Antalet män med generellt bidrag minskade istället med 1 200 personer under året. Andelen kvinnor av samtliga med generellt bidrag har varit 59 procent varje år sedan 2013.

Könsfördelningen varierar beroende på om den studerande läser på grundskole- eller gymnasienivå. På grundskolenivå är andelen kvinnor 64 procent och andelen män 36 procent. Andelen män har ökat med 1 procentenhet mellan 2016 och 2017. På gymnasienivå är andelen kvinnor 58 procent och andelen män 42 procent. Fördelningen är oförändrad jämfört med 2016.

De som studerar på grundskole- och gymnasienivå med generellt bidrag kan antingen vara för unga för att få det högre bidraget eller ha en tidigare utbildning som motsvarar fullständig grundskoleutbildning eller treårig gymnasieutbildning. Under 2017 var antalet studerande med generellt bidrag på grundskole- och gymnasienivå 700 färre än under 2016. På grundskolenivå minskade både antalet studerande som är yngre än 30 år och antalet som är 30 år eller äldre. På gymnasienivå minskade antalet yngre än 30 år med 3 procent medan antalet äldre ökade med 7 procent.

Studera med högre bidrag

Under 2017 fick 26 700 kvinnor och 13 900 män studiemedel med det högre bidraget.

Tabell 5.11 **Antal studerande med högre bidrag, fördelat efter kön, 2013–2017**

	Kvinnor	Män	Totalt
2013	27 196	13 038	40 234
2014	29 448	15 196	44 644
2015	28 574	14 738	43 312
2016	27 430	14 189	41 619
2017	26 730	13 930	40 660

Under året minskade antalet kvinnor med högre bidrag med 700 personer jämfört med 2016. Antalet män minskade med 300 personer under samma tidsperiod. Andelen kvinnor med högre bidrag av samtliga med detta bidrag har varit 66 procent varje år sedan 2014.

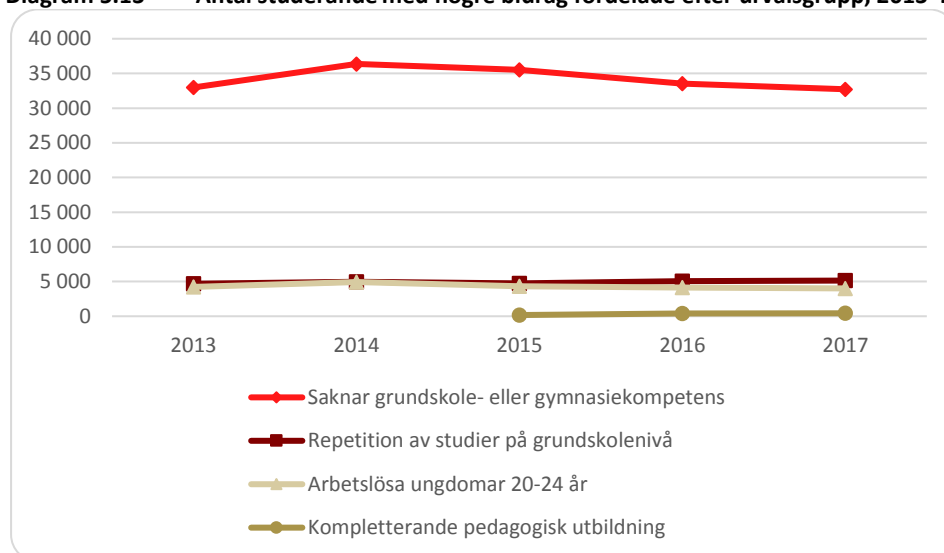
Könsfördelningen varierar beroende på om den studerande läser på grundskole- eller gymnasienivå. På grundskolenivå är andelen kvinnor 71 procent och andelen män 29 procent. Andelen män har ökat med 1 procentenhet mellan 2016 och 2017. På gymnasienivå är andelen kvinnor 64 procent och andelen män 36 procent. Även här har andelen män ökat med 1 procentenhet jämfört med 2016.

Under 2017 var antalet studerande med högre bidrag på grundskole- och gymnasienivå 1 000 personer färre än under 2016. På grundskolenivå minskade både antalet studerande som är yngre än 30 år och antalet som är 30 år eller äldre. På gymnasienivå ökade antalet yngre med 1 procent medan antalet äldre minskade med 5 procent.

Fortsatt minskning av antalet studerande med högre bidrag som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens

Antalet studerande som fått det högre bidraget eftersom de saknar grundskole- eller gymnasiekompetens ökade kraftigt under 2014 men har därefter minskat. Antalet arbetslösa ungdomar med det högre bidraget har följt samma utveckling. Studerande som fått det högre bidraget för repetition på grundskolenivå har ökat. Även antalet studerande på kompletterande pedagogisk utbildning som får det högre bidraget har ökat sedan bidraget infördes 2015.

Diagram 5.13 Antal studerande med högre bidrag fördelade efter urvalsgrupp, 2013–2017

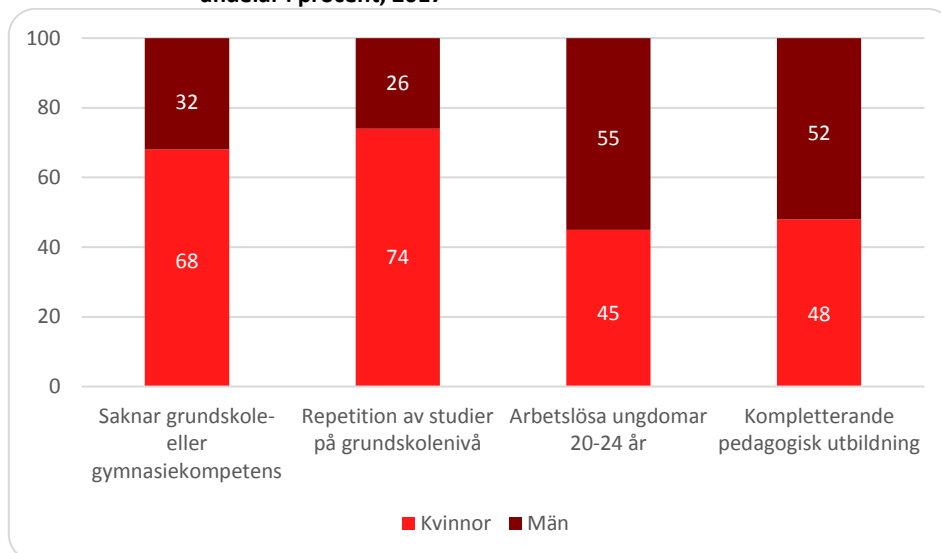
Under 2017 fick 32 700 personer som saknade slutbetyg från grundskola, treårig gymnasieskola eller motsvarande det högre bidraget. Det är minskning med 800 personer eller 2 procent jämfört med 2016. I gruppen finns 160 personer som fick det högre bidraget för studier utomlands enligt de regler som trädde i kraft den 1 juli 2015.

Antalet med det högre bidraget för repetition av studier på grundskolenivå ligger relativt konstant på 5 000 personer, eftersom tilldelade pengar inte räcker till fler, och ökade bara marginellt mellan 2016 och 2017. Antalet arbetslösa ungdomar med det högre bidraget var 4 000 under 2017, vilket var en minskning med 100 personer eller 3 procent jämfört med 2016. Studerande med det högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning på högskolenivå var 430 personer under 2017, vilket är på ungefär samma nivå som 2016.

Urvalsgrupperna för det högre bidraget skiljer sig åt

Skillnaden mellan andelen kvinnor och andelen män är störst bland dem som repeterar på grundskolenivå och minst bland dem som går en kompletterande pedagogisk utbildning på högskolenivå.

Diagram 5.14 Studerande med högre bidrag fördelade efter urvalsgrupp och kön, andelar i procent, 2017

Bland dem som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens är könsfördelningen oförändrad jämfört med 2016. Andelen studerande i åldersgruppen 25–29 år har minskat marginellt medan andelen i åldersgruppen 45–49 år ökat i motsvarande grad. I övrigt är åldersfördelningen oförändrad jämfört med 2016.

Bland dem som repeterar studier på grundskolenivå är könsfördelningen också oförändrad jämfört med 2016. Andelen studerande i åldersgruppen 30–34 år har ökat marginellt medan andelen i åldersgruppen 40–44 år har minskat i motsvarande mån. I övrigt är åldersfördelningen oförändrad jämfört med 2016.

Bland arbetslösa ungdomar med högre bidrag är männen i majoritet och andelen män ökade med 1 procentenhet jämfört med 2016. Andelen studerande som är 20 år är oförändrat 8 procent medan andelen 21-åringar ökade med 2 procentenheter till 22 procent.

Även bland dem som går en kompletterande pedagogisk utbildning ökade andelen män med 1 procentenhet jämfört med 2016. Andelen studerande i åldersgruppen 30–34 år ökade med 4 procentenheter mellan 2016 och 2017. Andelen i åldersgruppen 45–49 år minskade med 3 procentenheter. I övriga åldersgrupper var förändringen marginell eller oförändrad jämfört med 2016.

Tabell 5.12 Utbetalt i högre bidrag, fördelat efter urvalsgrupp, miljoner kronor och andelar i procent, 2017

	Anslag	Utbetalt belopp	Andel av anslag
Saknar grundskole- eller gymnasiekompetens	2 620,6	1 200,6	46 %
Repetition av studier på grundskolenivå ¹	128,4	126,2	98 %
Arbetslösa ungdomar 20-24 år	281,5	141,5	50 %
Kompletterande pedagogisk utbildning	95,4	17,2	18 %

¹ Delposten stoppades den 28 augusti 2017 och nya sökande beviljades därefter endast generellt bidrag.

För urvalsgruppen som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens minskade andelen utbetalt belopp i förhållande till anslaget med 6 procentenheter jämfört med 2016.

Inom urvalsgruppen repetition av studier på grundskolenivå var efterfrågan under 2017, precis som tidigare år, större än vad som rymdes inom anslagna medel. De 128 miljoner kronor som var avsatta räckte inte till samtliga sökande. Det begränsade anslaget innebär att dem som påbörjar sina studier i början av året kan få ett förmånligare studiestöd än dem som påbörjar samma studier senare samma år. Det var 1 000 studerande som beviljades det generella bidraget trots att de uppfyllde de formella villkoren för att beviljas det högre bidraget, en minskning med 400 personer jämfört med 2016.

För urvalsgruppen arbetslösa ungdomar 20–24 år ökade andelen av anslaget som betalades ut med 6 procentenheter medan motsvarande andel för urvalsgruppen kompletterande pedagogisk utbildning endast ökade marginellt.

5.3.3 Tilläggsbidrag till studerande med barn

För att underlätta för personer med barn under 18 år att studera kan den studerande ansöka om tilläggsbidrag utöver ordinarie studiemedel.

Under 2017 fick 84 000 studerande med studiemedel tilläggsbidrag för barn, vilket är en ökning med 2 300 personer jämfört med 2016. Andelen av samtliga studerande med studiemedel som fick tilläggsbidrag var 18 procent, en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2016. Av dem som studerade på eftergymnasial nivå under 2017 hade 14 procent tilläggsbidrag, vilket är en marginell ökning jämfört med 2016. Motsvarande andelar på gymnasie- och grundskolenivå var 28 respektive 50 procent.

Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidraget har bara förändrats marginellt under de år som bidraget har funnits. Under 2017 var 80 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor, vilket är oförändrat jämfört med 2016.

De som studerade med tilläggsbidrag hade i genomsnitt 1,8 barn. Totalt betalades det ut tilläggsbidrag för 154 600 barn, vilket är en ökning med 5 600 barn eller 4 procent jämfört med 2016.

Det är betydligt vanligare att dem som studerar i Sverige får tilläggsbidrag än att dem som studerar utomlands får det. Av dem som fick studiemedel för utlandsstudier 2017 fick 600 personer, 2 procent, även tilläggsbidrag för barn. Den andelen har varit oförändrad de senaste åren.

5.4 Lån under studietiden

5.4.1 Regler och syfte

Den del av de ordinarie studiemedlen som består av lån, så kallat grundlån, är olika stor beroende på om den studerande har det generella eller det högre bidraget. Studerande med generellt bidrag kunde under 2017 få lån med 1 792 kronor per vecka och studerande med högre bidrag kunde få lån med 847 kronor per vecka. Beloppens storlek följer prisbasbeloppet. Oavsett om en studerande får det generella eller det högre bidraget är totalbeloppet detsamma. Sedan den 1 juli 2015 får studerande i Sverige och utomlands samma bidrags- och lånebelopp. Rätten till lån begränsas successivt från och med det år den studerande fyller 47 år. Se vidare i avsnitt 5.8 Åldersgränser för mer information.

Utöver grundlån kan en studerande även få tilläggs lån. Tilläggs lånet syftar till att förstärka studiestödet för vuxna som har förvärvsarbetat före studierna. Tilläggs lånet lämnas under 2017 med 887 kronor per vecka. För att få tilläggs lån måste den studerande ha haft en inkomst under 2016 på minst 185 920 kronor om studierna påbörjades under 2017. Tilläggs lån ges under högst 120 veckor till studerande som är 25 år eller äldre och som har studiemedel (bidrag och lån). Tidigare kunde endast studerande i Sverige få tilläggs lån men sedan den 1 juli 2015 kan tilläggs lån även lämnas för studier i ett annat land inom EU/EES eller i Schweiz.

En studerande kan även få merkostnadslån för vissa merkostnader i samband med studierna. Lånet lämnas bland annat för kostnader för resor, dubbel bosättning och undervisningsavgifter. Studerande vid vissa högskoleutbildningar i musik kan få merkostnadslån för att köpa eller renovera ett musikinstrument.

Sedan den 1 juli 2015 finns ett kompletterande merkostnadslån för utlandsstudier. Det tillkom för att inte begränsa de studerandes valfrihet när det gäller studieland. Alla som studerar utomlands kan få lånet och det är tänkt att kompensera studerande i länder med ett högre kostnads läge. Merkostnadslånet för utlandsstudier kan även ges till studerande som studerar på en utbildning i Sverige men där en del av utbildningen är förlagd utomlands. Lånet lämnas för de veckor den studerande har ordinarie bidrag och lån för utlandsstudier och det lämnas med ett visst belopp per vecka. För studier på heltid under 2017 var beloppet 560 kronor per vecka.

5.4.2 Grundlån, tilläggs lån och merkostnadslån

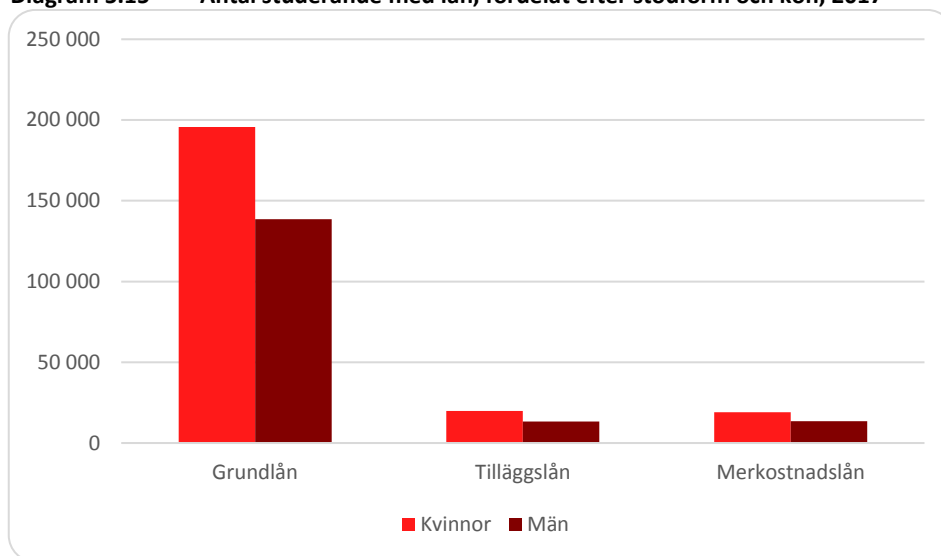
Av alla som studerade med studiemedel under 2017 valde 334 200 personer att ta studiemedlens lånedel. Det är en ökning med 4 300 personer eller 1 procent jämfört med 2016.

Tabell 5.13 Antal studerande med lån, fördelat efter stödform, 2013–2017

	Grundlån	Tilläggs lån	Merkostnadslån
2013	319 682	18 894	25 042
2014	328 907	22 704	25 392
2015	345 207	24 513	27 597
2016	329 912	27 976	31 187
2017	334 214	33 126	32 545

Antalet studerande med tilläggs lån ökade med 5 200 personer eller 18 procent medan antalet med merkostnads lån ökade med 1 400 personer eller 4 procent. Den kraftiga ökningen av antalet och andelen studerande med tilläggs lån förklaras dels av att man sedan några år tillbaka kan få lånet även för deltidsstudier och studier utomlands inom EU/EES och Schweiz, dels av att andelen studerande som är 25 år eller äldre har ökat. Att fler använder tilläggs lån och merkostnads lån indikerar att studiemedlens rekryterande och utjämnande effekter har ökat.

Diagram 5.15 Antal studerande med lån, fördelat efter stödform och kön, 2017

Under 2017 var andelen studerande med grundlån 70 procent bland kvinnorna och 73 procent bland männen. Andelen med tilläggs lån och merkostnads lån var 7 procent bland såväl kvinnor som män.

Studerande med grundlån

Antalet studerande med grundlån tillsammans med generellt bidrag ökade med 4 900 personer under 2017. Antalet kvinnor ökade med 3 600 och antalet män ökade med 1 300.

Antalet studerande med grundlån tillsammans med högre bidrag minskade med 640 personer under 2017. Antalet kvinnor minskade med 410 och antalet män minskade med 230.

Totalt betalades 16,0 miljarder kronor ut i grundlån under 2017.

Studerande med tilläggs lån

Den högsta andelen studerande med tilläggs lån finns på eftergymnasial nivå. Under 2017 var denna andel 7 procent, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2016. På gymnasienivå var motsvarande andel 6 procent och oförändrad medan andelen på grundskolenivå var 2 procent, en ökning med 1 procentenhet.

Bland både kvinnor och män har andelen studerande med tilläggs lån ökat med 1 procentenhet jämfört med 2016. Andelen studerande med tilläggs lån har ökat med 1–2 procentenheter i samtliga åldersgrupper utom bland de äldsta (55 år eller äldre) där nivån var oförändrad. Den största ökningen, 3 procent, fanns i åldersgruppen 40–44 år.

Totalt betalades 738 miljoner kronor ut i tilläggs lån under 2017.

Studering med merkostnadslån

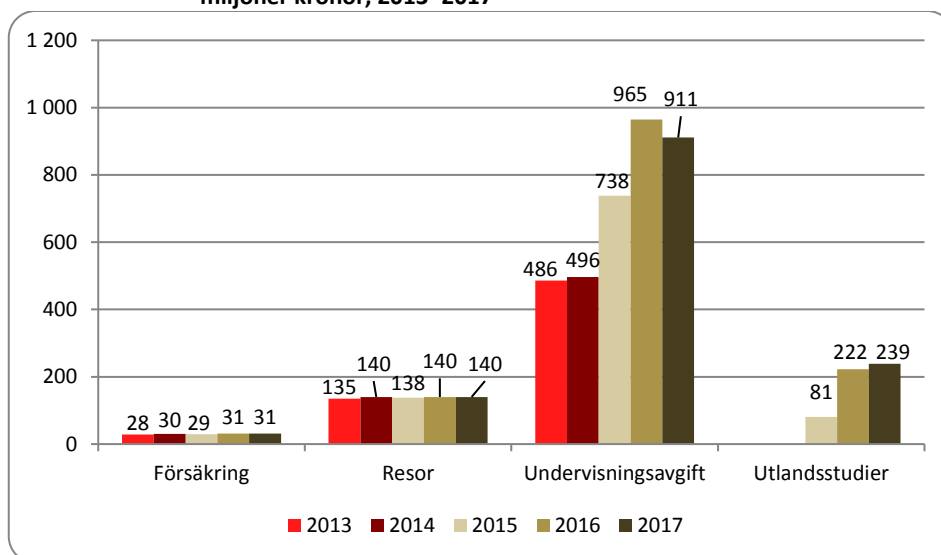
Den största andelen studerande med merkostnadslån finns på eftergymnasial nivå. Under 2017 var denna andel 8 procent, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2016. På gymnasienivå var motsvarande andel 4 procent och oförändrad. På grundskolenivå har endast ett fåtal studerande merkostnadslån.

Bland både kvinnor och män är andelen studerande med merkostnadslån oförändrad jämfört med 2016. Andelen studerande med merkostnadslån är oförändrad eller har bara ökat marginellt i samtliga åldersgrupper.

Undervisningsavgifter utomlands fortsätter att vara en stor merkostnad

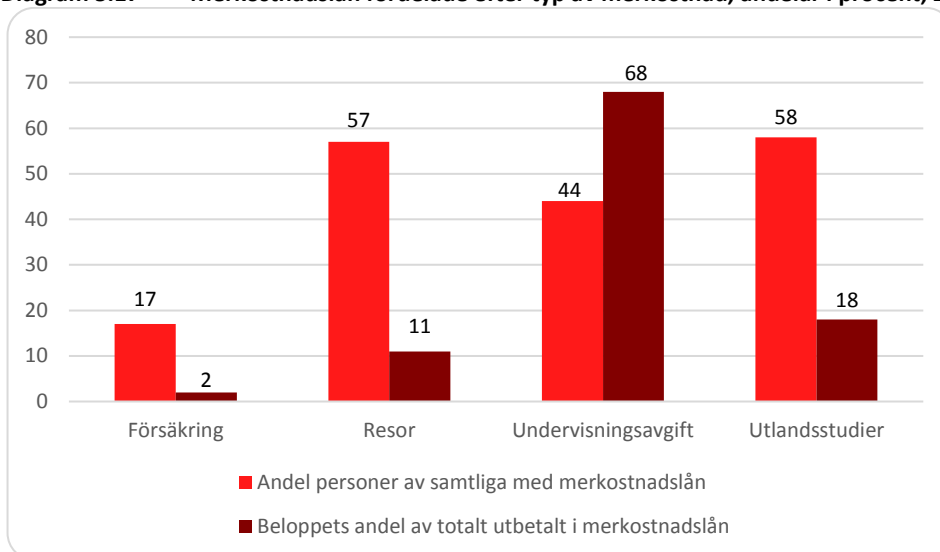
Av de 1,4 miljarder kronor som betalades ut i merkostnadslån under 2017 avsåg 911 miljoner kronor merkostnadslån för undervisningsavgifter. Det är en minskning med 54 miljoner kronor jämfört med 2016. Dessutom betalades 239 miljoner kronor ut av det specifika merkostnadslånet för utlandsstudier, en ökning med 16 miljoner kronor. Merkostnadslån för resor och försäkring betalades ut med 140 respektive 31 miljoner kronor, vilket var endast marginellt högre än under 2016.

Diagram 5.16 Utbetalda merkostnadslån, fördelat efter typ av merkostnad, miljoner kronor, 2013–2017

Det finns tydliga skillnader mellan de olika typerna av merkostnadslån. Andelen personer som har en viss typ av merkostnadslån kan vara hög medan beloppets andel av totalt utbetalt kan vara låg, och tvärtom.

Diagram 5.17 Merkostnadslån fördelade efter typ av merkostnad, andelar i procent, 2017

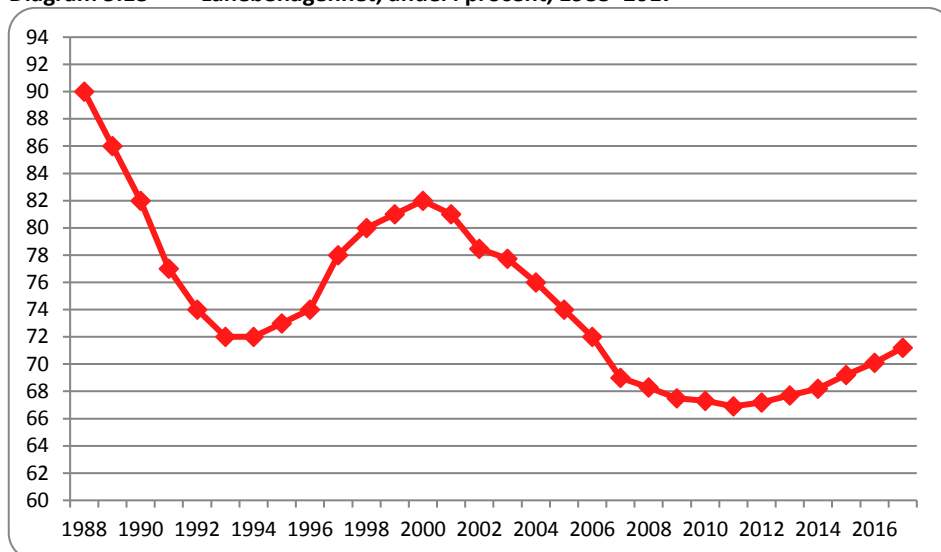
Lån för undervisningsavgifter betalades ut till 44 procent av samtliga som fick merkostnadslån under 2017 men beloppets andel var hela 68 procent av totalt utbetalt i merkostnadslån. Lån för utlandsstudier var vanligast bland de studerande, tätt följt av lån för resor men båda dessa typer av merkostnader stod för en betydligt lägre andel av det utbetalda beloppet.

5.4.3 Lånebenägenhet

Med lånebenägenhet menas andelen studerande med studiemedel som utöver studiebidrag även tar lån. Studiemedelstagarnas benägenhet att ta studielån minskade kontinuerligt efter studiestödsreformen 2001 då det nya annuitetslånet infördes. Tidigare studier från CSN visar att studiemedelstagarna mer noggrant har övervägt sitt låntagande efter studiestödsreformen jämfört med dem som tog lån på 1990-talet.⁵⁸ Sedan år 2012 har dock lånebenägenheten ökat igen.

⁵⁸ CSN (2011).

Diagram 5.18 Lånebenägenhet, andel i procent, 1988–2017

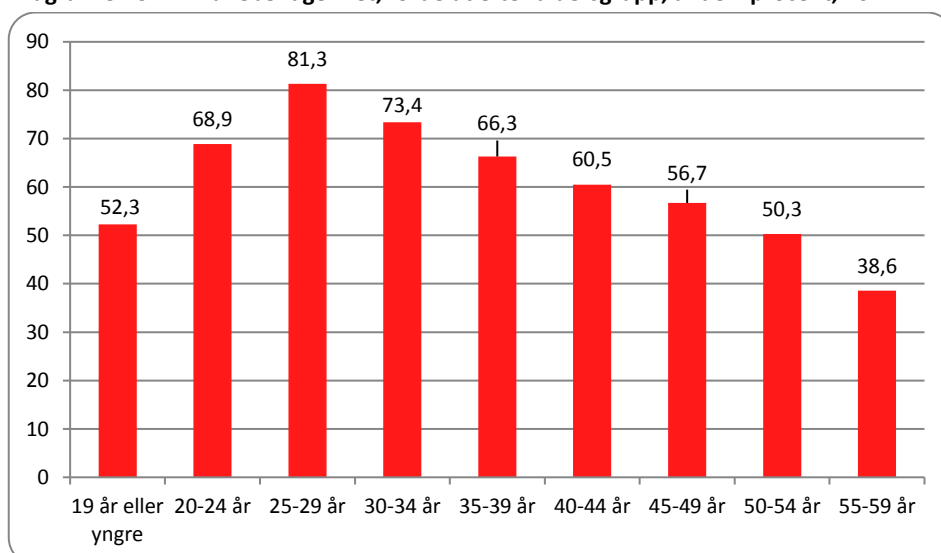

Under 2017 tog 71,2 procent av studiemedelstagarna lån. Lånebenägenheten har ökat med 1,1 procentenheter sedan 2016 och med 4,3 procentenheter sedan 2011, när den var som lägst. Att en högre andel studerande lånar kan tolkas som att studiemedlens rekryterande och utjämnande effekter har förbättrats.

Kvinnor och män är olika benägna att ta lån. Under 2017 tog 69,9 procent av kvinnorna lån, att jämföra med 73,1 procent av männen. Lånebenägenheten ökade med 1,1 procentenheter för såväl kvinnorna som männen., jämfört med 2016.

Under samma period har det skett förändringar i åldersstrukturen bland studiemedelstagarna. Andelen studerande yngre än 25 år, vilka mer sällan tar lån, har minskat samtidigt som andelen i åldern 25–34 år, som oftare tar lån, har ökat (se diagram 5.1). Förändringar i åldersstrukturen kan därför vara en viktig förklaring till att lånebenägenheten ökar.

Diagram 5.19 Lånebenägenhet, fördelat efter åldersgrupp, andel i procent, 2017

Under 2017 har lånebenägenheten dock ökat något i alla åldersgrupper jämfört med 2016. Det går därmed inte att utesluta att den ökade lånebenägenheten även kan bero på beteendeförändringar bland studiemedelstagarna. Den största ökningen finns i åldersgruppen 55–59 år där lånebenägenheten ökade med 3 procentenheter och i åldersgruppen 19 år eller yngre där den ökade med 2,2 procentenheter. I den yngsta åldersgruppen har lånebenägenheten ökat successivt från 48,5 under 2015 till 52,3 under 2017. I åldersgruppen 20–24 år sjönk däremot lånebenägenheten från 68,9 under 2015 till 67,9 under 2016 för att 2017 återgå till samma nivå som 2015. De som oftast tar lån är studerande i åldern 25–29 år. Däremot tar de yngsta och de äldsta studiemedelstagarna förhållandevis sällan lån. Även om lånebenägenheten har ökat i åldersgruppen 55–59 år är den ändå lägre (38,6 procent) än i övriga åldersgrupper och antalet låntagare är förhållandevis få.

För studerande som är 50 år eller äldre är det möjligt att lånebenägenheten påverkas särskilt mycket av återbetalningsreglerna. Vid kort återbetalningstid blir årsbeloppen som ska betalas höga. Även den så kallade lånetrappan, som innebär att antalet låneveckor en studerande har rätt till begränsas successivt från och med 47 års ålder⁵⁹, påverkar andelen som tar lån bland äldre studerande.

De som väljer att inte ta studielån måste ha andra försörjningsmöjligheter under studietiden, exempelvis besparingar, lön eller ekonomiskt stöd från föräldrar eller en partner. CSN genomför vartannat år en enkätundersökning om de studerandes sociala och ekonomiska situation. Den senaste undersökningen genomfördes 2017. Resultatet visar att yngre studerande förhållandevis ofta får ekonomiskt stöd från föräldrarna medan äldre oftare försörjer sig med lön eller får ekonomiskt stöd av en partner. Andelen som får ekonomiskt stöd från föräldrarna har dock minskat från 16 procent till 12 procent sedan undersökningen som genomfördes 2015.⁶⁰

Lånebenägenheten är högst bland utlandsstuderande

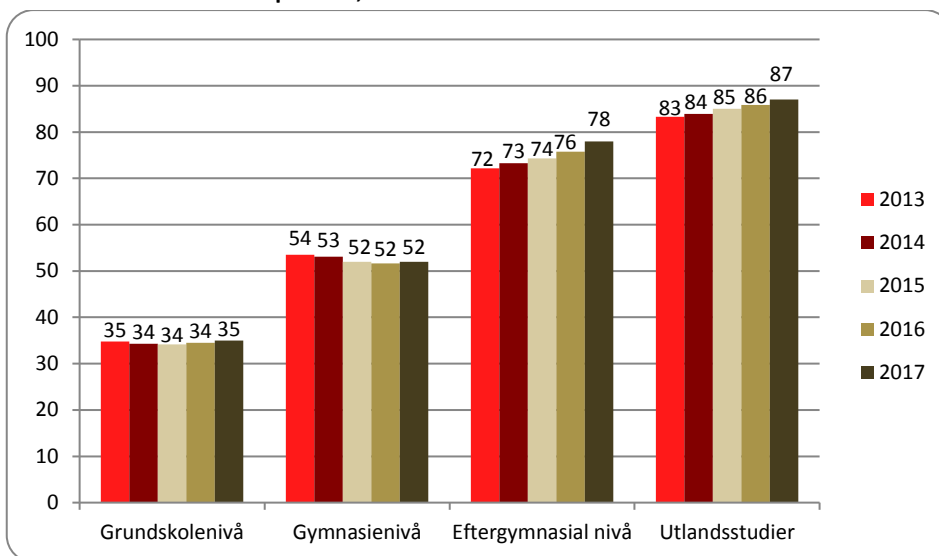
De som får studiemedel med det generella bidraget tar oftare lån än dem som får studiemedel med den högre bidragsnivån. Under 2017 tog 49,8 procent av dem med det högre bidraget lån, en minskning med 0,4 procentenheter jämfört med 2016. Motsvarande andel bland dem som fick det generella bidraget var 73,0 procent, en ökning med 1,2 procentenheter.

Lånebenägenheten är högst bland dem som studerar utomlands och under 2017 valde 87 procent av de utlandsstuderande att ta lån. Detta är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2016.

⁵⁹ Den nedre åldersgränsen inom den s.k. lånetrappan höjdes från 45 till 47 år den 1 juli 2014.

⁶⁰ CSN (2018a).

Diagram 5.20 Lånebenägenhet, fördelat efter utbildningsnivå och studier utomlands, andel i procent, 2013–2017

Att en högre andel av de utlandsstuderande lånar jämfört med studerande på eftergymnasial nivå i Sverige beror på att de många gånger kan ha högre omkostnader. Utlandsstuderande har ofta inte heller lika stora möjligheter att arbeta vid sidan av studierna som studerande i Sverige.

Det är framför allt bland studerande på eftergymnasial nivå i Sverige som lånebenägenheten har ökat de senaste åren. Det går inte att se någon motsvarande ökning på de lägre utbildningsnivåerna. Även bland utlandsstuderande har lånebenägenheten ökat.

Ju lägre nivå studierna bedrivs på, desto lägre andel av de studerande lånar. En förklaring till att studerande på grundskole- och gymnasienivå förhållandevis sällan väljer att låna kan vara att de planerar att fortsätta till eftergymnasiala studier. Genom att avstå från lån kan de hålla nere skuldsättningen under den relativt långa utbildningstiden. Ytterligare en förklaring är att förhållandevis många studerande på de lägre utbildningsnivåerna får studiemedel med den högre bidragsnivån, vilket sannolikt gör att fler kan klara sig ekonomiskt utan att ta lån.⁶¹ Även studerandes sociala bakgrund och deras bedömning av sina framtida inkomster kan ha betydelse.⁶²

5.4.4 Skuldsättning bland nya återbetalare

För att ge en bild av hur mycket de studerande lånar under studietiden redovisas i detta avsnitt uppgifter om studieskulder för annuitetslånet vid återbetalningens början.⁶³ Uppgifterna avser 79 000 personer som blev återbetalningsskyldiga på sitt annuitetslån den

⁶¹ Se avsnitt 5.3.2 för mer information om andelen studerande med det högre bidraget.

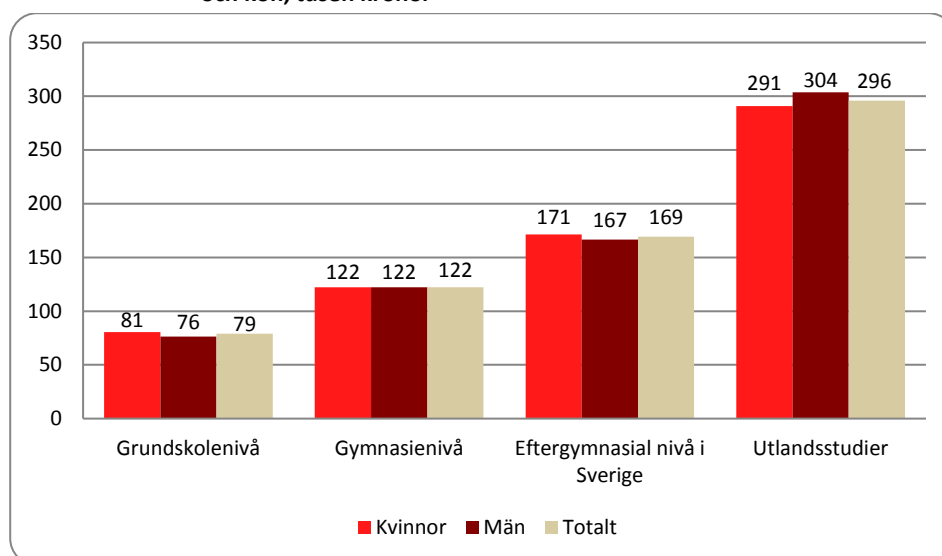
⁶² CSN (2016b).

⁶³ Återbetalningen börjar tidigast sex månader efter det att låntagaren senast hade studiestöd. Det innebär att om en studerande gör ett längre studieuppehåll innan han eller hon är färdig med sin utbildning så blir personen återbetalningsskyldig. Uppgifterna i detta avsnitt ska därför inte förväxlas med studieskuld vid uppnådd examen. Frågor om studielån och återbetalning av lån redovisas i övrigt i kapitel 9.

1 januari 2018. Samma personer kan även ha lånat i någon av de äldre lånetyperna, studiemedel och studielån, men sådana skulder ingår inte i den här redovisningen. Eftersom skuldsättningen skiljer sig mycket mellan studerande på olika nivåer, och om de lånat för utlandsstudier eller inte, redovisas skuldsättningen fördelad efter utbildningsnivå och utlandsstudier.

Av de nya återbetalningsskyldiga låntagarna har 86 procent (67 900 personer) studerat enbart i Sverige, 3 procent (2 700 personer) har studerat enbart utomlands och 11 procent (8 400 personer) har studerat både i Sverige och utomlands. Den genomsnittliga skulden för de nya återbetalningsskyldiga låntagarna uppgick till 159 800 kronor, vilket är en ökning med 7 500 kronor jämfört med dem som blev återbetalningsskyldiga i början av 2017. Den sammanlagda skulden för dem som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2018 uppgick till 12,6 miljarder kronor.

Diagram 5.21 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2018¹, fördelat efter utbildningsnivå, utlandsstudier och kön, tusen kronor

¹ Uppgifterna avser samtliga låntagare som har blivit återbetalningsskyldiga på annuitetslånet 2018 (79 000 personer). En person kan ha en studieskuld som kommer från studier på flera utbildningsnivåer och utlandsstudier. För att exempelvis redovisas under "Grundskolenivå" måste personen ha haft studiemedel för den nivån, men kan även ha tagit lån för studier på andra nivåer som då ingår i skulden. Den genomsnittliga skulden för utlandsstuderande innehåller därför även lån som studerande utomlands har tagit på exempelvis eftergymnasial nivå i Sverige. En och samma låntagare kan alltså ingå i beräkningsunderlaget för mer än en nivå.

De studerande som har läst på eftergymnasial nivå i Sverige har i genomsnitt en skuld på 169 300 kronor. Denna grupp har inte haft studiemedel för utlandsstudier, men de kan ha studerat på flera utbildningsnivåer i Sverige. För dem som har studerat helt eller delvis utomlands var skuldsättningen 296 000 kronor.

Kvinnor som har studerat på grundskolenivå har en något högre genomsnittlig skuld än män som studerat på samma nivå. Det beror främst på att en högre andel av kvinnorna även har studerat på högre utbildningsnivåer. Även bland studerande på eftergymnasial nivå i Sverige har kvinnor en högre genomsnittlig skuld än män, vilket beror på att de i genomsnitt använder fler veckor med studiemedel.⁶⁴ Bland dem som studerat helt eller delvis utomlands

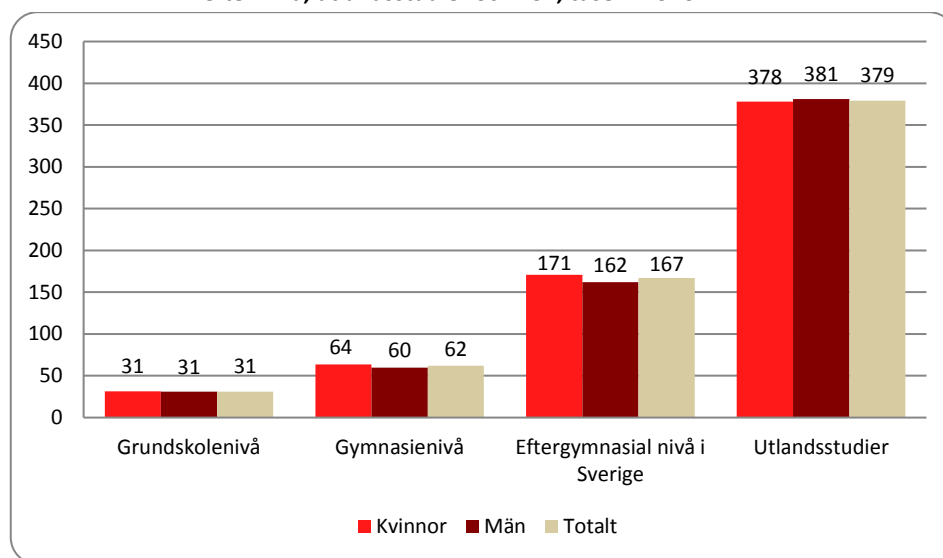
⁶⁴ Se avsnitt 5.7.2 för mer information om antalet nyttjade veckor med studiemedel i olika grupper.

har dock män en högre genomsnittlig skuld än kvinnor. Det beror på att dessa män använt fler veckor med studiemedel än kvinnorna i samma kategori och att de i något högre grad har använt sig av merkostnadslån. Den genomsnittliga skulden har dock ökat mest för kvinnor som studerat helt eller delvis utomlands. För denna grupp har skulden i genomsnitt ökat med 21 100 kronor eller 8 procent.

Genomsnittlig skuld för studerande som läst på en nivå

Av dem som blev nya återbetalare den 1 januari 2018 hade 68 procent haft studiemedel för studier på endast en nivå. Av dem hade 1 300 studerat på grundskolenivå, 13 900 på gymnasienivå, 36 300 på eftergymnasial nivå i Sverige och 2 100 på eftergymnasial nivå utomlands.

Diagram 5.22 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2018¹, som endast läst på en utbildningsnivå, fördelat efter nivå, utlandsstudier och kön, tusen kronor

¹ Uppgifterna avser 53 600 låntagare som blev återbetalningsskyldiga på annuitetslånet 2018 och som använt studiemedel med lån för studier på endast en utbildningsnivå. De som studerat på eftergymnasial nivå har enbart studerat i Sverige eller enbart utomlands.

Bland dem som studerat på enbart gymnasienivå eller enbart på eftergymnasial nivå i Sverige har kvinnor något högre genomsnittsskulder än män. En förklaring är att kvinnorna i genomsnitt använder fler studiemedelsveckor än männen.⁶⁵

De som enbart har studerat på grundskole- eller gymnasienivå har betydligt lägre genomsnittliga skulder än dem som studerat enbart på eftergymnasial nivå. Men det finns en stor spridning i de två grupperna. Det högsta skuldbeloppet bland dem som studerat på grundskolenivå var 174 700 kronor. Bland dem som studerat på gymnasienivå var det högsta skuldbeloppet 381 100 kronor. Den som hade högst skuld bland dem som studerat enbart på eftergymnasial nivå i Sverige hade en skuld på 684 400 kronor, och bland dem som enbart studerat utomlands var det högsta skuldbeloppet 1,2 miljoner kronor.

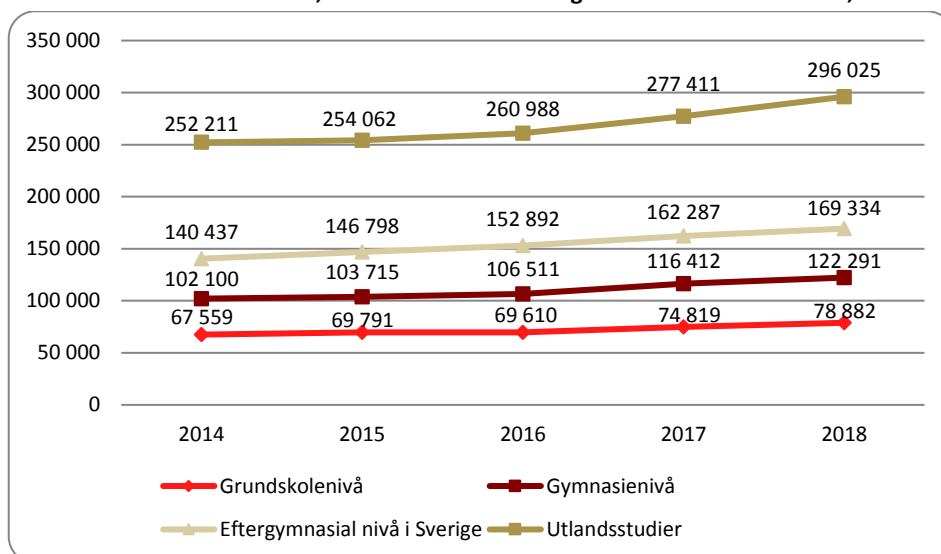
Skuldsättningen bland nya återbetalare ökar

Den genomsnittliga skuldsättningen för dem som blivit nya återbetalare har ökat varje år under perioden 2014–2018.

⁶⁵ Se avsnitt 5.7.2 för mer information om antalet nyttjade veckor med studiemedel i olika grupper.

För dem som blev nya återbetalare 2018 var den genomsnittliga skuldsättningen högre på alla utbildningsnivåer jämfört med dem som blev nya återbetalare 2017. För låntagare som studerat på grundskolenivå och gymnasienivå var skuldökningen 5 procent, för låntagare på eftergymnasial nivå i Sverige 9 procent och för dem som studerat utomlands 7 procent. Att skuldbeloppen ökar beror främst på att höjningarna av studiemedlens lånedel 2010, 2011 och 2015 nu börjar synas i skuldsättningen för dem som blir återbetalningsskyldiga. Även de förändrade reglerna för utlandsstudiemedel kan påverka skuldsättningen. Utvecklingen väntas fortsätta när allt fler av dem som fått studiemedel från och med 2015 ska börja betala tillbaka.

Diagram 5.23 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2014–2018, fördelat efter utbildningsnivå och utlandsstudier¹, kronor

¹ Uppgifterna avser samtliga låntagare som har blivit återbetalningsskyldiga på annuitetslånet. En person kan ha en studieskuld som kommer från studier på flera utbildningsnivåer och utlandsstudier. För att exempelvis redovisas under "Grundskolenivå" måste personen ha haft studiemedel för den nivån, men kan även ha tagit lån för studier på andra nivåer som då ingår i skulden. Den genomsnittliga skulden för utlandsstuderande innehåller därför även lån som studerande utomlands har tagit på exempelvis eftergymnasial nivå i Sverige. En och samma låntagare kan alltså ingå i beräkningsunderlaget för mer än en nivå.

Av de låntagare som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2018 hade 65 procent en skuld som var lägre än 200 000 kronor, vilket är en minskning med 3 procentenheter jämfört med dem som blev återbetalningsskyldiga vid ingången av 2017. Andelen som hade en skuld mellan 200 000 och 500 000 kronor ökade med 3 procentenheter under samma period. De som hade en skuld över 500 000 kronor när de blev återbetalningsskyldiga utgjorde 1 procent av låntagarna 2018, vilket är oförändrat jämfört med 2017.

5.5 Inkomster under studietiden

5.5.1 Regler och syfte

Inom studiemedelssystemet finns det en behovsprövning som innebär att studiemedlen reduceras om den studerandes inkomst överstiger den så kallade fribeloppsgränsen. Syftet med fribeloppet är att dels hålla nere kostnaderna för studiemedelssystemet, dels vara en drivkraft för effektiva studier. Fribeloppet beräknas utifrån prisbasbeloppet och bestäms

halvårsvis med utgångspunkt i det antal veckor med studiemedel som beviljas. Fribeloppsgränsen har höjts vid flera tillfällen under de senaste åren. Den senaste höjningen genomfördes 2014. Under 2017 var fribeloppet 87 000 kronor vid 20 veckors heltidsstudier. Det innebär att en studerande som hade studiemedel under ett normalt läsår om 40 veckor kunde tjäna 174 000 kronor utan att studiemedlen reducerades. En studerande som har en inkomst som överstiger fribeloppsgränsen får sina studiemedel reducerade med ett belopp som motsvarar 61 procent av den inkomst som överstiger fribeloppet. Reduceringen sker proportionellt på bidragsdelen och på en eventuell lånedel.

5.5.2 Reducering av studiemedel på grund av inkomst

Vid ansökan om studiemedel ska den sökande beräkna sin inkomst för det eller de kalenderhalvår som ansökan avser. Om den beräknade inkomsten överstiger fribeloppsgränsen får den studerande utbetalningar med reducerade belopp.

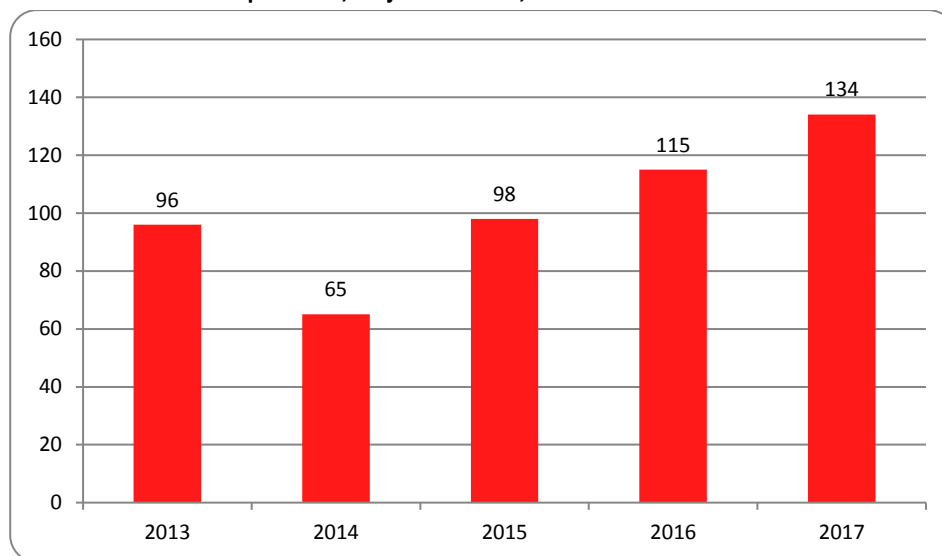
Tabell 5.14 **Antal personer som under studieperioden meddelat inkomster över fribeloppsgränsen, fördelat efter kön, 2013–2017**

	Kvinnor	Män	Totalt
2013	9 124	4 374	13 498
2014	6 238	3 018	9 256
2015	8 860	4 098	12 958
2016	9 779	4 751	14 530
2017	10 714	5 400	16 114

Under 2017 ökade antalet personer som anmälde inkomster över fribeloppsgränsen med 11 procent. Av samtliga studiemedelstagare anmälde 3 procent inkomster över fribeloppsgränsen. Kvinnor är överrepresenterade bland dem som anmäler inkomst över fribeloppsgränsen. Under 2017 var andelen kvinnor 66 procent, att jämföra med 60 procent av samtliga studiemedelstagare. Det lägre antalet med reducerade studiemedel under 2014 förklaras av att fribeloppsgränsen detta år höjdes med 15 000 kronor per kalenderhalvår.

I de reducerade beloppen ingår bara sådana inkomständringar som gjorts under studietiden. Det förekommer även att studerande anmäler inkomständring efter aktuellt studiehalvår, men innan efterkontrollen av inkomstuppgifterna. Sådana anmälda uppgifter ingår inte i diagram 5.24 utan presenteras i stället i avsnitt 5.5.3.

Diagram 5.24 Reducerade belopp på grund av inkomster över fribeloppsgränsen under studieperioden, miljoner kronor, 2013–2017

Under 2017 reducerades de utbetalda studiemedlen med motsvarande 134 miljoner kronor utifrån de inkomstuppgifter som de studerande själva hade anmält. Det är en ökning med 20 miljoner kronor eller 17 procent jämfört med 2016.

Resultatet från den senaste enkätundersökningen om de studerandes sociala och ekonomiska situation visar att 43 procent av studiemedelstagarna arbetade vid sidan av studierna under 2017. Andelen är oförändrad jämfört med 2015. Andelen som arbetar vid sidan av studierna är högst för studiemedelstagare som studerar på gymnasienivå, 46 procent. Bland studiemedelstagare på eftergymnasial nivå är andelen bara något lägre, 44 procent. En skillnad mellan båda dessa grupper är att dem som studerar på eftergymnasial nivå oftare arbetar både på vardagar och på helger, jämfört med dem som studerar på gymnasienivå som i högre grad arbetar enbart på vardagar.⁶⁶

5.5.3 Återkrav av studiemedel på grund av inkomst

Om den studerande anmäler en inkomst först efter att samtliga utbetalningar är gjorda, kräver CSN tillbaka de studiemedel som hen inte har rätt till. En sådan anmälan måste i så fall ske innan efterkontrollen av inkomsterna görs. För studier under 2015 har 1 200 personer fått återkrav på grund av en anmäld inkomstökning efter studieperiodens slut, men innan efterkontrollen genomfördes. Det återkrävda beloppet var 14 miljoner kronor.

CSN kontrollerar alla studiemedelstagare mot överskottet i inkomstlagen tjänst, näringsverksamhet och kapital enligt beslutet om slutlig skatt för året. Denna kontroll genomförs när den slutliga skatten är fastställd, det vill säga närmare två år efter studieåret. CSN beslutar då om återkrav av studiemedel för dem som har haft inkomster över fribeloppet och inte meddelat detta, eller fått en inkomst som är högre än vad som tidigare meddelats. De senaste tillgängliga uppgifterna om efterkontroll och återkrav gäller studie- och inkomståret 2015.

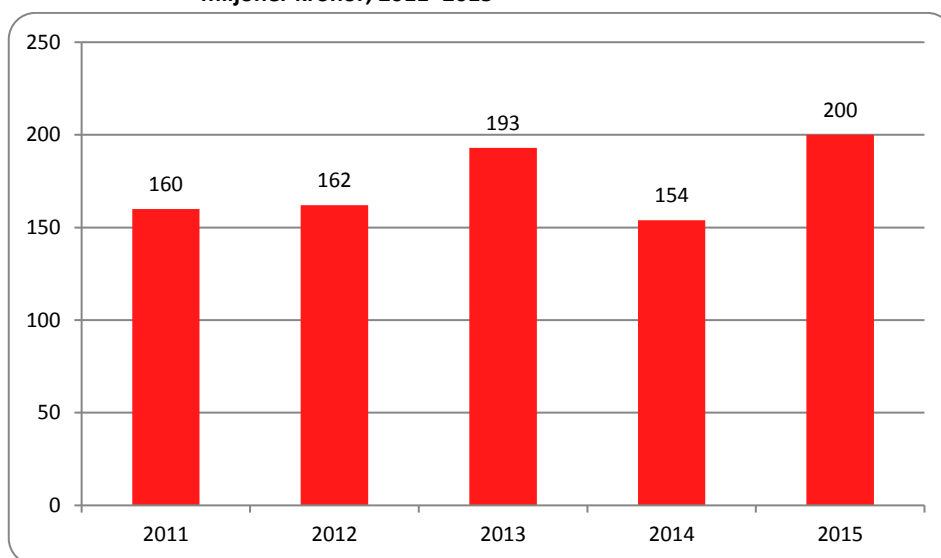
⁶⁶ CSN (2018a).

Tabell 5.15 **Antal personer som fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst, fördelat efter kön, 2011–2015**

Inkomstår	Kvinnor	Män	Totalt
2011	6 638	4 635	11 273
2012	6 948	4 520	11 468
2013	7 950	5 085	13 035
2014	5 464	3 683	9 147
2015	6 496	4 030	10 526

Under 2017 efterkontrollerade CSN inkomsterna för 2015. Antalet personer som fick återkrav i efterkontrollen av inkomst för 2015 ökade med 15 procent jämfört med antalet som fick återkrav av samma anledning avseende 2014. Under 2017 var andelen kvinnor som fick återkrav 62 procent av dem som fick ett beslut om återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst, att jämföra med 60 procent bland studiemedelstagarna.

Diagram 5.25 **Återkrävda belopp¹ med anledning av efterkontrollerad inkomst, miljoner kronor, 2011–2015**

¹ I uppgifterna ingår samtliga typer av bidrag och lån som återkravsbesluten omfattar.

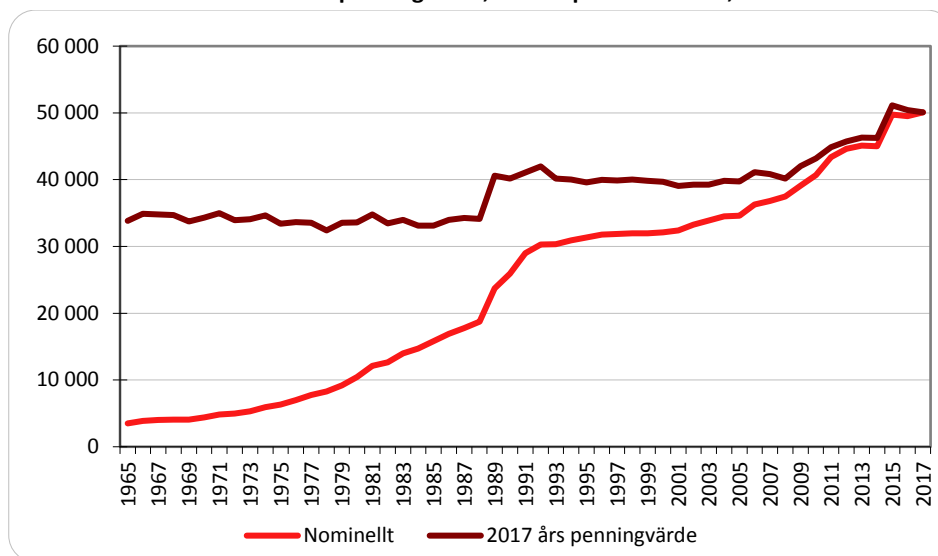
Under 2017 återkrävdes studiemedel motsvarande 200 miljoner kronor i samband med efterkontrollen av inkomsterna för 2015. Det är en ökning med 46 miljoner kronor eller 30 procent jämfört med 2016 (studie- och inkomståret 2014). Ökningen förklaras främst av att lånebeloppet per vecka höjdes den 1 januari 2015.

5.6 Studieekonomi och studiemedlens betydelse för rekryteringen till studier

5.6.1 Studieekonomi

Det finns flera sätt att undersöka de studerandes studieekonomi. CSN redovisar här dels uppgifter om studiemedlens köpkraft, dels uppgifter om de studerandes upplevelse av ekonomin under studietiden och studiemedlens tillräcklighet.

Diagram 5.26 Studiemedlens utveckling, fördelat på nominella belopp och 2017 års penningvärde, kronor per kalenderår, 1965–2017¹

¹ Studiemedelsbeloppet avser 20 veckors heltidsstudier med bidrag och grundlån, framräknat i 2017 års penningvärde enligt SCB:s prisomräknare. Statistiska centralbyrån, www.scb.se, (2018-02-26).

Studiemedlen är knutna till prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet beräknas med utgångspunkt i konsumentprisindex (KPI), vilket innebär att studiemedlen, med en liten eftersläpning, är indexerade i förhållande till kostnadsutvecklingen i samhället. Det innebär att köpkraften i förhållande till KPI i princip enbart ändras när det fattas politiska beslut som innebär avvikelser i förhållande till indexregleringen. En sådan förändring genomfördes den 1 januari 2015 då totalbeloppet i studiemedlen höjdes som andel av prisbasbeloppet. Det var då enbart studiemedlens lånedel som höjdes.

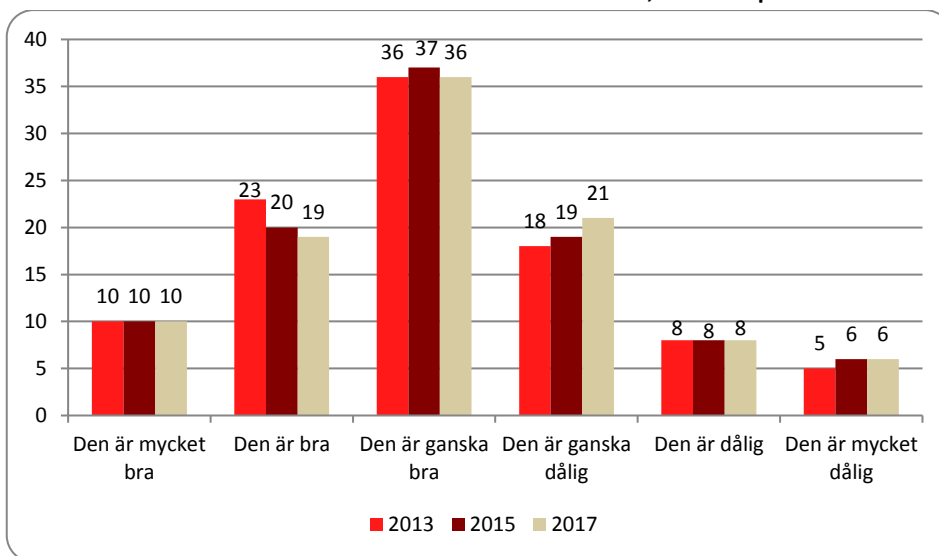
En jämförelse med KPI visar att studiemedlens allmänna köpkraft har följt kostnadsutvecklingen väl under senare år. Köpkraften var under 2015 den högsta sedan de moderna studiemedlen infördes 1965. Därefter har köpkraften försvagats marginellt. Studiemedlens historiskt höga köpkraft tyder på att de har både en rekryterande och en utjämnande effekt.

En brist med att mäta köpkraften i förhållande till KPI är att studerande, liksom många andra låginkomstgrupper, har delvis andra utgifter än dem som speglas av KPI. Exempelvis utgör livsmedel och boende större delar av de flesta studerandes utgifter jämfört med befolkningen i stort.

Den ekonomiska situationen för studerande kan även undersökas genom enkätundersökningar. I den undersökning som CSN genomförde under hösten 2017 framkom att upplevelsen av studieekonomin har försämrats något sedan 2015 bland studerande med studiemedel. I 2017 års undersökning angav 65 procent av de studerande att studieekonomin var ganska bra, bra eller mycket bra. Det är en nedgång med 2 procentenheter sedan 2015, vilket innebär att nedgången fortsatte i samma takt som mellan 2013 och 2015.⁶⁷

⁶⁷ CSN (2018a).

Diagram 5.27 Svar på frågan: Hur upplever du att din ekonomi är under studietiden? Studerande med studiemedel, andelar i procent

Upplevelsen av studieekonomin bland studerande har försämrats ytterligare något sedan 2015, trots att studiemedlens lånedel höjdes med cirka 1 000 kronor per månad den 1 januari 2015. Även om långt ifrån alla studerande har lån är det något förvånande att upplevelsen av ekonomin inte har förbättrats efter höjningen. Det är dock viktigt att komma ihåg att den ekonomiska situationen beror på studerandes samlade inkomster och utgifter och inte enbart på studiemedlen. En bidragande orsak till att det skett en mindre försämring av den upplevda studieekonomin kan vara att färre studerande anger att de får ekonomiskt stöd från en partner eller av sina föräldrar.⁶⁸

Det förekommer endast små skillnader mellan hur kvinnor och män upplever sin studieekonomi. Yngre har en mer positiv upplevelse av studieekonomin än äldre och studerande utan barn har en mer positiv upplevelse av studieekonomin än studerande med barn.

Studiemedlen, bidrag och lån, är avsedda att kunna täcka levnadsomkostnaderna för den som studerar. Av dem som har både bidrag och lån uppger 40 procent att studiemedlen helt täcker deras omkostnader och 75 procent anser att studiemedlen täcker minst 75 procent av levnadsomkostnaderna. Den andel av låntagarna som anser att studiemedlen helt täcker levnadsomkostnaderna har ökat med 1 procentenhet sedan 2015 medan andelen som upplever att studiemedlen täcker minst 75 procent av omkostnaderna är oförändrad.

5.6.2 Studiemedlens betydelse för rekryteringen till studier

Studiestödet är en del av utbildningspolitiken och ska rekrytera till studier och bidra till ett högt utbildningsdeltagande för både kvinnor och män. Det ska också bidra till att utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och bidra till ökad social rättvisa.⁶⁹

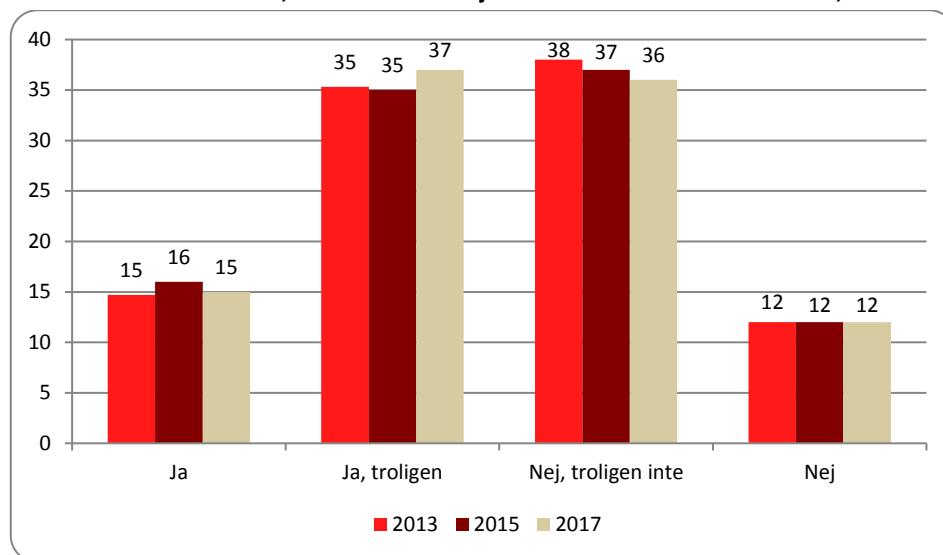
⁶⁸ CSN (2018a).

⁶⁹ Se prop. 2017/18:1.

Ett sätt att mäta studiemedlens rekryterande kraft är att låta studiemedelstagarna svara på frågan om de skulle ha påbörjat sina studier även om det inte hade funnits något statligt stöd. De studiemedelstagare som svarar ”nej” eller ”nej, troligen inte” anses rekryterade med hjälp av studiemedlen.

Andelen respondenter som besvarat frågan med något av nej-alternativen har minskat från 50 procent 2013 till 48 procent 2017. Det innebär en marginell minskning av studiemedlens rekryterande verkan.⁷⁰

Diagram 5.28 Svar på frågan: Om det inte hade funnits statligt stöd då du började studera, hade du ändå börjat? Studerande med studiemedel, andelar i procent

Studiemedlen betyder olika mycket för valet att studera för olika studerandegrupper.

Äldre studerande är i högre grad rekryterade av studiemedlen än yngre. Bland studiemedelstagare i åldersgruppen 25–34 år anger 55 procent att de inte eller troligen inte skulle ha börjat studera om det inte hade funnits statligt stöd. Denna andel är något högre än bland studiemedelstagare som är 34 år eller äldre, där motsvarande andel är 54 procent. Dessa andelar kan jämföras med 36 procent av dem som är yngre än 25 år.

Resultatet tyder på att stödet bidrar till att utjämna sociala skillnader genom att det är rekryterande för grupper som annars inte skulle ha börjat studera. Samtidigt kan stödets konstruktion med bidrag och lån upplevas hindrande av personer som känner en tveksamhet inför att skuldsätta sig för att studera.⁷¹

5.7 Nyttjande av studiemedel

5.7.1 Andel studerande som har studiemedel

Alla som studerar på en stödberättigande utbildning har inte studiemedel. Det kan bero på att de inte har behov av studiemedel för sin försörjning eller på att de inte har rätt till

⁷⁰ CSN (2018a).

⁷¹ CSN (2018a).

studiemedel, till exempel med hänsyn till sin ålder eller på grund av att tidigare studieresultat inte är tillräckliga. CSN har de senaste åren undersökt hur stor andel av de studerande som har studiemedel.⁷² De senaste uppgifterna avser andra kalenderhalvåret 2016.

Tabell 5.16 Andel studerande med studiemedel (bidrag) och andel med studielån av samtliga studerande, fördelat efter kön och skolform, andra halvåret 2016, procent

	Andel med studiemedel (bidrag)			Andel med studielån		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Folkhögskola	50	53	51	29	34	31
Komvux	38	32	36	18	18	18
Universitet och högskola ¹	70	71	71	52	54	53
Yrkeshögskola	77	69	73	57	51	54
Konst- och kulturutbildning	77	76	77	61	60	61

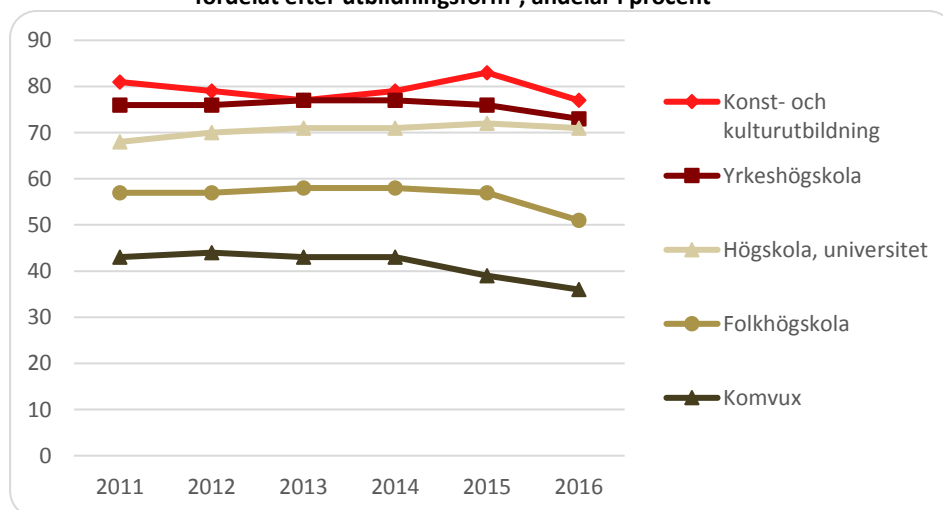
¹ Inklusivt högskolans basår.

Den andel av de studerande som har studiemedel varierade andra halvåret 2016 mellan 36 procent av samtliga studerande vid komvux och 77 procent av samtliga som studerande på konst- och kulturutbildning. Andelen som använder studiemedel minskade under 2016 inom samtliga utbildningsformer, jämfört med 2015. Andelen som använder studiemedel minskade mest bland studerande vid folkhögskola där minskningen var 6 procentenheter.

Den andel av samtliga studerande som har studielån varierade mellan 18 procent vid komvux och 61 procent vid konst- och kulturutbildningar. Även andelen med studielån minskade inom samtliga utbildningsformer.

Att andelen studerande som har studiemedel minskar, särskilt på lägre utbildningsnivåer, kan möjligen ses som ett tecken på att studiemedlens rekryterande effekt minskar. Det kan dock även finnas andra orsaker till att andelen minskar, exempelvis studerandegruppens sammansättning och att studier på distansutbildning blir vanligare inom flera utbildningsformer.

Diagram 5.29 Andel med studiemedel av samtliga studerande andra halvåren 2011-2016, fördelat efter utbildningsform¹, andelar i procent

¹ I tidsserien för konst- och kulturutbildning ingår även kompletterande utbildningar.

⁷² CSN (2017d).

En anledning till att en låg andel av dem som studerar vid komvux använder studiemedel är att majoriteten, 62 procent, studerar på deltid. Inom samtliga skolformer är andelen med studiemedel högre bland dem som studerar på heltid jämfört med dem som studerar på deltid. Exempelvis hade 63 procent av dem som studerade på heltid och 19 procent av dem som studerade på deltid vid komvux studiestöd. Bland studerande vid högskola och universitet hade 88 procent av de heltidsstuderande och 25 procent av dem som studerade deltid, studiemedel.

De som studerar vid en konst- och kulturutbildning studerar i större utsträckning på heltid. Av de heltidsstuderande vid den skolformen hade 77 procent studiemedel och av de deltidstuderande hade 60 procent studiemedel.

5.7.2 Antal veckor med studiemedel och fortsatta studier på högre utbildningsnivåer

Det finns ingen statistik över hur länge de studerande i genomsnitt har studiemedel. Det beror på att många studerande dels läser fristående kurser med okänd sluttidpunkt, dels växlar mellan studier och annan sysselsättning. Detta gör det svårt att avgöra vem som återkommer med en ny ansökan och vem som inte gör det.

För att ändå ge en bild över hur länge de studerande använder studiemedel har CSN tagit fram uppgifter över antalet veckor med studiemedel för studerande med studielån som blir återbetalningsskyldiga på sitt lån. En låntagare blir återbetalningsskyldig vid det årsskifte som inträffar tidigast sex månader efter den senaste perioden med studiestöd. Många som blir återbetalningsskyldiga har sannolikt studerat färdigt, vilket innebär att antalet studiemedelsveckor i dessa fall bör ge en god indikation på hur länge de studerande har studiemedel.

Av dem som blev återbetalningsskyldiga 2018 hade 5 800 personer använt studiemedelsveckor på grundskolenivå, 33 000 personer hade använt veckor på gymnasienivå och 59 700 personer hade använt veckor på eftergymnasial nivå.

Tabell 5.17 Genomsnittligt antal veckor med studiemedel för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2018, fördelat efter utbildningsnivå

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå ¹
Antal veckor på aktuell nivå	28	45	119
Antal veckor på samtliga nivåer ²	82	97	130

¹ Inklusivt utlandsstuderande.

² Gäller genomsnittligt antal veckor totalt, inklusive veckor den studerande läst på andra utbildningsnivåer.

Det genomsnittliga antalet veckor har minskat marginellt på gymnasienivå. I övrigt är antalen oförändrade mot 2016.

Tabell 5.18 Låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2018, fördelat efter kön och studiemedel på olika utbildningsnivåer¹, antal och andelar i procent

	Kvinnor	Män	Totalt
Totalt antal nya återbetalningsskyldiga 2018	44 875	34 111	78 986
Antal personer med studiemedel på grundskolenivå	3 581	2 202	5 783
- Andel som endast haft studiemedel på grundskolenivå	19%	28%	23%
- Andel som fortsatt till gymnasienivå	62%	57%	60%
- Andel som fortsatt till både gymnasie- och eftergymnasial nivå	17%	13%	15%
- Andel som fortsatt direkt till eftergymnasial nivå	2%	2%	2%
Antal personer med studiemedel på gymnasienivå	18 941	14 010	32 951
- Andel som endast haft studiemedel på gymnasienivå	42%	47%	44%
- Andel som fortsatt till eftergymnasial nivå	43%	42%	43%
Antal personer med studiemedel på eftergymnasial nivå	34 001	25 659	59 660
- Andel som endast haft studiemedel på eftergymnasial nivå	74%	76%	75%

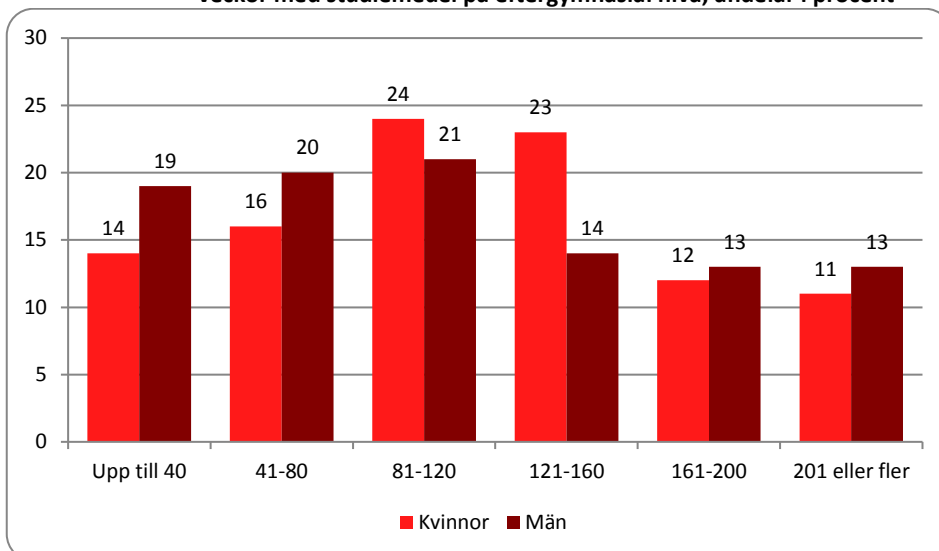
¹ Personer som studerar parallellt på olika nivåer särskiljs inte i tabellen. Det vanligaste är parallella studier på grundskole- och gymnasienivå.

Ju högre nivå studiemedelstagarna fortsätter läsa på desto större andel av dem har använt få veckor på grundskolenivå. Av dem som haft studiemedel endast på grundskolenivå hade 80 procent av kvinnorna och 85 procent av männen använt högst 40 veckor på denna nivå. I gruppen som fortsatte vidare på gymnasienivå hade 86 procent av kvinnorna och 88 procent av männen använt högst 40 veckor på grundskolenivå. Av dem som fortsatte på både gymnasie- och eftergymnasial nivå hade 93 procent av kvinnorna och 95 procent av männen använt högst 40 veckor på grundskolenivå.

Även bland dem som haft studiemedel på gymnasienivå gäller att ju högre nivå studiemedelstagarna fortsätter att läsa på desto större andel av dem har använt få veckor på den nivån. Av dem som haft studiemedel endast på gymnasienivå hade 44 procent av kvinnorna och 52 procent av männen använt högst 40 veckor på denna nivå. I gruppen som fortsatte vidare på eftergymnasial nivå hade 64 procent av kvinnorna och 65 procent av männen använt högst 40 studiemedelsveckor på gymnasienivå.

Det finns vissa skillnader mellan hur länge kvinnor och män använder studiemedel på eftergymnasial nivå.

Diagram 5.30 Låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2018, fördelat efter kön och veckor med studiemedel på eftergymnasial nivå, andelar i procent¹

¹ Här ingår endast studiemedelsveckor vid studier på eftergymnasial nivå i Sverige och utomlands, även om de studerande har läst på andra utbildningsnivåer. Redovisningen omfattar 34 000 kvinnor och 25 700 män.

Jämfört med kvinnorna studerar en högre andel av männen antingen kort eller lång tid med studiemedel på eftergymnasial nivå. Bland kvinnorna har 23 procent haft studiemedel för eftergymnasiala studier i mer än 160 veckor jämfört med 25 procent av männen. För kvinnorna är andelen oförändrad jämfört med 2016 medan den minskat marginellt för männen.

Kvinnor studerar oftare på medellånga utbildningar, vilket innebär att de har studiemedel för studier motsvarande 2–4 år på heltid. Den här fördelningen har varit relativt stabil över åren och beror på att många kvinnodominerade utbildningar är medellånga, exempelvis utbildningar till socionom och sjuksköterska.

Av dem som blev nya återbetalare 2018 och som studerat på eftergymnasial nivå var det 49 200 personer som studerat på eftergymnasial nivå enbart i Sverige. Drygt 2 200 personer hade genomfört sina eftergymnasiala studier utomlands och 8 200 personer hade studerat både i Sverige och utomlands. Det finns vissa skillnader mellan hur många studiemedelsveckor de tre grupperna har använt.

Tabell 5.19 Genomsnittligt antal veckor med studiemedel på eftergymnasial nivå för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2014–2018, fördelat på studier i Sverige och utomlands¹

	Studier i Sverige	Studier utomlands	Studier i Sverige och utomlands	Totalt
Återbetalningsskyldiga 2014	110	94	160	116
Återbetalningsskyldiga 2015	112	98	162	118
Återbetalningsskyldiga 2016	112	94	162	118
Återbetalningsskyldiga 2017	112	102	163	116
Återbetalningsskyldiga 2018	112	106	164	119

¹ Enbart eftergymnasiala utbildningar ingår. Från och med dem som blev återbetalningsskyldiga 2017 redovisas inte så kallade förberedande språkkurser utomlands i tabellen.

Den genomsnittliga förbrukningen av studiemedelsveckor bland dem som enbart studerat utomlands fortsätter att öka. Förklaringen är att majoriteten av språkkurserna utomlands omklassificerades från eftergymnasial nivå till gymnasial nivå i samband med reformen av utlandsstudiemedlen 2015.⁷³ Språkkurserna, som ofta är korta, redovisas inte längre i denna kategori.

Trots ökningen av antalet veckor vid studier utomlands är förbrukningen av veckor i genomsnitt lägre bland dem som bara har studerat utomlands jämfört med dem som tillbringat hela eller delar av sin eftergymnasiala studietid i Sverige. Många av dem som studerar både i Sverige och utomlands studerar i ett annat land under en termin eller ett år som en del av sin svenska högskoleutbildning. Denna grupp använder i genomsnitt flest studiemedelsveckor. Det är troligt att utlandsstudier i kombination med en svensk högskoleutbildning ofta innebär en längre total studietid.⁷⁴

5.8 Veckobegränsning

5.8.1 Regler och syfte

Studiemedel lämnas under olika lång tid beroende på utbildningsnivå och i vissa fall utbildningsbakgrund. Tidsgränserna i studiemedelssystemet ska ge alla studerande möjligheter att slutföra sina studier och ska dessutom uppmuntra snabba och effektiva studier.

En studerande på grundskolenivå som redan har en fullständig grundskoleutbildning eller en motsvarande svensk eller utländsk utbildning kan få studiemedel i högst 40 veckor. Studerande på grundskolenivå som inte har en sådan utbildning kan få studiemedel i högst 80 veckor. Den som dessutom behöver färdighetsträning i att läsa, skriva eller räkna kan få studiemedel i ytterligare 20 veckor, det vill säga i sammanlagt högst 100 veckor.

På gymnasienivå kan den som inte har en treårig gymnasieutbildning få studiemedel i högst 120 veckor. Den som har en sådan utbildning eller en motsvarande svensk eller utländsk utbildning kan få studiemedel i högst 80 veckor. För högskolestudier och andra eftergymnasiala studier kan en studerande få studiemedel i högst 240 veckor, vilket motsvarar studier på heltid under tolv terminer.

Bara om det finns synnerliga skäl kan mer studiemedel beviljas än vad som anges i reglerna. Det innebär att möjligheterna är mycket begränsade. Synnerliga skäl kan exempelvis vara en funktionsnedsättning som innebär att studierna tar längre tid.

Sedan 2006 kan studiemedel även beviljas utöver tidsgränserna med upp till 40 veckor till studerande över 40 år, om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan exempelvis vara personliga förhållanden eller arbetsmarknadsskäl.

5.8.2 Prövning av veckobegränsningen

Den som väljer att ansöka om studiemedel trots att hen har haft studiemedel i så många veckor som regelverket medger får oftast avslag på sin ansökan. Eftersom många studerande sannolikt avstår från att ansöka ger antalet avslag inte en fullständig bild av hur många som

⁷³ Se avsnitt 5.2.4 för mer information om regelförändringen.

⁷⁴ En tredjedel av de utlandsstuderande anger att utlandsstudierna förlängde deras utbildningstid jämfört med om de studerat hela sin utbildning i Sverige (CSN [2010]).

har behov av studiemedel under längre tid. Men antalet och andelen avslag kan ses som en indikation på om det är många studerande som är i behov av mer studiemedel eller inte.

Under 2017 fick 11 900 personer helt eller delvis avslag på grund av att de hade utnyttjat samtliga veckor med studiemedel på en viss utbildningsnivå. Det motsvarar 2 procent av samtliga som ansökte om studiemedel under 2017.

Tabell 5.20 Avslag, fördelat på helt och delvis avslag samt på utbildningsnivå och utlandsstudier, antal och andelar i procent, 2017

	Helt avslag	Delvis avslag
Grundskolenivå		
- Antal personer	476	1 814
- Andel	2,0%	7,6%
Gymnasienivå		
- Antal personer	790	3 415
- Andel	0,6%	2,8%
Eftergymnasial nivå		
- Antal personer	754	3 949
- Andel	0,2%	1,1%
Utlandsstudier		
- Antal personer	82	651
- Andel	0,3%	2,0%

De som studerar på grundskolenivå löper störst risk att få avslag på grund av att veckorna är slut. Under 2017 fick 10 procent av dem som ansökt om studiemedel på grundskolenivå helt eller delvis avslag, vilket är oförändrat jämfört med 2016. Andelen som får helt avslag har ökat marginellt bland utlandsstuderande.

5.9 Åldersgränser

5.9.1 Regler och syfte

Åldersgränsen för studielån ska tillgodose behovet för personer i högre åldrar att studera samtidigt som riskerna för att studielån ska skrivas av hålls nere.

Studerande på grundskole- eller gymnasienivå kan få studiemedel från och med andra kalenderhalvåret det år de fyller 20 år.⁷⁵ För studerande på eftergymnasial nivå finns det inte någon nedre åldersgräns.

Det finns två övre åldersgränser, den ena gäller rätten till studiebidrag och den andra rätten att låna. Studiebidrag lämnas längst till och med det kalenderår en studerande fyller 56 år. Rätten till lån begränsas successivt från och med det år den studerande fyller 47 år. Denna begränsning innebär att det antal veckor som den studerande kan få studielån minskas enligt en så kallad lånetrappa. Den som är 47 år får låna i högst 220 veckor och därefter minskar rätten att låna med 20 veckor per år. Den som är 55 år får låna i högst 60 veckor och den som är 56 år i högst 40 veckor. Tidigare tagna studielån minskar möjligheten att låna.

⁷⁵ Undantag finns för vissa konst- och kulturutbildningar samt behörighetsgivande utbildningar vid statliga universitet och högskolor, vilka finns uppräknade i bilagan till studiestödsförordningen (SFS 2000:655).

Åldersgränserna för rätten till studiemedel har höjts successivt. Den senaste förändringen gjordes den 1 juli 2014 när den övre åldersgränsen höjdes från 54 till 56 år och begränsningen av lån börjar sedan dess vid 47 års ålder istället för som tidigare vid 45 års ålder.

5.9.2 Prövningen av åldersgränser

Under 2017 fick 11 600 studerande som var 47 år eller äldre studiemedel. Av dessa hade 51 procent grundlån. Av dem som ansökte om studiemedel och var 47 år eller äldre fick 350 personer helt avslag på sin ansökan om studielån medan 360 personer bara kunde få lån en del av studietiden.

Under 2017 studerade 400 personer som var 56 år med studiemedel. Av dem hade 36 procent även lån. Det var 770 personer som var 56 år eller äldre som ansökte om studiemedel under 2017, vilket är en ökning med 110 personer jämfört med 2016. Av dem som ansökte om studiemedel fick 150 personer delvis avslag på sin ansökan på grund av åldersgränsen och 260 personer fick helt avslag eftersom de var äldre än 56 år.

5.10 Studieresultat

5.10.1 Regler och syfte

För att en studerande som tidigare haft studiemedel ska kunna beviljas fortsatta studiemedel krävs att hen har uppnått tillräckliga studieresultat. Kraven på studieresultat syftar till att nå god studieeffektivitet och att den studerande inte ska kunna ta stora studielån utan att uppnå studieresultat. För att fortsatta studiemedel ska beviljas måste studierna ha bedrivits i normal takt och den studerande kunna uppvisa tillräckliga studieresultat. För en högskolestuderande är kravet att klara minst 62,5 procent av sitt studieåtagande under de första 40 veckorna med studiemedel och därefter 75 procent av studieåtagandet. För den som studerar på grundskole- eller gymnasienivå krävs det i princip att studieplanen följs. En eftersläpning på upp till hälften av studieåtagandet under den senaste studieperioden tillåts dock för dem som studerar på komvux. Om studieresultaten inte är tillräckliga, kan den studerande ändå beviljas studiemedel om det finns särskilda skäl.

Från och med den 1 juli 2013 är det möjligt att bortse från bristande studieresultat om de tidigare studierna bedrevs för mer än 10 år sedan. Från och med 2014 tillämpar CSN en ny praxis vid ansökningar om studiemedel för sommarkurser. Sedan dess ska studieresultaten från den senaste beviljningsperioden prövas även inför en sommarkurs. Tidigare prövades resultaten först vid nästa ansökningstillfälle.

5.10.2 Prövningen av studieresultat

Under de senaste åren har en rad regel- och rutinändringar genomförts den 1 juli respektive år. För att bättre spegla regeländringarnas effekter och få jämförbarhet redovisas statistiken över bristande studieresultat därför per läsår i stället för per kalenderår.

Under läsåret 2016/17 ansökte 444 900 personer om studiemedel. Av dessa fick 9,2 procent avslag på sin ansökan på grund av bristande studieresultat. Det är en minskning med 0,3 procentenheter jämfört med läsåret 2015/16.

Tabell 5.21 Antal och andel personer med avslag på grund av bristande studieresultat, fördelat efter utbildningsnivå och läsår samt andelar i procent av totalt antal sökande

	Grundskolenivå		Gymnasienivå ¹		Eftergymnasial nivå		Totalt ²	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
2012/13	1 374	5,8	9 654	9,2	22 522	7,0	33 225	7,4
2013/14	1 596	6,7	11 661	10,2	25 554	7,8	38 385	8,4
2014/15	1 573	6,6	11 507	10,1	29 118	8,9	41 857	9,2
2015/16	1 552	6,6	11 302	10,3	29 868	9,2	42 423	9,5
2016/17	1 532	6,7	11 085	10,1	28 787	8,9	41 084	9,2

¹ Studerande utomlands ingår på den nivå de studerar. Under 2017 fick 1 300 personer avslag på sin ansökan om studiemedel för studier utomlands på grund av bristande studieresultat.

² Nettoräknat antal. En person kan förekomma på flera studienivåer under läsåret men totalsumman är nettoräknad, det vill säga en person förekommer bara en gång. Statistik om beslut kan ändras löpande, även efter läsårets slut. Antalsuppgifterna kan därför skilja sig något från uppgifter som presenterats i andra sammanhang.

Andelen som får avslag på grund av bristande studieresultat är högst bland studerande på gymnasienivå och lägst bland studerande på grundskolenivå. Andelen som får avslag på eftergymnasial nivå ökade successivt till och med läsåret 2015/16, men minskade under läsåret 2016/17.

Av samtliga män som ansökte om studiemedel fick 11 procent avslag på sin ansökan på grund av bristande studieresultat, medan motsvarande andel bland kvinnorna var 8 procent. Andelen män som får avslag har minskat med 1 procentenhet jämfört med läsåret 2015/16, medan andelen för kvinnor är oförändrad.

Få redogör för skäl till bristande studieresultat

En studerande som inte uppnår tillräckliga studieresultat kan trots detta beviljas studiemedel om CSN bedömer att det finns särskilda skäl som påverkat studieresultatet.

Tabell 5.22 Antal studerande som fått bifall trots bristande studieresultat, fördelat efter läsår och kön¹

	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Särskilda skäl	2 794	3 345	3 251	3 032	3 264
-Varav kvinnor	1 893	2 267	2 158	1 994	2 193
-Varav män	901	1 078	1 093	1 038	1 071

¹ Statistik om beslut kan ändras löpande, även efter läsårets slut. Antalsuppgifterna kan därför skilja sig något från uppgifter som presenterats i andra sammanhang.

Totalt prövades ansökningar från 43 900 personer som hade bristande studieresultat läsåret 2016/17. Av dem fick 7 procent (3 300 personer) bifall med hänsyn till särskilda skäl. Övriga fick avslag. Det är vanligare att kvinnor kan uppvisa skäl som leder till att de beviljas studiemedel trots bristande studieresultat än att män kan det. Under läsåret 2016/17 fick 10 procent av kvinnorna och 5 procent av männen med otillräckliga studieresultat bifall med hänsyn till särskilda skäl.

Under 2015 gjorde CSN en uppföljning av effekterna av den förändrade studieresultatprövningen.⁷⁶ Resultatet visade bland annat att hela 80 procent av dem som får avslag på sin

⁷⁶ CSN (2015).

ansökan avstår från att anföra några skäl till att de inte har lyckats nå tillräckliga studieresultat. Det kan finnas flera förklaringar till detta. En förklaring kan vara att de inte vill redovisa de skäl som eventuellt kan finnas. En annan förklaring kan vara att det inte finns några skäl av den arten att de kan beaktas vid prövningen.

Män och kvinnor anför i huvudsak likartade skäl till bristande studieresultat. Bland dem som anför skäl är egen sjukdom vanligast. Det gäller både dem som får bifall och dem som får avslag på sin ansökan. Av dem som anförde sjukdom som skäl hade få anmält sjukperioden till Försäkringskassan.⁷⁷

Andelen som återkvalificerar sig är hög på eftergymnasial nivå

Den som inte kan beviljas studiemedel med hänsyn till särskilda skäl kan återkvalificera sig för nya studiemedel genom att hämta igen de poäng som saknas. För att kunna redovisa och analysera detta behöver vi utgå från avslagen några år tillbaka i tiden.

Av de studerande på eftergymnasial som fick avslag på grund av bristande studieresultat under andra halvåret 2015, hade 75 procent återkvalificerat sig tre läsår senare (till och med den 26 februari 2018) och 44 procent återkvalificerade sig redan samma halvår som de fick avslagsbeslutet. Motsvarande andelar bland dem som fick avslag för studier på gymnasienivå var 60 respektive 29 procent. Bland dem som ansökte om studiemedel för studier på grundskolenivå hade 53 procent återkvalificerat sig tre läsår senare, och 24 procent gjorde det redan samma halvår som avslaget gavs. Andelen som återkvalificerar sig för nya studiemedel är alltså lägre på grundskole- och gymnasienivå än på eftergymnasial nivå. På samtliga utbildningsnivåer har andelen som återkvalificerat sig förbättrats jämfört med föregående år.

5.11 Studiemedel vid sjukdom, vård av barn eller närstående

5.11.1 Regler och syfte

Inom studiemedelsystemet finns det en sjukförsäkring för de studerande. Den innebär dels att en studerande som blir sjuk och är helt oförmögen att studera har rätt att behålla studiemedlen under sjukdomstiden, dels att den som tar studielån får lånet avskrivet från och med den 31:a sjukdagen.

De veckor med studiemedel som den studerande använder under sjukdomstiden räknas inte in vid beräkningen av det maximala antalet studiemedelsveckor. Detta gäller från den första veckan under sjukdomstiden. Det ställs inte heller något krav på studieresultat för den tid då en studerande är sjuk.

Studerande i Sverige ska anmäla sjukdom till Försäkringskassan och studerande utomlands ska anmäla sjukdom till CSN. De lån som skrivs av finansieras inom socialförsäkrings-systemet genom att Försäkringskassan varje år för över medel till CSN som motsvarar kostnaden för skuldavskrivningen.

En studerande kan också få behålla sina studiemedel när hen vårdar barn eller närstående. Sedan den 1 juli 2010 kan även den som vårdar barn eller närstående under längre tid än 30 dagar få avskrivning av sina lån på motsvarande sätt som vid egen sjukdom. Sedan den 1 juli 2012 har också en studerande som studerar med studiemedel och är förälder rätt att

⁷⁷ CSN (2015).

behålla studiemedlen under högst två veckor om barnet avlider. Rätten gäller om barnet är yngre än 18 år. Lånedelen kan skrivas av för samma tid utan karenperiod. Vård av barn eller närstående och frånvaro vid barns bortgång anmäls till och prövas av CSN.

5.11.2 Egen sjukdom

Under 2017 hade 6 800 studerande godkända frånvarodagar på grund av sjukdom. Det motsvarar 1,4 procent av samtliga studiemedelstagare. Av dem hade 4 800 studerande en godkänd sjukperiod som var minst en vecka lång och därmed räknades bort från det maximala antalet studiemedelsveckor. Det motsvarar 1 procent av samtliga studiemedelstagare. Tillsammans fick dessa personer 27 400 studiemedelsveckor borträknade på grund av sjukdom, vilket innebär att varje person i genomsnitt fick 5 veckor borträknade under året.

Att mindre än 2 procent av studiemedelstagarna anmäler sjukdom kan tolkas som att många studerande avstår från att anmäla sjukdom till Försäkringskassan. En annan tänkbar orsak skulle kunna vara att regelverket inte är helt känt bland studiemedelstagarna. Under hösten 2017 genomförde CSN en stor enkätundersökning som bland annat innehöll frågor om sjukdom och sjukförsäkring. Resultatet av undersökningen visade att fyra av tio studiemedelstagare som varit sjuka inte visste om möjligheten och nära majoriteten ser ingen anledning att anmäla frånvaron till Försäkringskassan.⁷⁸

5.11.3 Vård av barn eller närstående

Under 2017 fick 1 300 personer behålla sina studiemedel vid vård av barn, medan 19 personer fick behålla studiemedlen vid vård av närstående. Av dem som vårdade barn hade 450 personer en godkänd frånvaroperiod som var minst en vecka lång och därmed räknades bort från den studerandes maximala antal studiemedelsveckor. Motsvarande antal bland dem som vårdade anhörig var 16 personer. De som vårdade barn fick sammanlagt 780 veckor borträknade vilket motsvarar i genomsnitt 2 veckor per person. För dem som vårdade närstående räknades i genomsnitt 4 veckor bort per person.

5.11.4 Skuldavskrivning på grund av sjukdom

Prövningen av skuldavskrivning vid sjukdom för studerande som har lån sker alltid med en viss eftersläpning. Den här rapporten redovisar därför uppgifter om skuldavskrivning för kalenderåret 2016 eftersom uppgifterna för 2017 ännu inte är fullständiga.

⁷⁸ CSN (2018a).

Tabell 5.23 Antal personer som fått skuldavskrivning på grund av sjukdom, fördelat efter antal dagar i medeltal och totalt avskrivet belopp, miljoner kronor, 2015–2016

	Antal personer	Genomsnittligt antal dagar	Totalt avskrivet belopp, mnkr
2015			
Kvinnor	2 501	61	36,9
Män	789	62	12,1
Samtliga	3 290	61	49,0
2016			
Kvinnor	2 448	60	36,3
Män	754	58	10,6
Samtliga	3 202	59	46,9

Antalet studerande som fick en minskning av sin studieskuld för att de varit helt oförmögna att studera minskade under 2016 jämfört med 2015. Även det avskrivna beloppet per person minskade. Sammanlagt avskrevs 47 miljoner kronor under 2016, vilket motsvarar ett genomsnittligt avskrivet belopp på 14 700 kronor per person. Det var en minskning med 200 kronor per person jämfört med 2015.

Det genomsnittliga antalet sjukdagar per person minskade också, från 61 dagar 2015 till 59 dagar 2016. Det innebär att dem som fick skuldavskrivning på grund av sjukdom var sjukskrivna under i genomsnitt 89 dagar. Kvinnorna hade marginellt fler sjukdagar per person jämfört med männen. Kvinnor är överrepresenterade bland dem som får skuldavskrivning på grund av sjukdom. Av dem som fick skuldavskrivning på grund av sjukdom under 2016 var 76 procent kvinnor, medan andelen kvinnliga studerande som tog lån var 59 procent.

Studerande på olika utbildningsnivåer beviljades skuldavskrivning ungefär i enlighet med andelen av studiemedelstagarna som studerade med lån på respektive nivå. Studerande på gymnasienivå är dock något överrepresenterade bland dem som får avskrivning. Under 2016 var det avskrivna beloppet på eftergymnasial nivå i genomsnitt 15 700 kronor, på gymnasienivå 11 200 kronor och på grundskolenivå 8 100 kronor per studerande.

Skillnaden mellan utbildningsnivåerna beror delvis på att många studerande på grundskole- och gymnasienivå lånar mindre och följaktligen får skuldavskrivning med ett lägre belopp. Att studerande på grundskole- och gymnasienivå lånar mindre beror i sin tur ofta på att de har det högre bidraget. Skillnaderna beror även på att det skiljer i längd på sjukskrivningsperioderna mellan de olika nivåerna. Under 2016 fick studerande på eftergymnasial nivå lån avskrivna som i genomsnitt motsvarade 60 dagar, medan studerande på grundskolenivå och gymnasienivå i genomsnitt fick lån motsvarande 50 respektive 56 dagar avskrivna.

Äldre låntagare får oftare skulden minskad jämfört med yngre låntagare. Av dem som fick skuldavskrivning 2016 var 37 procent 30 år eller äldre men bara 21 procent av samtliga studerande med lån tillhör den åldersgruppen. Detta kan tyda på att äldre låntagare oftare är sjuka, att de har mer kunskap om regelverket än yngre studerande eller en kombination av båda alternativen. Det kan också finnas skillnader i benägenheten att anmäla sjukdom i de olika åldersgrupperna.

5.11.5 Skuldavskrivning på grund av vård av barn eller närstående

Under 2016 hade 61 personer frånvaro på grund av tillfällig vård av barn eller närstående under så lång tid att de fick en minskning av sin studieskuld. Sammanlagt fick låntagarna

lånet avskrivet med 703 500 kronor, och av dessa avsåg merparten vård av barn. Det genomsnittliga avskrivna beloppet var 11 500 kronor per person.

6. Studiestartsstöd

6.1 Ett nytt studiestartsstöd

Studiestartsstöd är ett nytt studiestöd som infördes den 1 juli 2017. Studiestartsstödet syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med kort utbildning och stort utbildningsbehov för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Stödet ska vara ett redskap som kommunerna kan använda inom ramen för deras befintliga uppdrag att verka för att vuxna deltar i utbildning. Det är dock frivilligt för en kommun att ansluta sig till studiestartsstödet. Om kommunerna väljer att använda sig av stödet ska kommunerna i nära samarbete med bland annat Arbetsförmedlingen ta fram riktlinjer för hur stödet ska användas. Kommunen fattar beslut om vilka personer som uppfyller vissa av villkoren för stödet och CSN fattar beslut om övriga förutsättningar och betalar ut stödet. Varje kommun som anmält intresse för att använda sig av stödet får en årlig resursram för studiestartsstödet och stödet lämnas i mån av tillgängliga medel.

Studiestartsstöd lämnas till personer i åldern 25–56 år som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet får inte lämnas till den som har fått studiestöd de senaste tre åren. För att få studiestartsstöd måste den studerande ha varit arbetslös på heltid och anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen de senaste sex månaderna.

Studiestartsstöd kan vid studier på heltid ges i högst 50 veckor och består enbart av bidrag. Den som studerar på heltid kan få studiestartsstöd med 2 161 kronor i veckan, vilket motsvarar ungefär 9 400 kronor under en månad. Bidraget är skattefritt. Den som har barn kan även få tilläggsbidrag.

6.2 Kommuner och medelstildelning

Under andra kalenderhalvåret 2017 var 271 av Sveriges 290 kommuner anslutna till studiestartsstödet. Totalt fördelades 470 miljoner⁷⁹ kronor till de deltagande kommunerna under 2017. Av dessa användes 23 miljoner kronor⁸⁰, vilket motsvarar ca 5 procent av de medel som fördelats.

Varje kommun som ansluter sig till studiestartsstödet har en egen årsbudget, vilken fastställs utifrån kommunens andel av antalet personer i landet i åldern 25-56 år som uppfyller de krav som krävs för att ha rätt till studiestartsstödet. De kommuner som använde störst andel av sina medel använde ungefär en tredjedel av det tilldelade anslaget.

Av de anslutna kommunerna var det 177 kommuner som lämnade in minst en ansökan om studiestartsstöd för studier under hösten 2017 och 163 kommuner använde något av de medel de hade tilldelats. För de kommuner som lämnat in minst en ansökan om studiestartsstöd var den genomsnittliga budgetanvändningen knappt 12 procent. Det var

⁷⁹ I den tilldelade summan ingår en övertilldelning som CSN har beslutat om för att anslaget, vid knappa resurser, ska kunna användas effektivt. Övertilldelning minskar risken för pengarna ska ta slut för de kommuner som är mest framgångsrika i rekryteringen. Avsatta medel enligt budget uppgick till 448 miljoner kronor, vilket även är CSN:s målvärde för utnyttjandet.

⁸⁰ 24,2 miljoner kronor utbetalades under året, varav en mindre del avser studier under 2018.

108 anslutna kommuner som inte använde något av de tilldelade pengarna. De kommuner som använde störst andel av sina medel var Essunga, Hjo, Tidaholm och Övertorneå.

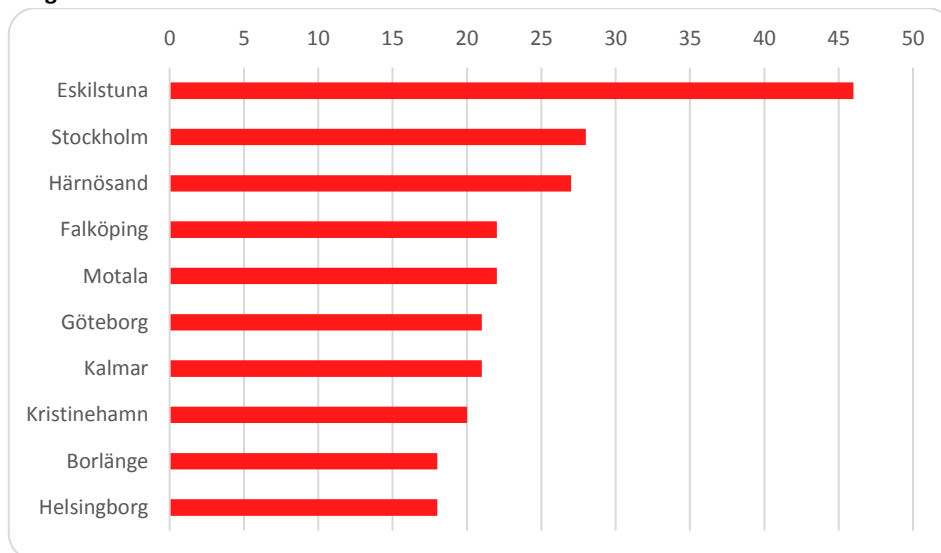
Tabell 6.1 De 10 kommuner som använt störst andel av sin budget 2017

Kommun	Utnyttjad andel av kommunens budget
Essunga	35 %
Hjo	33 %
Tidaholm	33 %
Övertorneå	33 %
Härnösand	30 %
Kristinehamn	30 %
Nybro	29 %
Falköping	27 %
Älvkarleby	26 %
Östersund	26 %

Räknat i kronor var det Eskilstuna som använde det högsta beloppet med 1,2 miljoner kronor. Därefter följde Stockholm (0,8 mnkr), Motala (0,8 mnkr), Falköping (0,7 mnkr) och Borlänge (0,7 mnkr).

Det var totalt 800 personer som fick studiestartsstöd för studier under hösten 2017. Eskilstuna var med sina 46 studerande den kommun som hade flest studerande med studiestartsstöd.

Diagram 6.1 De 10 kommuner med flest studerande med studiestartsstöd 2017

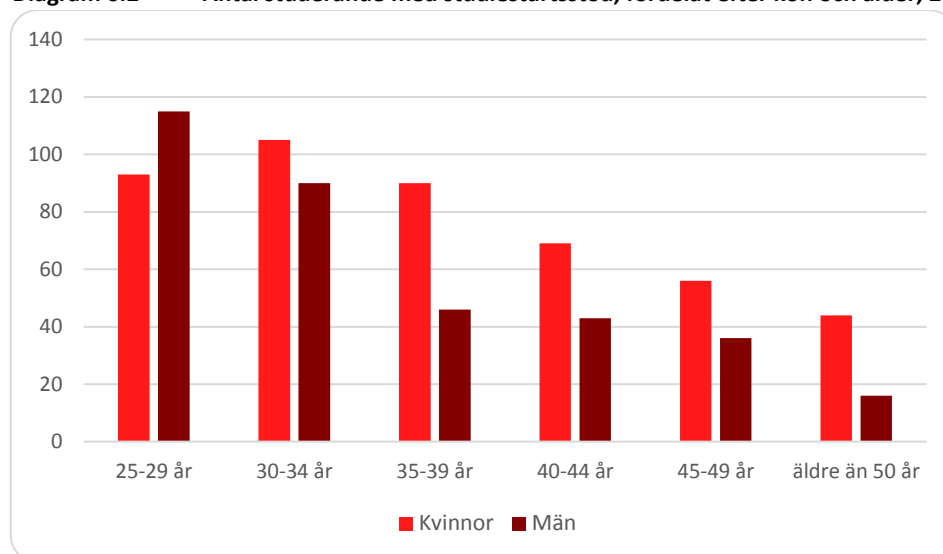
6.3 Många studerande med kort tidigare utbildning

6.3.1 De flesta har högst grundskoleutbildning

Totalt var det 1 300 personer som ansökte om studiestartsstöd för studier under andra kalenderhalvåret 2017. Av dessa var 57 procent kvinnor och 43 procent män.

Av dem som skickade in en ansökan om studiestartsstöd för studier under höstterminen 2017 var det 800 personer som fick studiestartsstöd utbetalt. Dessa var i genomsnitt beviljade 28 000 kronor vardera.

Diagram 6.2 Antal studerande med studiestartsstöd, fördelat efter kön och ålder, 2017

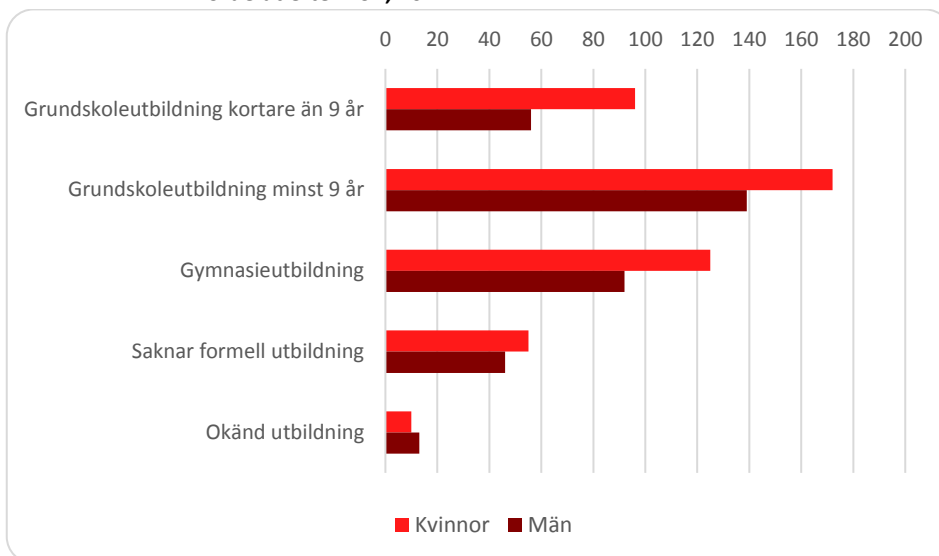

De flesta studerande fanns i de yngre åldersgrupperna och var således mellan 25 och 34 år. I den yngsta åldersgruppen var männen i majoritet. I övriga åldersgrupper var det dock fler kvinnliga än manliga studerande.

I samband med att en ansökan lämnas in till CSN lämnar kommunen även uppgift om sökandes utbildningsbakgrund.⁸¹

⁸¹ Uppgiften används inte i CSN:s prövning av studiestartsstöd. Det är oklart hur kommunerna har gjort bedömningen och hur utbildningsbakgrunden har verifierats.

Diagram 6.3 Utbildningsbakgrund för studerande med studiestartsstöd , antal personer, fördelat efter kön, 2017

Majoriteten av de studerande har kort tidigare utbildning. Av samtliga hade 70 procent högst grundskoleutbildning, vilket motsvarar 560 personer. Ungefär 27 procent av de studerande hade gymnasieutbildning. Det är dock inte känt hur lång deras gymnasiala utbildning är.

Ganska många studerande får tilläggsbidrag till studerande som har barn. Av samtliga var det 420 som fick tilläggsbidrag, det vill säga lite mer än hälften av samtliga studerande. Av dessa var 73 procent kvinnor.

6.3.2 Tidigare studiemedel förekommer

Studiestartsstöd är inte avsett att ges till personer som hade kunnat tänka sig att studera med studiemedel. Stödet är avsett att rekrytera personer som inte hade valt att studera om studiemedel hade varit den enda möjligheten att finansiera studierna. Av detta skäl får studiestartsstöd inte lämnas till personer som har fått studiestöd inom de tre senaste åren före studierna.

Bland dem som haft studiestartsstöd under 2017 förekommer det att personerna haft studiemedel för mer än tre år sedan. Av de studerande var det 20 procent som någon gång tidigare haft studiemedel.

Tabell 6.2 Antal och andel studerande med studiestartsstöd 2017 som tidigare haft studiemedel

	Antal	Andel (procent)
Samtliga studerande	803	100
Inte haft studiemedel	641	80
Haft studiemedel tidigare ¹	162	20
-varav på grundskolenivå	64	8
-varav på gymnasienivå	130	16
-varav på eftergymnasial nivå	13	2

¹ En person kan ha haft studiemedel på mer än en utbildningsnivå.

6.4 Flest studerar på gymnasienivå

Av dem som studerade med studiestartsstöd var det 730 personer som studerade på komvux och 77 personer som studerade på folkhögskola.

De flesta studerande med studiestartsstöd bedrev studier på gymnasienivå – 38 procent av de studerande studerade på grundskolenivå och 62 procent studerade på gymnasienivå. Mindre än 10 procent av dem som studerade med studiestartsstöd studerade på deltid.

Tabell 6.3 Antal studerande med studiestartsstöd, fördelat efter studienivå och omfattning

	Grundskolenivå		Gymnasienivå	
	Deltid	Heltid	Deltid	Heltid
Kvinnor	15	171	36	235
Män	7	113	19	207
Totalt	22	284	55	442

I samband med att en ansökan lämnas in till CSN anger kommunen om det handlar om en yrkesinriktad utbildning eller inte, om utbildningen kan anses vara en bristyrkesutbildning samt uppgift om utbildningsinriktning. Av dem som haft studiestartsstöd studerade 45 procent på en yrkesinriktad utbildning. Hela 40 procent av samtliga studerande ansågs dessutom studera på en bristyrkesutbildning. De vanligaste yrkesutbildningarna var inom områdena vård och omsorg (19 procent av samtliga studerande), barn och fritid (7 procent), fordon och transport (4 procent) samt restaurang och livsmedel (4 procent).

6.5 Hög andel får avslag på ansökan

Det kom in 1 300 ansökningar om studiestartsstöd till CSN som avsåg studier under 2017. Av dessa ansökningar beslutades 1 200 med bifall eller avslag. Resterande ansökningar har avslutats eller avskrivits. CSN beslutade 68 procent av ärendena med bifall och 32 procent med avslag.

Orsak till hela 72 procent av avslagsbesluten var att den sökande inte uppfyllde arbetslöshetsvillkoret, det vill säga kravet på inskrivning hos Arbetsförmedlingen under en sammanhängande tid om minst sex månader.

Tabell 6.4 Antal och andel avslag fördelat efter orsak till avslag, de fem vanligaste orsakerna

Avslagsgrund	Antal avslag	Andel av totala antalet avslag ¹
Uppfyller ej arbetslöshetsvillkor	288	72 %
Obetalda avgifter på studielån	47	12 %
Samordning med ersättning från Försäkringskassan	30	7 %
Ej rätt till svenskt studiestöd	21	5 %
Studerat med studiemedel inom 3 år	21	5 %

¹ Ett beslut kan ha flera avslagsgrunder. Den totala andelen avslag överstiger därför 100 procent.

7. Studiestöd för utländska medborgare

7.1 Utländska medborgares rätt till studiestöd

När en utländsk medborgare ansöker om svenskt studiestöd prövar CSN först om personen uppfyller villkoren för att få rätt till svenskt studiestöd. Utländska medborgare kan ha rätt till svenskt studiestöd utifrån nationella bestämmelser eller utifrån EU-rätten. Vilka villkor som behöver uppfyllas beror bland annat på vilket studiestöd personen ansöker om eller om personen ska studera i Sverige eller utomlands.

Sedan den 19 november 2016 fattar CSN alltid tidsbegränsade beslut om utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd. Tidigare fattade vi normalt ett tillsvidarebeslut om en utländsk medborgare hade rätt till svenskt studiestöd enligt de nationella bestämmelserna.

Studiehjälp och studiemedel för utlandsstudier kan som huvudregel endast lämnas till svenska medborgare. Vissa utländska medborgare kan jämföras med svenska medborgare enligt EU-rätten, när det gäller rätt till studiestöd för utlandsstudier. Personen har då rätt till studiestöd för utlandsstudier på samma villkor som en svensk medborgare.

7.2 Utländska medborgare med svenskt studiestöd

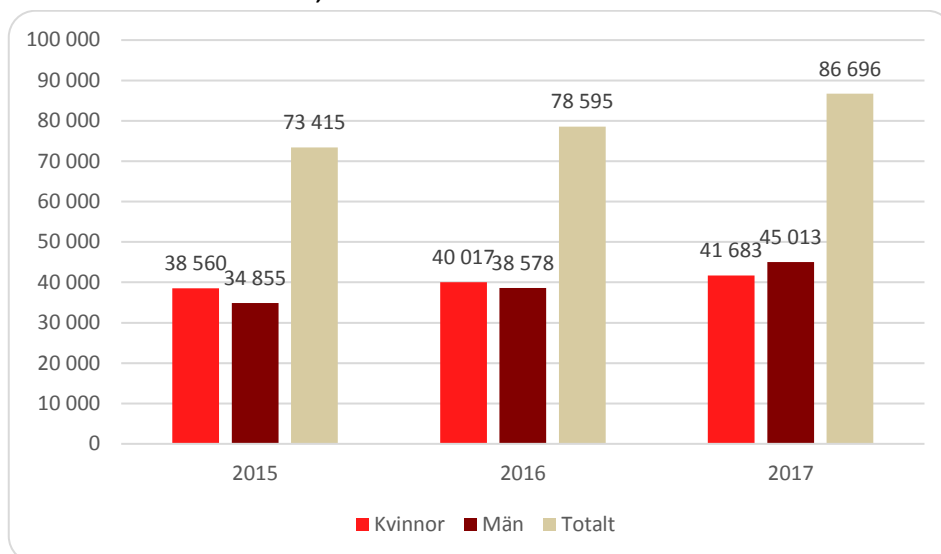
I detta avsnitt redovisas statistik över antalet utländska medborgare som har studerat med svenskt studiestöd under de senaste tre åren. De studerande var utländska medborgare när de ansökte om studiestödet men kan senare ha blivit svenska medborgare. Prövningen av rätt till svenskt studiestöd behöver inte ha skett i anslutning till studier under de år som redovisas här, utan prövningen kan ha gjorts tidigare.⁸²

7.2.1 Utländska medborgare med svenskt studiestöd ökar

Under 2017 fick 86 800 utländska medborgare svenskt studiestöd från CSN, vilket motsvarade 10 procent av samtliga som fick studiestöd. Mellan åren 2016 och 2017 ökade antalet utländska medborgare med svenskt studiestöd med 10 procent. De senaste årens tilltagande migration till Sverige är den viktigaste förklaringen till ökningen.

⁸² CSN fattade tidigare ofta tillsvidarebeslut gällande den utländska medborgarens rätt till studiestöd, se avsnitt 7.1.

Diagram 7.1 **Antalet utländska medborgare med svenskt studiestöd^{1,2}**
2015–2017, fördelat efter kön

¹ En studerande kan få flera studiestöd under ett år. Det medför att om antalet studerande i diagram över studiehjälp, studiemedel och studiestartsstöd summeras blir summan högre än antalet som redovisas här.

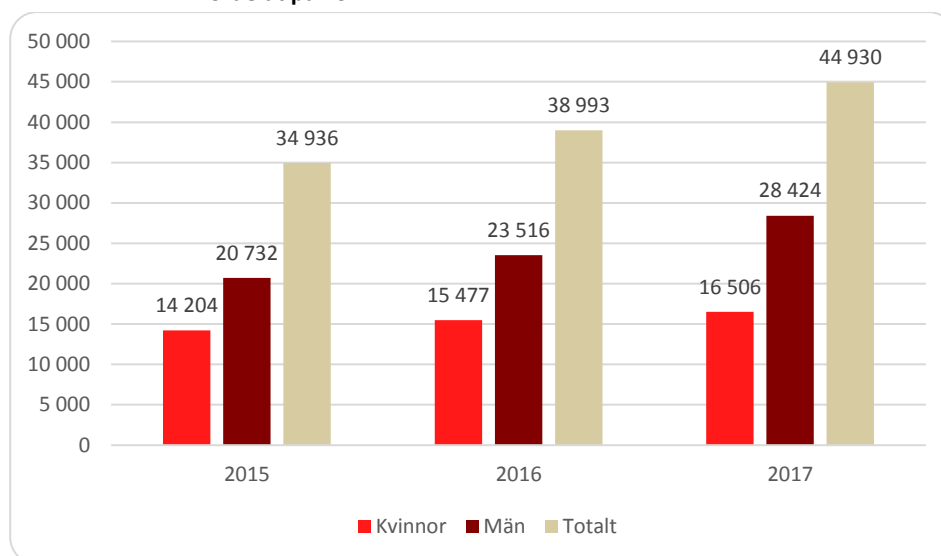
² Uppgift om kön saknas för 64, 61 respektive 76 personer under 2015-2017. Dessa ingår inte i diagrammet.

På senare år har antalet män som är utländska medborgare och har studiestöd ökat mer än antalet kvinnor. Sedan 2016 har antalet män som studerar med svenskt studiestöd ökat med 14 procent och antalet kvinnor med 4 procent. Under 2016 var kvinnorna i majoritet bland de utländska medborgare som hade studiestöd, men under 2017 bestod gruppen av 52 procent män. Det är en ökning med tre procentenheter sedan 2016. De flesta hade medborgarskap i Syrien (16 procent), Afghanistan (14 procent) och Somalia (9 procent).

7.2.2 Utländska medborgare med studiehjälp

Antalet utländska medborgare med studiehjälp har ökat med 5 900 personer eller 13 procent jämfört med 2016. Det innebär att under 2017 studerade 44 900 utländska medborgare med studiehjälp. Majoriteten av dem med utländskt medborgarskap som fick studiehjälp är män. Under 2017 uppgick andelen män till 63 procent.

Diagram 7.2 Antalet utländska medborgare med studiehjälp 2015-2017 fördelat på kön

Antalet elever med medborgarskap i ett land i Asien har ökat med 6 procentenheter jämfört med 2016. Under 2017 hade 49 procent av de utländska medborgarna med studiehjälp medborgarskap i ett land i Asien. Näst vanligast, 25 procent av de studerande, är medborgarskap i ett land i Afrika. De tre vanligaste medborgarskapsländerna bland de utländska medborgarna med studiehjälp är Syrien, Afghanistan och Somalia. Att de flesta utländska medborgare med studiehjälp är medborgare från länder i Asien och Afrika beror på att de flesta asylsökande under de senaste åren kommer från dessa världsdelar.⁸³ Utvecklingen speglar i stort de senaste årens flyktingströmmar.

Tabell 7.1 Antalet utländska medborgare¹ med extra tillägg, inackorderingstillägg och lärlingsersättning 2016-2017, fördelat efter kön

	Kvinnor	Män	Totalt
2016			
Extra tillägg	6 092	13 141	19 233
Inackorderingstillägg	112	101	213
Lärlingsersättning	199	326	525
2017			
Extra tillägg	6 542	17 159	23 701
Inackorderingstillägg	105	118	223
Lärlingsersättning	231	387	618

¹ Personer som var utländska medborgare när de ansökte om stödet. Vissa kan senare under året ha fått svenskt medborgarskap.

Antalet utländska medborgare med extra tillägg har under 2017 ökat med 19 procent jämfört med 2016 och män får i högre utsträckning extra tillägg än kvinnor. Av samtliga utländska

⁸³ Migrationsverket. Tabell: *Asylsökande till Sverige under 2000-2017* (2018).

medborgare som studerade med studiehjälp under 2017 fick 53 procent extra tillägg. Det kan jämföras med samtliga studerande med studiehjälp där 7 procent fick extra tillägg under 2017. Detta visar att många av de utländska medborgarna lever i mycket inkomstsvaga hushåll eller ensamma. Det kan bero på att en stor del av de barn och ungdomar som kommer till Sverige som asylsökande är ensamkommande barn. Majoriteten av dem är pojkar.⁸⁴

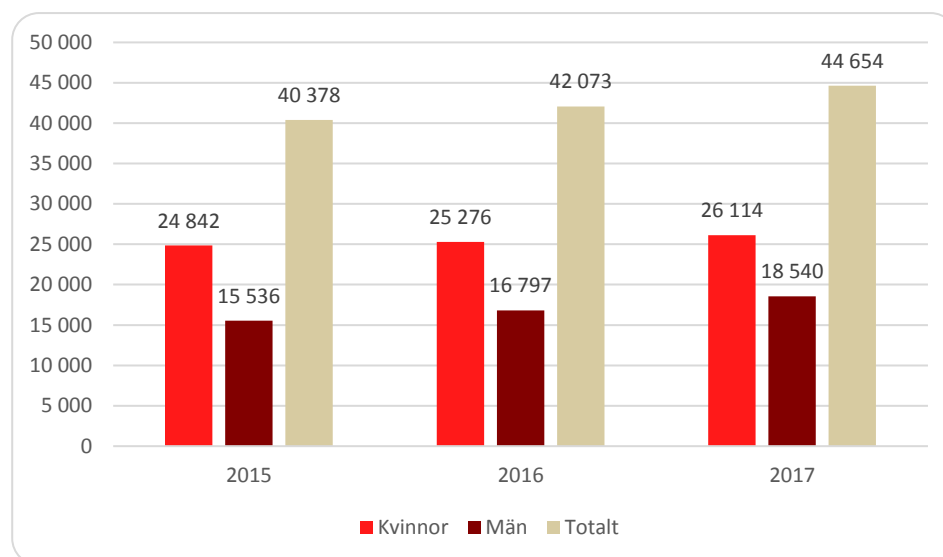
Mindre än 1 procent av samtliga utländska medborgare med studiehjälp hade inackorderingstillägg under 2017. Bland samtliga studerande med studiehjälp var motsvarande andel 2 procent. Antalet utländska medborgare som fick lärlingsersättning under 2017 ökade med 16 procent jämfört med föregående år.

Av de utländska medborgare som fick studiehjälp under 2017 var det 130 personer som studerade utomlands, vilket är en ökning med 25 procent jämfört med 2016. När EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner⁸⁵ är tillämpliga har den utländska medborgaren per automatik rätt till de delar av studiehjälpen som är klassificerade som familjeförmåner, det vill säga studiebidrag och extra tillägg. Det fattas i dessa fall inget separat beslut om den utländska medborgarens rätt till svenskt studiestöd. Under 2017 var det drygt 410 utländska medborgare som fick studiehjälp för studier utomlands utifrån att de omfattades av EU:s samordningsförordningar.

7.2.3 Utländska medborgare med studiemedel

Under 2017 studerade 44 700 utländska medborgare med studiemedel, vilket är en ökning med 2 600 personer eller 6 procent sedan 2016. Antalet män ökade med 9 procent medan antalet kvinnor ökade med 3 procent.

Diagram 7.3 Antal utländska medborgare med studiemedel 2015–2017, fördelat efter kön

Även om andelen män ökar bland de utländska medborgarna med studiemedel är kvinnorna i majoritet. Under 2017 uppgick andelen kvinnor till 58 procent, vilket är en minskning med 2 procentenheter sedan föregående år. Likt utländska studerande med studiehjälp hade de

⁸⁴ Migrationsverket. Tabell: *Asylsökande till Sverige under 2000-2017* (2018).

⁸⁵ Rätten till familjeförmåner regleras i EU-förordningar, bland annat Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

flesta studerande med studiemedel medborgarskap i något land i Asien följt av ett land i Afrika, 41 procent respektive 22 procent av de studerande. De tre vanligaste medborgarskapsländerna för studerande med studiemedel var Syrien, Afghanistan och Somalia.

Tabell 7.2 Antal och andel utländska medborgare med studiemedel 2017, fördelat efter kön och utbildningens nivå. Andelar i procent.

	Kvinnor	Andel av kvinnorna	Män	Andel av männen	Totalt	Andel totalt
Grundskolenivå	9 061	35	5 025	27	14 086	32
Gymnasial nivå	13 783	53	10 957	59	24 740	55
Eftergymnasial nivå	7 822	30	5 266	28	13 088	29
Totalt¹	26 114	117	18 540	115	44 654	116

¹ En studerande kan läsa på flera nivåer under ett kalenderår. Summan av andelarna blir därför större än 100 procent.

Majoriteten av de utländska medborgarna studerar med studiemedel på gymnasial nivå. Under 2017 studerade 53 procent av kvinnorna och 59 procent av männen på denna nivå. En högre andel av alla kvinnor, jämfört med andelen av alla män, studerade på grundskolenivå. Andelen av kvinnor och män på eftergymnasial nivå var likartad. Antalet studerande på grundskolenivå har minskat med 2 procent jämfört med 2016, medan antalet studerande på eftergymnasial nivå har ökat med 9 procent från samma år.

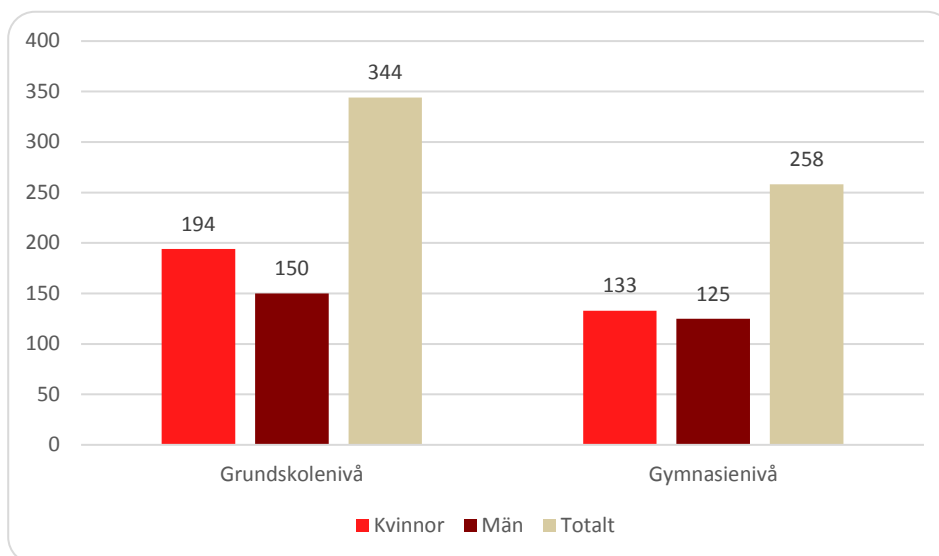
Under 2017 var det 700 utländska medborgare som fick studiemedel för utlandsstudier, vilket innebär en ökning med 7 procent jämfört med 2016.

7.2.4 Utländska medborgare med studiestartsstöd

I juli 2017 infördes ett nytt studiestöd, studiestartsstödet. Under det andra kalenderhalvåret 2017 var det 510 utländska medborgare som fick studiestartsstöd.⁸⁶ Majoriteten, 54 procent, av de studerande var kvinnor.

⁸⁶ Denna siffra skiljer sig från uppgifterna om antalet utländska medborgare i CSN:s rapport 2018:1, då siffrorna i den rapporten togs fram vid ett tidigare tillfälle.

Diagram 7.4 Antal utländska medborgare med studiestartsstöd 2017, fördelat efter kön och utbildningsnivå¹

¹ En studerande kan läsa på flera nivåer under ett kalenderår. Summan överstiger därför antalet utländska medborgare med studiestartsstöd under 2017.

De flesta utländska medborgare med studiestartsstöd läste på grundskolenivå.

Mer än hälften, 57 procent, av de utländska medborgarna hade medborgarskap i något land i Asien. De tre vanligaste medborgarskapsländerna för utländska medborgare med studiestartsstöd under 2017 var Syrien, Eritrea och Afghanistan.

7.3 Prövning av rätten till svenskt studiestöd

I detta avsnitt redovisas uppgifter över prövningen av utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd under 2017.⁸⁷ Det innebär att vi redovisar siffror om de utländska medborgare som fått beslut, bifall eller avslag, om rätten till svenskt studiestöd enligt nationella bestämmelser eller enligt EU-rätten. För ytterligare information om prövningen av de nationella bestämmelserna om rätt till svenskt studiestöd, se CSNFS 2006:7. De utländska medborgare som omfattas av särskilda skäl enligt de nationella bestämmelserna är exempelvis personer som har uppehållsrätt eller uppehållstillstånd grundat på familjeanknytning till förälder. Även studerande som har en särskild förordnad vårdnadshavare eller som är placerad i familjehem eller på institution (till exempel HVB-hem) omfattas av särskilda skäl till och med det år hen fyller 20 år.

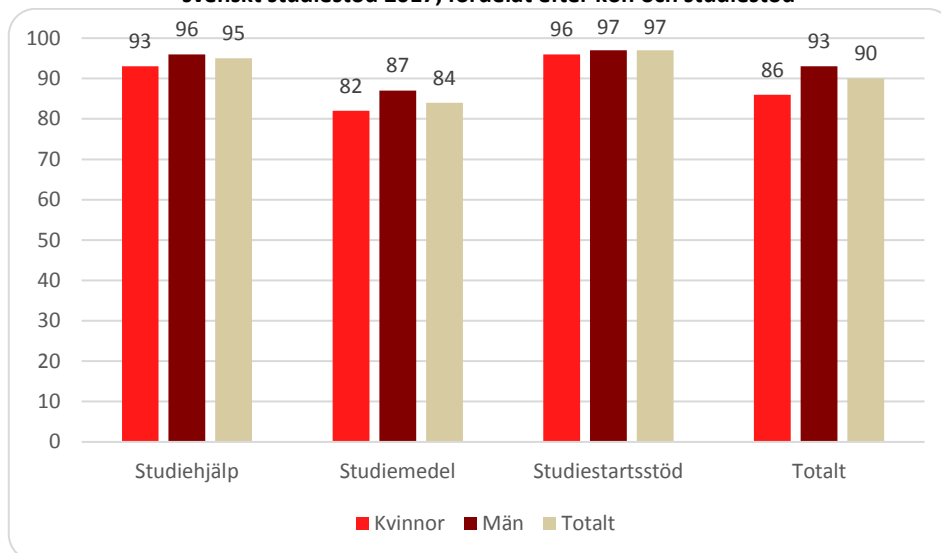
7.3.1 Prövning av utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd

Under 2017 prövade CSN 35 600 utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd. Det är en ökning med 18 procent, 6 500 personer, jämfört med 2016. Precis som föregående år står manliga sökande för en stor del av ökningen. Männens andel av samtliga prövade ärenden

⁸⁷ Alla utländska medborgare vars rätt till svenskt studiestöd har prövats under året ingår i redovisningen. Det innebär att även utländska medborgare som tidigare har haft svenskt studiestöd med stöd av ett tidsbegränsat beslut fattat före 2017 ingår i redovisningen i de fall de har ansökt om studiestöd för en ny studieperiod och det därmed prövats på nytt om de har rätt till svenskt studiestöd.

ökade från 47 procent under 2016 till 52 procent under 2017. Det är de senaste årens ökade asylinvandring som avspeglas i statistiken där många av dem som kommit till Sverige under de senaste åren har varit män yngre än 20 år, vilket också förklarar varför andelen män som ansöker om studiehjälp fortsätter att öka mer än andelen män som ansöker om studiemedel.

Diagram 7.5 Andel utländska medborgare som uppfyllt villkoren för rätt till svenskt studiestöd 2017, fördelat efter kön och studiestöd

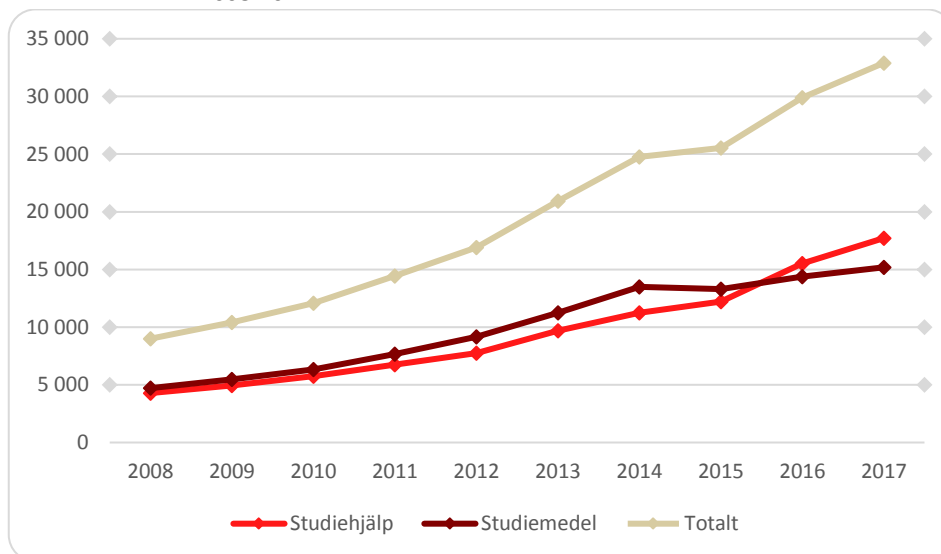
Totalt uppfyllde 90 procent, 32 000 personer, villkoren för rätt till svenskt studiestöd som utländsk medborgare under 2017. Av dessa var det 4 300 personer som uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd enligt EU-rätten.

Av alla som prövades ansökte 17 700 personer om studiehjälp, 17 600 om studiemedel och 614 personer om studiestartsstöd. Det innebär att antalet utländska medborgare som ansökte om studiehjälp ökade med 5 000 under 2017 och att antalet utländska medborgare som ansökte om studiemedel ökade med 1 100, jämfört med 2016. Av dem som ansökte om studiehjälp var 67 procent män medan motsvarande andel av dem som ansökte om studiemedel var 37 procent.

En högre andel av dem som ansökte om studiehjälp uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd jämfört med dem som ansökte om studiemedel. Det beror på att regelverket är mer generöst för utländska medborgare som är yngre än 20 år, vilka oftast studerar med studiehjälp. Dessutom är delar av studiehjälpen familjeförmåner enligt EU-rätten.⁸⁸ Studiestartsstödet står däremot för den högsta andelen utländska medborgare som uppfyller villkoren för svenskt studiestöd, utifrån antalet prövade ärenden. Det är sannolikt att kommunerna rekryterar personer som de anser uppfyller kraven för stödet innan ansökan skickas in till CSN och att utländska medborgare i stor utsträckning tillhör målgruppen för stödet.

⁸⁸ Rätten till familjeförmåner regleras i EU-förordningar, bland annat Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Diagram 7.6 Antal utländska medborgare som prövats och beviljats rätt till svenskt studiestöd, 2008-2017.^{1 2}

¹ Tidsserien omfattar bara studiehjälp och studiemedel. En tidsserie över studiestartsstödet har inte tagits fram då stödet betalades ut första gången under andra kalenderhalvåret 2017.

² Sedan den 19 november 2016 fattar CSN alltid tidsbegränsade beslut om utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd. Detta leder till fler beslut på grund av att en person kan komma att prövas flera gånger.

Personer med utländskt medborgarskap, som prövats för och befunnits ha rätt till svenskt studiestöd, har ökat de senaste åren. Ökningen är särskilt stor när det gäller antalet utländska medborgare som ansökt om studiehjälp och har uppfyllt villkoren för svenskt studiestöd. Detta beror bland annat på de senaste årens tilltagande migration till Sverige, där många av de nyanlända har varit ensamkommande barn.⁸⁹

7.3.2 Prövning av rätt till svenskt studiestöd för utländska medborgare som ansökt om studiehjälp

Det finns vissa skillnader i regelverket för utländska medborgare beroende på vilket stöd den studerande ansöker om och hur gammal personen är. En person som var yngre än 20 år när hen invandrade till Sverige, och som har en föräldraanknytning hit, kan omfattas av fler villkor enligt de nationella bestämmelserna än en studerande som är äldre än 20 år. En person som ansöker om studiehjälp kan även omfattas av fler EU-rättsliga villkor än den som ansöker om studiemedel eller studiestartsstödet, till exempel har barn till migrerande arbetstagare rätt till studiestöd.

Under 2017 var det 17 700 personer som prövades för rätten till svenskt studiestöd och ansökte om studiehjälp. Av de 16 800 utländska medborgare som uppfyllde villkoren för svenskt studiestöd var majoriteten, 68 procent, män.

Av de utländska medborgare vars rätt till svenskt studiestöd prövades under 2017, var det endast 53 personer som ansökte om studiehjälp för studier utomlands. Av dem uppfyllde 50 personer villkoren för utländska medborgare.

⁸⁹ Migrationsverket. Tabell: *Asylsökande till Sverige under 2000-2017* (2018).

Av de personer som uppfyllde villkoren för rätt till studiehjälp som utländska medborgare, uppfyllde 2 procent det enligt de EU-rättsliga villkoren.

Tabell 7.3 Antal personer som ansökt om studiehjälp och uppfyllt villkoren för rätt till svenskt studiestöd, fördelat på kön och bifallsgrund, 2017¹

	Kvinnor	Män	Totalt
Nationell rätt			
Permanent uppehållstillstånd (PUT)	4 017	9 325	13 342
Varav:			
Flyktingar och deras anhöriga ²	3 145	7 842	10 986
Övriga ³	872	1 483	2 355
Flyktingar och deras anhöriga med tidsbegränsade uppehållstillstånd m.m. ⁴	753	2 412	3 165
Familjeanknytning ⁵	743	772	1 515
Sysselsättning ⁶	16	11	27
Särskilda skäl (exkl. flyktingar)	211	267	478
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt (PUR)	102	100	202
Varaktigt bosatta	12	21	33
Associeringsavtal ⁷	27	32	59
Gästförsikardirektiv	7	4	11
Arbetstagare	”	”	5
Anhörig till arbetstagare	24	15	39

¹ En person kan ha fått flera beslut under året och därmed förekomma under fler än en kategori i tabellen.

² Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd som kvotflykting, flykting, alternativt skyddsbehövande, övrig skyddsbehövande, synnerligen/särskilt ömmande omständigheter, Sveriges internationella åtaganden, vissa verkställighetshinder eller som anhörig till någon av de uppräknade.

³ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd på andra grunder.

⁴ Gruppen innefattar dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716) och tillhör någon av de kategorier som räknas upp i fotnot 2, dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt lagen (2016: 752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

⁵ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på familjeanknytning till förälder eller till partner.

⁶ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på sysselsättning.

⁷ Avser turkiska barn till turkiska arbetstagare i Sverige.

Av de utländska medborgare som uppfyllde något nationellt villkor hade de flesta permanent uppehållstillstånd i Sverige. Av dessa hade 82 procent flyktingstatus. Jämfört med 2016 är det 3 500 fler personer som fått rätt till studiehjälp baserat på permanent uppehållstillstånd under 2017.

Av dem som uppfyllde rätten till studiestöd enligt de EU-rättsliga villkoren hade 58 procent permanent uppehållsrätt. En person kan få permanent uppehållsrätt exempelvis om hen vistats legalt i Sverige i fem år utan uppehåll och varit EU/EES-medborgare under denna tid.

7.3.3 Prövning av rätt till studiestöd för utländska medborgare som har ansökt om studiemedel

Personer som har invandrat till Sverige efter att de fyllt 20 år och som inte har någon föräldraanknytning i landet, omfattas av färre bestämmelser om svenskt studiestöd än yngre sökande. Det gör att äldre personer har svårare att uppfylla villkoren för att få rätt till studiestöd.

Under 2017 prövades 17 600 utländska medborgare som ansökte om studiemedel för rätten till svenskt studiestöd. Av dem som prövades uppfyllde 14 800 personer villkoren, varav andelen kvinnor var 62 procent.

Det var 800 utländska medborgare som under 2017 ansökte om studiemedel för studier utomlands. Av dem uppfyllde 500 personer, 70 procent, villkoren för rätt till svenskt studiestöd. Antalet och andelen har i stort sett varit oförändrade under flera år.

Tabell 7.4 Antal personer som ansökt om studiemedel och uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd, fördelat på kön och bifallsgrund, 2017^{1,2}

	Kvinnor	Män	Totalt
Nationell rätt			
Permanent uppehållstillstånd (PUT) ³	6 442	4 515	10 957
Varav:			
Flyktingar och deras anhöriga ⁴	2 955	3 364	6 319
Övriga ⁵	3 501	1 162	4 663
Flyktingar och deras anhöriga med tidsbegränsade uppehållstillstånd m.m. ⁶	173	272	445
Familjeanknytning ⁷	468	145	613
Sysselsättning ⁸	670	161	831
Särskilda skäl (exkl. flyktingar)	171	122	293
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt (PUR)	678	349	1 027
Varaktigt bosatta	34	29	63
Associeringsavtal ⁹	10	6	16
Arbetstagare	555	289	844
Anhörig till arbetstagare	571	189	760

¹ Tabellen har sekretessgranskats, vilket innebär att enskilda celler med antal mindre än 3 har ersatts med ”.

² En person kan ha fått flera beslut under året och därmed förekomma under fler än en kategori i tabellen.

³ Nettoräknat, fördelningen av de med permanent uppehållstillstånd innefattar personer som förekommer i båda grupperna.

⁴ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd som kvotflykting, flykting, alternativt skyddsbehövande, övrig skyddsbehövande, synnerligen/särskilt ömmande omständigheter, Sveriges internationella åtaganden, vissa verkställighetshinder eller som anhörig till någon av de uppräknade.

⁵ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd på andra grunder.

⁶ Gruppen innefattar dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716) och tillhör någon av de kategorier som räknas upp i fotnot 4, dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt lagen (2016: 752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

⁷ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktigt anknytning grundad på familjeanknytning till förälder eller till partner.

⁸ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktigt anknytning grundad på sysselsättning.

⁹ Avser turkiska barn till turkiska arbetstagare i Sverige.

Av de 14 800 personer som uppfyllde villkoren för rätt till studiestöd som utländska medborgare under 2017, uppfyllde de flesta det enligt de nationella villkoren. Majoriteten, 74 procent, hade permanent uppehållstillstånd och de flesta var kvinnor. Av samtliga med permanent uppehållstillstånd hade 58 procent, 6 300 personer, status som flykting eller anhörig till flykting. Det är en ökning med 1 700 personer jämfört med 2016.

Av dem som hade rätt till svenskt studiestöd enligt de EU-rättsliga villkoren var 31 procent migrerande arbetstagare i Sverige och 28 procent var anhörig till en migrerande arbetstagare i Sverige, varav de flesta anhöriga var kvinnor. Det var 38 procent som hade permanent uppehållsrätt.

7.3.4 Prövning av rätt till studiestöd för utländska medborgare som har ansökt om studiestartsstöd

Under 2017 prövades 610 utländska medborgare för rätten till svenskt studiestöd då de ansökt om studiestartsstödet. Av dem som prövades uppfyllde 590 personer villkoren, varav andelen kvinnor var 55 procent.

Tabell 7.5 Antal personer som ansökt om studiestartsstöd och uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd, fördelat på kön och bifallsgrund, 2017^{1,2}

	Kvinnor	Män	Totalt
Nationell rätt			
Permanent uppehållstillstånd (PUT)	319	266	585
Varav:			
Flyktingar och deras anhöriga ³	253	244	497
Övriga ⁴	66	22	88
Flyktingar och deras anhöriga med tidsbegränsade uppehållstillstånd m.m. ⁵	"	-	"
Familjeanknytning ⁶	-	"	"
Sysselsättning ⁷	5	"	"
Särskilda skäl (exkl. flyktingar)	"	"	"
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt (PUR)	4	"	"
Varaktigt bosatta	"	3	"
Associeringsavtal ⁸	-	-	-
Arbetstagare	-	-	-
Anhörig till arbetstagare	5	-	5

¹ Tabellen har sekretessgranskats, vilket innebär att enskilda celler med antal mindre än 3 har ersatts med ”.

² En person kan ha fått flera beslut under året och därmed förekomma under fler än en kategori i tabellen.

³ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd som kvotflykting, flykting, alternativt skyddsbehövande, övrig skyddsbehövande, synnerligen/särskilt ömmande omständigheter, Sveriges internationella åtaganden, vissa verkställighetshinder eller som anhörig till någon av de uppräknade.

⁴ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd på andra grunder.

⁵ Gruppen innefattar dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716) och tillhör någon av de kategorier som räknas upp i fotnot 3, dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt lagen (2016: 752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

⁶ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på familjeanknytning till förälder eller till partner.

⁷ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på sysselsättning.

⁸ Avser turkiska barn till turkiska arbetstagare i Sverige.

Av dem personer som uppfyllde villkoren för rätt till studiestöd som utländska medborgare under 2017, uppfyllde de flesta denna rätt enligt de nationella villkoren och hade permanent uppehållstillstånd. Av dem som hade permanent uppehållstillstånd var det 85 procent som hade status som flykting eller anhörig till flykting.

Av dem som hade rätt till svenskt studiestöd enligt de EU-rättsliga villkoren var det endast kvinnor, 5 stycken, som var anhöriga till migrerande arbetstagare i Sverige.

8. Återkrav

8.1 Studiestöd som betalas ut felaktigt

Studiestöd som betalas ut felaktigt kan krävas tillbaka. Felaktiga utbetalningar kan exempelvis orsakas av att den studerande avbryter sina studier, minskar sin studieomfattning eller har högre inkomst än hen meddelat till CSN. Eftersom studiemedel betalas ut i förskott, innebär ett avbrott ofta att den studerande redan har fått studiemedel även för tiden efter avbrottet. Detta medför att beslut om återkrav är relativt vanliga inom studiemedelssystemet.

Innan CSN kan fatta ett beslut om återkrav, ska det prövas om den studerande insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig. Om den studerande inte förväntas ha insett det, ska CSN inte fatta något beslut om återkrav. Vid inkomstökning görs emellertid ingen prövning av om den studerande insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig.

CSN fattar i regel beslut om återkrav per kalenderhalvår. Den som får ett återkrav ska betala det omedelbart. På återkrav av studiemedel utgår ränta från den dag pengarna betalas ut. Under 2017 var räntan på återkrav 2,88 procent. CSN medger betalningsplaner om det finns skäl för detta. Om det finns synnerliga skäl kan ett återkrav efterges. Med detta menas att återkravet inte behöver betalas tillbaka som en återkravsskuld. Om ett återkrav som eftergivits på grund av synnerliga skäl endast består av bidrag, skrivs återkravsskulden av. Om återkravet även består av lån läggs denna del tillbaka till den ordinarie studieskulden och får betalas tillbaka enligt de vanliga återbetalningsreglerna.

I vissa fall får ett beslut om studiemedel ändras så att det belopp som har betalats ut för mycket dras av från kommande utbetalningar. Redovisningen i detta kapitel omfattar inte sådana avräkningar.⁹⁰

Studerande på gymnasienivå kan få återkrav av studiehjälp. Om den studerande är myndig när studiehjälpen betalas ut, blir hen själv mottagare av beslutet och betalningsskyldig för återkravet. Är den studerande däremot omyndig när studiehjälpen betalas ut, blir normalt den förälder som tog emot utbetalningen betalningsskyldig för återkravet. Studiehjälp betalas ut i efterskott och omfattar oftast små belopp i förhållande till studiemedelsbeloppen. På återkrav av studiehjälp tas det ut ränta först när förfalldatumet har passerat.

Ibland kan det finnas möjlighet att justera felaktigt utbetalad studiehjälp mot kommande utbetalningar inom samma läsår. Beslut om justeringar är inga återkrav och ingår inte heller i detta avsnitt.

8.2 Antal återkrav och utestående fordran

Under 2017 fattade CSN 59 600 beslut om återkrav, vilket är en ökning med 4 700 jämfört med 2016. Det motsvarar en ökning med 8 procent. Antalet beslut om återkrav har ökat för både studiemedel och studiehjälp, och för både kvinnor och män. Ökningen beror delvis på fler återkrav orsakade av inkomster över fribeloppsgränsen (se avsnitt 8.3). Att antalet återkravsbeslut för studiehjälp har ökat kan bero på att fler studerar med studiehjälp, samt att andelen studerande som får sina utbetalningar stoppade på grund av ogiltig frånvaro ökar.

⁹⁰ Under 2017 avräknades på detta sätt 81 miljoner kronor för 19 700 studiemedelstagare.

Tabell 8.1 Antal beslut¹ om återkrav, fördelat efter stödform och kön, 2013–2017

Beslutsår	Studiehjälp ²		Studiemedel		Studiestartsstöd ³		Totalt
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	
2013	10 123	8 078	22 325	16 476	-	-	58 813
2014	9 756	7 815	23 906	17 016	-	-	60 484
2015 ⁴	8 957	7 912	26 177	18 600	-	-	61 646
2016 ⁴	8 998	7 692	22 156	16 132	-	-	54 978
2017 ⁴	9 967	8 489	24 209	16 970	8	8	59 642

¹ I uppgifterna ingår inte återkrav som senare har upphävts efter överklagande eller omprövning. Ett beslut kan omfatta återkrav för mer än ett kalenderhalvår.

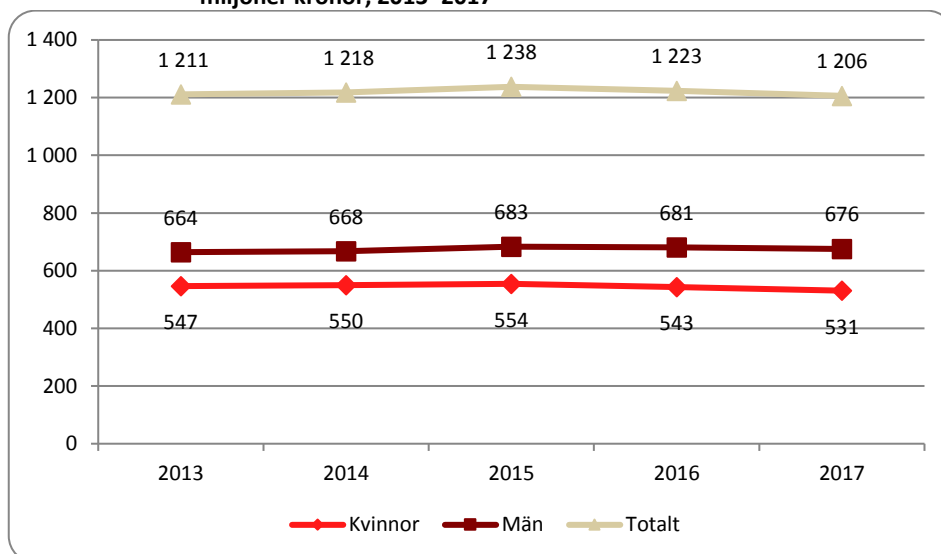
² I studiehjälp ingår även återkravsbeslut om Rg-bidrag och från och med 2015 även lärlingsersättning.

³ Studiestartsstödet infördes den 1 juli 2017.

⁴ Från och med 2015 ingår separata beslut om återkrav av exempelvis inackorderingstillägg och tilläggsbidrag i fördelningen på studiehjälp respektive studiemedel, vilket innebär att antalet återkravsbeslut för 2013 och 2014 inte är fullt jämförbara med efterföljande år.

Eftersom studiestartsstödet infördes den 1 juli 2017 fattades mycket få beslut om återkrav av denna stödform under året.

Det genomsnittligt återkrävda beloppet, exklusive ränta, var 7 600 kronor under 2017. Det är 350 kronor högre än under 2016.

Diagram 8.1 Återkravsfordran fördelat efter kön och totalt den 31 december, miljoner kronor, 2013–2017

Under 2017 minskade återkravsfordran med 1 procent jämfört med 2016. Den utestående fordran på återkrav var 1,2 miljarder kronor per den 31 december 2017. Vid samma tidpunkt fanns det 83 600 återkravsskulder med ett genomsnittligt skuldbelopp på 14 400 kronor. Genomsnittsbeloppet är 170 kronor lägre än under 2016, medan antalet personer har minskat med 1 700.

Återkravsskulderna var fördelade på 61 900 personer. Den genomsnittliga återkravsskulden per person var 19 500 kronor vid slutet av 2017, vilket var knappt 250 kronor lägre än vid utgången av 2016. Återkravsskulderna är alltså avsevärt högre än de genomsnittliga skulder

som beslutas. Detta beror dels på att många återkravsskulder är gamla och att ränta har tillkommit under många år, och dels på att lägre skulder oftare betalas omgående.

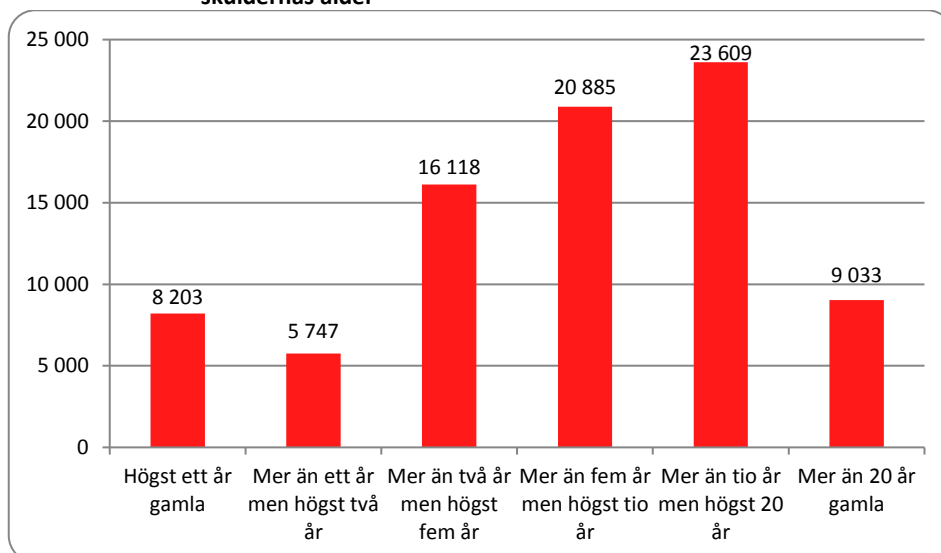
Tabell 8.2 **Antal nya respektive slutreglerade återkrav, fördelat efter antal återkravsskulder och antal personer, 2017**

	Antal återkravsskulder	Antal personer
1 januari	85 744	63 604
Nya återkrav ¹	61 970	52 153
Slutreglerade återkrav	64 119	53 844
31 december	83 595	61 913
Förändring	-2 149	-1 691

¹ I uppgiften ingår även beslut om återkrav som upphävdes senare under året. De beslut som har upphävts ingår även i antalet slutreglerade återkrav.

Under 2017 var antalet nya återkravsskulder färre än antalet slutreglerade, vilket innebär att antalet skulder minskade under året. Detsamma gäller antalet personer med en återkravsskuld.

Diagram 8.2 **Återkravsskulder den 31 december 2017, fördelat efter skuldernas ålder**

Ungefär 39 procent av återkravsskulderna är mer än 10 år gamla. Majoriteten av de återkravsskulder som är mer än 20 år gamla avser återkrävda studiemedel som betalats ut under 1990-talet. De äldsta återkravsskulderna avser dock studiemedel som betalats ut under 1970-talet.

CSN beräknar årligen reserveringar för förluster för återkrav. De väntade kreditförlusterna för återkrav belastar ett anslag först det år då förlusten konstateras och avskrivning av återkravet sker. Enligt 2017 års beräkningar behöver 702 miljoner kronor av den utestående fordran för återkrav reserveras, vilket är 16 miljoner kronor mindre jämfört med 2016. Den andelen utgör 60 procent av den totala fordran för återkrav, vilket är en svag minskning jämfört med 2016.

8.3 Orsaker till återkrav

Den vanligaste orsaken till återkrav är att inkomster över fribeloppsgränsen upptäcks i samband med CSN:s efterkontroll av inkomster. Inkomster över fribeloppsgränsen ger också de högsta genomsnittliga återkravsbeloppen.

Tabell 8.3 Antal beslut om återkrav och genomsnittligt återkrävt belopp, fördelat efter orsak, kronor, 2017¹

	Antal återkravsbeslut	Genomsnittligt återkrävt belopp
Efterkontrollerad inkomst ²	15 980 ¹	13 135
Ogiltig frånvaro ³	13 742	1 174
Minskad studieomfattning	10 196	8 236
Studieavbrott	9 910	6 836
Inkomständring	4 127	9 250
Övrigt	5 687	6 543
Totalt, netto⁴	59 642	7 598

¹ Varav 202 återkravsbeslut avser tilläggs lån, då inkomsten vid efterkontrollen visat sig vara för låg för att ge rätt till tilläggs lån.

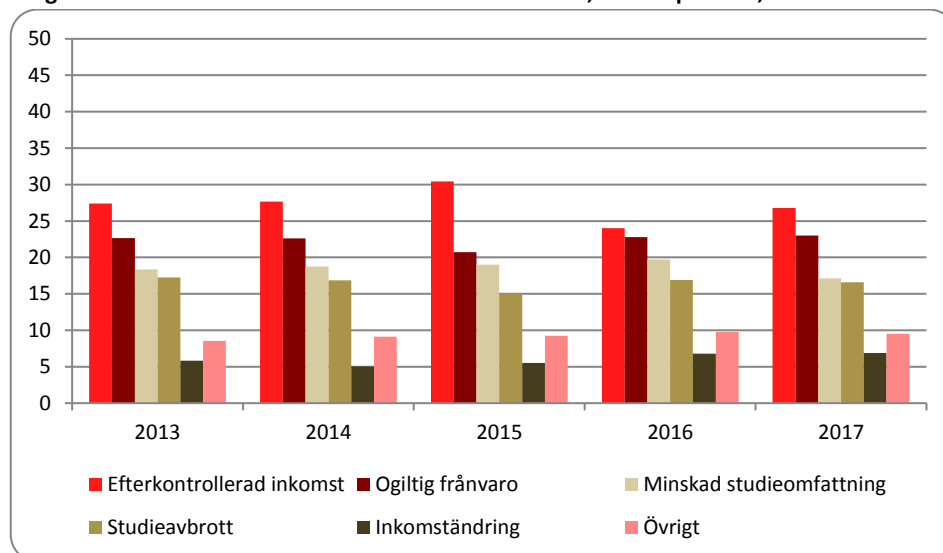
² Beslutsorsaken efterkontrollerad inkomst gäller endast återkrav av studiemedel.

³ Beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar.

⁴ Totalt, netto visar giltiga beslut. Antalet beslut är lägre än antalet nya beslut enligt tabell 8.2. I tabell 8.2 visas även ogiltiga beslut.

Ogiltig frånvaro är den näst vanligaste orsaken till återkrav. Beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar. Därför är det genomsnittliga återkrävda beloppet betydligt lägre för återkrav på grund av ogiltig frånvaro jämfört med återkrav av andra orsaker.

Diagram 8.3 Återkravsbeslut fördelade efter orsak¹, andel i procent, 2013-2017

¹ Beslutsorsaken efterkontrollerad inkomst gäller endast återkrav av studiemedel, och beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar.

Antalet återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst ökade med 21 procent under 2017. Av de återkrav som beslutades under året berodde 27 procent på efterkontrollerad inkomst, vilket är en högre andel jämfört med året innan.

Under 2016 minskade antalet återkravsbeslut som berodde på efterkontrollerad inkomst på grund av att fribeloppet höjdes 2014, vilket var det inkomstår som efterkontrollerades under 2016. Antalet återkravsbeslut på grund av efterkontrollerad inkomst har sedan ökat igen, men inte till samma nivå som 2015.

Tabell 8.4 **Antal återkravsskulder den 31 december och genomsnittlig återkravsskuld, fördelat efter orsak, kronor, 2017**

	Antal återkravsskulder	Genomsnittlig återkravsskuld
Studieavbrott	25 639	12 641
Minskad studieomfattning	19 617	12 604
Ogiltig frånvaro ¹	10 442	2 115
Efterkontrollerad inkomst ²	9 450	19 768
Inkomständring	553	11 815
Uppgift saknas ³	10 167	24 953
Övrigt	7 727	21 464
Totalt	83 595	14 431

¹ Beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar.

² Beslutsorsaken efterkontrollerad inkomst gäller endast återkrav av studiemedel.

³ För återkrav beslutade före 1999 saknas det uppgift om orsak.

Fördelningen av antalet återkrav per återkravsorsak skiljer sig åt mellan de obetalda återkravsskulderna och de beslut som fattats under året. Det beror bland annat på att mottagarna av ett återkrav har olika ekonomiska möjligheter att reglera sin återkravsskuld.

Av de obetalda återkravsskulderna den 31 december 2017 beror 25 600 på avbrutna studier. Den näst vanligaste orsaken till de återkrav som var oreglerade vid årsskiftet är att den studerande hade minskat sin studieomfattning.

Tabell 8.5 **Andel av fattade beslut 2017 respektive återkravsskulder den 31 december, fördelat efter återkravsorsak, procent**

	Andel av fattade beslut	Andel av återkravsskulderna den 31 december 2017
Efterkontrollerad inkomst ¹	26,8	11,3
Ogiltig frånvaro ²	23,0	12,5
Minskad studieomfattning	17,1	23,5
Studieavbrott	16,6	30,7
Inkomständring	6,9	0,7
Övrigt	9,5	9,2
Uppgift saknas ³		12,2

¹ Beslutsorsaken efterkontrollerad inkomst gäller endast återkrav av studiemedel.

² Beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar.

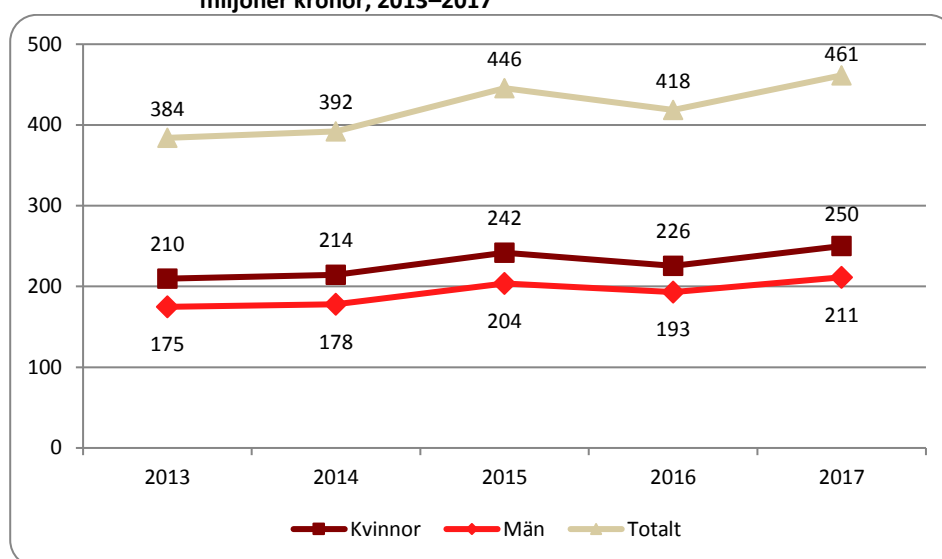
³ För återkravsbeslut före 1999 saknas det uppgift om orsak.

Av de ännu obetalda återkravsskulderna den 31 december 2017 beror 31 procent på studieavbrott. Eftersom studieavbrott bara är orsak till 17 procent av besluten om återkrav, finns det därmed en särskilt stor risk att de som avbryter sina studier med återkrav som följd, inte betalar detta omedelbart. De som får återkrav på grund av hög inkomst betalar däremot ofta återkravet direkt.

8.4 Betalning av återkrav

Under 2017 betalade personer med återkrav in 461 miljoner kronor på sina återkrav, vilket är 43 miljoner kronor mer än under 2016. De ökade inbetalningarna är en följd av att CSN fattade fler beslut om återkrav 2017 jämfört med året innan.

Diagram 8.4 Inbetalt belopp på återkrav fördelat efter kön och totalt, miljoner kronor, 2013–2017

Män betalar in ett lägre belopp än kvinnor, trots att männens andel av den totala återkravsfordran är högre än kvinnornas. Under 2017 stod män för 46 procent av inbetalningarna, medan deras andel av den totala återkravsfordran vid årets slut var 56 procent.

Av dem som fick ett beslut om återkrav av studiehjälp under året hade 84 procent slutreglerat sitt återkrav den 31 december 2017. Det är 2 procentenheter mer än under 2016. Högst andel som har slutreglerat sitt återkrav av studiehjälp finns, i likhet med tidigare år, bland de 300 personer som fått återkrav på grund av minskad studieomfattning. Denna andel var 90 procent. Bland de 12 100 personer som fick ett återkravsbeslut på grund av ogiltig frånvaro, hade 84 procent slutreglerat återkravet vid årets slut.

Av de studerande som fick ett återkrav av studiemedel var det 75 procent som hade slutreglerat sitt återkrav den 31 december 2017. Det är en marginell förbättring jämfört med 2016. Andelen som hade slutreglerat var, liksom tidigare år, högre bland kvinnor än bland män. Skillnaderna i benägenheten att betala återkrav är stora för de olika återkravsorsakerna. Av dem som fick ett återkrav på grund av anmäld inkomständring hade 89 procent slutreglerat sitt återkrav vid årets slut. Av dem som fick ett återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst hade 86 procent slutreglerat sitt återkrav. Av dem som fick ett återkrav på

grund av studieavbrott eller minskad studieomfattning hade 67 respektive 65 procent slutreglerat sitt återkrav.

De personer som hade en återkravsskuld vid utgången av 2017 hade förhållandevis låga inkomster. Genomsnittsinkomsten var 119 900 kronor.

Av återkravsskulderna den 31 december 2017 fanns 23 procent hos Kronofogdemyndigheten. Det är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2016.

Sammantaget tyder de redovisade uppgifterna på att låga inkomster kan vara en avgörande orsak till att återkrav inte regleras och att många personer som får ett återkrav har kvar skulden under lång tid.

9. Återbetalning

Studiestödet ska bidra till ett högt deltagande i utbildning. Samtidigt slår målen för studiestödet fast att det ska ha en god effekt på samhällsekonomi över tiden. För att målen ska uppnås är det alltså viktigt att den del av studiestödet som är lån återbetalas.⁹¹

CSN:s återbetalningsverksamhet innefattar i huvudsak administration av tre olika lånetyper samt återkrav. Målet är att verksamheten ska säkerställa att lån återbetalas och återkrav betalas. I detta kapitel behandlas lånen. Återkrav behandlar vi i kapitel 8.

9.1 Tre lånetyper

CSN administrerar återbetalningen av tre typer av lån för studier:

- studiemedel (lån tagna före den 1 januari 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001)

Lånetypen studiemedel, som lämnades före 1989, är utformad som ett annuitetsliknande lån. Dessa lån betalar låntagaren normalt tillbaka senast vid 50 års ålder.

Lånetypen studielån, som lämnades mellan 1989 och 2001, har en inkomstbaserad återbetalning där låntagaren betalar tillbaka 4 procent av inkomsten enligt senaste beslut om slutlig skatt.

Lånetypen annuitetslån lämnas sedan 1 juli 2001 och lånet är konstruerat ungefär som ett vanligt annuitetslån. Skillnaden är att den årliga återbetalningen är något större i slutet än i början av återbetalningstiden. På lånet läggs ränta från den dag som CSN betalar ut det. Räntan för annuitetslånet var 0,34 procent under 2017. Återbetalningstiden är normalt 25 år. Om det återstår mindre än 25 år fram till dess att låntagaren fyller 60 år eller om studieskulden är låg, blir återbetalningstiden kortare. Den årliga återbetalningen baseras på

- skuldens storlek
- räntan för året
- antalet år som återbetalningen beräknas pågå
- ett uppräkningsstal.

Uppräkningsstalet innebär att årsbeloppet årligen räknas upp med 2 procent vid oförändrad ränta.

9.2 Trygghetsregler för nedsättning och avskrivning av lån

Inom samtliga tre lånetyper finns det särskilda trygghetsregler som gör det möjligt för låntagaren att få den årliga återbetalningen nedsatt till ett lägre belopp. Den som har annuitetslån kan få nedsättning av årsbeloppet vid nya studier med studiemedel, studiestartsstöd eller med utbildningsbidrag för doktorander⁹². Det är också möjligt för låntagare med låga

⁹¹ Se prop. 2017/18:1.

⁹² Förordningen om utbildningsbidrag för doktorander upphörde att gälla 2017. De som har fått beslut om utbildningsbidrag för doktorander före 1 juli 2017 har dock även fortsättningsvis rätt till nedsättning till 30 juni 2022.

inkomster att ansöka om och få nedsättning. Årsbeloppet kan sättas ned till 5 eller 7 procent av den beräknade inkomsten, beroende på låntagarens ålder.⁹³ Det är även möjligt att få betala ett lägre årsbelopp om det finns synnerliga skäl, exempelvis om låntagaren regelbundet får försörjningsstöd.

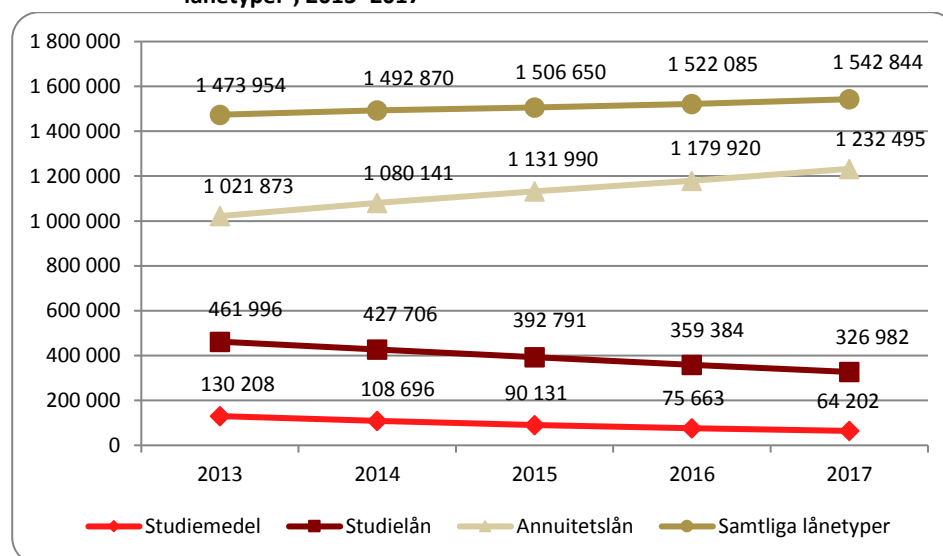
I vissa fall kan hela eller delar av en studieskuld skrivas av. En avskrivning av annuitetslånet kan ske vid 68 års ålder eller om låntagaren avlider. För de båda äldre lånetyperna sker avskrivningen vid 65 års ålder eller om låntagaren avlider. En studerande som har tagit lån för att läsa in behörighetsgivande ämnen på grundskole- eller gymnasienivå kan få dessa lån avskrivas med högst hälften om hen fortsätter sina studier på högskolan.⁹⁴ En avskrivning kan även göras om det finns synnerliga skäl. Denna prövning är mycket restriktiv.

9.3 Låntagare och fordran

9.3.1 Antal låntagare och lån

Den 31 december 2017 fanns det 1 542 800 låntagare med en studieskuld, vilket är en rekordhög siffra. Antalet låntagare med en studieskuld ökade med 20 800 personer under 2017. De senaste årens ökning har varit förhållandevis stora, vilket beror på att de nya låntagarna har varit fler än de låntagare som har slutreglerat sina lån. Det totala antalet lån var 1 623 700 stycken.

Diagram 9.1 Antal personer med studieskuld fördelat efter lånetyp och samtliga lånetyper¹, 2013–2017²

¹ Nettoräknat antal. Personer med flera lånetyper räknas bara en gång.

² Den 31 december respektive år.

⁹³ Till och med det år låntagaren fyller 49 år kan årsbeloppet sättas ned till 5 procent av inkomsten. Från och med det år låntagaren fyller 50 år kan årsbeloppet sättas ned till 7 procent av inkomsten. I beräkningsunderlaget tas även hänsyn till del av eventuell förmögenhet.

⁹⁴ Rätten till avskrivning av lån för behörighetsgivande studier upphörde den 1 januari 2018 men gäller fortfarande de som har studerat på grundskole- eller gymnasienivå före 2018.

Antalet låntagare minskar naturligt nog för de båda äldre lånetyperna medan de ökar för den nuvarande lånetypen annuitetslån. Antalet låntagare med annuitetslån ökade med 52 600 personer under 2017, trots att 32 600 låntagare slutreglerade sina annuitetslån under året.

Av alla låntagare var 59 procent kvinnor och 41 procent män. Andelen kvinnor är högst inom den äldsta lånetypen studiemedel med 64 procent, och lägst inom annuitetslånet med 58 procent.

Könsfördelningen bland låntagarna med annuitetslån har varit oförändrad de senaste åren. Inom lånetypen studielån är könsfördelningen också i stort sett oförändrad, men det har successivt skett en svag minskning av andelen män de senaste tio åren. Det beror på att män med lånetypen studielån har högre genomsnittligt årsbelopp⁹⁵ och därmed slutreglerar sina lån i något snabbare takt än kvinnor. Andelen kvinnor med den äldsta lånetypen studiemedel ökade under många år, men sedan 2016 har andelen kvinnor som har denna lånetyp minskat något.

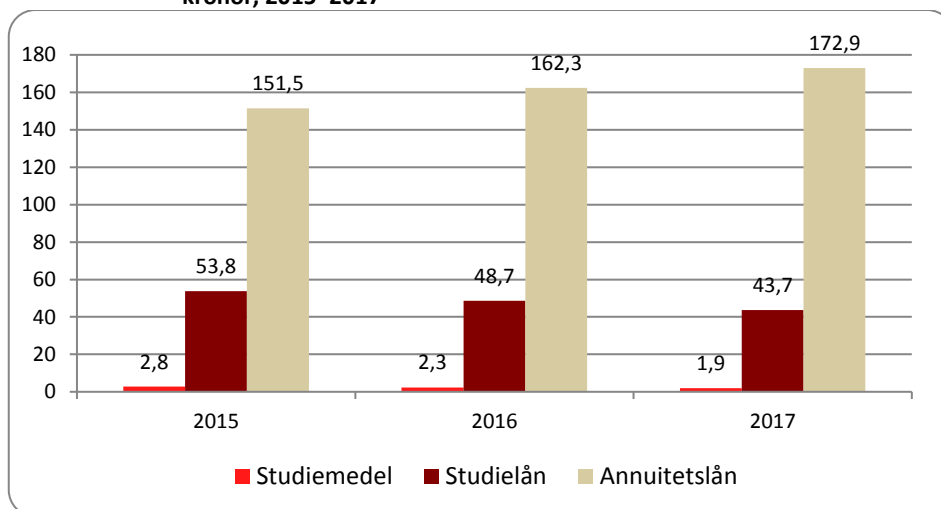
Antalet låntagare som bara har ett lån ökar i takt med antalet nya studiemedelstagare med annuitetslån, samtidigt som låntagare med flera lånetyper slutreglerar sina lån.

Under 2017 hade 1 463 100 personer lån inom bara en lånetyp, varav fyra av fem hade lånetypen annuitetslån. Ungefär 79 800 personer hade minst två lånetyper, vilket är en minskning med 13 procent jämfört med 2016. Fyra av fem låntagare med flera lånetyper hade kombinationen studielån och annuitetslån.

9.3.2 Fordran på lån

Den utestående fordran var 218,5 miljarder kronor⁹⁶ för de tre lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån per den 31 december 2017, inklusive avgifter.

Diagram 9.2 Utestående fordran¹ av lån för studier fördelat efter lånetyp, miljarder kronor, 2015–2017²

¹ Utestående fordran omfattar både lån och avgifter.

² Den 31 december respektive år.

⁹⁵ Att män har högre genomsnittligt årsbelopp än kvinnor inom lånetypen studielån beror på att de har högre genomsnittlig inkomst än kvinnor (se avsnitt 9.4.2 om årsbelopp och 9.5 om låntagares inkomster).

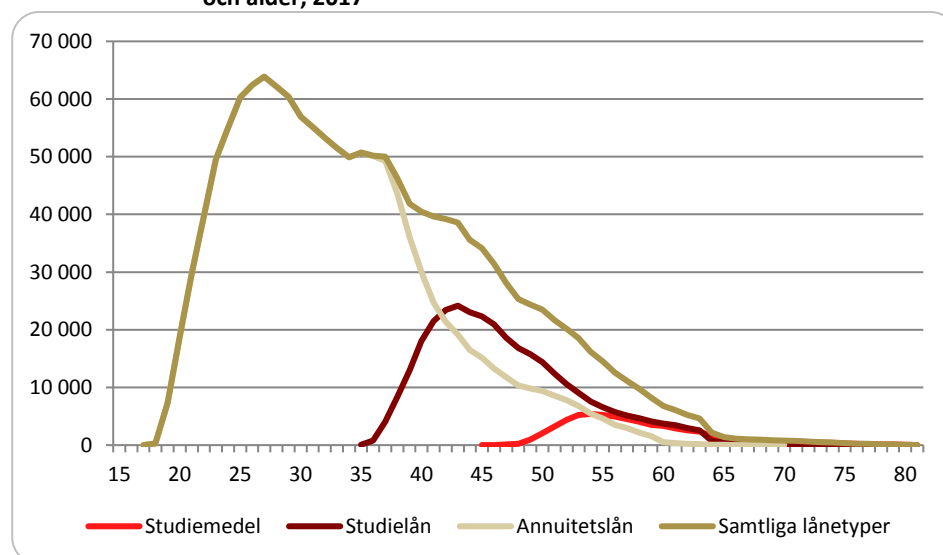
⁹⁶ Inklusive kapitaliserad ränta. Den totala utestående lånefordran var 219,0 miljarder kronor. I beloppet ingår lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån, uppsagda lån, studielån före studiemedelsystemets införande (1965) samt belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

Fordran ökade med 5,3 miljarder kronor under 2017, vilket är en ökning med 2 procent. Kvinnors andel av fordran var högst inom lånetypen studiemedel med 63 procent och lägst inom lånetypen annuitetslån med 59 procent. Könsfördelningen för fordran ligger ungefär i linje med könsfördelningen för de personer som har de olika lånetyperna.

Den främsta orsaken till att fordran ökar är att utbetalningarna av lån är större än inbetalningarna. Under 2017 betalade CSN ut 18,1 miljarder kronor i form av lån medan inbetalningarna av lån var 13,3 miljarder kronor. Dessutom ökade utbetalningarna av lån med 592 miljoner kronor under 2017 medan inbetalningarna på ordinarie lån minskade med 6 miljoner kronor.⁹⁷

Jämfört med utgången av 2016 har den utestående fordran för avgifter inom lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån ökat med 10 procent till 1,5 miljarder kronor. Att fordran för avgifter ökar förhållandevis mycket beror på att påminnelseavgiften höjdes från 200 kronor till 450 kronor vid ingången av 2015. Många av dem som debiteras påminnelseavgifter har betalningssvårigheter och därför ligger påminnelseavgifterna ofta obetalda under en lång tid.

Diagram 9.3 Antal låntagare, fördelat efter lånetyp, samtliga lånetyper¹ och ålder, 2017

¹ Nettoräknat antal. Personer med flera lånetyper räknas bara en gång.

² Diagrammet har sekretessgranskats och enskilda värden mindre än 3 har slagits ihop med närmaste högre eller lägre ålder.

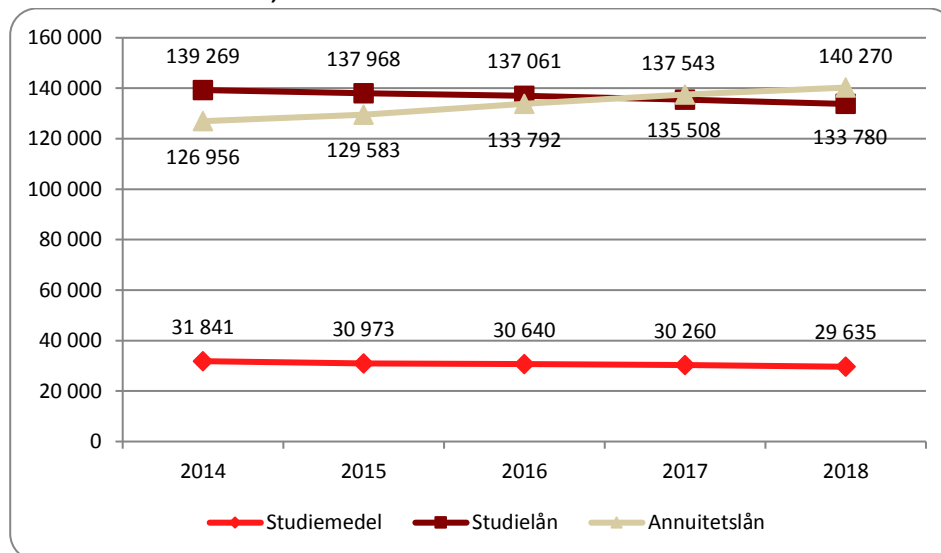
Låntagarnas ålder skiljer sig åt mellan de tre olika lånetyperna. Låntagarna med studiemedel är äldst, medan låntagare med annuitetslån är yngst. Ålderskillnaderna innebär även att låntagarnas inkomster och familjesituation varierar. Detta gör det svårt att jämföra lånetyperna, exempelvis när det gäller debiterade och inbetalda belopp, reserveringar för låneförluster och andelen låntagare som beviljas nedsättning.

⁹⁷ De totala inbetalningarna av lån minskade med 4 miljoner kronor om man även inkluderar uppsagda lån, studielån före studiemedelsystemets införande (1965) samt belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

9.3.3 Skuldsättning

Den 1 januari 2018 var den totala genomsnittliga skulden för låntagarna 141 600 kronor, vilket är 1 500 kronor högre än året innan. Den genomsnittliga studieskulden varierar dock mellan lånetyperna. Lågst genomsnittlig studieskuld har låntagare med lånetypen studiemedel. Studielån var länge den lånetyp med högst genomsnittlig skuld, men sedan 2017 är det låntagarna med lånetypen annuitetslån som har högst genomsnittlig studieskuld.

Diagram 9.4 Genomsnittlig ingående¹ studieskuld, fördelat efter lånetyp, kronor, 2014–2018

¹ Den 1 januari respektive år.

Den genomsnittliga skulden för låntagare med annuitetslån ökade under 2017, och uppgick till 140 300 kronor vid ingången av 2018. Utvecklingen av skuldsättningen för låntagare med annuitetslån beror bland annat på hur stora lån som betalas ut. Fördelningen mellan bidrag och lån inom studiemedelssystemet påverkar skuldsättningen. Skuldsättningen påverkas även om totalbeloppet höjs utan att fördelningen förändras.⁹⁸ Lånedelen har höjts flera gånger de senaste åren inom lånetypen annuitetslån, vilket leder till en ökad skuldsättning för låntagare med annuitetslån.

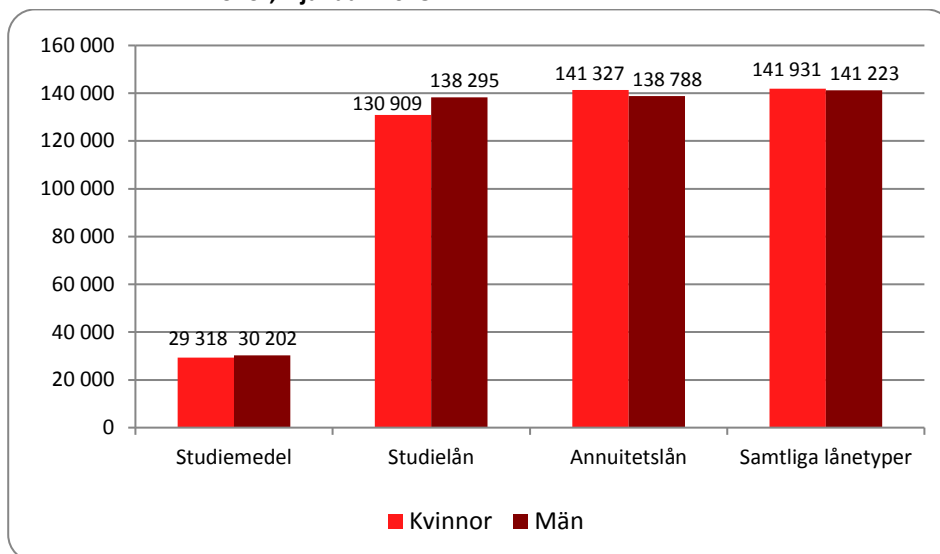
Genomsnittsskulden för låntagare inom de äldre lånetyperna studielån och studiemedel fortsatte att minska under 2017, och var 133 800 respektive 29 600 kronor vid ingången av 2018.

Den främsta orsaken till skillnaderna i genomsnittliga skulder mellan lånetyperna är att låntagare med lånetyperna studiemedel och studielån är äldre än låntagare med annuitetslån.⁹⁹ De allra flesta med de båda äldre lånetyperna har lämnat studierna bakom sig och betalar i stället av på sina studieskulder.

⁹⁸ Se även avsnitt 5.4 om lån under studietiden.

⁹⁹ För mer information om låntagarnas åldersfördelning, se avsnitt 9.3.2.

Diagram 9.5 Genomsnittlig skuld fördelat efter kön, lånetyp och samtliga lånetyper¹, kronor, 1 januari 2018

¹ Kategorin inkluderar även låntagare med mer än ett lån.

Män har högre genomsnittlig skuld än kvinnor inom lånetyperna studielån och studiemedel. Kvinnor har däremot högre genomsnittlig skuld än män inom annuitetslånet, trots att kvinnor betalar av sina annuitetslån i snabbare takt. Att kvinnor har högre skulder beror på att kvinnor i genomsnitt har lån under något längre tid än män.

Den 1 januari 2018 var den genomsnittliga skulden för kvinnor med lånetypen annuitetslån 141 300 kronor och för män 138 800 kronor. Det är en ökning jämfört med året innan för både kvinnor och män. Även bland nya återbetalningsskyldiga låntagare med annuitetslån hade kvinnor högre genomsnittsskulder än män. Skillnaden vid ingången av 2018 var 4 800 kronor.

Den genomsnittliga skulden beror både på hur mycket de studerande lånar och på hur mycket de betalar på sina lån. För att ge en tydligare bild av hur mycket de studerande med lånetypen annuitetslån lånar under studietiden redovisar vi i avsnitt 5.4.5 uppgifter om studieskulder vid återbetalningens början, bland annat fördelat på utbildningsnivå.

Den genomsnittliga skulden för lånetypen studielån minskar för både kvinnor och män, men de senaste åren har skulden minskat snabbare för kvinnor än för män. Vid ingången av 2018 var den genomsnittliga skulden för lånetypen studielån 130 900 kronor för kvinnor och 138 300 kronor för män.

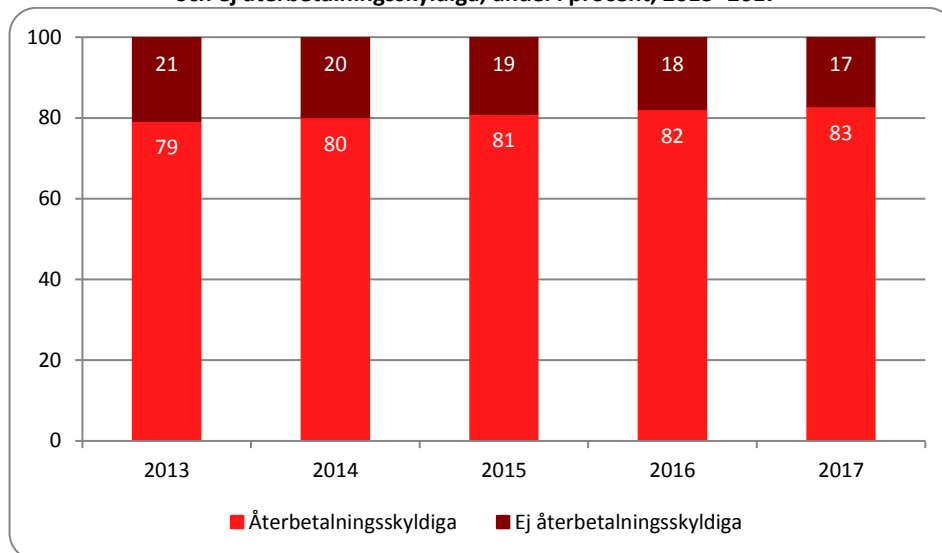
9.4 Debitering och inbetalning

9.4.1 Återbetalningsskyldiga låntagare

En låntagare blir återbetalningsskyldig vid det årsskifte som inträffar tidigast sex månader efter den senaste perioden med studiestöd.

Den 1 januari 2017¹⁰⁰ var det 1 322 400 låntagare som var återbetalningsskyldiga, vilket är en ökning med 15 600 personer jämfört med 2016. Antalet återbetalningsskyldiga låntagare med lånetypen annuitetslån ökade med 48 400 personer, medan antalet återbetalningsskyldiga med lånetyperna studiemedel och studielån fortsatte att minska. Totalt var 87 procent av låntagarna återbetalningsskyldiga under 2017.

Diagram 9.6 Låntagare med annuitetslån, fördelat på återbetalningsskyldiga och ej återbetalningsskyldiga, andel i procent, 2013–2017¹

¹ Per den 1 januari respektive år.

Återbetalningsskyldiga låntagare utgör 83 procent av alla låntagare med annuitetslån, medan deras andel av fordran är 84 procent av den totala fordran på annuitetslånet. Inom de två äldre lånetyperna studiemedel och studielån är alla låntagare återbetalningsskyldiga.

Av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare 2017 hade 1 900 personer enbart administrativa avgifter kvar att betala.

9.4.2 Årsbelopp

CSN debiterade låntagarna totalt 13,6 miljarder kronor i årsbelopp för 2017.¹⁰¹

Av alla återbetalningsskyldiga med annuitetslån debiterades 46 procent ett årsbelopp i intervallet 6 000–6 999 kronor vid ingången av 2017. Inom lånetyperna studielån och studiemedel är det vanligast att CSN debiterar ett belopp i intervallet 10 000–14 999 kronor respektive 4 000–4 999 kronor.

¹⁰⁰ De låntagare som var återbetalningsskyldiga vid ingången av 2017 ses som återbetalningsskyldiga hela året.

¹⁰¹ Per den 1 januari 2017. Debiterat årsbelopp efter hänsyn till ändringar under avgiftsåret 2017 var 12,2 miljarder kronor, vilket redovisas närmare i avsnitt 9.6.

Tabell 9.1 Antal och andelar i procent återbetalningsskyldiga med annuitetslån, fördelat efter kön och ursprungligt årsbelopp för 2017, kronor

Årsbelopp	Kvinnor	Män	Totalt	Andel av återbetalningsskyldiga
0	4 745	4 874	9 619	1,0
1-1 999	6 422	6 008	12 430	1,3
2 000-2 999	2 168	1 762	3 930	0,4
3 000-3 999	2 000	1 654	3 654	0,4
4 000-4 999	2 308	1 876	4 184	0,4
5 000-5 999	2 291	1 913	4 204	0,4
6 000-6 999	259 141	193 420	452 561	46,2
7 000-7 999	80 078	48 674	128 752	13,2
8 000-8 999	51 763	34 045	85 808	8,8
9 000-9 999	39 660	27 588	67 248	6,9
10 000-14 999	91 362	65 583	156 945	16,0
15 000-19 999	16 943	10 337	27 280	2,8
20 000-	13 155	8 752	21 907	2,2
Totalt	572 036	406 486	978 522	100

Av de återbetalningsskyldiga låntagarna med annuitetslån debiterades 5 procent ett årsbelopp på 15 000 kronor eller högre. Motsvarande andel var 36 procent bland låntagarna med lånetypen studielån och 2 procent bland låntagarna med lånetypen studiemedel.

Tabell 9.2 Genomsnittliga ursprungligt årsbelopp, fördelat efter lånetyp och kön, 2015–2017

	2015			2016			2017		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Studiemedel	5 559	5 204	5 433	5 429	4 907	5 247	5 360	4 700	5 129
Studielån	11 796	13 413	12 437	12 272	13 556	12 777	12 770	13 810	13 176
Annuitetslån	8 603	8 450	8 539	8 655	8 516	8 597	8 678	8 531	8 617

Storleken på de genomsnittliga årsbeloppen varierar både mellan lånetyperna och mellan kvinnor och män inom respektive lånetyp. Störst skillnad mellan kvinnor och män är det bland återbetalningsskyldiga med lånetypen studielån där männens genomsnittliga årsbelopp är 1 000 kronor högre än kvinnornas. Detta återspeglar inkomstskillnaderna mellan könen bland dessa låntagare.

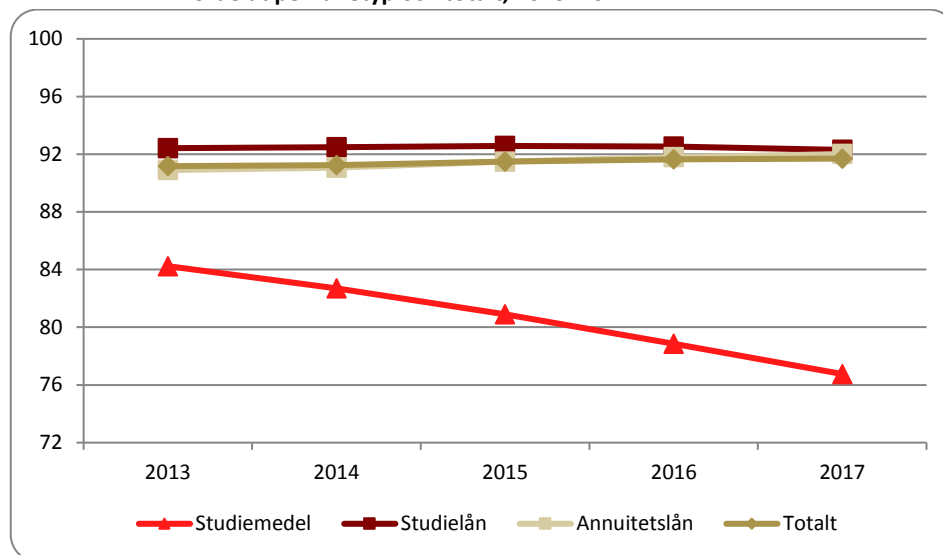
Skillnaderna mellan kvinnors och mäns årsbelopp för annuitetslån är väsentligt mindre. Återbetalningsskyldiga kvinnor med annuitetslån debiteras ett genomsnittligt årsbelopp som är cirka 150 kronor högre än männens. Det förklaras av att kvinnor har högre genomsnittliga skulder.

9.4.3 Inbetalningar

Under 2017 gjordes inbetalningar på 13,3 miljarder kronor för låntyperna studiemedel, studielån och annuitetslån. Det är en minskning med 6 miljoner kronor¹⁰² jämfört med 2016. I beloppet ingår kapital, ränta och avgifter (inklusive uppläggningsavgifter för annuitetslån). Även förtida inbetalningar ingår i beloppet. För annuitetslånet betalades det in 8,1 miljarder kronor under 2017. Motsvarande siffra för studielånet var 4,8 miljarder. För låntypen studiemedel betalades det in 336 miljoner kronor. Över tid ökar det inbetalda beloppet för annuitetslånet medan det minskar för låntyperna studielån och studiemedel. Det beror på att antalet återbetalningsskyldiga låntagare ökar för annuitetslånet. För låntyperna studielån och studiemedel blir låntagarna färre i takt med att dessa lån slutregleras.

Av de debiterade årsbeloppen för 2017 betalade låntagarna under året in totalt 11,2 miljarder kronor, exklusive avgifter och förtida inbetalningar. Det innebär att låntagarna betalade in totalt 91,7 procent av vad som debiterats för året, vilket är marginellt högre andel än 2016.¹⁰³

Diagram 9.7 Andel inbetalt av aktuellt debiterat årsbelopp, procent, fördelat per låntyp och totalt, 2013–2017¹

¹ Observera att skalan i diagrammet är brutens.

Under 2017 betalade låntagarna med låntyperna studielån och annuitetslån in 92 procent av det debiterade årsbeloppet. Andelen är betydligt lägre inom låntypen studiemedel, vilket beror på att många av de låntagare som är bättre på att betala har slutreglerat sina skulder. Därmed har relativt många av de kvarvarande låntagarna har någon form av betalningsproblem.

För låntypen studiemedel minskade andelen som låntagarna betalade in med 2,1 procentenheter jämfört med 2016. Inbetalningarna minskade något inom låntypen studielån, medan andelen ökade svagt för låntagare med annuitetslånet.

¹⁰² De totala inbetalningarna av lån minskade med 4 miljoner kronor om man även inkluderar uppsagda lån, studielån före studiemedelsystemets införande (1965) samt belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

¹⁰³ Det är viktigt att notera att hela eller delar av ett årsbelopp kan betalas efter att avgiftsåret passerat. Detta ökar andelen inbetalt för ett visst avgiftsår över tid.

Tabell 9.3 Andel inbetalt av debiterat årsbelopp under avgiftsåret 2017, fördelat efter lånetyp och kön, procent¹

	Kvinnor	Män	Totalt
Annuitetslån	93,0	90,7	92,0
Studielån	93,5	90,6	92,3
Studiemedel	84,2	60,2	76,8
Totalt	92,9	90,0	91,7

¹ Inbetalningarna har ställts i förhållande till det aktuellt debiterade beloppet per den 31 december.

Kvinnor betalar in en högre andel av det debiterade årsbeloppet inom alla tre lånetyper. Betalningsgraden är högst bland kvinnor med lånetypen studielån, 93,5 procent, medan män med den äldsta lånetypen studiemedel bara betalar in 60,2 procent av det debiterade årsbeloppet.

Tabell 9.4 Samtliga lånetyper: ackumulerade inbetalningar som andel av aktuellt debiterade årsbelopp, fördelat efter bosättning, procent¹

		Avgiftsår			
		2014	2015	2016	2017
Avgiftsåret	Totalt oavsett bosättning	91,3	91,5	91,6	91,7
	Bosatta i Sverige	93,5	93,6	93,8	93,8
	Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ²	58,7	60,1	60,4	60,6
	Bosatta utomlands	69,3	70,3	71,3	71,2
	Okänd bosättning	4,5	4,5	4,7	4,5
Avgiftsåret +1	Totalt oavsett bosättning	93,9	93,8	93,9	
	Bosatta i Sverige	95,9	95,8	95,8	
	Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ²	64,1	64,9	65,2	
	Bosatta utomlands	74,9	75,4	76,2	
	Okänd bosättning	7,8	7,0	7,9	
Avgiftsåret+2	Totalt oavsett bosättning	94,7	94,6		
	Bosatta i Sverige	96,6	96,5		
	Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ²	66,7	67,5		
	Bosatta utomlands	77,0	77,6		
	Okänd bosättning	11,1	10,2		
Avgiftsåret+3	Totalt oavsett bosättning	95,6			
	Bosatta i Sverige	97,4			
	Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ²	69,4			
	Bosatta utomlands	79,4			
	Okänd bosättning	15,1			

¹ Inbetalningarna har ställts i förhållande till det aktuellt debiterade beloppet per den 31 december respektive år. För det tredje året efter avgiftsåret har inbetalningarna ställts i relation till det aktuellt debiterade beloppet per den 30 november samma år.

² I denna uppgift ingår dels de som är bosatta utomlands, dels de som CSN saknar adress till och där större andelen antas vara bosatta utomlands.

Det är stora skillnader mellan i vilken utsträckning bosatta i Sverige och bosatta utomlands betalar det debiterade årsbeloppet. Bosatta i Sverige betalade under 2017 in 93,8 procent av de debiterade beloppen, medan bosatta utomlands betalade in 71,2 procent.

Jämfört med 2016 är betalningsgraden under avgiftsåret 2017 oförändrad för bosatta i Sverige men minskade med 0,1 procentenhet för bosatta utomlands. Betalningsgraden har dock ökat med cirka 1,9 procentenheter för bosatta utomlands sedan 2014, medan betalningsgraden för bosatta i Sverige har ökat med 0,4 procentenheter under samma period.

Låntagare som saknade adress betalade in 4,5 procent av de debiterade årsbeloppen under 2017. Många av dessa låntagare antas vara bosatta utomlands och därför redovisas även betalningsgraden för låntagare bosatta utomlands och låntagare som saknar adress samfällt. Under 2017 betalade låntagare från denna grupp in 60,6 procent av de debiterade årsbeloppen.

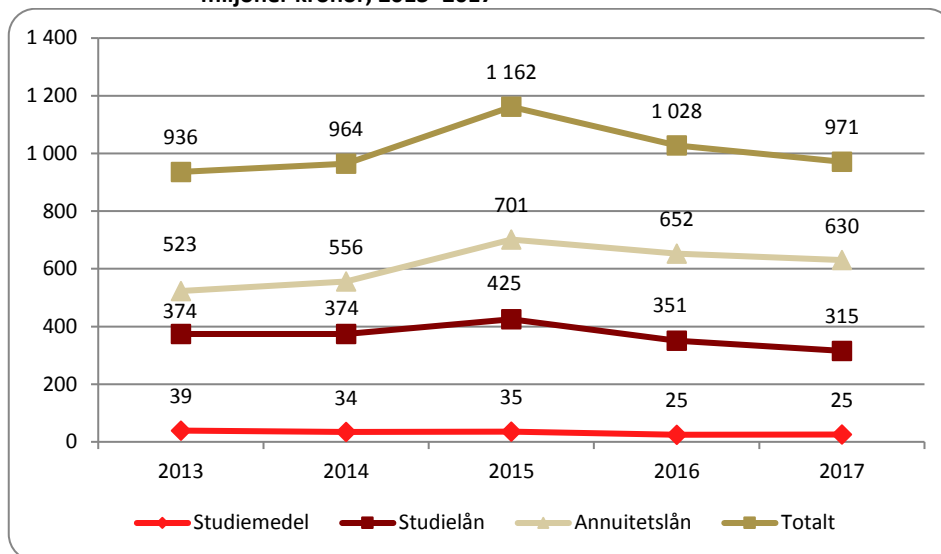
En anledning till att betalningsgraden ökar vid en summering av inbetalningarna från låntagare bosatta utomlands och låntagare med saknad adress är att antalet låntagare med saknad adress minskade under året (se avsnitt 9.11). I samband med att CSN hittar adresser till låntagare som myndigheten har saknat adress till, ökar inbetalningarna. En del av de låntagare CSN hittade adresser till klassificeras nu istället som bosatta utomlands. Att CSN hittar fler adresser kan därmed bidra till att betalningsgraden minskar bland de låntagare som är bosatta utomlands.

Att betalningsgraden totalt sett ökar något är positivt för samhällsekonomin. Att betalningsgraden minskar marginellt för utlandsbosatta låntagare är negativt, men att minskningen åtminstone till en del beror på att antalet låntagare som CSN saknar adress till minskar, är samtidigt positivt.

Det görs relativt stora inbetalningar även efter aktuellt avgiftsår. Under 2017 betalade låntagarna in totalt 692 miljoner kronor i årsbelopp och avgifter för tidigare år.¹⁰⁴ Bosatta i Sverige hade betalat in 93,5 procent av det debiterade beloppet under avgiftsåret 2014 och 97,4 procent tre år efter avgiftsåret, det vill säga 2017. Bosatta utomlands hade betalat in 79,4 procent av det debiterade beloppet tre år efter avgiftsåret, jämfört med 69,3 procent under avgiftsåret. Andelsmässigt kommer det alltså för bosatta utomlands in en större andel av det debiterade beloppet efter avgiftsåret. Oavsett bosättning betalade låntagarna in totalt 95,6 procent av det debiterade årsbeloppet tre år efter avgiftsåret 2014.

¹⁰⁴ Inbetald ränta som hör till årsbeloppen räknas nu med, vilket inte gjordes till och med ”Studiestödet 2015”.

Diagram 9.8 Förtida inbetalningar av lån, fördelat efter lånetyp och totalt, miljoner kronor, 2013–2017

De förtida inbetalningarna var 971 miljoner kronor under 2017. Det är en minskning med 57 miljoner kronor jämfört med 2016. Störst minskning har skett inom lånetypen studielån, medan låntagare med lånetypen studiemedel har ökat sina förtida inbetalningar något. Inom lånetypen annuitetslån minskade de förtida inbetalningarna med 3 procent.

De förtida inbetalningarna utgjorde 7 procent av de totala inbetalningarna under 2017.¹⁰⁵ Högst andel förtida inbetalningar gjordes av låntagare med den äldsta lånetypen studiemedel. Fyra av tio med lånetypen studiemedel som gjorde en förtida inbetalning under 2017 slutreglerade även sin skuld. De betalade totalt in 22,2 miljoner kronor i förtida inbetalningar, vilket motsvarar nästan 90 procent av de förtida inbetalningarna under året inom lånetypen.

Inom samtliga lånetyper var det en högre andel kvinnor än män som gjorde förtida inbetalningar, vilket det varit varje år sedan CSN 2009 började redovisa könsfördelad statistik över dessa inbetalningar.

Inom lånetypen annuitetslån minskade de förtida inbetalningarna för andra året i följd. Minskningen skedde trots att antalet låntagare som betalade in i förtid ökade med 2 300 personer till 81 100 personer. Skillnaderna i antalsuppgifter mellan olika år bör tolkas försiktigt, eftersom många förtida inbetalningar, särskilt när det gäller mindre belopp, beror på rättelser och misstag.

Under 2017 slutreglerade 10 600 personer sina annuitetslån genom en förtida inbetalning, vilket är samma antal som 2016.

Personer som gör förtida inbetalningar har vanligen en relativt låg skuld. Inom lånetypen annuitetslån var det exempelvis en överrepresentation av förtida inbetalningar från låntagare som hade en skuld som var lägre än 100 000 kronor.

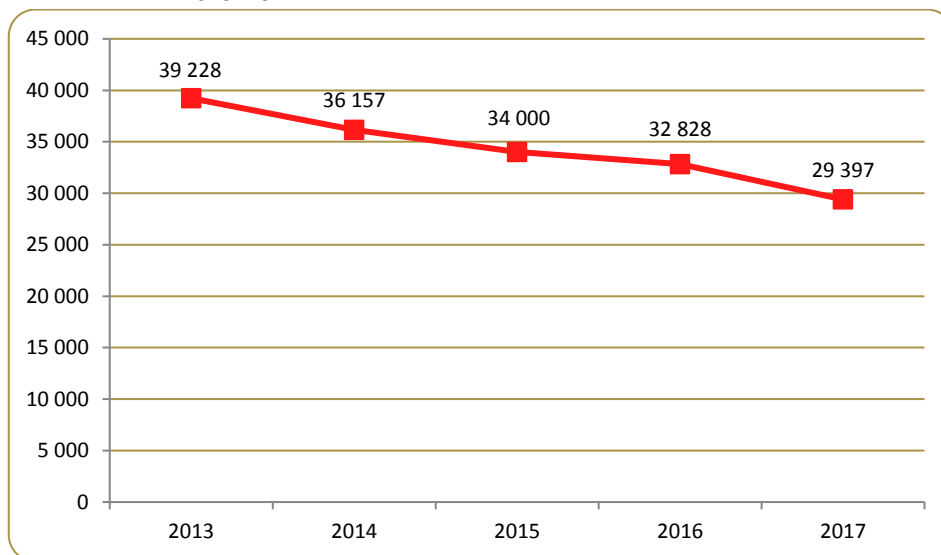
9.4.4 Nolldebiteringar

Antalet låntagare med lånetypen studielån som debiteras 0 kronor i årsbelopp, så kallat nolldebiterade, fortsatte att minska under 2017. Andelen nolldebiterade i förhållande till

¹⁰⁵ Totala inbetalningar utan avgifter.

samtliga återbetalningsskyldiga inom lånetypen har varit i princip oförändrad sedan 2008. Totalt hade 29 400 låntagare med studielån ett ursprungligt debiterat årsbelopp på 0 kronor för 2017. För 20 600 av dem beror nolldebiteringen på att inkomsten understeg gränsen för debitering. Därutöver görs det en del nolldebiteringar trots att låntagaren har haft inkomster över denna gräns. Detta kan exempelvis bero på att hela den återstående skulden enbart består av obetalda årsbelopp för tidigare år.

Diagram 9.9 Antal nolldebiterade låntagare med lånetypen studielån, 2013–2017

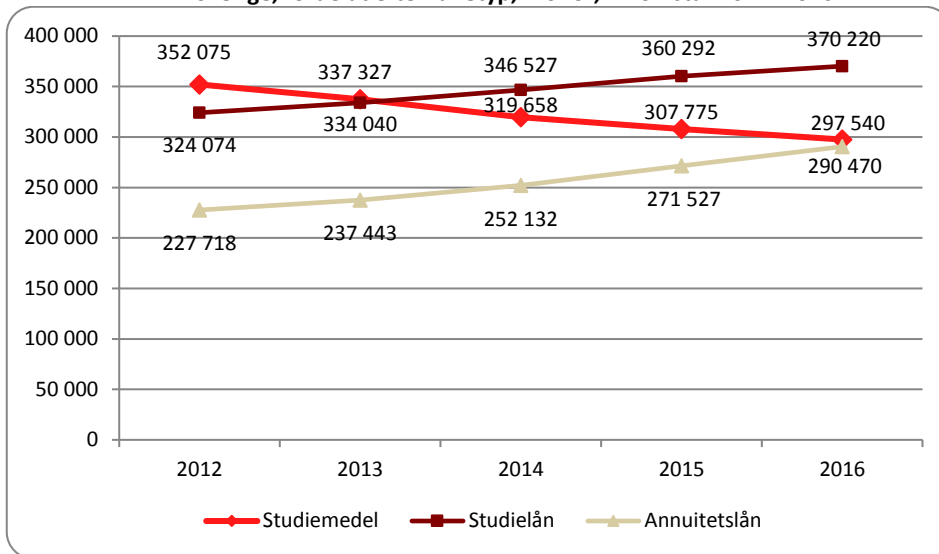
En del återbetalningsskyldiga låntagare är felaktigt folkbokförda på en adress i Sverige trots att de egentligen bor utomlands. CSN har då inte kännedom om den korrekta bosättningen. För låntagare med lånetypen studielån fastställs årsbeloppet i dessa fall felaktigt till 0 kronor, eftersom de saknar inkomst i Sverige eller har en inkomst som understiger den nedre gränsen för debitering.

Om CSN hittar uppgifter om att en låntagare är bosatt utomlands eller har inkomster i utlandet kan vi omdebitera årsbeloppet. Under 2017 debiterade CSN årsbelopp för 1 000 låntagare som felaktigt hade debiterats 0 kronor i årsbelopp i början av 2017. Dessa årsbelopp uppgick till totalt 10 miljoner kronor vid utgången av 2017.

9.5 Återbetalningsskyldiga låntagares inkomster

Under inkomståret 2016 hade återbetalningsskyldiga låntagare med lånetypen studielån högre genomsnittliga inkomster än de med lånetyperna studiemedel och annuitetslån. Det beror på att låntagarna med lånetypen studielån är äldre och därmed har arbetat fler år än de med lånetypen annuitetslån, som ofta är relativt nyetablerade på arbetsmarknaden.

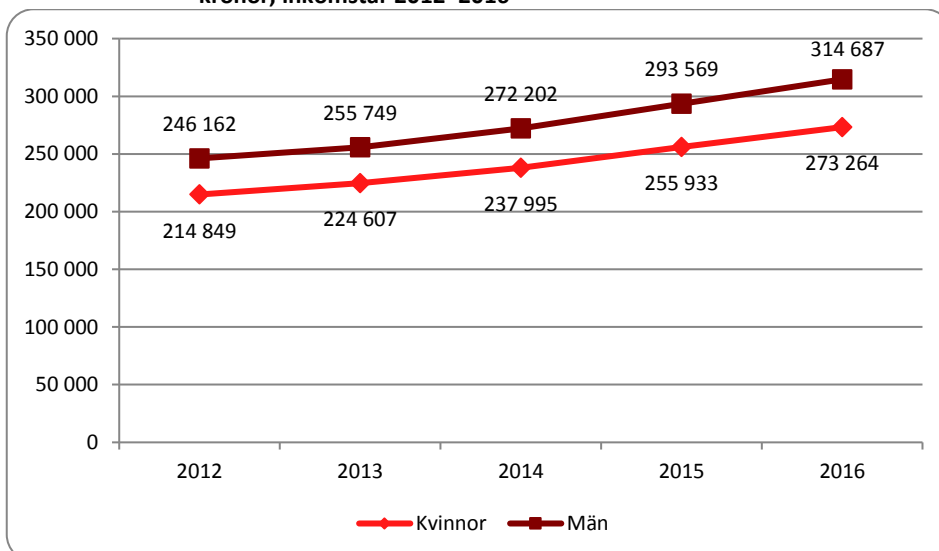
Diagram 9.10 Genomsnittliga inkomster för återbetalningsskyldiga låntagare folkbokförda i Sverige, fördelat efter lånetyp, kronor, inkomstår 2012–2016

Under inkomståret 2016 fortsatte genomsnittsinkomsten att minska för låntagare med lånetypen studiemedel, vilket främst beror på att många, framför allt män, med höga inkomster har slutreglerat sina lån. Männen genomsnittsinkomst minskade med 23 900 kronor under inkomståret, medan motsvarande minskning bland kvinnorna var 3 800 kronor.

De genomsnittliga inkomsterna för låntagare med lånetyperna studielån och annuitetslån ökade med 9 900 kronor respektive 18 900 kronor. Kvinnor med lånetyperna studielån respektive annuitetslån hade 2016 en genomsnittsinkomst som utgjorde 92 procent respektive 87 procent av männen inkomst.

Diagram 9.11 Genomsnittliga inkomster för återbetalningsskyldiga låntagare, med annuitetslån, folkbokförda i Sverige, fördelat efter kön, kronor, inkomstår 2012–2016

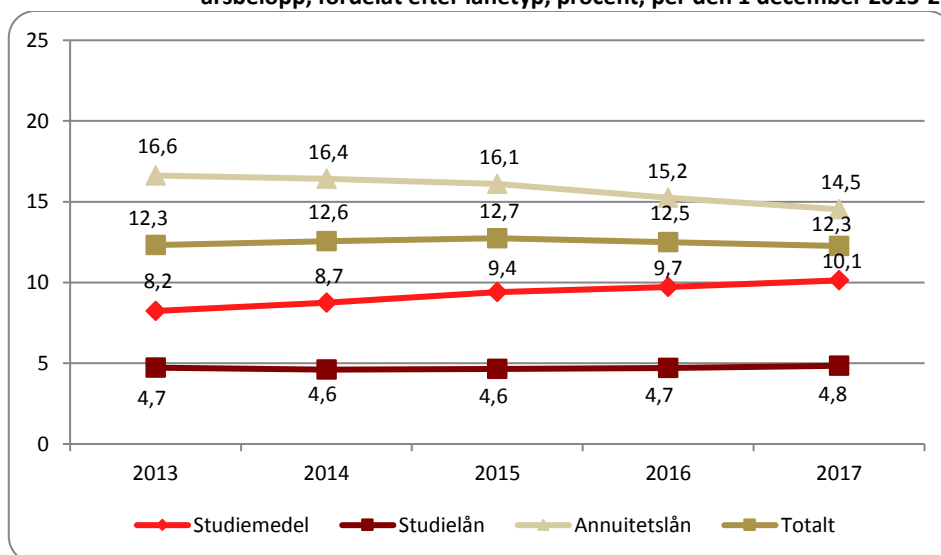
Under inkomståret 2016 ökade den genomsnittliga inkomsten för både kvinnor och män med lånetypen annuitetslån. Ökningen var störst för männen, vilket innebär att gapet mellan mäns och kvinnors genomsnittliga inkomster ökade med 3 400 kronor.

9.6 Nedsatta årsbelopp

De årsbelopp som slutligen debiterades vid utgången av 2017 var totalt 12,2 miljarder kronor, det vill säga nästan 1,4 miljarder kronor lägre än de ursprungliga årsbeloppen i januari 2017. Det innebär att det debiterade beloppet minskade med 10 procent under året. Skillnaden mellan de ursprungliga och de aktuellt debiterade årsbeloppen var störst inom lånetyperna annuitetslån och studiemedel, där skillnaderna var 13 procent. Den främsta orsaken till att ett årsbelopp ändras är nedsättning, medan omdebitering, samordnad betalning och uppsägning av lån endast stod för 32 miljoner kronor av den minskade debiteringen under 2017.

Nedsättning kan bland annat beviljas om låntagaren har låg inkomst eller börjar studera med studiestöd igen. Vid utgången av 2017 hade 162 200 låntagare hel eller delvis nedsättning av sina årsbelopp för 2017. Det är en minskning med knappt 1 procent jämfört med 2016.

Diagram 9.12 Andel av återbetalningsskyldiga låntagare med nedsättning av aktuellt årsbelopp, fördelat efter lånetyp, procent, per den 1 december 2013-2017

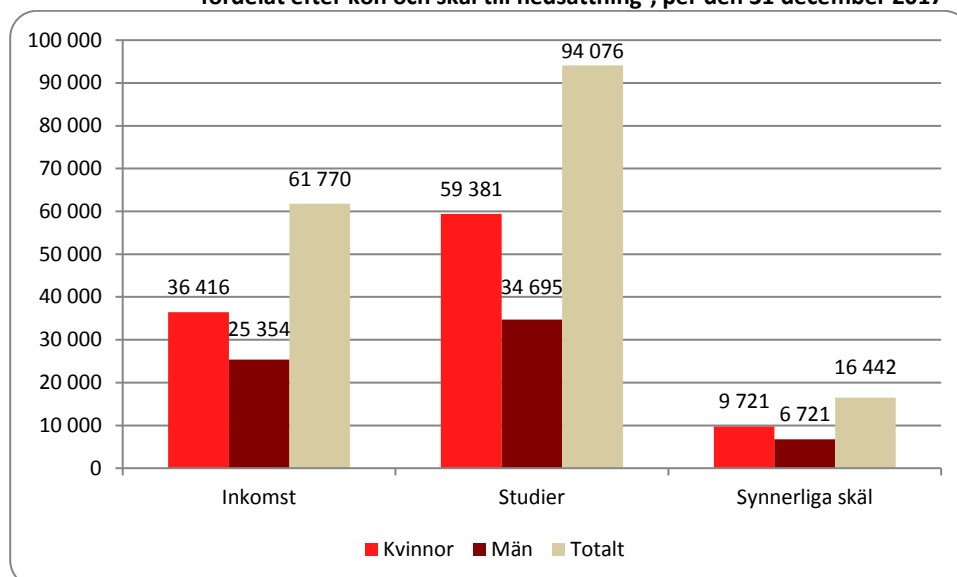
Högst andel låntagare med nedsättning vid utgången av 2017 fanns inom lånetypen annuitetslån. Det beror på att det är relativt många låntagare med annuitetslån som fortfarande studerar med studiemedel och därmed får nedsättning med hänsyn till studier. De senaste åren dock har andelen återbetalningsskyldiga låntagare med annuitetslån som får nedsättning minskat. Det beror framförallt på att låntagarnas genomsnittsalder ökar och att studier blir mindre vanligt.

Lägst andel låntagare med nedsättning finns inom lånetypen studielån. Det förklaras av att årsbeloppen som huvudregel redan är inkomstbaserade, vilket gör att nedsättning med hänsyn till låg inkomst inte är lika vanligt.

För lånetypen studiemedel har det skett en ökning av andelen låntagare som har nedsättning. Studiemedel är också den lånetyp där högst andel låntagare har nedsättning med hänsyn till

låg inkomst. Det beror sannolikt på en kombination av att nedsättningsreglerna för denna lånetyp är mer generösa än nedsättningsreglerna för de två nyare lånetyperna, samt på att låntagarna med lånetypen studiemedel i allt högre utsträckning utgörs av låntagare med låga inkomster.

Diagram 9.13 Antal låntagare med nedsättning av årsbeloppet för 2017, fördelat efter kön och skäl till nedsättning¹, per den 31 december 2017

¹ Samma låntagare kan förekomma i flera kategorier eftersom låntagare kan beviljas nedsättning med hänsyn till mer än ett skäl.

Av dem som hade nedsättning av årsbeloppet för 2017 var 61 procent kvinnor. Det innebär att de var något överrepresenterade bland dem med nedsatt årsbelopp. Studier är den vanligaste orsaken till nedsättning bland både kvinnor och män, men det är en något högre andel av kvinnorna än av männen som har nedsättning med hänsyn till studier. Däremot är det en lika stor andel kvinnor och män som har nedsättning med hänsyn till inkomst och synnerliga skäl.

Tabell 9.5 Nedsatt belopp fördelat efter kön och totalt, miljoner kronor, 2015–2017

	2015	2016	2017
Kvinnor	761	782	805
Män	500	516	526
Totalt	1 261	1 298	1 331

Det nedsatta beloppet under 2017 ökade med 33 miljoner kronor eller 3 procent jämfört med 2016. Männens andel av det totalt nedsatta beloppet 2017 var 40 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2016.

Annuitetslånen stod för 84 procent av det totalt nedsatta beloppet, studielånen för 12 procent och studiemedlen för 4 procent av det nedsatta beloppet.

Att färre låntagare har nedsättning av årsbeloppen kan anses vara positivt både för samhällsekonomin och för låntagarna eftersom det minskar risken för framtida avskrivningar av lån och dessutom minskar kostnaderna för enskilda låntagare. Om antalet låntagare med nedsättning minskar trots att låntagarna har behov av nedsättning är det dock negativt.

Nedsättning kan innebära att låntagare klarar av att betala på sina årsbelopp istället för att eventuellt få dem överlämnade till Kronofogden.

9.6.1 Resterande slutliga årsbelopp

CSN gör en inkomstkontroll i efterhand för låntagare som har fått årsbeloppet nedsatt med hänsyn till sin inkomst. Om den faktiska inkomsten under avgiftsåret var högre än den inkomst som låntagaren uppgav i ansökan om nedsättning debiteras låntagaren ett så kallat resterande slutligt årsbelopp samt en tilläggsavgift. Låntagaren får beslutet om resterande slutligt årsbelopp i januari andra året efter avgiftsåret. Låntagare bosatta utomlands måste själva styrka sin inkomst i utlandet med beslut om slutlig skatt från det land hen var bosatt eller arbetade i under avgiftsåret.

Vid ingången av 2017 debiterades 32 000 låntagare resterande slutliga årsbelopp för avgiftsåret 2015. Av dessa var 60 procent kvinnor.

Tabell 9.6 Antal personer som debiterats resterande slutliga årsbelopp fördelat efter kön, per den 1 januari 2013-2017

Avgiftsår	2011	2012	2013	2014	2015
Debiteringsår	2013	2014	2015	2016	2017
Kvinnor	17 871	17 595	16 595	17 318	19 326
Män	10 938	10 942	10 307	10 702	12 674
Totalt	28 809	28 537	26 902	28 020	32 000
Andel ¹	46	46	43	44	47

¹ Andel av de låntagare som hade nedsättning av årsbeloppet med hänsyn till inkomst två år tidigare som fick resterande slutligt årsbelopp vid efterkontroll.

Totalt fick 47 procent av låntagarna som hade nedsättning med hänsyn till sin inkomst 2015 resterande slutliga årsbelopp vid ingången av 2017. Både antalet och andelen låntagare som debiteras resterande slutliga årsbelopp ökade 2017 jämfört med 2016. Andelen av dem som fick nedsättning med hänsyn till inkomst som fick resterande slutliga årsbelopp 2016 var 44 procent.

Låntagare bosatta utomlands, eller som har inkomster i utlandet, är överrepresenterade bland dem som får resterande slutliga årsbelopp. I denna grupp debiterades 66 procent av dem med nedsättning ett resterande slutligt årsbelopp för 2015 vid ingången av 2017. Att låntagare bosatta utomlands oftare debiteras resterande slutliga årsbelopp beror på att de själva måste styrka sin inkomst i utlandet inför efterkontrollen. Om de inte kan styrka sin inkomst, eller avsaknad av inkomst, i utlandet måste de betala hela det ursprungliga årsbeloppet.

De resterande slutliga årsbeloppen som debiterades i januari 2017 var totalt 150 miljoner kronor.

Ett resterande slutligt årsbelopp kan sättas ned om det finns synnerliga skäl. CSN omprövar även beslut om resterande slutliga årsbelopp för utlandsbosatta låntagare som styrker sin inkomst i utlandet i efterhand. Vid utgången av 2017 hade det totala resterande beloppet minskat med 22 miljoner kronor till 128 miljoner kronor.

9.7 Avskrivning av lån

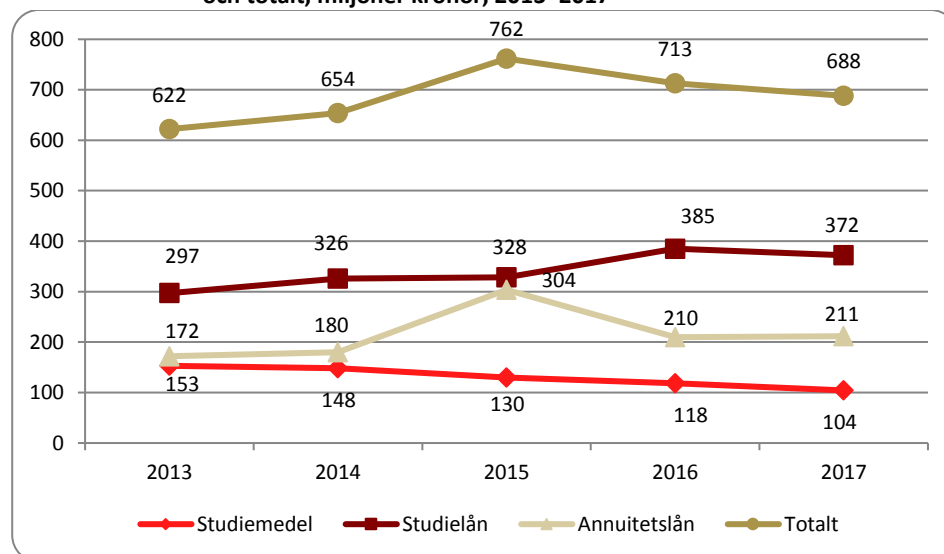
Under 2017 skrev CSN av 738 miljoner kronor. I det avskrivna beloppet ingår kapital, ränta och avgifter för ordinarie och uppsagda lån samt äldre lån¹⁰⁶, skuldsanering¹⁰⁷ och uppläggningsavgifter.

Lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån kan skrivas av om låntagaren uppnår en viss ålder eller avlider. Lån kan även skrivas av vid sjukdom¹⁰⁸ eller med hänsyn till synnerliga skäl, vilket främst gäller låntagare med sjukersättning och låga inkomster. För lånetypen studiemedel kan avskrivning även ske vid vård av barn med funktionsnedsättning.

Den 1 januari 2018 upphörde rätten till avskrivning för behörighetsgivande studier, det vill säga om en studerande har tagit lån för studier på grundskole- eller gymnasienivå och därefter fortsätter att studera på eftergymnasial nivå. Det innebär att den som ska studera på grundskole- eller gymnasienivå efter den 31 december 2017 och lånar till studierna inte längre kommer att kunna få delar av lånet avskrivet om de studerar vidare vid högskolan.

Under 2017 skrev CSN av skulder helt eller delvis för 41 400 personer med lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån, vilket är en minskning med 4 100 personer jämfört med 2016. Av dem som fick avskrivning under 2017 var 57 procent kvinnor och 43 procent män.

Diagram 9.14 Avskrivna belopp, kapital och ränta¹, fördelat efter lånetyp², och totalt, miljoner kronor, 2013–2017

¹ Administrativa avgifter ingår inte i beloppen.

² Den stora ökningen inom lånetypen annuitetslån 2015 berodde på en extra prövning under året om avskrivning på grund av behörighetsgivande studier. Den extra prövningen gjordes för studerande med stödformen studiemedel som avslutat sina studier på gymnasienivå för mer än fyra år sedan.

Det avskrivna beloppet för lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån minskade under 2017 med 25 miljoner kronor till 688 miljoner kronor exklusive administrativa avgifter.

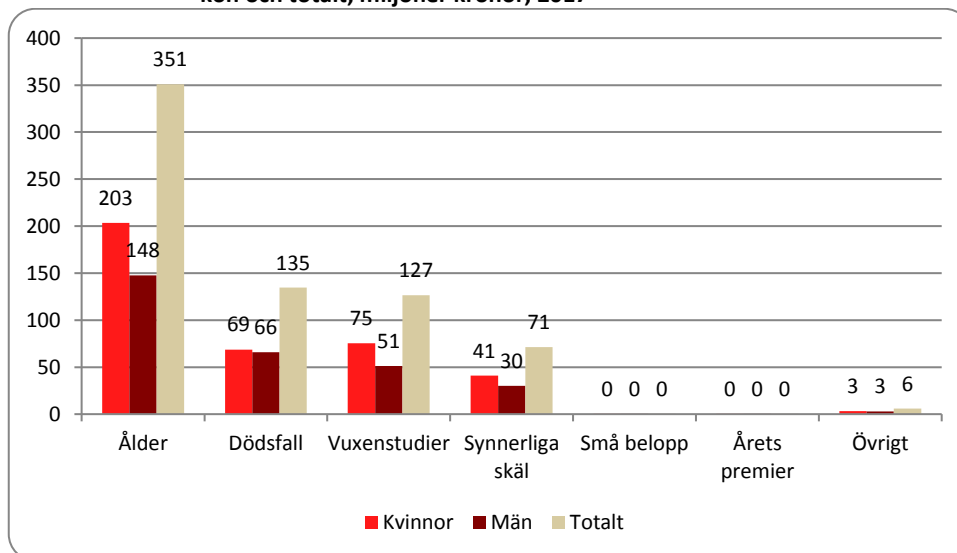
¹⁰⁶ Äldre lån är de så kallade räntefria lån för universitetsstudier som fanns innan det nuvarande studiemedelsystemet infördes 1965.

¹⁰⁷ Avser de delar som blir avskrivna av de belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

¹⁰⁸ Vid sjukdom skrivs lånedelen av efter 30 dagars karens. Avskrivning vid sjukdom behandlas i denna rapport som en sjukförsäkringsförmån i avsnitt 5.11.

Avskrivningarna minskade inom lånetyperna studiemedel och studielån, medan de ökade något inom lånetypen annuitetslån. Att både antalet låntagare som fick avskrivning och de avskrivna beloppen minskade kan ur ett samhällsekonomiskt perspektiv anses vara positivt.

Diagram 9.15 Avskrivna belopp för kapital och ränta^{1,2} inom lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån fördelat efter skäl, kön och totalt, miljoner kronor, 2017

¹ Administrativa avgifter ingår inte i beloppen.

² Korrigering av lån redovisas inte i diagrammet (korrigeringar ingår i diagram 9.15).

³ Behörighetsgivande studier benämns vuxenstudier i tabellen av utrymmesskäl.

Under 2017 skrev CSN av 351 miljoner kronor på grund av låntagarnas ålder. Nästan hela detta belopp skrevs av inom de äldre lånetyperna studiemedel och studielån. Näst högst belopp, 135 miljoner kronor, skrevs av på grund av dödsfall.

Avskrivningar på grund av små belopp utgör en relativt stor andel av de beviljade avskrivningsärendena, men en mycket liten andel av de avskrivna beloppen. Under 2017 skrev vi av 140 000 kronor i kapital och ränta på grund av små belopp. Avskrivning av små belopp blir aktuellt om den resterande skulden understiger 101 kronor.

Avskrivningar med anledning av den premie¹⁰⁹ som kan ges vid förtida inbetalningar av den äldsta lånetypen studiemedel, fortsatte att minska under 2017 och uppgick till 210 000 kronor. Det förklaras av att premien minskar med stigande ålder och att antalet låntagare inom lånetypen blir färre, vilket oftast innebär färre förtida inbetalningar.

¹⁰⁹ Låntagare med studiemedel får en viss premie vid förtida inbetalningar, som innebär att CSN drar av mer från skulden än inbetalt belopp. Premiens procentsats minskar med åldern, och upphör helt det år låntagaren fyller 65 år.

Tabell 9.7 Antal beviljade avskrivningsärenden¹ inom lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån, fördelat efter skäl, kön och totalt, 2017

	Ålder	Dödsfall	Vuxen- studier	Synner- liga skäl	Små belopp	Årets premier	Övrigt	Totalt
Kvinnor	8 948	780	7 136	522	5 177	1 951	91	24 605
Män	7 569	959	5 054	360	3 877	459	60	18 338
Totalt	16 517	1 739	12 190	882	9 054	2 410	151	42 943

¹ Avskrivningar av kapital, ränta och avgifter ingår i tabellen.

Under 2017 minskade antalet beviljade avskrivningsärenden oavsett skäl. Flest avskrivningar beviljades för att låntagaren uppnått den ålder som ger rätt till avskrivning och därefter avskrivningar på grund av behörighetsgivande studier (som i tabell 9.7 benämns som vuxenstudier).

9.8 Reserveringar för låneförluster

Inom samtliga tre lånetyper finns trygghetsregler som gör det möjligt att få den årliga återbetalningen nedsatt till ett lägre belopp. I vissa fall kan hela eller delar av en studieskuld skrivas av. Trygghetsreglerna kan medföra att återbetalningstiden förlängs och att hela skulden inte hinner betalas tillbaka innan låntagaren når åldern för rätt till avskrivning. En annan orsak till att hela skulden inte hinner betalas tillbaka kan vara att låntagaren missköter sin betalning.

Vid varje årsskifte beräknar CSN storleken på reserveringar för låneförluster för samtliga lånetyper och återkrav. Beräkningen sker i huvudsak utifrån en individbaserad modell och utgår från bland annat skuld, betalning och inkomst för varje låntagare. Den individuella beräkningsmodellen kompletteras med generella uppgifter om avskrivningar på grund av studier som ger behörighet till högskolestudier och avskrivningar med hänsyn till synnerliga skäl. En generell beräkning görs också för den andel låntagare som nu befinner sig i studier och som i framtiden förväntas missköta sina betalningar eller omfattas av trygghetsregler.

Reserveringarna delas in i tre övergripande kategorier.

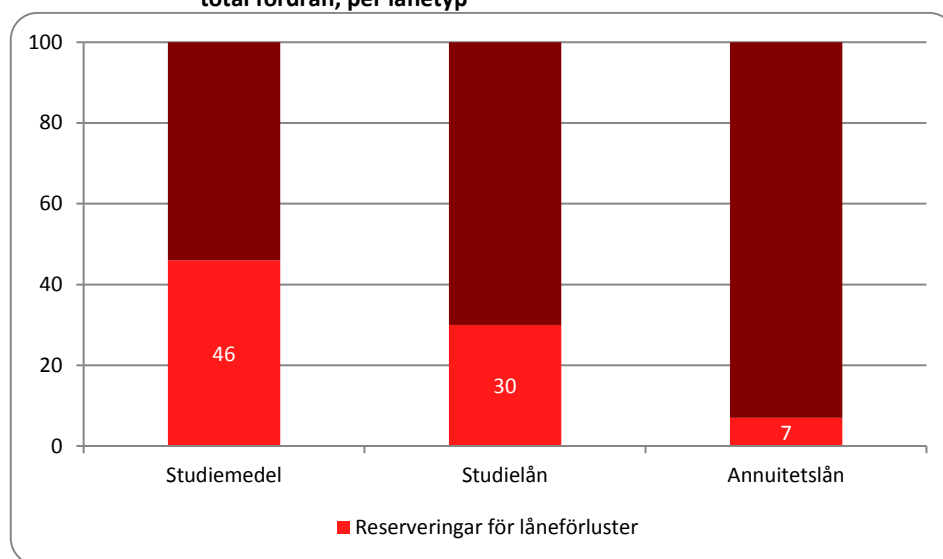
- **Betalningsbenägenhet.** För de låntagare som inte betalat alls eller betalat mycket små belopp under tre års tid beräknas att en del av skulden kommer att behöva skrivas av i framtiden. Hur stor andel av deras skuld som omfattas beror på låntagarens ålder. För en yngre låntagare anses risken inte vara lika stor som för en låntagare som närmar sig åldern för rätt till avskrivning.
- **Dödsfall.** Utifrån SCB:s statistik för dödsfallssannolikheter simuleras dödsfall för ett antal personer. Deras beräknade skuld vid den simulerade dödsfallsåldern reserveras.
- **Trygghetsregler.** För dem som betalar görs simulerade betalningsplaner utifrån skuldstorlek, inkomst, årsbelopp och återstående återbetalningstid. Vid beräkningen tas hänsyn till de nedsättningsregler som finns inom respektive lånetyp. Låntagaren förutsätts få nedsättning av årsbeloppet om inkomsten medger det. Den skuld som beräknas finnas kvar, när åldern för rätt till avskrivning nås, reserveras.

Enligt 2017 års beräkningar behöver 26,7 miljarder kronor av den utestående fordran reserveras¹¹⁰, vilket är en minskning med 900 miljoner kronor jämfört med 2016.

¹¹⁰ Därutöver tillkommer 791 miljoner kronor i administrativa avgifter.

Minskningen förklaras av att 11 000 färre låntagare beräknades hamna i någon av de tre kategorierna jämfört med 2016. Det minskade antalet beror främst på att låntagare med lånetyperna studiemedel och studielån slutbetalar sina lån eller når åldern för rätt till avskrivning. En annan orsak till att färre personer finns i beräkningsmodellen är att tillväxttakten för låntagarnas inkomster har ökat från 2,5 procent till 2,9 procent efter en analys genomförd av CSN under 2017. Den största minskningen finns i kategorin trygghetsregler, den kategori som främst påverkas av den förändrade tillväxttakten. En annan orsak till det minskade reserverade beloppet är att den ränta som ligger till grund för beräkningen har sänkts från 0,99 procent under 2016 till 0,76 procent under 2017.

Diagram 9.16 Reserveringar för låneförluster, den 31 december 2017, andel i procent av total fordran, per lånetyp

Hur stor andel av fordringarna som det reserverats medel för varierar mycket mellan de olika lånetyperna. För studiemedel har 46 procent av fordran reserverats, för studielån 30 procent och för annuitetslån har 7 procent reserverats. Det innebär att det nuvarande annuitetslånet för närvarande har den klart lägsta risken för kreditförluster, vilket även var ett mål när lånet infördes 2001. Andelen är oförändrad jämfört med 2016. Låntagarna med annuitetslån är dock betydligt yngre än låntagarna med studiemedel och studielån. Även dessa yngre låntagare kan få mer utbredda betalningssvårigheter i framtiden.

Tabell 9.8 Reserveringar för låneförluster på annuitetslån, fördelat på orsak, procent, 2015–2017

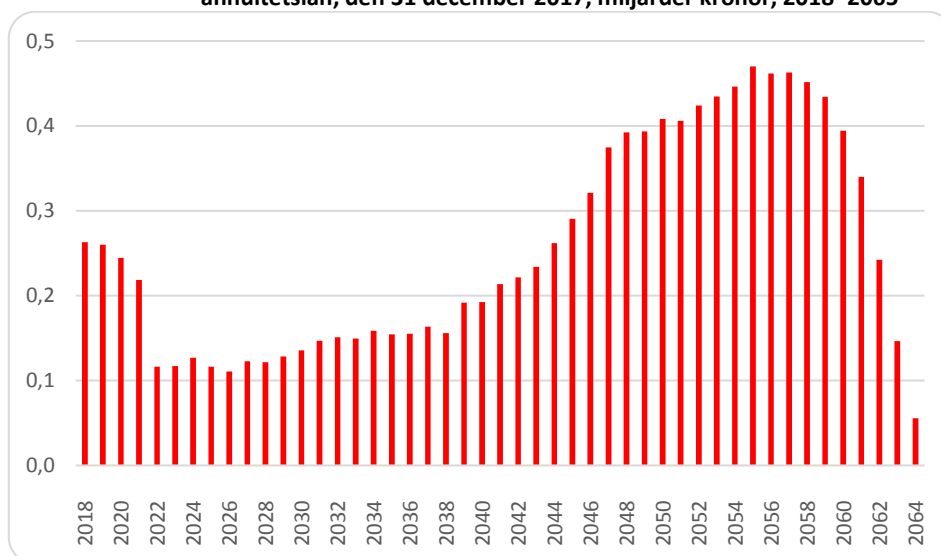
	2015	2016	2017
Bristande betalning	34	35	35
Avskrivning vid dödsfall	13	12	14
Avskrivning vid behörighetsgivande studier	3	4	4
Avskrivning med hänsyn till synnerliga skäl	9	9	9
Nedsättning till 0 kronor	3	3	4
Obetalda belopp vid 68 års ålder ¹	38	37	35
Totalt	100	100	100

¹ Modellens beräkningar visar, vid bokföringstidpunkten, att lånet inte kommer hinna betalas klart innan låntagare når 68 års ålder. Beräkningarna utgår från bland annat låntagarens skuld, aktuell inkomststoppgift samt möjlighet till nedsättning av årsbeloppet.

Av de beräknade förlusterna för annuitetslån på sammanlagt 12 miljarder kronor beror 1,6 miljarder kronor på framtida förväntade dödsfall medan 4,1 miljarder kronor orsakas av att en del låntagare missköter sina lån. Låntagarnas möjlighet att få nedsättning av årsbeloppen har dock en något större inverkan på de beräknade framtida förlusterna. Möjligheten att få nedsättning medför att en del låntagare inte kommer att hinna slutbetala sin skuld. Dessa förluster beräknas till 4,2 miljarder kronor.

Vid beräkningen av de framtida avskrivningarna antas det att låntagarna betalar så lite som de har rätt till enligt regelverket. Många låntagare som har rätt till nedsättning ansöker dock inte om det. Det innebär att de faktiska avskrivningarna av annuitetslån kan bli lägre än vad som beräknas genom simuleringen.

Diagram 9.17 Beräknade framtida avskrivningar för utestående fordran på annuitetslån, den 31 december 2017, miljarder kronor, 2018–2065

Uppgifterna i diagram 9.17 visar när det beräknas ske avskrivningar av annuitetslån för den aktuella skuldstocken.¹¹¹ Beloppen är beräknade i nuvärde för att kunna jämföras med dagens skulder.

De relativt stora avskrivningarna under de kommande fyra åren förklaras av beräknade avskrivningar för behörighetsgivande studier. Dessa avskrivningar görs normalt för att begränsa skulderna för vuxenstuderande när grundskole- eller gymnasiestudier följs av eftergymnasiala studier. Motsvarande avskrivningar kan förväntas i mindre utsträckning även något längre fram i tiden. Avskrivning på grund av behörighetsgivande studier har dock tagits bort för lån som betalas ut från och med 2018. Denna regelförändring förväntas inte få någon större effekt förrän från och med 2021.

9.9 Låntagare med betalningssvårigheter

9.9.1 Påminnelseavgifter

Om en betalning kommer in till CSN mer än fem bankdagar efter förfalldatum debiteras låntagaren en påminnelseavgift på 450 kronor. Under 2017 påfördes 304 600 låntagare totalt 1,2 miljoner påminnelseavgifter. Antalet låntagare som påfördes påminnelseavgift minskade med 3 procent jämfört med 2016, medan antalet debiterade påminnelseavgifter minskade med 5 procent.

Antalet debiterade påminnelseavgifter har minskat kontinuerligt de senaste åren, trots att antalet återbetalningsskyldiga låntagare har ökat varje år. Minskningen har varit kraftigast sedan påminnelseavgiften höjdes till 450 kronor vid ingången av 2015.

Det debiterade beloppet för påminnelseavgifter under 2017 var 525 miljoner kronor.¹¹²

Enligt en rapport från CSN får yngre låntagare oftare enstaka påminnelseavgifter medan äldre får det vid upprepade tillfällen. Bland dem som har fått tre eller fler påminnelseavgifter är låntagare från 40 år och uppåt överrepresenterade, särskilt låntagare i åldersgruppen 50–59 år. Män är överrepresenterade bland dem som har fått tre eller fler påminnelseavgifter.¹¹³

9.9.2 Låntagare med avgifter överlämnade till Kronofogdemyndigheten

CSN överlämnar varje år krav på hela eller delar av obetalda årsbelopp till Kronofogdemyndigheten. De senaste åren har CSN överlämnat sådana krav för cirka 7 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna. Under 2017 överlämnades obetalda belopp för 90 300 låntagare till Kronofogdemyndigheten, vilket är en minskning med 5 100 personer eller 5 procent jämfört med 2016.

¹¹¹ Skuldstocken per den 31 december 2017.

¹¹² Efter hänsyn till krediteringar i samband med nedsättningar av årsbelopp.

¹¹³ CSN (2017a).

Tabell 9.9 Krav som överlämnats till Kronofogdemyndigheten per år, antal personer, överlämnat kravbelopp och procentuell förändring, 2013-2017

	Antal låntagare med överlämnade krav	Procentuell förändring, antal låntagare med överlämnat krav	Överlämnat kravbelopp, mnkr	Procentuell förändring, överlämnat kravbelopp
2013	99 810	-1,3	770	2,3
2014	100 854	1,0	789	2,5
2015	97 345	-3,5	832	5,5
2016	95 430	-2,0	960	15,4
2017	90 327	-5,3	940	-2,0

De överlämnade kravbeloppen minskade med 20 miljoner kronor under 2017, vilket innebär en minskning med 2 procent. Det är första gången på fem år som de överlämnade kravbeloppen minskar. Kravbeloppen minskar dock från en rekordhög nivå.

Ökningen av kravbeloppet mellan 2015 och 2016 berodde främst på att påminnelseavgiften höjdes från 200 kronor till 450 kronor vid ingången av 2015. Avgiftshöjningens effekt på överlämnade kravbelopp till Kronofogdemyndigheten sker med viss eftersläpning.

För många låntagare som får ett krav överlämnat till Kronofogdemyndigheten är det inte första gången detta sker. Men en del av de ärenden som överlämnas gäller låntagare som aldrig tidigare haft ett årsbelopp hos Kronofogdemyndigheten. Under 2017 överlämnade CSN krav för 10 300 låntagare som inte tidigare haft något sådant krav eller som inte haft något sådant krav sedan 2007.¹¹⁴

Tabell 9.10 Återbetalningsskyldiga låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten, fördelat efter kön, antal och andel i procent, 2015–2017^{1, 2}

	2015	2016	2017
Kvinnor	44 521	44 050	43 011
Män	42 849	42 545	42 218
Totalt	87 370	86 595	85 229
Andel med krav ⁴	6,8	6,6	6,4

¹ Den 31 december respektive år.

² Uppgifterna för 2015 och 2016 skiljer sig mot CSN:s årsredovisning för 2017. Antalet som presenteras i årsredovisningen avser felaktigt antalet vid utgången av oktober istället för december respektive år.

⁴ Andel av totalt återbetalningsskyldiga låntagare.

En del av låntagarna reglerar betalningskraven relativt omgående, vilket innebär att det är färre låntagare som har kronofogdekrav vid utgången av året än antalet som har ett sådant krav någon gång under året. Drygt 6 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna hade krav hos Kronofogdemyndigheten per den 31 december 2017. Män är överrepresenterade bland dessa. Det beror på att män överlag betalar in en lägre andel av de debiterade beloppen än vad kvinnor gör. Både antalet och andelen låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten vid utgången av året har minskat mellan 2016 och 2017.

Annuitetslånet är den lånetyp där lägst andel av de återbetalningsskyldiga låntagarna, 6 procent, har krav hos Kronofogdemyndigheten. Av låntagarna med lånetypen studielån hade 8 procent ett krav hos Kronofogdemyndigheten. Högst andel låntagare med

¹¹⁴ Uppgifter om låntagare som tidigare haft krav hos Kronofogdemyndigheten finns endast tillgängliga från 2007.

kronofogdekrav finns inom lånetypen studiemedel. Andelen låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten har ökat inom denna lånetyp, från 9 procent vid utgången av 2016 till 12 procent vid utgången av 2017.

Risken för att drabbas av betalningsproblem som leder till kronofogdekrav har genom åren visat sig vara högre för låntagare som har studerat på låg utbildningsnivå.¹¹⁵

Låntagarnas skuld hos Kronofogdemyndigheten var 1,4 miljarder kronor vid utgången av 2017, vilket är en ökning med 8 procent jämfört med 2016. Att antalet låntagare med en skuld hos Kronofogdemyndigheten minskar är positivt, samtidigt som det är negativt att deras skuld ökar.

Under 2017 ökade låneinbetalningarna via Kronofogdemyndigheten från 370 till 378 miljoner kronor.

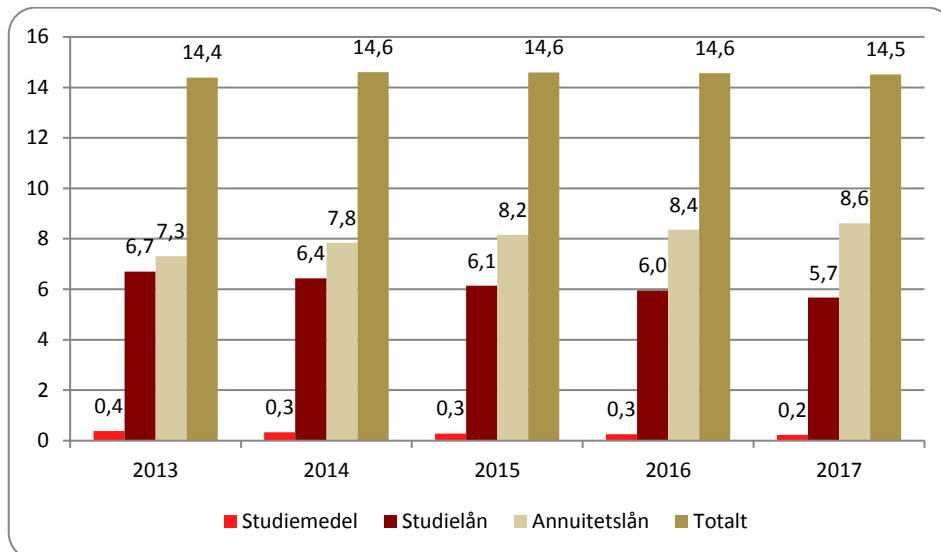
9.10 Låntagare bosatta utomlands

9.10.1 Något fler låntagare bor utomlands

Under 2017 var 65 400 låntagare bosatta utomlands. Det är en liten ökning jämfört med 2016. Av dessa var 56 procent kvinnor och 44 procent män.

Vid utgången av 2017 bodde flest låntagare i Storbritannien, följt av Norge, USA, Danmark, Tyskland och Finland. Med undantag för USA hade flest låntagare annuitetslån i dessa länder. I USA var i stället lånetypen studielån vanligast.

Diagram 9.18 Utestående fordran för bosatta utomlands, fördelat efter lånetyp, miljarder kronor, 2013–2017

I december 2017 hade låntagarna som var bosatta utomlands en total skuld på 14,5 miljarder kronor, vilket är något mindre jämfört med året innan. Sedan 2013 är skulderna högst inom lånetypen annuitetslån.

¹¹⁵ Se till exempel SOU 2013:20.

Tabell 9.11 Inbetalt belopp 2015, 2016 och 2017, andel i procent samt debiterat och inbetalt belopp 2017, fördelat efter bosättning¹, tusen kronor

Bosättning	Andel inbetalt 2015 (%)	Andel inbetalt 2016 (%)	Andel inbetalt 2017 (%)	Debiterat efter nedsättningar (per 31/12 2017)	Inbetalt 2017
Sverige	93,6	93,8	93,8	11 406 964	10 704 605
Utomlands	70,3	71,3	71,2	660 439	470 168
Okänd bosättning	4,5	4,7	4,5	125 314	5 677
Totalt	91,5	91,6	91,7	12 192 717	11 180 450

¹ Inbetalningarna avser det som har betalats under aktuellt avgiftsår. Inbetalningar av avgifter efter den 31 december respektive år redovisas inte i tabellen. Förtida inbetalningar ingår inte i beräkningsunderlaget.

Låntagare bosatta utomlands debiterades 660 miljoner kronor i årsbelopp för 2017, efter att hänsyn tagits till nedsättning, omdebitering, samordnad betalning och uppsägning av lån. Det inbetalda beloppet från låntagare som bor utomlands ökade under 2017 med 2,4 miljoner kronor till 470 miljoner kronor. Andelen inbetalt av debiterat belopp minskade marginellt till 71,2 procent.

Tabell 9.12 Återbetalningsgrad i de tio länderna med flest återbetalningsskyldiga låntagare, 2017

Land	Antal återbetalningsskyldiga låntagare ¹	Andel inbetalt (%)
Norge	10 304	86,0
Storbritannien	10 059	70,5
USA	9 897	55,4
Danmark	4 019	87,5
Tyskland	2 769	90,1
Finland	2 221	59,1
Australien	2 054	79,1
Spanien	1 852	67,8
Frankrike	1 699	82,2
Schweiz	1 626	92,2
<i>Sverige</i>	<i>1 242 412</i>	<i>93,8</i>

¹ Per den 1 januari

Bland återbetalningsskyldiga låntagare var Norge det vanligaste bosättningslandet, följt av Storbritannien och USA.

Låntagarna i Schweiz och Tyskland betalar in mer än 90 procent av de debiterade beloppen, medan låntagarna i USA och Finland bara betalar in 55,4 respektive 59,1 procent av de debiterade beloppen. Skillnaderna mellan olika länder kan ha flera orsaker, bland annat inkomsterna hos låntagarna och möjligheterna för CSN att driva in skulder.

I mars 2017 publicerade CSN en rapport där myndigheten analyserar utvecklingen av återbetalningsgraden bland låntagare bosatta utomlands.¹¹⁶ Analysen visar bland annat på

¹¹⁶ CSN (2017b).

tydliga samband mellan olika faktorer och betalningsbenägenheten, till exempel kön, ålder, utbildningsnivå, studieplats, årsbeloppens storlek, antal lån och bosättningsland.

En bidragande orsak till att betalningsgraden minskade med 0,1 procentenhet 2017 är att antalet låntagare som CSN saknar giltig adress till har minskat. Mellan 35 och 40 procent av de nya adresser som registreras hos CSN, där låntagarna tidigare saknat giltig adress, avser låntagare som är bosatta utomlands.¹¹⁷ Låntagare som saknar giltig adress betalar generellt sett in en lägre andel av det debiterade beloppet. Därför kan en ökning av antalet hittade adresser bidra till en lägre betalningsgrad bland låntagare som är bosatta utomlands, även om det inbetalda beloppet ökar. Se även avsnitt 9.4 ovan.

9.10.2 Uppsägning av lån till omedelbar betalning

För att effektivisera indrivningen av fordringar främst för låntagare bosatta utomlands infördes den 1 juli 2010 regler som gör det möjligt att säga upp lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån till omedelbar betalning. Hittills har regelverket bara tillämpats för indrivning av skulder för återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands.

Tabell 9.13 Antal personer som har uppsagt lån och utestående fordran, fördelat efter lånetyp¹, kön och totalt 2015–2017², miljoner kronor³

	2015		2016		2017	
	Antal personer	Utestående fordran	Antal personer	Utestående fordran	Antal personer	Utestående fordran
Studiemedel						
– Kvinnor	14	0,7	13	0,7	12	0,6
– Män	14	0,5	14	0,5	13	0,5
– Totalt	28	1,2	27	1,2	25	1,2
Studielån						
– Kvinnor	77	18,1	112	27,6	153	37,7
– Män	90	25,0	125	31,4	154	38,4
– Totalt	167	43,1	237	59,1	307	76,1
Annuitetslån						
– Kvinnor	82	15,7	147	31,8	238	59,3
– Män	85	13,0	136	27,2	194	43,5
– Totalt	167	28,7	283	59,0	432	102,8
Totalt⁴						
– Kvinnor	136	34,5	220	60,1	324	97,6
– Män	142	38,6	216	59,1	288	82,4
– Totalt ⁴	278	73,1	436	119,2	612	180,0

¹ Uppsagda lån är en egen lånetyp, men i tabellen redovisas den lånetyp som har sagts upp.

² Den 31 december respektive år.

³ Avrundningseffekter kan uppstå, vilket innebär att totalen blir lägre eller högre än vid en summering av enskilda deltotaler.

⁴ Nettoräknat antal. Personer som har flera uppsagda lån räknas här bara en gång.

Vid utgången av 2017 fanns det 612 låntagare med uppsagda lån som tillsammans hade en skuld på 180 miljoner kronor. Både antalet personer och skuldens storlek har ökat mellan

¹¹⁷ CSN (2017b).

2016 och 2017, vilket beror på att relativt få uppsagda lån har slutreglerats under tidsperioden samtidigt som 150 lån har sagts upp under 2017.

I slutet av 2017 var andelen kvinnor med uppsagda lån 53 procent och andelen män var 47 procent. Det innebär att män är överrepresenterade, eftersom de återbetalningsskyldiga låntagarna består av 59 procent kvinnor och 41 procent män. En bidragande förklaring är att män är överrepresenterade bland låntagare bosatta utomlands som inte betalar på sina skulder.

Tabell 9.14 Inbetalt belopp 2017 på uppsagda lån¹, antal personer, alla lån och slutreglerade lån, kronor

	Alla lån		Slutreglerade lån ²	
	Antal personer	Inbetalt belopp	Antal personer	Inbetalt belopp
Studiemedel	7	68 475	3	46 440
Studielån	96	6 155 990	10	1 750 232
Annuitetslån	61	2 289 015	11	1 240 808
Totalt³	159	9 113 480	21	3 037 480

¹ Uppsagda lån är en egen lånetyp, men i tabellen redovisas den lånetyp som har sagts upp.

² Här ingår inte lån som skrivits av utan att det gjorts några inbetalningar under året.

³ Nettoräknat antal. Personer som har flera uppsagda lån räknas här bara en gång.

Under 2017 betalade 159 personer in drygt 9 miljoner kronor på sina uppsagda lån. Av dessa slutreglerade 21 personer sin skuld. De slutreglerade lånen uppgick till lite mer än 3 miljoner kronor. Av statens fordran för uppsagda lån var det alltså en relativt liten andel som betalades in under året (jämför med tabell 9.13).

Rapporten *Uppsägning av lån till omedelbar betalning*¹¹⁸ visar att möjligheterna att driva in skulder tycks betyda ganska mycket för låntagarnas agerande när ett lån sägs upp och att det verkar mer effektivt att utreda låntagare med högre skulder (över 300 000 kronor). Rapporten visar också att det är relativt vanligt att det görs inbetalningar på skulden under utredningen, så att lånet inte behöver sägas upp.

Under 2017 påbörjade CSN totalt 650 utredningar om uppsägning av lån i Norge, Finland, Danmark, Storbritannien, USA, Australien, Tyskland, Island, Frankrike, Spanien och Schweiz. Under 2018 planeras 1 200 nya utredningar att påbörjas och ett antal nya länder läggs till.¹¹⁹

9.10.3 Ärenden till inkasso

Under 2017 skickade CSN 13 800 ärenden till Svea Inkasso AB till ett värde av 427 miljoner kronor. Totalt betalades 38 miljoner kronor in efter inkassokrav under 2017. Av detta belopp kom 36 miljoner kronor via Svea Inkasso och 2 miljoner kronor som direktinbetalning till CSN.

Jämfört med 2016 skickades 470 fler ärenden för inkasso, en ökning med 3 procent. Inbetalningarna efter inkassokrav minskade med 16 procent. Det inbetalda beloppet som andel av totalt skickat kravbelopp minskade från 14 procent under 2016 till 9 procent under 2017.

¹¹⁸ CSN (2014).

¹¹⁹ CSN (2018c).

9.11 Saknade adresser

En låntagare är skyldig att till meddela CSN de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av återbetalningsreglerna. Det kan exempelvis gälla adressuppgifter för att CSN ska kunna hantera återbetalnings- och kravverksamheten. En låntagare som inte har sin aktuella adress registrerad i folkbokföringsdatabasen ska lämna uppgift om adressen till CSN.

Den 31 december 2017 saknade CSN en giltig adress¹²⁰ för 17 200 låntagare vilket är en minskning med 2 procent jämfört med 2016. Antalet låntagare som CSN saknar adress till motsvarar 1 procent av samtliga låntagare. Inom den äldsta lånetyper studiemedel saknas giltig adress till 11 procent av låntagarna. Motsvarande andelar inom låntyperna studielån och annuitetslån är 2 respektive 0,4 procent.

Tabell 9.15 **Antal låntagare med saknad giltig adress, förändring netto, 2017**

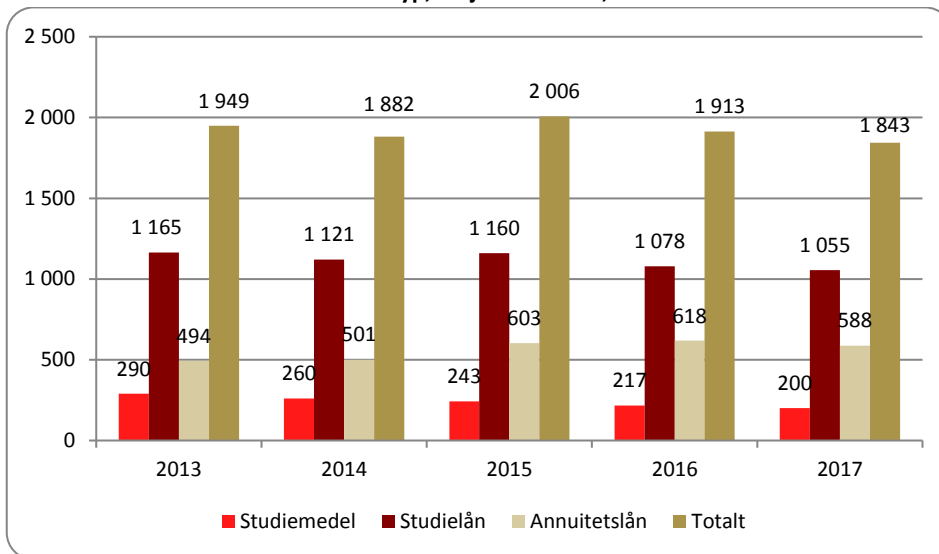
	Kvinnor	Män	Totalt
1 januari	6 113	11 435	17 548
Nyttillkomna som saknar adress	3 173	5 291	8 464
Ny giltig adress funnen	3 336	5 516	8 852
31 december	5 950	11 210	17 160
Nettoförändring	-163	-225	-388

Män är kraftigt överrepresenterade bland låntagare med saknad giltig adress. Andelen män utgör 65 procent av dem med saknad adress, jämfört med 41 procent bland samtliga låntagare. Nettominskningen av antalet låntagare med saknad giltig adress under 2017 var 3 procent bland kvinnor och 2 procent bland män.

CSN hittar eller får uppgift om nya adresser till många låntagare under ett år, men samtidigt blir adresser till andra låntagare ogiltiga. Bland de 8 900 personer som CSN fått en ny giltig adress till ingår 5 100 personer där CSN hittat ny adress efter adressökning. Av dessa kunde 3 800 personer aviseras under 2017 och 1 400 av dessa betalade in totalt 17 miljoner kronor. Totalt eftersöktes adress till 10 200 personer under 2017. I detta antal ingår såväl CSN:s egen efterforskning som beställda uppdrag hos externa partners.

¹²⁰ Med giltig adress menas att CSN har en registrerad adress och att de utskick myndigheten gör inte kommer i retur.

Diagram 9.19 Utestående fordran för låntagare med saknad giltig adress, fördelat efter lånetyp, miljoner kronor, 2013–2017

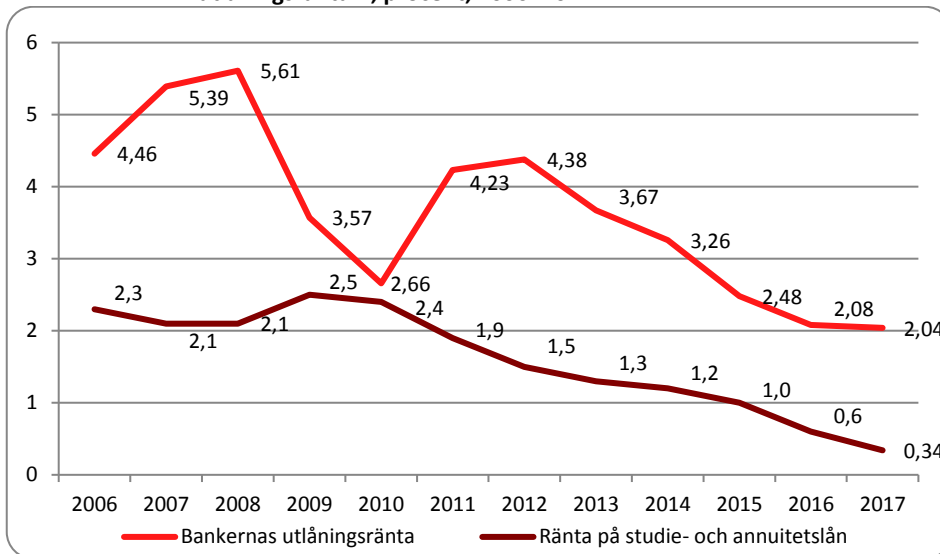
Den totala utestående fordran för låntagare där CSN saknar giltig adress var drygt 1,8 miljarder kronor vid utgången av 2017. Det är en minskning med 70 miljoner kronor eller 4 procent jämfört med 2016. Fordran har minskat för samtliga lånetyper. Det beror främst på att antalet låntagare som CSN saknar giltig adress till har minskat inom alla tre lånetyperna.

9.12 Ränteutveckling

Räntan på studielån och annuitetslån fastställs varje år av regeringen och beräknas på ett genomsnitt av statens upplåningskostnad de senaste tre åren. Räntan minskas med 30 procent för att anpassas till rätten till avdrag för kapitalkostnader som finns för andra lån. Räntan är därför inte avdragsgill.

Motivet för att beräkna räntan som ett genomsnitt av statens upplåningskostnader är att ränteutvecklingen inte ska vara allt för hastig. Räntan ska ändras långsammare än på ett marknadslån för att på så sätt vara mer förutsebar. Räntesättningen ska bidra till att individer vågar välja att påbörja studier med studielån.

Diagram 9.20 Räkna på studielån och annuitetslån samt bankernas genomsnittliga utlåningsränta^{1,2}, procent, 2006–2017

¹ Med bankernas utlåningsränta menas bankernas genomsnittliga utlåningsränta vid lån till svenska hushåll i mars respektive år (utestående avtal). Källa SCB. Det ska observeras att denna ränta i motsats till räntan på annuitetslån är avdragsgill, vilket det inte har korrigerats för i diagrammet.

² Tidsserien över bankernas genomsnittliga utlåningsränta har tagits fram på nytt i samband med att uppgifterna blivit möjliga att hämta via SCB:s statistikdatabas. Tidigare fanns uppgifterna i publikationen 'Finansmarknadsstatistik'. I statistikdatabasen är det möjligt att selektera på utlåning till enbart hushåll medan det tidigare även ingick utlåning till icke-finansiella företag.

Räntan på studielån och annuitetslån har varit mer trögörlig än bankernas utlåningsränta¹²¹. De flesta år har räntan varit 1–3 procentenheter lägre än bankernas genomsnittliga utlåningsränta. Eftersom räntan på banklån är avdragsgill vid inkomsttaxering, är ränteskillnaden i praktiken inte fullt så stor som diagrammet visar. Under 2010 var ett genomsnittligt banklån nästan lika billigt som ett studielån eller annuitetslån. År 2011 återgick ränteskillnaderna till ett mer normalt läge genom att räntan på studielånen sjönk samtidigt som bankernas genomsnittliga utlåningsräntor steg. Under 2017 skiljde det 1,7 procentenheter mellan räntan på studielån och bankernas genomsnittliga utlåningsräntor.

¹²¹ Statistiska centralbyrån. Tabell: *Utlåningsräntor till hushåll och icke-finansiella företag fördelat på räntebindningstid.* .

Referenser

- CSN (2010). *Enkätstudie om studiemedel för utlandsstudier*. Dnr 2010-2189-9312.
- CSN (2011). *Annuitetslån för studier – tio år efter studiestödsreformen*. CSN januari 2011. Dnr 2010-2189-9065.
- CSN (2012). *Studierande med extra tillägg – En grupp i förändring*. CSN augusti 2012. Dnr 2012-522-4905.
- CSN (2014). *Uppsägning av lån till omedelbar betalning – uppföljning av regler*. CSN, rapport 2014:10. Dnr 2014-113-8467.
- CSN (2015). *Förändrad studieresultatprövning – Effekter av ändrade regler för rätt till studiemedel*. CSN, rapport 2015:6. Dnr 2015-219-6296.
- CSN (2016a). *Kostnadsersättning till lärlingar 2013/14–2015/16. Kommenterad statistik*. Dnr. 2015-100-9484.
- CSN (2016b). *Studierandes ekonomiska och sociala situation 2015*. Dnr 2016-219-1333.
- CSN (2017a) *Höjd påminnelseavgift 2015 – påverkan på låntagarna*. CSN, rapport 2017:8. Dnr 2017-219-8449.
- CSN (2017b). *Inbetalningar av studielån från låntagare bosatta utomlands. Utveckling och orsaker*. Dnr 2016-100-6731.
- CSN (2017c) *Studiestöd bland flyktingar. Kommenterad statistik*. CSN, rapport 2017:6. Dnr 2017-219-6403.
- CSN (2017d) *Studiestödsnyttjande 2015. Kommenterad statistik*. Rapport 2017:1. Dnr 2015-100-9484.
- CSN (2018a). *Studierandes ekonomiska och sociala situation 2017*. CSN, rapport 2018:3. Dnr 2018-219-2451.
- CSN (2018b). *Studiestartsstöd – Delrapport*. CSN, rapport 2018:1. Dnr 2017-100-9150.
- CSN (2018c) *Årsrapport 2017 – Aktiviteter för rättsliga gruppen i Umeå – Uppsägning av lån, rättsliga åtgärder och inkasso*. Intern rapport.
- Migrationsverket. Tabell: *Asylsökande till Sverige under 2000-2017* (2018).
<https://www.migrationsverket.se/download/18.4a5a58d51602d141cf41003/1515076326490/Asyls%C3%B6kande%20till%20Sverige%202000-2017.pdf> (2018-02-17)
- Migrationsverket, Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket 2014*.
<https://www.migrationsverket.se/download/18.39a9cd9514a346077211b0b/1485556218206/Inkomna%20ans%C3%B6kningar%20om%20asyl%202014%20-%20Applications%20for%20asylum%20received%202014.xls> (2018-02-21)
- Migrationsverket, Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket 2015*.

<https://www.migrationsverket.se/download/18.7c00d8e6143101d166d331b/1485556216931/Avgjorda%20asyl%C3%A4renden%202015%20-%20Asylum%20decisions%202015.xls> (2018-02-21)

Migrationsverket, Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket 2016*.
<https://www.migrationsverket.se/download/18.2d998ffc151ac3871592562/1485556054293/Avgjorda%20asyl%C3%A4renden%202016%20-%20Asylum%20decisions%202016.xls> (2018-02-21)

Migrationsverket, Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket 2017*.
<https://www.migrationsverket.se/download/18.4100dc0b159d67dc6147739/1514898751028/Avgjorda%20asyl%C3%A4renden%202017%20-%20Asylum%20decisions%202017.xls> (2018-02-21)

Migrationsverket, Tabell: *Inkomna ansökningar om asyl 2014*.
<https://www.migrationsverket.se/download/18.39a9cd9514a346077211b05/1485556219003/Avgjorda%20asyl%C3%A4renden%202014%20-%20Asylum%20decisions%202014.xls> (2018-02-21)

Migrationsverket, Tabell: *Inkomna ansökningar om asyl 2015*.
<https://www.migrationsverket.se/download/18.7c00d8e6143101d166d1aa8/1485556214907/Inkomna%20ans%C3%B6kningar%20om%20asyl%202015%20-%20Applications%20for%20asylum%20received%202015.xls> (2018-02-21)

Migrationsverket, Tabell: *Inkomna ansökningar om asyl 2016*.
<https://www.migrationsverket.se/download/18.2d998ffc151ac387159255e/1485556054245/Inkomna%20ans%C3%B6kningar%20om%20asyl%202016%20-%20Applications%20for%20asylum%20received%202016.xls> (2018-02-21)

Migrationsverket, Tabell: *Inkomna ansökningar om asyl 2017*.
<https://www.migrationsverket.se/download/18.4100dc0b159d67dc614773c/1514898751114/Inkomna%20ans%C3%B6kningar%20om%20asyl%202017%20-%20Applications%20for%20asylum%20received%202017.xls> (2018-02-21)

Proposition 2016/17:1. *Budgetpropositionen för 2017*. Utgiftsområde 15 Studiestöd.

Proposition 2017/18:1. *Budgetpropositionen för 2018*. Utgiftsområde 15 Studiestöd.

SOU 2013:20. *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet*. Betänkande av GRUV-utredningen.

SOU 2013:52. *Moderniserad studiehjälp*. Betänkande av 2012 års studiehjälpsutredning.

Statistiska centralbyrån, Tabell: *Folkmängd efter ålder, år och kön* (hämtad från statistikdatabasen). <http://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/45948> (2018-02-21).

Statistiska centralbyrån, Tabell: *Befolkningens studiedeltagande efter ålder, typ av studiedeltagande, år och kön* (hämtad från statistikdatabasen).
<http://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/48527> (2018-03-27).

Statistiska centralbyrån. Tabell: *Utlåningsräntor till hushåll och icke-finansiella företag fördelat på räntebindningstid*. . <http://www.statistikdatabasen.scb.se>(Hämtad 2017-11-27).
(Finansmarknad/Finansmarknadsstatistik/In- och utlåningsräntor)

Ungdomsstyrelsen (2013). *Unga med attityd 2013 Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:3.

Universitetskanslersämbetet (2017) *Årsrapport 2017 för universitet och högskolor*. Rapport 2017:8.

Vi gör studier möjligt.

